T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

CENÂBÎ MUSTAFA EFENDİ, DÜRR-İ MEKNÛN ve SIRR-I MASÛN (İNCELEME ve ÇEVİRİ METİN vr:1b-107a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİL İBRAHİM TOPAL

İSTANBUL 2018

T.C.
MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRK TARİHİ ANABİLİM DALI
ORTAÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI

CENÂBÎ MUSTAFA EFENDİ, DÜRR-İ MEKNÛN ve SIRR-I MASÛN (İNCELEME ve ÇEVİRİ METİN vr:1b-107a)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HALİL İBRAHİM TOPAL

TEZ DANIŞMANI:
PROF.DR.MUSTAFA SABRİ KÜÇÜKAŞCI

İSTANBUL 2018

MARMARA ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ

Yüksek lisans öğrencisi Halilibrahim TOPAL'ın "Cenâbî' Mustafa Efendi, Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn (İnceleme ve Çeviri Metin vr:1b-107a)" konulu tez çalışması jürimiz tarafından Türk Tarihi Anabilim Dalı, Ortaçağ Tarihi Bilim Dalı yüksek lisans tezi olarak oy birliği /~~oy çokluğu~~ ile başarılı bulunmuştur.

İmza

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Mustafa Sabri KÜÇÜKAŞÇI
Üniversitesi Marmara Üniversitesi .....

Üye : Doç. Dr. Uğur DEMİR
Üniversitesi Marmara Üniversitesi .....

Üye : Prof. Dr. Muharrem KESİK
Üniversitesi İstanbul Üniversitesi .....

ONAY

Yukarıdaki jüri kararı Enstitü Yönetim Kurulu'nun 09/07/ 2018 tarih ve 2018/14-06 sayılı kararıyla onaylanmıştır.

Prof. Dr. Okan YEŞİLOT
Müdür

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	II
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
KISALTMALAR	VI
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	VII
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: CENÂBÎ MUSTAFA EFENDİ	3
1.1. Hayatı ve Şahsiyeti	3
1.2. Eserleri ve Üzerinde Yapılmış Çalışmalar	10
1.3. Tarih Görüşü	19
1.4. Kaynak Değerlendirmeleri	22
İKİNCİ BÖLÜM: TRANSKRİPSİYONLU METİN	30
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: OSMANLI TÜRKÇESİ METİN	130
SONUÇ	237
KAYNAKÇA	238
EKLER	248

ÖNSÖZ

Cenâbî Mustafa Efendi, XVI.yy Osmanlı tarih yazımında, gerek muhteva gerekse metodoloji açısından farklı mevkiye sahip bir âlimdir. Tarihi, müstakil bir ilim dalı olarak; yardımcı bilim dallarıyla bir bütün kabul etmiş ve bütün ilimlerin zirvesi olarak görmüştür. İnsanoğlunun tarih ilmi sayesinde Allah'ı ve yarattıklarını hakkıyla tanıyabileceğini, dünyanın fânî ahiretin ise ebedî ve asıl hedef olduğunu vurgulamıştır.

Cenâbî'nin en meşhur eseri, *el-ʿAylemü'z-zâhir fî ahvâli'l-evâʾil ve'l-evâhir* adlı Arapça umûmî tarihidir. *el-Hâfilü'l-vasît ve'l-ʿaylemü'z-zâhirü'l-muhît, el-Bahrü'z-zehhâr ve'l-ʿaylemü't-tayyâr, el-Bahr* adlarıyla da anılan, ancak daha çok *Cenâbî Tarihi* olarak bilinen bu eseriyle tarih ilminde şöhret elde etmiştir.

Biz ise tezimizde, bahsettiğimiz bu umûmî tarihin müellifi tarafından muhtasar olarak yeniden ele alınan *Nihâyetü'l Merâm ve Bahru Cevâhiri'l Kelâm* adlı çalışmasından Osmanlı Türkçesi'ne çevirdiği ve *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn* olarak isimlendirdiği eserini konu edindik. İncelediğimiz kısımlar ise Hz. Peygamber devrinden Selçuklulara kadar olan İslâm devletlerini ihtiva eden bölümlerdir.

Giriş, üç bölüm ve eklerden mürekkeb olan tezimizin giriş kısmında izlediğimiz yol, yöntem ve kapsama dair açıklamalar yaptık. Birinci bölümde Cenâbî Mustafa Efendi'nin hayatı, eserleri, tarih ilmine yaklaşımı ve *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn'*un kaynakları üzerinde durduk. İkinci bölümde tezimizde esas aldığımız nüshanın, sorumlu olduğumuz 1b-107a arasındaki kısımlarının transkripsiyonlu metnini verdik. Üçüncü bölümde ise bu nüshanın Osmanlı Türkçesi tıpkıbasımını ilave ettik. Ek kısmına, incelediğimiz devletlerden hükümdar listelerini tablo halinde yerleştirdik. Transkripsiyon konusunda Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi'nin kurallarına riayet ettik.

Tezin başlangıcından sonuna kadar her konuda ilgisini ve desteğini gördüğüm danışman hocam Prof. Dr. Mustafa Sabri Küçükaşcı'ya müteşekkir olduğumu ifade etmek isterim. Çalışmam esnasında karşılaştığım problemleri çözmemde yardımcı olan hocam Dr. Öğr. Üyesi Cumhur Ersin Adıgüzel ve değerli dostlarım Arş.Gör. Efe Yeşildurak, Hasan Ünlü, İsmet Burak Batır ve Kerem Yılmaz'a teşekkür ederim. Sundukları çalışma ortamıyla araştırmacılar için büyük kolaylıklar sağlayan İSAM kütüphanesine ve maddi açıdan yüksek lisans öğrenimim boyunca destek olan TÜBİTAK- BİDEB'e teşekkürü bir borç bilirim. Son olarak her daim yanımda olan, varlıklarıyla bana güç veren kıymetli aileme minnet ve şükranlarımı sunarım.

Halil İbrahim Topal

İstanbul 2018

ÖZET

Cenâbî Mustafa Efendi, Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn adlı eserini Osmanlı Sultanı III. Murad'ın (ö.1595) isteği üzerine meydana getirmiştir. Eser, Hz. Peygamber'in hayatından başlayarak III. Murad devri tarihini de içine alacak şekilde tertip edilmiştir. Kapsamı itibariyle Ortaçağ İslâm tarihi ile ilgili değerli bilgiler ihtiva etmektedir.

Tezimiz, söz konusu eserde Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler, Fâtımîler, Haşîşiyye, Mekke ve Medine Şürefâsı, İdrisîler, Hammûdîler, Tabatabaîler, Garp Şürefâsı ve Fas, Saffârîler, Sâmânîler, Gaznelîler, Gurlular, Ziyârîler ve Büveyhîlerin yer aldığı bölümlerden oluşmaktadır. Eserde, mezkûr devletler özet biçimde, hükümdar hükümdar işlenmiştir. İlaveten metin içerisinde sıklıkla başvurulmuş olan âyet ve hadîsler, Arapça-Farsça dua ve şiirler, o dönemlerde adlarından söz ettirmiş büyük âlimler ile içeriğin derinleştirildiği dikkat çekmektedir. Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn, bu yönleriyle Ortaçağ İslâm dünyasının siyasî ve sosyal durumu hakkında çok zengin olmasa da genel hatlarıyla bir çerçeve çizmiştir.

Anahtar Kelimeler: Cenâbî, İslâm, Dürr-i Meknûn, Hilâfet, Ortadoğu, Ulemâ

ABSTRACT

Cenâbî Mustafa Efendi has composed his treaty Durr-i Meknun ve Sırr-ı Masun upon the request of Ottoman Sultan III. Murad. (d.1595) This work has been started from the Prophet Muhammad's life and it ended with the last days of the Sultan Murad's reign. Considering the content this is including very important information regarding the period of Medieval Islam.

This thesis consists some parts of Durr-i Meknun ve Sırr-ı Masun and such as Hulefa-yi Rasidin, Umayyads, Abbasids, Fatimids, Assassins, Mecca and Madinah Şurefass, İdrisids, Hammudids, Tabatabas, Garp Şurefass and Morocco, Saffarids, Samanids, Ghaznavîds, Gurids, Ziyarids and Buyids. In the Cenâbî Mustafa Efendi's work generally mentioned the former states and narrated the reign of sultan one by one. In addition to the history of these states the author usually quoted verses, hadith, Arabic, Persian praying and poets during his work and he also presents the ideas of scholars which lived in this period. Although the limited content this work draws a picture regarding the political and social condition of the Medieval Islam.

Key Words: Cenâbî, Islam, Dürr-i Meknûn, Khalifat, Middle East, Ulema

KISALTMALAR

a.mlf. : Aynı müellif

bkz. : Bakınız

C. : Cilt

çev. : Çeviren

DİA. : Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi

h. : Hicri

Haz. : Hazırlayan

İÜEFTD :İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi

Ktp. : Kütüphane

m. : Miladi

nr. : Numara

nşr. : Neşreden

ö. : Ölümü

Sa. : Sayı

s. : Sayfa

TSMK :Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi

trc. :Tercüme eden

vd. : Ve devamı

vr. : Varak

Yay. : Yayımlayan

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

ا	a, e, ā
ء	’
ب	b, p
ت	t
ث	s̲
ج	c
چ	ç
ح	ḥ
خ	ḫ
د	d
ذ	ẕ
ر	r
ز	z
س	s
ش	ş
ص	ṣ
ض	ż, ḍ
ط	ṭ
ظ	ẓ
ع	‘
غ	ġ
ف	f
ق	ḳ
ك	k, g, ñ
ل	l
م	m
ن	n
ه	a, e, h
و	v,ü,u,ū, o,ō ö
ى	ı, i, î, y

GİRİŞ

Cenâbî Mustafa Efendi'nin (ö.999/1590) *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn'u*; diğer isimleriyle *Gülşen-i Tevârih* ve *Târih-i Cenâbî* hakkındaki bu çalışma ile amacımız, bugüne kadar yapılan akademik çalışmalarda yer yer istifâde edilse de üzerinde doğrudan herhangi bir çalışma yapılmayan eserin Ortaçağ İslâm Tarihi ile ilgili bazı kısımlarını ortaya koymaktır. Esasen eserin kaynağı olan *el-Aylemü'z-zâhir fi ahvâli'l-evâ'il ve'l-evâhir*, Türkiye'de gerek yüksek lisans ve doktora; gerekse makale olarak konu edinilen önemli bir umûmî tarihdir. Eser, kaynaklara dayanılmak, tenkit, tahlil ve tercihte bulunma gibi modern tarihçilik metodları uygulanarak teşkil edilmiştir. İslâm devletleri tarihine ayrılan kısımların ise, müellifin konulara hakimiyeti sayesinde yine muhtelif kaynaklara dayanılarak eleştirel bir yaklaşımla ortaya konulduğu anlaşılmaktadır. Cenâbî Mustafa Efendi'nin tarih ilmine yaklaşım tarzı, kendisini takiben eser veren müverrihlere de fazlasıyla tesîr etmiştir. Gelibolulu Mustafa Âli (ö.1008/1600) ve Müneccimbaşı Ahmed Dede Efendi'nin (ö.1113/1702) bu hususta başı çeken tarihçiler olduğu müşâhede edilmiştir.

Bizim üzerinde çalıştığımız *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, bu umûmî tarihin, müellifi tarafından kısaltılmak suretiyle oluşturulan *Nihâyetü'l Merâm ve Bahru Cevâhiri'l Kelâm* adlı Arapça eserin Osmanlı Türkçesi'ne tercümesidir. Kapsamı itibariyle Hz. Peygamber'in hayatından başlayarak Osmanlı Sultanı III. Murad devrine kadarki İslâm devletleri hakkında temel bilgiler içermektedir. Türkiye'de, tamamı İstanbul kütüphanelerinde olmak üzere dört; Mısır-Kahire'de de bir olmak üzere toplam beş nüshası vardır. Biz ulaşabildiğimiz İstanbul'daki nüshalar içinde gerek daha önceki çalışmalarda tercih edilmesi; gerekse üslup ve fizikî olarak daha az tahribat görülmesi sebebiyle Nuruosmaniye Kütüphanesi nr. 3107'de kayıtlı nüshayı esas aldık. Konumuzun sınırlılıkları açısından mevcut nüshadaki ilgili yerleri transkribe ederek Latin harflerine çevirdik. Mevzubahis nüshanın, üzerinde çalıştığımız kısmını da tıpkıbasım şeklinde tezimizin bir bölümü olarak teşkil ettik.

Tezimizde Hz. Peygamber devrinden itibaren Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler, Fâtımîler, Haşîşiyye, Mekke ve Medine Şürefâsı, İdrisîler, Hammûdiler, Tabatabaîler, Garp Şürefâsı ve Fas, Saffârîler, Sâmânîler, Gazneliler, Gurlular, Ziyârîler ve Büveyhîleri ihtiva eden bölümleri konu edindik. Ayrıca eserde yer verilen âyetleri ve hadîsleri dipnotlarda belirttik. Arapça ve Farsça şiirler ile duaları da latinize ederek, anlamları yine dipnotlara ilave ettik. Tezde bahsedilen Ortaçağ İslâm tarihinin meşhur âlimleri ve eserleri hakkında da dipnotlarda gerekli îzâhatı yaptık. Metinde yer yer görülen başlık, şahıs, yer adları ile ilgili yanlış yazım ve noksanlıkları, esas aldığımız nüshaya paralellik gösteren Nuruosmaniye Ktp. nr. 3097'den; gerekli görülen bazı kısımları da Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan Hazine nr.1607 ve Revan nr.1136'dan tekmil ettik.

BİRİNCİ BÖLÜM

CENÂBÎ MUSTAFA EFENDİ

1.1.Hayatı ve Şahsiyeti

XVI. asrın meşhur Osmanlı ulemasından ve önde gelen tarihçilerinden Cenâbî Mustafa Efendi'nin ismi Mustafa, lakabı ise Safiyuddîn'dir.[1] es-Seyyîd[2], eş-Şerif,[3] Fahrü'l sâdât[4], Emir[5], Emirzâde[6], el-Müverrih[7] lakaplarıyla da bilinmekte olan Cenâbî Mustafa Efendi'nin künyesi Ebu Muhammed'dir.[8] Bir çok âlim yetiştirmiş Niksarlı seyyid bir aileye mensup olan Cenâbî Efendi bu duruma izâfeten el Hüseynî, el Haşimî, el Alevî nisbelerini de taşımaktadır.[9] Babası Emir Hasan Efendi'nin (ö.1568) Halep, Mekke, Bursa ve son olarak da Edirne kadılığı yaptığı bilinmektedir.[10] Cenâbî Mustafa Efendi'nin doğum tarihi ve doğduğu yer hususunda kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Cenâbî, kendisinden bahsettiği hiçbir eserinde nerede doğduğunu açıkça ifade etmemiştir. İlk tahsilini nerede tamamladığı ve kimlerden ders aldığı konusunda da bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak, son derece bilgili ve kültürlü olduğu anlaşılan babası Hasan Efendi'den oldukça istifâde etmiş olmalıdır. Temel ilimleri tahsil ile çevresinde şöhret kazandıktan sonra İstanbul'da tahsilini tamamlamıştır. Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi'den uzun süre dersler alıp hizmetinde bulunmuştur. Kaynaklar, 981 Safer/1573 Haziran ayına kadar çeşitli yerlerde müderrislikte bulunduğundan bahsetseler de bunların hangi medreseler olduğu

---

[1] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi ve Cenâbî Tarihi*, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1993, I, s.11;a.mlf. "Cenâbî Mustafa Efendi: Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü, *Akademik Araştırmalar Dergisi=Journal of Academic Studies*, C.II, S.4 [Osmanlı Özel Sayısı], s.259-289.

[2] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik fi Tekmileti'ş-Şakâik* ,I, (haz.Suat Donuk), Türkiye Yazma Eserler Kurumu yay. İstanbul 2017, s.904.

[3] Cenâbî Mustafa Efendi, *el-Halifu'l Vasıt ve'l Aylemü'z zâhir el Muhît*, Süleymaniye Ktp. Yenicâmi, nr.831,vr. 2a.

[4] Beyânî Mustafa Efendi, *Tezkiretü'ş Şuʿarâ*, (haz. Aysun Sungurhan), T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı yay. Ankara 2017, s.49.

[5] Şemseddin Sami, *Kâmûs'ul Aʿlâm*, III,İstanbul 1308,s.1838.

[6] Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, I ,(haz. Mehmet İpşirli), Türk Tarih Kurumu yay. Ankara 1999, s.191.

[7] Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetül'l Ârifîn Esmāu'l Müellifîn ve Âsârul Musannifîn*, İstanbul 1955, II, s.436

[8] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.12.

[9] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.12.

[10] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik,* s.501;Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, (çev.Coşkun Üçok), Kültür Bakanlığı yay. Ankara 1982, s.120; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.20; Muharrem Kesik, *Cenâbî Mustafa Efendi'nin el-'Aylemü'z-zahir fi ahvali'l-evail ve'l-evahir adlı eserinin Anadolu Selçukluları ile ilgili kısmının tenkidli metin neşri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994, s.VIII.

belirtilmemektedir. Bununla beraber 971/1563-1564 tarihlerinde İstanbul'da bulunduğu kesin olarak bilinmektedir. Hatta aynı tarihte el-Bahriyye denilen yerde inşa ettirdiği Fazliye mescidinin yakınındaki bir evde ikâmet etmiştir.[11] 981/1573 tarihinden itibaren Cenâbî'nin ilmiye sınıfı dâhilindeki faaliyetleri ve görev yerleri daha açık bir şekilde takip edilebilmektedir. Müderrislikte bulunduğu yerler hakkında şu bilgiler mevcuttur:

Davud Paşa Medresesi (İstanbul): Cenâbî'nin 981 Safer/1573 Haziran'ında kırk akçe yevmiyeli bir medreseden ma'zul iken¸ Sarıgürzzâde yerine atandığı yevmi elli akçelik bir medresedir. Bu medresede üç yıl müderrislikte bulunmuştur.[12]

Ka'riye Medresesi (İstanbul): 984 Cumadelula/1576 Temmuz'unda Mınık Ali Çelebi yerine tayin olunan Cenâbî burada on bir ay görev yapmıştır. Bu medrese de elli akçe yevmiyeli bir medresedir.[13]

Sultaniye Medresesi (Bursa): 985 Rebiülahir/1576 Haziran'ında Küçük Lütfi Beyzâde yerine Bursa Sultaniyesi'ne terfi olundu.[14] Bu medrese ilk iki medreseden bir üst seviyede olup, yevmi altmış akçelik bir medresedir. Cenâbî Efendi bu medresede 988 Rebiülevvel/1580 Nisan'ına kadar üç yıl hizmette bulundu.

Sahn-ı Seman Medresesi (İstanbul): Cenâbî, 988 Rebiülevvel/1580 Nisan'ında Remzizâde yerinde Sahn müderrisliğine tayin edildi. Yaklaşık iki buçuk yıl bu görevi sürdürdü. Bu medrese, Akdeniz cihetindeki dördüncü medrese olan Ayak Kurşunlu Medresesi'dir.[15]

Süleymaniye Medresesi (İstanbul): Cenâbî'nin tayin olunduğu kısım bu medresenin dördüncü medresesidir.[16] Nevâli Efendi yerine 990 Şaban/1582 Ağustos'unda bu medreseye tayin olunan Cenâbî, dört yılı aşkın bir süre burada hizmette bulunmuştur.

Selimiye Medresesi (Edirne): Cenâbî'nin müderrislik hizmetinde bulunduğu son

[11] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.21.
[12] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi* , I, s.21.
[13] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.22.
[14] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.22.
[15] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904; Cahid Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*,I, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı yay.İstanbul 2005, s. 176; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.22.
[16] Cahid Baltacı, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, s.176.

medresedir. Yevmiyesi altmış akçenin üzerindeki medreselerdendir. 994 Şevval/1586 Eylül ayında Remzizâde yerine buraya tayin olunmuş[17], bir yıl kadar burada görev yapmış ve daha sonra kadılık mesleğini tercih ederek tedris faaliyetinden ayrılmıştır.

Netice itibariyle, Cenâbî Mustafa Efendi, kesin olarak takip edilebilen 981– 995/1573-1587 yılları arasında on beş yıl süre müderrislikte bulunmuştur. Buna müderrislikte bulunduğu bilinen fakat yılları ve yerleri bilinmeyen müderrislikleri de ilave olunacak olursa, oldukça uzun bir süre tedris faaliyeti içerisinde bulunduğu görülmektedir. Bu dönemin de on bir yılı İstanbul, bir yılı Edirne, üç yılı da Bursa'da geçmiştir.[18] Cenâbî Mustafa Efendi, 995 Receb/1587 Haziran ayında Kudüs kadısı olan Remzizâde yerine Halep kadılığına tayin olundu.[19] Osmanlı devletinde carî olan sistem gereği 997 Receb/1587 Haziran'ında görevden alınarak yerine kardeşi Su'ûdî Mehmed Efendi (ö.999/1590) tayin edildi.

Cenâbi'nin ölüm tarihi hususunda ise en açık bilgiyi veren Kâtib Çelebi'dir. Ona göre Cenâbî, Halep kadılığından ayrıldıktan sonra 999/1590 tarihinde vefat etmiştir.[20] Daha sonraki kaynak ve araştırma eserlerinin hemen hepsi bu tarihi kabul etmişlerdir. Ancak Cenâbî'nin 999/1590-1591'den önce vefat etmiş olabileceğine dair bilgiler de bulunmaktadır. Cenâbî hakkında, tarih açısından en eski ve en tafsîlâtlı bilgileri sunan Nevʿizade Atâî, Cenâbî'nin 997/1588–1589 yılında vefat etmiş olduğunu sarih olmayan bir ifadeyle belirtmektedir. Burada "*997 Receb'inde ref olunub ol esnada emân-ı dünyeviyyeden me'yus ve müteveccih-i Cenâb-ı Kuddûs oldular*'' demektedir.[21] Bu tarihi destekleyen bir başka bilgiye ise kadıasker ruznamçe defterlerinin birinde rastlanılmaktadır. Burada "… *Sabıka Haleb kadısı iken, vefât eden merhum Emir Hasanzâde Mustafa Efendi'nin danişmendlerinden olup*…" ifadesi yer almaktadır ki bu ifadeden de Cenâbî'nin Halep kadılığından bir süre sonra öldüğü anlaşılmaktadır.[22] İbnül İmad'ın *Şezerâtü'z-zeheb*'inde ise Cenâbî'nin h.999'da vefat eden kardeşi Suʿûdi'den önce vefat etmiş olduğu işaret

[17] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904.
[18] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.23.
[19] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904; Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, s.191.
[20] Kâtib Çelebi, *Keşfü'z zünûn an esâmil-kütüb ve'l fünûn*,(trc.Rüştü Balcı), I, Tarih Vakfı Yurt Yay., İstanbul 2017, s.222,272; II, s.694, III, s.944.
[21] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, s.904.
[22] Mehmet Canatar, I, s.24.

olunuyorsa da tarih verilmemektedir.[23] Cenâbî'nin ölüm tarihi hususunda daha farklı bilgiler de bulunmaktadır. Müstakimzâde Süleyman Sâdeddin'in verdiği 1004/1595 tarihi ve ona istinâden İstanbul Kütüphaneleri Tarih-Coğrafya Yazmaları Katalogları'nda verilen bilgi ise gerçekte Bursalı şair Mustafa Cinanî'nin ölüm tarihidir.[24]

Cenâbî'nin nerede vefat ettiği ve gömüldüğü hususuna gelince, bu konuda Osmanlı kaynakları neredeyse hiçbir bilgi vermemektedir. Halep'te öldüğünü açıkça ifade eden tek eser Osmanlı Müellifleri'dir.[25] Arap kaynakları ise onun Amid (Diyarbakır) da öldüğünü kaydetmektedir. Ancak Cenâbî'nin Halep'te öldüğü daha kuvvetle muhtemel bir durumdur. Atâî'nin kaydettiğimiz ifadesi bunu gösterdiği gibi, naklettiğimiz ruznamçe defteri kaydı da aynı şeyi düşündürmektedir. Babası, kardeşi ve oğlunun İstanbul'da medfun olduklarını belirten Osmanlı kaynakları Cenâbî hakkında benzeri bir bilgi vermemektedirler. Cenâbî'nin ölüm sebebi olarak ise sadece Osmanlı Müellifleri'nde memuriyetinin sonlarında hastalanarak vefat ettiği kaydedilmektedir.[26]

Cenâbî Mustafa Efendi'nin şahsiyeti hakkında bilgi veren kaynaklar, başta kendi eserleri olmak üzere Kınalızâde Hasan Çelebi[27], Beyâni Mustafa Efendi[28] ve Nev'îzade Atâî'nin[29], eserleri olup, sonraki telif eserler bunlara dayanılarak yazılmışlardır. Cenâbî'nin Hz. Peygamber sülâlesinden ve sadat zümresinden olduğunu belirten Kınalızâde (ö.1604), onun ilim tahsil etme hususunda "mücid'' yani çok çalışkan, her davranışı ve fiilinde, makam sahibi kişilerin meclis ve mahfillerinde sözü hak üzere olan, "*La te'huzuhu fillahi levmete la'im*'' sıfatını üzerinde taşıyan yani Allah'ın yüceliğinin bilincinde olup, Allah için, doğruluk hususunda hiç kimsenin kınamasından çekinmeyen, önemli kişiler, vezirler ve ümera ile irtibat üzere olan biri olduğunu vurgulamakta, onu Arap dili, muhâdarat ve tarih ilmine meyyâl olarak

[23] İbnü'l İmâd, *Şezerâtü'z-Zeheb*, VIII, Kahire 1351, s.440; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.24.
[24] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi* , I, s.25.
[25] Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, III, (haz. İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul 1975, s. 39; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi* , I, s.25.
[26] Bursalı Mehmed Tahir, *Osmanlı Müellifleri,*III, s.39.
[27] *Tezkiretü'ş-şuarâ* adlı eseriyle tanınan Osmanlı müellifi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa İsen, "Kınalızâde Hasan Çelebi",*Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, XXV, s.416-417.
[28] Osmanlı şairi ve şuarâ tezkiresi yazarı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa İsen, "Beyânî", *DİA*,VI, s.32.
[29] Taşköprizâde'nin (ö. 968/1561) *eş-Şekā'iku'n-Nu'mâniyye*'sine yazdığı *Hadâiku'l-hakāik fî tekmileti'ş-Şekāik* adlı zeyille tanınan Osmanlı âlim ve şairidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Haluk İpekten, "Atâî, Nev'îzâde", *DİA,* IV, s.40-42.

göstermektedir.[30] Beyânî (ö.1597), Cenâbî'nin şahsiyetinden bahsederken, onu bütün fazilet ve yücelikleri üzerinde taşıyan, her sözü Allah için olan biri olarak takdim etmekte, muhadârat ve tarihi meyilli olduğu hususlarına işaret etmektedir.[31] Cenâbî hakkında en tafsilatlı bilgileri vermiş olan Atâî (ö. 1653) ise, Cenâbî'nin Resullullah'ın neslinden olduğunu belirttikten sonra, ilmin zâhirî ve bâtınî iki cephesini de kendinde birleştirmeyi başaran, kemâl sıfatlarla bezenmiş bir kişilikte olduğunu belirtmektedir.[32] Fazîleti ve güzel ahlâkı dolayısıyla büyük küçük herkesin îtibar ettiği, padişahın dahi iltifatlarına nâil olmuş, çoğu ilimden anlayan, Arap edebiyatı ve tarihi ilmine daha fazla yönelmiş biri olarak gösterilen Cenâbî Efendi çeşitli Osmanlı eserlerinde de bu nitelikleriyle zikredilmiştir.

Cenâbî Mustafa Efendi tarihçi olmasının yanında aynı zamanda bir şâirdir. Gerek şiirlerinden gerekse divanından onun iyi bir şair olduğunu örnekleriyle görebilmekteyiz. *Kasaid-i Beliğa* adıyla bir divanı mevcut olan Cenâbî Efendi bu eserini Süleymaniye Medresesi'nde görev yaptığı yıllar içerisinde 992/1584 yılında tamamlamıştır. Arapça olarak yazılmış çeşitli konulardaki şiir ve kasidelerden müteşekkildir. Cenâbî, bu divanda Cenânî mahlasını kullanmıştır. Şiirlerinin bir bütün olarak bulunduğu bu divanından başka, yazmış olduğu Cenâbî Tarihi'nin Arapça asıl kısmında, muhtasar Türkçe tercümesinde ve kısmen tercüme kısmen de telif eser niteliği taşıyan *Cevâhiru'l garaib* adlı eserinde dağınık vaziyette bir çok şiirleri bulunmaktadır.[33]

Cenâbî Mustafa Efendi'nin yaptırmış olduğu bir medrese ve bir cami tespit edilmiş, ancak iki hayır eseri de mevcudiyetlerini günümüze kadar sürdürememişlerdir.

Cenâbî Efendi Medresesi: Kadıasker ruznamçe defterlerinden tespit edildiği üzere, Cenâbî'nin İstanbul'da ne zaman yaptırmış olduğunu kesin olarak bilinmeyen, 968–971/1560–1563 yılları arasındaki bir zaman diliminde yapılmış olduğu tahmin edilen, kadıasker ruznamçelerinde "mahmiye-i İstanbul'da'', "mahruse-i Kostantiniyye'de'' şekillerinde tarif edilen bir medresesi

[30] Kınalızade Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş Şuarâ*, I, (haz.İbrahim Kutluk), TTK yay. Ankara 1989,s.263.
[31] Beyânî Mustafa Efendi, *Tezkiretü'ş Şuarâ*, s.49-50.
[32] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, I, s.904.
[33]Mehmet Canatar, "Cenâbî Mustafa Efendi: Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü",*Akademik Araştırmalar Dergisi*, s.268.

bulunmaktadır.[34] 995-997/1586–1589 tarihleri arasındaki kadı ve müderris tevcihlerini ihtiva eden ve Rumeli Kadıaskeri Feyzullah Efendi tarafından düzenlenmiş olan defterin Cemaziyelâhir 995/Mayıs 1587 tarihindeki bir kayıtta rastlanılan bu medrese, günlük yirmi akçelik medreselerdendir. Cenâbî Efendi bu tarihte Edirne'de Sultan Selim Han Medresesi'nde Müderris olarak görev yapmaktadır. Aynı defterde Muharrem 996 / Aralık 1587 tarihinde Cenâbî Efendi Medresesi'ne yapılan müderris tayininde, Cenâbî'nin o sırada Halep kadısı olduğu "*haliyâ mahmiye-i Haleb kadısı*" ibaresiyle vurgulanmaktadır.[35] Cenâbî Efendi Medresesi'ne yapılan tayinlerin ikiside yine ruznamçe defterlerinden tespit edilebilmektedir. Birincisi 13 Zilkade 999 / 2 Eylül 1591, ikincisi ise 6 Receb 1000 / 18 Nisan 1592 tarihinde yapılan tayindir. Bu son tayinde Cenâbî Efendi Medresesi'nin yirmi akçelik medreseler düzeyinden günlük otuz akçelik medreseler sınıfına dâhil edilerek seviyesinin yükseltildiği görülmektedir. Devamında bu medreseye, Muharrem 1067 / Ekim-Kasım 1656, Rebiülâhir 1082 / Ağustos-Eylül 1671, Cemaziyelûla 1098/Mart-Nisan 1687, Muharrem 1100 / Ekim-Kasım 1688, Cemaziyelûla 1101 / Şubat-Mart 1690, Rebiülevvel 1116 / Temmuz-Ağustos 1704, Şaʿbân 1118 / Kasım-Aralık 1706, Şaʿbân 1125 / Ağustos-Eylül 1713 , Cumadelâhire 1130 / Mayıs 1718, Şevval 1132 / Ağustos-Eylül 1720 ve Safer 1137 / Ekim-Kasım 1724 ayında olmak üzere muhtelif tayinlerin yapıldığını görülmektedir.[36]

Fazliyye Mescidi: *Cenâbî Tarihi*'nin müellif nüshasında mevcut bir nottan, kendisinin İstanbul'da bir mescid yaptırmış olduğu görülmektedir. [37] Belirttiğine göre bu mescid "Kostantiniyyetü'l-mahmiyye" diye nitelendirdiği İstanbul'un karşı tarafında, "el- Bahriyye" denilen yerde yer almakta, müellif de bu câmiye yakın bir evde oturmaktadır. Bahriye adıyla, sur dışındaki semtlerden olan Kasımpaşa'da bir caddenin bulunduğu bilinmektedir. Cenâbî' nin Bahriye dediği yeri, Kostantiniyye'nin karşı tarafında şeklinde tarif etmesi de, verdiği bilgilerin doğru olduğu intibahı uyandırmaktadır. Cenâbî bu mescidden 971/1563-1564 tarihinde bahsettiğine ve 981/1573/1574'de kırk akçelik bir medresede müderris olarak görev yapmakta olduğuna göre, Cenâbî'nin mescid yaptırmış olduğundan bahsettiği 971/1563–1564 dolaylarında talebe veya müderrisliğe yeni başlamış

[34] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.31.
[35] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.31.
[36] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi* ,I, s.31,32.
[37] Cenâbî Mustafa Efendi, *el-Halifu'l Vasıt*, Süleymaniye Ktp. Yenicâmi, nr.831,vr. 2a.

biri olmalıdır. Kendisinin yaptırmış olduğu Fazliyye mescidinin âkıbeti de, Cenâbî Efendi Medresesi'nde olduğu gibi meçhul kalmıştır.

Cenâbî Mustafa Efendi'nin, gerek babasının nüfûzundan gerekse bizzat kendisinin ilim camiâsı içerisindeki konumundan kaynaklanan, önemli bir çevresi bulunmaktaydı. Bu çevre, devletin en üst seviyesinde bulunan padişah ve bazı devlet ricâli ile ilim ve tasavvuf erbâbı kişilerden müteşekkildir. Cenâbî'nin Sultan III. Murad ile tanışmakta olduğu ve üzerinde çalıştığımız *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*'u bizzat padişahın isteği ile vücuda getirdiği bilinmektedir.[38] Cenâbî'nin devlet ricali ile olan münasebetlerine örnek teşkil eden bir husus Kıbrıs fatihi vezir Lala Mustafa Paşa (ö. 988/1580) ile olan yakınlığıdır. Cenâbî, eserinde Kıbrıs fethini bizzat savaşın kumandanı olan Lala Mustafa Paşa'nın ağzından nakletmektedir.[39] Cenâbî'nin devlet ricalinden olan bir diğer tanıdığı meşhur tarihçi İdris-i Bitlisî'nin oğlu Ebu'l-fazl b. İdris et-Tebrizî ed-Defterî (ö. 982/1579)'dir[40]. Cenâbî bu sayede kendisinden rivayetlerde bulunabilmiştir.[41] Cenâbî'nin devlet ricalinden bir diğer tanıdığı da arkadaşı olduğunu belirttiği, Darü's-sa'ade kilerciler reisi olup o tarihlerde Kelme emîri bulunan Tavaşî Cafer Ağa'dır.

Cenâbî'nin en yakın olduğu çevresi ise şüphesiz ki dinî çevredir. Bu da umera, ulema, meşayih, kadı ve müderrislerden müteşekkildir. Ulema sınıfı içerisinden Cenâbî'yi en çok etkileyen, kendisinden çok istifade ettiği, eserlerinde uzun uzadıya kendisinden bahsettiği kişi ise hocası olan Şeyhülislâm Ebüssuûd Efendi (ö. 982/1574)'dir. Yine ulema sınıfından olup müderrislik ve kadılıklarda bulunan birkaç kez Cenâbî yerine tayin olunan, kendisini şahsen tanıyıp meşhur *Tezkiretü'ş-şu'ara* adlı eserinde kendisinden söz eden Kınalızâde Hasan Çelebi (ö.1012/1604), tezkiresinde Cenâbî'den söz eden Carullahzâde Beyânî Mustafa Efendi (ö.1006/1597), Halep kadılığı yapmış olan Ömer b. Abdülvehhab el-Arzî eş-Şafi'i el-Kadirî (ö.1042/1632), Abdülhalim Mehmed b. Mehmed Nurullah b. Yusuf Ahizâde (ö.1013/1605), Osmanlı kadıaskerliği ve

[38] Cenâbî Mustafa Efendi, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, nr.1136, vr.2b.

[39] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi* , I, s.36.

[40] Ebu'l-fazl b. İdris et-Tebrizî ed-Defterî, babasının meşhur eseri Heşt-Bihişt'e zeyl yazmış, Kanûni Sultan Süleyman'ın emriyle, babasının müsvedde şeklinde bıraktığı Yavuz Sultan Selim devri tarihini derleyip Selimşahnâme adında Farsça bir eser telif etmiştir.Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkadir Özcan, "Ebülfazl Mehmed Efendi", *DİA*, X, s.356-357.

[41] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.36.

şeyhülislâmlığı görevlerinde bulunmuş olan ve Cenâbî'nin kendisinden rivayette bulunduğu Hâmid el- Karamanî (ö. 983/1576) ve yine kendilerinden rivayette bulunduğu Kadı Alâeddin ed-Dulgarî ve Mevlâna Hafizüddin et-Taşkendî, Cenâbî'nin ulema sınıfı içerisindeki yakın çevresini teşkil etmektedir. Cenâbî'nin tasavvuf ve tarikat çevreleri ile de iyi ilişkiler içerisinde olduğunu bilinmektedir. Bunlardan meşhur Üveysî tarikat şeyhlerinden Beşiktaş'ta dergâhı bulunan, Cenâbî'nin eserinde zikir meclislerine gidip katıldığını ve kendisiyle de bizzat sohbette bulunduğunu belirttiği Trabzonlu Şeyh Yahya Efendi (ö. 978/1571) ile meşhur Yazıcızâde Mehmed'i zikredilebilir.

Cenâbî'nin talebesi olmuş olan kişilerden yalnızca ikisi tespit edilebilmektedir. Bunlardan ilki, Bıyıklı Ömer adıyla meşhur, Menteşeli el-Mevlâ Ömer (ö.1014/1605-1606)'dir. Atâî'nin belirttiğine göre "*Cenâbi Efendi'den mülazemetle mesrur ve cenâb-ı mevleviye intisabla meşhur olmuş idi"*.[42] Yani Cenâbî'den dersler alarak onun talebesi olmaktan sevinç duyup "Cenâbî'nin talebesi" diye şöhret olmuş biridir. Atâî, bu zâtı iyi itikad sahibi olarak tanıtmaktadır. Cenâbî'nin tespit edebildiğimiz diğer talebesi, Kalecikli Abdüsselâm b. Abdülgaffâr'dır. Bu bilgiler Cenâbî'nin ilmiye sınıfı içerisindeki değerine de işaret etmektedir. Şöyle ki, Bıyıklı Ömer'in Cenâbî'nin talebesi olarak şöhret bulması bizzat hocası Cenâbi'ye olan hürmet ve saygıyı ifade etmek içindir. Nitekim Cenâbî'nin kardeşi Su'udi Efendi de, hocası Ebüssuûd'a nispetle şöhret bulmuştur. Cenâbî Efendi'den sonra da bu aile ilim adamı yetiştirmeye devam etmiştir. Oğullarından Mehmet Efendi (ö. 1014/1605-1606) Sahn müderrisliği yaptığı gibi bunun oğlu Ahmet Efendi de ilmiye sınıfından idi.

1.2. Eserleri ve Üzerinde Yapılmış Çalışmalar

Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn

Tez konumuzu teşkil eden bu eser, Cenâbî Mustafa Efendi'nin *el-Hâfilu'l-vasit ve'l-Aylemü'z-zâhir el-muhît* adlı, Arapça kaleme aldığı umûmî dünya tarihinin muhtasarı olan *Nihâyetü'l-merâm ve Bahru cevâhiri'l kelâm* isimli eserinin, kendisi tarafından Osmanlı Türkçesi'ne aktarılmasıyla vücuda getirilmiştir. Kataloglarda yer alan diğer isimleri *Gülşen-i Tevârih, Tevârih-i*

[42] Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakâik*, II, s.1331.

Selâtin ve Târîh-i Cenâbî'dir. Eser daha çok *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn* olarak şöhret bulmuş ve tanınmıştır. İstanbul Kütüphanelerinde dört ve yurtdışında da bir olmak üzere toplam beş nüshası bulunmaktadır.

Günümüz Türkçesi'nde *Saklı İnci ve Korunmuş Sır* mânâsına gelen *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Sultan III. Murad'ın Cenâbî Mustafa Efendi'den, ibâreleri gösterişli ve kapalı olmaktan uzak, karışık ıstılâhlardan arınmış, derli toplu ve muhtasar bir şekilde maksadı anlatacak; kolay idrâk edilen, ibret verici haberlerin yer aldığı, geçmişteki hükümdarların tarihinden ve akıl sahiplerinin nasihatlerinden seçme yapmak sûreti ile bir eser tedvin etmesini istemesi üzerine hazırlanmıştır.[43] Anlaşılan Cenâbî, III.Murad'ın bu emri üzerine, aynı eserin başka bir nüshasında da ifade ettiği gibi Nihâyetü'l-merâm adlı eserini Türkçe'ye tercüme etmiştir.[44] Kendisinin ifadesiyle: "*Ol kitâb-ı miskîn-nikâbı lisân-ı Türkî'ye terceme edem tâ kim erbâb-ı devletimi ve ashâb-ı saʿâdetimiz anda behredâr ve heves-yâr olalar*." Yani tercümedeki amacının devlet ricâlinin ve halkının faydalanması olduğunu kaydetmiştir. Cenâbî, eserin önsözünde padişah tarafından kendisine bizzat söylenen sözleri nakletmekte, III. Murad'ın bu emri vermekteki maksadına ve onun tarihe olan hassasiyetine dikkat çekmektedir.[45]

Eserin Yazma Nüshaları

a. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, nr.1136

255x160 mm ebadında, âharlı kalınca kağıt, 250 varak 25 satır ve nesih türünde yazılmıştır. Müstensih ve istinsah kaydı bulunmamaktadır. Muhtemelen müellif tarafından yazdırılmış bir nüsha hükmündedir. Miklepli, kahverengi derili ve ebru ciltlidir. Eserin baş tarafında kitabın, "Feyzullah Çelebi" merhumun metrûkâtından satın alındığı belirtilmiştir ve aynı yerde "Mustafa eş-şehir bi-Masrif-i Şehriyârî" kaydı yer almaktadır.[46] Burada ismi geçen Feyzullah Çelebi'nin 1020/1611'de vefat eden ve Cenâbî'nin ardından önce Süleymaniye'ye, sonrasında Halep'e tayin olunan Kafzâde Feyzullah Çelebi olduğu düşünülmektedir. Dolayısıyla eser Topkapı Sarayı'na 1020/1611

[43] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn (Tevârih-i Selatin)*, TSMK, Hazine, nr.1607, vr.3a.
[44] Cenabi, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.2b.
[45] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn (Tevârih-i Selâtin)*, TSMK, Hazine, nr.1607, vr.3a.
[46] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.1a.

tarihinden sonra ulaşmıştır. Nüshanın Revan kitaplığında yer alması da bu durumu destekler niteliktedir. Eserin baş kısmında bir katalog kaydı bulunmakta ve "*Nihâyetü'l Merâm ve Bahru Cevâhiri'l-Kelâm tercemesi ki Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn tesmiye olunmuş, Cenâbî'nindir gaflet olunmaya*" ibaresi yer almaktadır.[47]

Düzenli ve tertipli, kenarları temiz bir nüshadır. 66 bab üzerine tertip edilmiştir. Sultan III. Murad'a takdim olunduğunda; "*Anı şâhımız ve hazret-i pâdişâhımızın cenâb-ı meʿâl-i menâbına ithâf ve ihdâ ve Âsitâne-i Saʿâdet'e takdîm ve inhâ etmeyi elyâk gördüm.*" ifadesinden anlamaktayız.[48] Padişaha takdim edilecek olması sebebiyle diğer nüshalarda Osmanlı tarihi III. Murad'ın tahta geçişine kadarki dönemi kapsarken bu nüshada mezkûr padişahın devri ile ilgili kayıtlara da rastlanmaktadır.[49] Yine padişaha sunulmasından olsa gerek başlangıcından itibaren ilk üç sayfadaki mukaddimenin bir bölümü diğer nüshalardan farklılık taşımaktadır.[50] Mukaddimenin bu kısmında tarih ilminin değeri vurgulanarak eserin kıymetine ve telifi hususuna temas edilmektedir.

b. Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, nr.1607

295x170 mm ebadında, âharlı ince kağıt, 147 varak 29 satır, nesih türünden yazılmıştır. Müstensihi bilinmemektedir. İstinsah tarihi 1148/1735-1736'dır.[51] Serlevha müzehheb, cetveller yaldızlı, miklepli ve şemseli koyu kahverengi ciltlidir. h.1150 tarihli istishab kaydından eserin el-Hac Mehmed Râkım'ın kitaplarından olduğu anlaşılmaktadır.[52] Kütüphane kataloğunda Mevlânâ Cenânî'nin *Tevârih-i Selâtin* adlı eseri olarak kayıtlıdır. Farklı olan hususiyeti mukaddimesidir. Zikrettiğimiz ilk nüshaya göre farklı bir mukaddime taşımaktadır.[53] Farklı olan bu kısımda müellif padişahın kendisinden böyle bir eser yazmasını emrettiğini ve kendisinin de bu eseri kaleme aldığını belirtmektedir.[54]

[47] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.1a.
[48] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.2b.
[49] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.247b-250a.
[50] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.1b-2b.
[51] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Hazine,nr.1607, vr.147b.
[52] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Hazine,nr. 1607, vr.1a.
[53] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Hazine,nr. 1607, vr.1b-3a.
[54] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Hazine,nr. 1607, vr.3a.

c. Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr. 3097

199x133 mm ebadında, 158 varak 27 satır, ince nesih kırması şeklinde yazılmış, müstensihi Mehmed b.Yakûb el-Müderris, istinsah tarihi Receb 1027/Haziran-Temmuz 1618, istinsah edildiği yer İstanbul'dur. Başlığı tezniyatlı ve tezhipli, üzeri yeşil bezle kaplı miklepli, şîrâzeli ve mahfazalıdır. Bu nüshada da zükrettiğimiz önceki nüshalara göre farklı ve kısa bir mukaddime vardır.[55] Burada eserin III. Murad zamanında tamamlanıp kendisine ithaf edildiği belirtilmektedir. Nüshada eserin, muhtemelen istinsah hatasından kaynaklı olarak 60 bab üzerine tertip olunduğu kaydı vardır.[56] Ayrıca fihristteki bab numaraları ile muhtevadaki sıralama yer yer uyumsuzluklar göstermektedir. Nüshada h.980 tarihinden itibaren eserin sonuna kadar zikredilen olaylar istinsah hatasından dolayı ikişer kez kaydedilmiştir.[57] Bu tekrar yüzünden son satırlarda bazı kelime atlamaları ve ilaveleri mevcuttur.

d. Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.3107

330x207 ebadında, 298 varak 17 satır ve nesih türünde olup; istinsah ile müstensih kaydı taşımamaktadır. Başlığı tezyinatlı ve tezhipli, baş sahife kenarları, sahife cetvelleri ve sonu tezhipli, şemseli, miklepli, şîrâzeli ve mahfazalıdır. Yazısı gayet düzgün ve okunaklıdır. Özellik açısından bir önceki nüsha ile tamamen aynı görülmekle birlikte o nüshada sıkça görülen tekrar ve kelime atlamaları kusuru bu nüshada asgarî seviyededir. Bundan önce yapılan çalışmalarda da tercih edildiği görülmektedir.

Zikrettiğimiz bu hususlar sebebiyle tezimizde sorumlu olduğumuz kısımlarda (1b-107a) bu nüshayı esas aldık. Yer yer müşahede ettiğimiz bölüm başlıklarında silinmeler ve harf hatalarını ise diğer nüshalardan faydalanarak ikmâl ettik. Nüshanın varak numaralandırmasını da hatalı bir biçimde kaydedildiği için yeniden yaptık. Muhtevasında bahsettiği devletler ise şu şekildedir:

[55] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3097, vr.1a.
[56] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3097, vr.1b.
[57] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3097, vr.98b-99b.

Server-i Enbiyâ: 5a
Ḫulefâ-yi Râşidîn: 6b
Benî Ümeyye: 14a
Ḫulefâ-yi ʿAbbâsiyye: 25b
Fâṭımîyyun: 54a
Nizāriyyeti'l-İsmāʿîliyye (Haşîşiyye): 63b
Şürefâ-yi Ḥaremeyn: 64b
Şürefâ-yi Medine: 76b
Şürefâ-yi Edârise: 79b
Benî Ḥammûd: 80b
Benî Ṭabâṭabâ: 81b
Mülūk-i Deylem ez-Ḫulefā'-i ʿAleviyye: 84a
Şürefa-yi Ġarb ve Mülûk-ı Fas:87b
Mülūk-i Benî-Leyṣ-i Ṣıġār (Saffarîler): 90a
Mülūk-i Sâmâniyân: 91b
Mülūk-i Ġazneviyân: 93b
Benî Merdâvic: 98b
Mülūki'l-Ġuriyye: 100a
Âl-i Büveyh: 103a
Âl-i Selçuḳ: 108a
Danişmendîyye: 134a
Âl-i ʿOṣman: 138b
Atabekân-ı vilâyet-i Fars: 193a
Ḫarezmşahîler: 195b
Cengizîyân: 200b
Deşt-i Kıbcak Hanları: 212a
Karaman pâdişâhları: 223a
Mülûk-i Ṭavâ'if: 225a
Mülûk-i Kirman: 226a
Benî Muẓaffer: 227a
Mülûk-ı Serbedaran: 229b
Mülûk-ı Hindistan: 232b
Mülûk-ı Gücerat: 236a
Mülûk-ı Gilan ve Şekî: 240b
Selâtîn-i Şirvan ve Şekî: 241b
Âl-i Celâyir: 244b
Âl-i Timurlenk: 248a
Selâtîn-i Özbekiyyân: 277a
Selâtîn-i Aḳḳoyunlu: 280a
Selâtin-i Karaḳoyunlu/Selâtin-i Ḍulkadriyye/Âl-i Ramazan/Mülûk-Ḳızılbaşîyye/Şâhân-ı Erdebilîyyan: 285b

e. Mısır Milli Kütüphanesi, Türkçe Yazmalar Bölümü, Tarih-i Türkî Talat, nr.170

285x180 mm ebadında, 382 varak 21 satırdır. Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn'un yurtdışında bulunan tek nüshasıdır. Gülşen-i Tevârih adıyla kayıtlıdır.

Çalışmamızda istifade ettiğimiz İstanbul kütüphanelerindeki 4 nüshanın şeceresini şu şekilde verebiliriz.

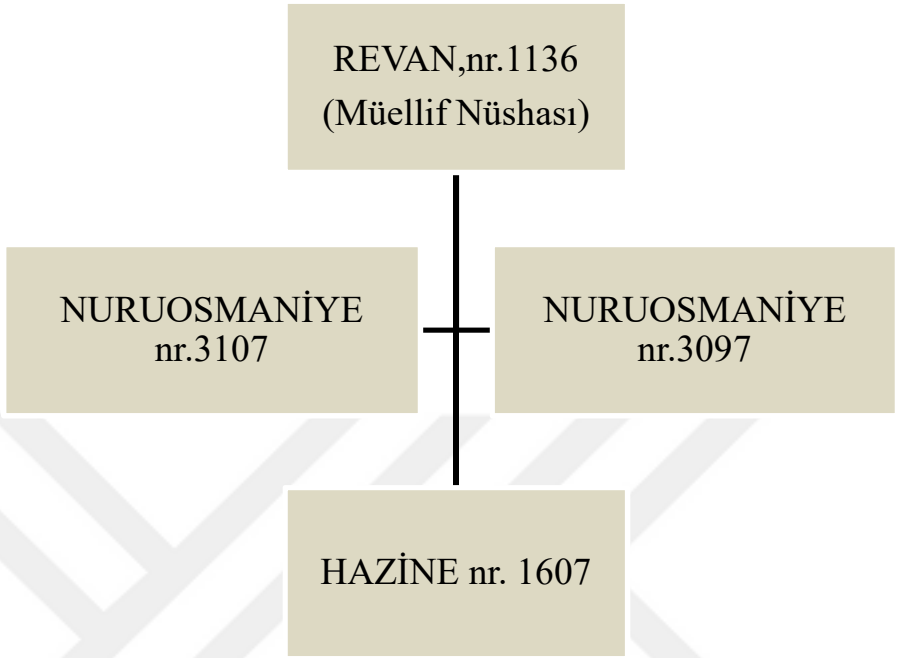

el-Hâfilu'l-vasit ve'l-ʿAylemü'z-zâhir el-muhît

Cenâbî Mustafa Efendi'ye asıl şöhretini kazandıran bu eser, İslâm devletlerinin ayrı ayrı ele alındığı, Arapça yazılmış bir umûmi tarihi olup günümüze ulaşmayan birçok kaynaktaki bilgileri de ihtiva etmektedir. Devletlerden hareketle ve her birine bir bölüm (bab) ayrılmak suretiyle bir mukaddimeden sonra seksen iki devletin ele alındığı eser, Hz. Peygamber devrinin de ilâvesiyle seksen altı bölüm olarak düzenlenmiştir. el-ʿAylemü'z-zâhir'in başlıca bölümlerini peygamberler tarihi, İslâm öncesi devletler ve kavimler, Hz. Peygamber ve Hulefâ-yi Râşidîn devri, Şam ve Endülüs Emevîleri, Abbâsîler, İdrîsîler, Ağlebîler, Muvahhidler, Tolunoğulları, Fâtımîler, Eyyûbîler, Tâhirîler, Saffârîler, Gazneliler, Büveyhîler, Selçuklular, Karamanoğulları, Osmanlılar, Hârizmşahlar, Çobanoğulları, Karakoyunlular, Akkoyunlular vb. devletlerin tarihleri teşkil eder. [58] Muhtelif kütüphanelerde on sekiz nüshası bulunmaktadır.

Nihâyetü'l-merâm ve Bahru cevâhiri'l kelam

Yukarıda ismini verdiğimiz eserin, müellifin kendisi tarafından yapmış olduğunu bildirdiği Arapça muhtasarıdır.[59] Cenâbî bu eserini kendi ifadesiyle sözlerin en hayırlısı ve faydalısı az ve öz olanıdır sözünden hareketle, El ʿAylemü'z zahir'in kendince en önemli hususlarını seçerek meydana getirmiştir. İstanbul Kütüphanelerinde bu adla kayıtlı bir eser yoktur.

Cevâhiru'l-garaib fi Tercemeti Dürri'l Acâib

Tespit edilebildiği kadarıyla dünyada mevcut tek nüsha Süleymaniye Kütüphanesi, Hamidiye, nr. 1073 te kayıtlıdır. III. Murad'ın Cenâbî'den istediği tercüme bir eserdir. Ama müellif burada da kendi bakış açısıyla, metodunu kattığı tercüme-telif bir eser ortaya çıkarmıştır. Mukaddimesinde Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn'un girişini aynen kullanmıştır. Genel bir İslâm Tarihi, tabiat ve

[58] Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I , s.53-68; a.mlf, "Cenâbî Mustafa Efendi Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü" *Akademik Araştırmalar* s.259-289; a.mlf.,"Cenâbî Mustafa Efendi", *DİA* ,VII, s.352-353; Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*, s.XII-XIV;a.mlf, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*,XXXVI,(2000), s.216-223;a.mlf., "Cenâbî'ye Göre Danişmendliler",*Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*,IV, (2001), s.243-244.

[59] Cenâbî, *Dürr-i Meknûn*, TSMK, Revan, nr.1136, vr.2b; Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri,* III,s.40;Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I , s.39-40.

âdâb kitabıdır.[60]

Kasaid-i Beliğa

Cenâbî'nin Arapça şiir ve kasidelerinin bulunduğu bir divandır. Tek nüshası Süleymaniye Kütüphanesi, Karaçelebizade, nr. 311'de kayıtlıdır ve müellif nüshası gibi değerlendirilir.[61]

Risale-i Sağire

Müstakil bir eser olmayıp, Mecmu'atu'r-resail adlı eserin bir parçasıdır. Süleymaniye Kütüphanesi, Kasidecizîde, nr. 677'de kayıtlıdır. el-Mü'minûn Sûresi'nin tefsiridir.[62]

es-Seb'u's-seyyar

Müellif bu isimle kıyafetnâme ve ferâset üzerine bir eser yazdığını kaydeder, ne var ki bu eserin zikredilen muhtevaya sahip bir nüshası yoktur.[63]

Cenâbî'ye atfedilen diğer eserler;

Tarih-i Bilad-ı Mağrib[64]

el-Hadîratu'l hadara ve'l hadîkatu'n-nadara[65]

[60] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.46-48; Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*, s.X.
[61] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I , s.48; Muharrem Kesik, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları",*İÜEFTD*,s.215-216.
[62] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I , s.49; Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*, s.X-XI.
[63] Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I , s.50.
[64] Bursalı Mehmed Tahir,*Osmanlı Müellifleri*, III, s.40; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.50; Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*, s.XI.
[65] Bursalı Mehmed Tahir,*Osmanlı Müellifleri*, III, s.40; Mehmet Canatar, *Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi*, I, s.51.

Cenâbî Mustafa Efendi ve eserleri üzerinde, bugüne kadar yapılan tercüme ve neşir çalışmaları şunlardır;

- Mustaphae Filii Husein Algenabii Gestis Timurlenkii seu Tamerlanis Opusculum Turc.-Arab.-Persium. Latine redditum a Jo. Bapt.Podesta (Vienna 1680).[66]

- B.Dorn,Muhammedanische Quellen...(Arabische,Persische und Türkische Texte) 4.Th. St. Petersburg, 1850-1858.[67]

- E.Fagnan, el-ʿAylemü'z-zahir'in Mağrib ve İspanya coğrafyaları hakkındaki kısımlarını özet halinde İngilizce'ye çevirmiştir.[68]

- Egemen Tülek, "*Al-Cannabi, Hayatı, Şahsiyeti, Eserleri ve el-Hâfilü'l-vasît ve'l-ʿaylemü'z-zâhirü'l-muhît'in bir kısmının tenkitli metni*", İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi,Bitirme Tezi,1975.

- Mehmet Canatar, "*Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi ve Cenâbî Tarihi*", I-II, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1993.

- Muharrem Kesik, *Cenâbî Mustafa Efendi'nin el-ʿAylemü'z-zahir fi ahvali'l-evail ve'l-evahir adlı eserinin Anadolu Selçukluları ile ilgili kısmının tenkidli metin neşri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

- Muharrem Kesik, "Cenâbî'ye Göre Danişmendliler", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*,IV,(2001), s.243-266.

- Muharrem Kesik, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XXXVI,(2000), s.213-259.

---

[66] Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*,s.XXVII; a.mlf, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İÜEFTD*,s.227-228.
[67] Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*,s.XXVII; a.mlf, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İÜEFTD*,s.227-228.
[68] Muharrem Kesik, *el-'Aylemü'z-zahir*,s.XXVII; a.mlf, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İÜEFTD*,s.227-228.

- Erol Uğurlu, "*Cenâbî Mustafa Efendi'nin el-ʿAylemü'z-zahir fi ahvali'l-evail ve'l-evahir adlı eserin Ön Asya kısmının tenkitli metin neşri*",Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2004.

- Mehmet Alper Cantimer, *Cenâbî Mustafa Efendi'nin el-ʿAylemü'z-zahir fi ahvali'l-evail ve'l-evahir adlı eserin Ön Asya kısmının tenkitli metin neşri,*Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya 2011.

1.3. Tarih Görüşü

Cenâbî Mustafa Efendi, tarihi başlı başına bir ilim dalı olarak kabul ederek, tarih ilmine büyük bir önem atfetmektedir. Tarihe yardımcı ilimler olarak nitelendirdiğimiz arkeoloji, diplomatika ve vesikâlar ilmi ile tarihi bir bütün olarak değerlendirip, kendi ifadesiyle bu ilmi "*ilmu'l-âsâr ve't-tevârih*" olarak nitelendirmekte ve bu ilmi dağların tepesi gibi bütün ilimlerin doruk noktası şeklinde tanımlamaktadır.[69]

Cenâbî'ye göre tarih ilmi, tarihin ibret alınması gereken yönlerine dikkat çekerek geçmiş devirlerde yaşayanların hâline dikkat etmektedir. Belirttiği bir diğer husus ise tarih ilmi ilgililerine uzun ömür, tam bir anlayış ve olayları tahkik edebilme gücü verir. Ona göre tarih ilmi, belâgatle ve fasih bir dille konuşan, halka kimi zaman kinayeli, kimi zaman açık ve net bir şekilde vâz eden bir vâiz durumundadır.[70] Eserinin önsözünden de anlaşıldığı kadarıyla, Cenâbî, eserini mûteber saydığı eserlerden derlemiş, alıntı yaptığı eserler için naklettiği kısmın başına ve sonuna kullandığı kaynakları belirtmiştir. Bu şekilde kaynak göstermesini ise eserinin sıhhatine delil olarak göstermektedir.

Cenâbî, tarih ilmini, faydalarını sıralayarak dolaylı yönden tarif etmeye çalışmaktadır. Bu ilim sayesinde, Allah'ın yarattığı varlıkların garip yönleri ile Allah'ın hikmeti, rahmetinin genişliği, gücünün şiddeti ve en mühimi Allah'ın yüce varlık ve kudretinin idrak edilebileceği söz konusu edilmektedir.

---

[69] Cenâbî, *el-Halifu'l Vasıt,* Köprülü Ktp.nr.1031,vr.2a; Mehmet Canatar, "Cenâbî Mustafa Efendi Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü",*Akademik Araştırmalar Dergisi*, s.276.

[70] Mehmet Canatar, "Cenâbî Mustafa Efendi, Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü",*Akademik Araştırmalar Dergisi*, s.277; Eyüp Baş, "Dil-Tarih İlişkisikisi Bağlamında Osmanlı Türklerinde Arapça Tarih Yazıcılığı (XVI. ve XVII. Yüzyil Örnekleriyle)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XLVI (2005), Sa.1, s. 122.

Cenâbî, "Tarih ilmi denilen şey, doğruluğunu veya yanlışlığını araştırmadan duyduğu her şeyi toplayan birinin verdiği haberdir.'' şeklindeki bir görüşle hareket edilerek tarih ilmini küçümsememek ve hakir görmemek gerektiği görüşündedir.[71] Buradan da anlaşıldığı üzere müellif, kaynak göstermeksizin yazılan eserin sıhhatinden şüphe duyulması gerektiğini ifade ederek, kaynak gösterme usulünü titizlikle kullanmıştır. Bu da onun tarihçiliğine iyi bir örnektir.

İbn-i Haldun'u okuduğu ve etkilendiği anlaşılan Cenâbî Mustafa Efendi, sadece umûmî tarih yazarken değil aynı zamanda Osmanlı tarihini yazarken de kullandığı kaynakları tenkit etmek suretiyle kullanmıştır. Olaylar arasında sebep-sonuç ilişkileri kurma yönüne de gitmiş ve hâdiseleri değişik yönleriyle değerlendirmiştir. Cenâbî, eserlerinde İslâmî hayat anlayışını oldukça net bir biçimde ortaya koymuş, hükümdarların ve büyük bir debdebe içerisinde yaşayanların, bunlara rağmen dünya hayatından eninde sonunda ayrılacaklarını; idarecilerin bu minvalde hareket etmeleri gerektiğini ifade etmiştir.[72]

Bunların yanında, klasik ilmî Arap tarih yazıcılığının bütün hususiyetlerinin eserinde taşıyan, sade ve anlaşılır bir dil ve üslubun benimsendiği, araştırıcı ve eleştirici bir tavrın sergilendiği eserlerinin, kendisinden daha önce ve kısmen daha sonra yazılmış tarih telifleri dikkate alındığında, tarihçiliğimiz açısından ne derece ehemmiyet taşıdığı açıkça ortadadır. Kaynak gösterme olgusu, tarihçilik geleneğimiz açısından, Cenâbî'nin yaşadığı devre kadar, hatta kendisinden sonra dahi, Cenâbî'nin ortaya koyduğu duyarlılık ve şekilde bir uygulamaya imkân bulmamıştır denilebilir. Tarih yazıcılığımız yönünden oldukça büyük bir eksikliğimiz olan bu husus, Cenâbî başta olmak üzere, sayılı bazı tarihçilerimizde ancak göze çarpan bir uygulama olarak gözükmektedir. Bu da, Cenâbî'nin ve eserlerinin kıymet ve mahiyetini gösteren bir hususiyettir.

Cenâbî, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*'da da bahsettiğimiz bu hususiyetlerden örnekler ortaya koymuştur. Meselelere kendine özgü bir bakış

[71] Cenâbî, *el-Halifu'l Vasıt*, Süleymaniye Ktp. Yenicâmi, nr.831,vr. 3b.
[72] Mehmet Canatar, "Cenâbî Mustafa Efendi, Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü",*Akademik Araştırmalar Dergisi*, s.279.

açısıyla yaklaşmıştır. Örneğin hilâfet meselesine yaklaşımı incelendiği zaman, ele aldığı tüm dönemlerde Hz.Peygamber'in soyunun önceliği ile hareket ettiği göze çarpmaktadır. Şöyle ki Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin dönemlerini, eserinde, genel kabûlün aksine Hulefâ-yi Râşidîn devrinin içinde ele almıştır.[73] Bu, o güne kadar az sayıdaki Sünnî âlimde rastlanılan bir görüştür. Yine Fâtımîlerin nesebi konusunda, Abbâsîlerin menfî iddialarının doğru olmadığını ifade etmiştir.[74] Bunun yanında Abbâsîlerin Mısır kolunu ayrı bir başlık altında incelemiş, İslâm dünyasında otorite kurmak isteyen her siyasî gücün, Mısır Abbâsî Hilâfetini yanına almak; bir nevî kendileri için meşrûiyet aracı olarak göstermek istediğini işlemiştir. Aynicâlût Savaşı'nı kazanarak Moğol istilâsını durduran ve ardından Sultan Kutuz'u öldürüp Memlük tahtına geçmeyi başaran Memlük Sultanı Baybars'ın, Abbâsî hilâfetini yeniden canlandırmasındaki asıl hedefinin de bu olduğu zâten açık biçimde ortadadır.[75]

Cenâbî Mustafa Efendi, hilâfet meselesinde Osmanlıların da bu istikâmette hareket ettiklerini eserinde safha safha bildirmiştir. Sürece bakıldığında Osmanlı padişahları Memlük hâkimiyeti altındaki kutsal topraklarda nüfûz arayışlarına, başta İstanbul'un fethi olmak üzere çeşitli cephelerde kazandıkları zaferleri fetihnâmelerle Mekke emîrlerine bildirerek, ayrıca hediyeler göndererek onları hem başarılarından haberdar etmek hem de gönüllerini kazanmakla başlamışlardır. Mısır'ın fethinden sonra o sırada Mekke emîri olan Şerîf Berekât b. Muhammed, oğlu Ebû Nümeyy'i bir elçilik heyetiyle Mısır'a yollayıp Mekke'nin anahtarlarını Osmanlı padişahına takdim etmiştir. Böylece Mekke de Osmanlı hâkimiyetine girmiştir. Ebû Nümey babasının ölümü üzerine (1525) tek başına emîr oldu ve kendisine Kanûnî Sultan Süleyman tarafından emîrin görev alanını gösteren bir berat ve hil'at gönderilmiştir. Ebû Nümeyy'in bilfiil emirliği alışı ile Osmanlı hâkimiyeti boyunca sürecek olan emâret ailesi teşekkül etmiştir. Ebû Nümeyy, Osmanlı idaresinin Haremeyn'de yerleşme dönemini oluşturan uzun emirliği zamanında 1540'ta hac için Mekke'ye gelen Süleyman Paşa'dan oğlu Ahmed'i İstanbul'a götürmesini istemiştir. İstanbul'da büyük ilgi gören Şerîf Ahmed, bizzat padişah tarafından kabul edilerek kendisine babasıyla birlikte müşterek emirlik beratı verilmiştir.

[73] Cenâbî Mustafa Efendi, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3107, vr.6b-14a.
[74] Cenâbî Mustafa Efendi, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3107, vr.54a-54b.
[75] Cenâbî Mustafa Efendi, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3107, vr.50b-51b.

Osmanlı resmî anlayışına göre muhatap kabul edildiği için bundan sonra Mekke emîri olarak Şerîf Ahmed tanındıysa da Ebû Nümeyy'in yetki ve otoritesi sürmüştür.[76] Cenâbî'nin aktardığı tüm bu mâlûmattan da Osmanlı'nın, Abbâsî hilâfetinden sonra meşrûiyetini sağlamlaştırma adına bilhassa Mekke-Medine'deki seyyîd ve şerîf idarelere müspet yaklaşımının artarak sürdüğü anlaşılmaktadır. Bir müverrih olarak görüş ve düşünceleriyle de devletin o dönem içerisindeki siyasetine dair ipuçları sunmuştur.

Netice olarak Cenâbî Mustafa Efendi, XVI. asırda birçok sahada eserler telif etmiş, en çok tarihçilik yönü ağır basan değerli bir Osmanlı müverrihi ve ilim adamıdır.

1.4. Kaynak Değerlendirmeleri

Taberî: Târihu'l-ümem ve'l-mülûk

Hilkatten 302/915 yılına kadar umumî bir dünya tarihi mahiyetinde olan eserinde Taberî, kendi zamanına kadar olan hadiseleri muhtelif raviler vasıtasıyla, yaşadığı devreyi ise bizzat kendi gözlemlerine ve diğer canlı şahitlerin ifadelerine dayanarak kaleme almıştır.[77] Taberî haberleri ravileri ile birlikte verir. Onun olaylan toplayıp yıllara göre düzenleme endişesi ve bizzat olaylara ilişkin gerçek ve özel ihtimamı, kendisini, bir senteze varmaktan ve kişisel düşüncesine geniş yer vermekten alıkoymuştur. Taberî hadiseleri sadece aktarmakla yetinir, olaylan olduğu gibi değiştirmeden vermeye çalışır, yorum yapmayarak bunu okuyucuya bırakır, rivayetlerdeki tenakuzlara çözüm getirmez. önemli olaylan bahsettiği yılın ilk kısmında kronolojiyi takip ederek öncelik vermekle birlikte, her halifenin vefatını anlattığı yerde terceme-i halinden uzunca bahseder. Hz. Peygamber, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler ve Abbasîler dönemlerinin öncelikli kaynak eseri konumundadır.

İbnü'l Esir: El-Kâmil Fi't Tarih

İbnül-Esir Ebûl-Hasan İzzeddin Ali b. Ebi'l-Kerem Muhammed eş-Şeybani el-Cezerî, 4 Cemaziyelevvel 555 (13 Mayıs 1160) tarihinde dünyaya

[76] Cenâbî Mustafa Efendi, *Dürr-i Meknûn*, Nuruosmaniye Ktp. nr.3107, vr.73a-76b.
[77] Taberi, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Târîhu'l-ümem ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, I-XI, Beyrut 1967; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,İSAR yay. İstanbul 1998, s.52-57.

gelmiş olup, Musul, Bağdat, Şam, Halep ve Kudüs'te çeşitli âlimlerden ders alıp, ömrünün son yıllarını Musul'da geçirerek burada eserlerini kaleme almış ve 630 (1232) tarihinde vefat etmiştir. Ortaçağın en büyük ve en güvenilir tarihçilerindendir. Babasının *Esîru'd-dîn* lakabını taşımasından dolayı, İbnü'l-Esîr künyesi ile meşhur olmuştur. İbnu'l-Esîr, babası gibi Zengî Atabekliğinde görev yapmıştır. Müellif, *el-Kâmil fi't-târîh* isimli eserinde dünyanın yaratılışından 628/1231 yılına kadar gelmektedir ve Hicret'ten sonra olayları yıl esasına göre anlatmaktadır. el-Kâmil Türk tarihi, özellikle Selçuklular, Haçlı seferleri, Abbâsîler ve Moğol istilâsı, Musul ve el-Cezîre tarihi için akla ilk gelen eserlerdendir ve en önemlisi, müellifin yaşadığı bölgenin yarım asırlık tarihi için birinci elden kaynak teşkil etmesidir.[78]

İbnü'l Esir: Üsdü'l-Gābe

Eserin adını, muhtemelen Medine ormanı (gābe) kastedilerek "ormanın aslanları" anlamına gelen *Üsüdü'l-ġābe* şeklinde okuyanlar da vardır. Girişte yöntemini açıklayan İbnü'l-Esîr, sahâbîlerin isimlerini oldukça titiz şekilde alfabetik sırayla vermiş, sıralamada ismin türediği kökü değil ilk harfleri esas almıştır. Hadis naklettiği kaynakların kendisine ulaşan isnadlarını zikrettikten sonra sahâbî tanımına dair açtığı bir fasılda bu hususstaki farklı görüşleri belirtmiş, hadisçilerin sahâbî tanımını benimsemiştir. Ardından Hz. Peygamber'in şemâili, ahlâkı, mûcizeleri, elbiseleri, silâhları, binekleri, akrabaları, eşleri, câriyeleri, vefatına kadar bütün hayatı anlatılmış, daha sonra sahâbîlere geçilmiştir.

İbnü'l-Esîr, daha önce yazılan sahâbe biyografilerindeki karışıklıktan yakınan çağdaşlarının teşvikiyle *Üsdü'l-Ġābe*'yi yazmaya başladığını söylemektedir. Çalışmasında özellikle Ebû Abdullah İbn Mende ve Ebû Nuaym el-İsfahânî'nin Maʿrifetü'ṣ-ṣaḥâbe, İbn Abdülberr'in el-İstîʿâb ve Ebû Mûsâ el-Medînî'nin İbn Mende'ye yazdığı zeyil olan Tetimmetü Maʿrifeti'ṣ-ṣaḥâbe adlı eserlerini temel kaynak edinmiş ve bunlarda geçen bütün sahâbîleri kitabına almıştır. Bunların dışında İbn Sa'd'ın eṭ-Ṭabaḳāt'ı, Ahmed b. Hanbel'in el-

[78] İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, I-XII, (thk. Carolus Johannes Tornberg), Beyrût 1966; Türkçe trc. *İslâm Tarihi: el- Kâmil fi't-Târîh Tercümesi*, I-XII, İstanbul 1985-1987; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.137-138.

Müsned'i, İbn Asâkir'in Târîḫu Medîneti Dımaşḳ'ı gibi eserlerde geçen sahâbîleri kaydetmiştir. Yaklaşık 7500 biyografi içermektedir.[79]

Utbî: Kitâbü'l-Yemînî / Târîḫu'l-Yemînî / Târîḫu'l-ʿUtbî

Utbî, 350/961 yılında Rey'de doğdu. Sahâbeden Utbe b. Gazvân'a nisbetle Utbî diye anılır. Sâmânî Veziri Ebü'l-Hüseyin el-Utbî'nin torunudur.Müellif, Arapça kaleme aldığı eserini 412/1021 yılında tamamlayarak hâmisi Gazneli Veziri Ahmed b. Hasan el-Meymendî'ye sundu. *Kitâbü'l-Yemînî* Sebük Tegin, Yemînüddevle Sultan Mahmûd-ı Gaznevî ile çağdaşı hükümdar ve devletlerin 411/1020 yılına kadar tarihini ihtiva etmektedir. Sultan Mahmud'un Hindistan seferlerinin yanı sıra Sâmânîler'in son dönemleri, Abbâsîler, Saffârîler, Simcûrîler, Büveyhîler, Ziyârîler, Karahanlılar, Gurlular, Garcistan şahları, Afganlar, Ferîgûnîler (Âl-i Ferîgûn) ve Hârizmşahlar (Altuntaşoğulları) hakkında değerli bilgiler içerir. Kitâbü'l-Yemînî'nin çok süslü ve ağır olan üslûbu İslâm dünyasında her zaman takdir edilmiştir. Utbî'nin, eserini yazarken Ebû İshak es-Sâbî'nin Büveyhî tarihine dair *Kitâbü't-Tâcî*'sini örnek aldığı görülmektedir. Gazneli hükümdarlarını methedip kahramanlıklarını zikretmesine rağmen eserinde onların döneminin karanlık yönlerini de anlatmış, Gazneliler Devleti'nin batı kısımlarındaki olaylarla daha çok ilgilenmiştir.[80]

Ebu'l Fida: el-Muhtasar fî târîhi'l-beşer

Ebu'l-Fida el-Melikü'l-Müeyyed İmadüddin İsmail b. Ali b. Mahmud el-Eyyubi, 672 yılı Cemaziyülevvelinde (Kasım-Aralık 1273) Dımaşk'ta doğdu. Selâhaddin-i Eyyubi'nin yeğeni Hama Takıyüddin Ömer'in ahfadındadır. Haçlılara karşı düzenlenen birçok sefere katıldı. 25 Rebiülahir 712 (30 Ağustos 1312) tarihinde el-Melikü's-Salih lakabıyla Hama meliki oldu. Melikliği döneminde iyi bir yönetim sergileyen Ebu'l- Fida', 23 Muharram 732'de (26 Ekim 1331) Hama'da vefat etti. Cenâbî Tarihi'nin kaynakları arasında yer alan eseri el-Muhtasar fi Tarihi'l-Beşer hilkatten 729/1329 yılına kadar gelen umumî bir tarihtir. Kitapta dinî, edebî, ilmî, içtimaî ve siyasî hareketlerin yanı sıra Ebû

[79] İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe fî maʿrifeti's-sahabe*, (thk. Muhammed İbrâhim Benna, Muhammed Ahmed Aşur, Mahmûd Abdülvehhab Fayed), I-VII, Kahire 1970; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.139.

[80] Utbî, *Tarihü'l-Utbî*, I-II, (thk.Ahmed Adnan Salih el-Hamdanî), Beyrut 2015; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.72.

Bekir er-Râzî, Fârâbî, İbn Sînâ, Nasîrüddîn-i Tûsî, İmam Şâfiî, Sîbeveyhi, Yahyâ b. Ziyâd el-Ferrâ, Câhiz, Muhammed b. Cerîr et-Taberî, İzzeddin İbnü'l-Esîr ve Fahreddin er-Râzî gibi âlim ve filozoflar hakkında da değerli bilgiler bulunmaktadır. Ebü'l-Fidâ, olayları diğer umumi tarihçiler gibi hicretten itibaren kronolojik bir sırayla kaydettikten sonra o yıl vefat eden meşhur şahısların hayatına dair mâlûmat vermiş, özellikle lugat ve edebiyat âlimleri, şairler, tabipler, mühendisler ve filozofların hayatını çok sanatlı ifadelerle anlatmıştır.[81]

İbn Kesîr, el-Bidâye ve'n-Nihâye

İslâm tarihinin en önemli kaynaklarından biri olarak tarihteki yerini almış olan İbn Kesîr'in (ö. 1373) el-Bidâye ve'n-Nihâye isimli eseri,[82] tıpkı diğer genel tarihler gibi yaratılıştan başlayarak Peygamberler ve geçmiş milletlerin tarihleri, Câhiliye dönemi, Hz. Muhammed'in ataları, doğumu, gençliği, Hz. Hatice ile evlenmesi, peygamber oluşu, ilk müslümanlar ve müşriklerden gördükleri işkenceler, Akabe biatları ve hicret hakkında bilgi verdikten sonra Hz. Peygamber'in Medine dönemi hayatından başlamak üzere 767/1365-1366 yılına kadar meydana gelen olayları kronolojik sıraya göre anlatır. Eserin son bölümünde ise Kur'ân-ı Kerîm ve hadislerde haber verilen kıyamet alâmetlerinden, kıyamet günü vuku bulacak olaylardan (fiten ve melâhim), cennet, cehennem ve bütünüyle âhiret hayatından bahsederek insanlara öğütte bulunur. İbn Kesîr'in eserinde, diğer tarihlere nazaran daha farklı bir eleştirel yaklaşım hâkimdir. Yazar, her yılın olaylarının sonunda, o yıl vefat eden önemli kişilerin isimlerini ve hayatlarında meydana gelen önemli olayları nakletmektedir. Eser, olayların sıralanışı açısından metodolojik bir kolaylığa sahip olup okuyucu için anlaşılması kolay bir üsluba sahiptir.

İbn-i Hacer el Askalânî: İnbâʾü'l-ġumr bi-ebnâʾi'l-ʿumr

Miladi 1371'de Askalan'da doğmuştur. Şafii fıkhında önemli bir isim olan Askalani, ilim için birçok yer dolaşmıştır. 852/1448 yılında vefat etmiştir. İbn Hacer'in doğduğu tarihten (773/1372) 850/1446 yılına kadar meydana gelen

[81] Ebu'l-Fidâ', *Târîhu Ebî'l-Fidâ': el-Muhtasar fî ahbâri'l-beşer*, I-II, (thk. Mahmûd Deyyûb), Beyrût 1997; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.178-180.
[82] İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye-Büyük İslâm Tarihi*, (trc. Mehmet Keskin), I-XIV, İstanbul 1995; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.196-197.

ve çoğu kendisi tarafından müşahede edilen gelişmeleri, çeşitli kuruluş ve vakıflara dair bilgileri genellikle yıl, ay ve gün sırasıyla ele alıp o tarihlerde vefat eden tanınmış şahsiyetlerin biyografisini veren eser, dönemin bir Mısır tarihi olması yanında İslâm âleminin çeşitli yerlerindeki tanınmış şahsiyetlerin biyografilerini de ihtiva etmektedir.[83]

Abdullah b. Ömer El-Kadı Beyzavî: Nizamü't Tevarih

İran'da Beyza şehrinde doğduğundan Beyzavî olarak anılmıştır. Moğol istilası döneminde yaşayan Kadı Beyzavi, dönemin karışıklıklarına bizzat şahit olan bir kişi olarak Şiraz'da Ülkeler Kadısı olarak bulunuyordu. Daha çok tefsir ve fıkıh dallarında yazdığı eserleriyle tanınmaktadır. Nizamü't-Tevarih böyle bir zamanda yazılmış bir tarih eseri olup Farsça kaleme alınmıştır. Eser Hz. Âdem'den başlayıp müellifin vefatına kadar olan 685/1286 dönemi kapsamaktadır. Bilhassa peygamberler tarihi, ayrıca Emevîler, Abbâsîler, Sâmânîler, Gazneliler, Deylemîler, Selçuklular ve Moğollar hakkında değerli bilgiler ihtiva etmektedir.[84]

İbnü'l Adim: Buğyetü'l Taleb fi Tarih-i Haleb

588/1192 yılında Halep'te doğmuştur. İlimle meşgul olan bir aileden geldiğinden kendisi de ilimle meşgul olmuştur. İbnü'l-Adîm Buġyetü'ṭ-taleb adlı meşhur eserinde, hilkatten 641/1243 yılına kadarki dönemi ele alır. Halep ile civarındaki Menbic, Antakya, Tarsus ve Kınnesrîn gibi şehirlerin coğrafî durumlarını anlattıktan sonra Abbasî ve Fâtımî halifelerinin, sultan, vezir, emîr, kadı, edip, şair vb. şahısların doğum tarihleri, soy kütükleri, belli başlı faaliyetleri ve eserleri hakkında bilgiler verir ve büyük bir titizlikle tesbit ettiği ölüm tarihlerini zikreder.[85] İbnü'l-Adîm'in bu bilgileri verirken hadis ilminde kullanılan isnad usulünü dikkatle uyguladığı görülmektedir. Buġyetü'ṭ-taleb, biyografileri zikredilen şahısların adlarına göre düzenlendiği gibi künye, lakap, baba adı, kabile, şehir ve mesleklerine göre de tasnif edilmiştir.

---

[83] İbn Hacer Askalânî, *İnbaü'l-gumr bi-enbai'l-umr*, I-IX, Beyrut, 1986; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.213-215.
[84] Kadı Beyzavî, *Nizamü't Tevarih*, (haz.Seyyid Mansur),Haydarabad 1930; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.169.
[85] İbnü'l-Adim, *Bugyetü't-taleb fi tarihi haleb*,(thk.Süheyl Zekkar),I-XII, Beyrut 1988; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.146-147.

Şerefeddin el-Yezdî Ali: Zafernâme

Bir İran tarihçisi ve şairi olup VII/XIV. asrın sonlarında Yezd şehrinde doğdu. Şahruh'un ve onun ikinci oğlu Mirza Ebu'l Feth İbrahim Sultan'ın hizmetinde bulundu. Bu eserde mezkûr hükümdarın isteği üzerine hazırlanmıştır. Ağırlıklı olarak Timur ve hanedanının tarihi üzerine olsa da eser, Moğol tarihi ve İran coğrafyası hakkında değerli bilgiler ihtiva etmektedir.[86]

İbn İyas, Bedâʾiʿu'z-zühûr fî veḳāʾiʿi'd-dühûr

852/1448 yılında Kahire'de doğdu. Ailesi askeri ve adli işlerle meşgul olmuş, kendisi ise daha çok ilimle meşgul olmuştur. Eserinde Eski Mısır, Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler, Tolunoğulları, İhşîdîler, Fâtımîler, Eyyûbîler ve 928/1522'ye kadarki Memlük tarihinden bahseder.[87] İlk devirlere ait bilgiler kısıtlıyken, kendi zamanına doğru gelirken olaylarda ki ayrıntı sayısı artar. Mısır'da günlük hayat, fiyatlar ve memlük sarayı hakkında önemli bilgiler içermektedir. Eserin dikkati çeken yönlerinden biri, son cüzde, Yavuz Sultan Selim'in Mısır dönüşü Kahire'den İstanbul'a getirdiği 100 kadar Memlüklü bey, kadı, memur, mühendis, tâcir, usta ve sanatkârın isimlerini vermesi; diğeri ise Mısır'ın ilhakından sonra Osmanlılar'ın orada çeşitli sahalarda yaptığı değişikliklerden bahsetmesidir.

İbn Hallikân: Vefeyâtü'l-aʿyân ve enbâʾü ebnâʾi'z-zamân

Kahire'de 654-672 (1256-1273) yılları arasında yazılan esere İbn Hallikân'ın, yazımını 22 Cemâziyelevvel 672 (4 Aralık 1273) tarihinde bitirdikten sonra da 680/1281 yılına kadar ilâvelerde bulunduğu bilinmektedir. Eser, İslâm'ın başlangıcından itibaren kaleme alındığı döneme kadar yaşayan, herhangi bir alanda şöhrete kavuşmuş kadın ve erkek 800'den fazla kişinin biyografisini içerir. Sultanlar, emîrler, vezirler, eşraf, nahiv, lugat ve kıraat âlimleri, müfessirler, muhaddisler, kelâmcılar, çeşitli mezheplere mensup müctehidler, fakihler, kadılar, zâhidler, mutasavvıflar, mühendisler, filozoflar,

[86] Şerefüddin Ali Yezdi, Emir Timur (Zafername),(trc.Ahsen Batur), Selenge Yay.İstanbul 2013; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.243-244.
[87] İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fi vekaii'd-duhur*,(thk.Muhammed Mustafa), I-V,Kahire 1982; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.231-232.

astronomlar, astrologlar, tabipler, edip ve şairler, tarihçiler, coğrafyacılar, nesep âlimleri ve mûsikişinaslardan oluşan bu kişilerin hayat hikâyelerini eserleri, yaptıkları iyi işler ve ölüm tarihleriyle birlikte verir.[88] Şahısların alfabetik sıraya göre ele alındığı esere birkaçı hariç ashap, tâbiîn ve halifeler dahil edilmemiştir. Kitap, bu özelliğiyle Cenâbî Tarihi'nin önemli kaynaklarından biri olmasının yanında İslâm tarihinde kendi alanındaki en eski örnek sayılmaktadır.

İbn Fazlullah el-Ömerî, Mesâlikü'l-ebsâr fî memâliki'l-emsâr

Müellifin en meşhur çalışması olup ağırlıklı olarak tarih ve coğrafyadan bahseden ansiklopedik bir eserdir.[89] Önsözünde yazılış amacı "yeryüzündeki her şey hakkında kısa bilgiler vermek, her ülkeyi tanıtmak ve halkının sosyal durumunu anlatmak" şeklinde belirtilmektedir. Eserini iki ana bölüm halinde düzenleyen İbn Fazlullah el-Ömerî birinci bölümde kara ve denizleriyle yeryüzünü, ikinci bölümde ülkeleri ve oralarda yaşayan milletleri ele alır. Her iki bölüm kısımlara ayrılmıştır. Buna göre birinci bölümün birinci kısmı mesâlikin, ikinci kısmı memâlikin anlatımıdır. Kısımlar da sayıları beş ile on beş arasında değişen alt bölümlere taksim edilmiştir. Aynı şekilde dinler, dindarların inanç grupları ve tarih konularının yer aldığı ikinci bölüm dört kısma ayrılmıştır.

Ömerî'nin bu eserinin, kendisi gibi ansiklopedik türde eserleri bulunan Vatvât ile Nüveyrî' ile karşılaştırıldığında bilgi bakımından onlardan daha zengin olduğu görülmektedir. Öte yandan diğerleri gibi nakle dayanmayıp müellifin bizzat içinde bulunduğu dönemi yaşayarak anlatması onu birinci derecede kaynak eser durumuna getirmiştir. Aynı zamanda Memlüklü tarihi açısından önemli bir kaynak olan Mesâlikü'l-ebsâr, Memlükler'in diğer ülkelerle kurdukları diplomatik ilişkileri de ayrıntılı biçimde anlatır. Eserin ikinci bölümünde kurrâlardan, hadis âlimlerinden, mutasavvıflardan ve müzisyen, şair gibi sanat adamlarından da bahsedilir. Daha sonra gelen müelliflere asırlar boyu kaynaklık etmiştir.

Şükrullah: Behcetü't Tevarih

[88] İbn Hallikan, Ebu'l-Abbas Şemsüddin Ahmed b. Muhammed b. Ebi Bekr, *Vefeyatül 'l-a'yan ve enbaʾü ebnai 'z-zaman*, (thk.İhsan Abbas), I-VIII, Beyrut 1972; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.151-152.

[89] İbn Fazlullah el-Ömerî, *Mesâlikü'l-ebsâr fî memâliki'l-emsâr*, I-XXVII, el-Mecmaü's-Sekafî, Abudabi 2003-2005; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.190-191.

Tam adı Şükrüllah b. İmam Şihabeddin Ahmed b. İmam Zeyneddin Zeki'dir. II. Murad (1421-1451) ve II. Mehmed (1451-1481) devri bilginlerinden olup, Fatih Sultan Mehmed tarafından elçilik vazifesi ile Karamanoğulları Beyi'ne gönderilmiştir. 864 (1459-1460) yılında İstanbul'da vefat eden Şükrullah adı ile tanınan Farsça umûmî bir tarih yazmıştır. on üç bölümden (bab) meydana gelmiştir. İlk sekiz bölümde kâinatın ve Hz. Âdem'in yaratılışından, Çin, Türk, Rum, Hint, Habeş gibi kavimlerden, Hz. Peygamber'in nesebi, doğumu, hayatı, aşere-i mübeşşere, sahâbîler, mezhep imamları, tanınmış âlimler ve şeyhlerden bahsedilir. Bu bakımdan ilk sekiz bölüm bir İslâm tarihi mahiyetindedir. Meşhur Yunan filozofları ve bazı din büyüklerinin anlatıldığı bölümlerden sonra gelen on birinci bölüm İran şahlarına, gayri müslim hükümdarlar ve İslâm hükümdarlarına, on ikinci bölüm Emevî, Abbâsî, Alevî hânedanlarına ve Selçuklular'a, son bölüm ise, Osmanlı tarihine ayrılmıştır.[90]

Abdurrahmân es-Süyûtî , Târihu'l-Hulefâ

Hz. Ebû Bekir'den müellifin devrine kadar (ö.1505) gelen halifelerin hayatı ve bunların dönemindeki olayların kronolojik sırayla anlatıldığı bir eserdir.[91]

[90] Şükrullah, *Behcetü't Tevârih/Tarihin Aydınlığında*,(haz.Hasan Almaz), Mostar Yay. İstanbul 2010; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.285.

[91] Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûti ,*Tarihü'l-hulefa,* (thk. Muhyiddin Abdülhamid) Kahire 1964; Ramazan Şeşen, *Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,s.226-229.

İKİNCİ BÖLÜM

TRANSKRİPSİYONLU METİN

[1b] *el-Ḥamdülillāhillezî hedānā. Ve dü'anā ile'l-ḥüdā bi-ba'si'r-rusüli ve'l-enbiyā'. Ve seddede aḥvāle-nā bi-enne 'aḳḳabeḥüm bi-hüdāti'l-'ulemā'i ve 'udūli'l-mülūki ve'l-ḫulefā'. Ve ḫaṣṣa erbābü hāzihi'l-Milleti'l-Ḥanîfiyyeti's-semḥā bi-irsāli Ḫayri'l-ḫalāyiḳī Ḥabîbihi'l-Muṣṭafā ṣallallāhü 'aleyhi ve 'alā āihi'l-küramā ve Ṣaḥbihi'n-nücebā mā tenavebehü'l-envā'i ve te'aḳabeti'z-zulmü ve'l-eżvā'. Ve ba'dü: Fe-hāzā muḫteṣarun fi't-tārîḫi ve beyāni aḥvāli'l-mülūki's-semārîḫı tebṣıraten ve hüden li-men i'tebera. Ve li-men neẓara fî 'avāḳıbi'l-ümūri ve tefekkera* **[2a]** *ṭāliben fî zālike's-senā'i'l-cemîli ve'z-zikri'l-cezîl. Ve rāġıben minallāhi'l-Kerîm. Mâ 'indehū min ne'îmin muḳîm. Ve temme zālike'l-kitābü ve ḳümmile bi-'avni'l Meliki'l-Vehhābi fî żemāni sulṭāni selāṭîn-i cihān. Ḳutb-u dā'ire-i zemān. Ḳā'imü meḳāmi Süleymān. Melce-i 'ulemāyi enām. Melāzzi selāṭîn-i fiḫām. Kehfü'l-mazlūmîn ve ġavsü'l-melhūfîn.* ***Beyt: "Cihān der-sāye-i ô âremîde/Çü merdüm der-sivād-i şehr-i dîde"***[92] *Mālikü'l-imāmeti'l-'uẓamā'. Vāriṣü'l-ḫilāfeti'l-Kübrā. Râfi'u rāyāti'd-dîni'l-Hümām ve ḥāmî'i ḥavẕeti'l-îmāni ve'l-İslām. Fātiḥ-u bilādi'l-Meşāriḳî ve'l-Meġāribî bi-naṣrillāhi'l-'Azîzi ve cündü'l-ġālib mālikü memāliki'l-'ālem. Sulṭānü'l-'Arab ve'r-Rûm ve'l-'Acem. Kāsiru'l-Ekāsira, Müdġımü enûfi'l-cebābira. Mümehhidü erkāni'l-'adli ve'l-inṣaf, Māḥî-ü āṣāri'l-cevr-i ve'l-i'tisaf, Sulṭānü'l-berreyn ve'l-baḫreyn. Ḫādimü'l-Ḥarameyni'ş-Şerîfeyni'l-Muḥarremeyn, es-Sulṭānü's-Sulṭāni bin es-Sulṭān, es-Sulṭān Murād Ḫān ibni's-Sulṭān Selîm Ḫān "ḫalledellāhü mülkehū ve eyyede salṭanatehū" Āmîn! Yā Rabbe'l-'ālemîn!* [93]

---

[92] "Cihân, onun sâyesinde râhatta; gözbebeği, gözünün şehrinin siyâhlığında ya'nî insânlar, onun devletinin huzûrundadır."

[93] Peygamberler ve nebiler göndererek bizi doğru yola eriştiren, hidayete davet eden ve ahvalimizi düzelten Allah'a hamd olsun. Onların ardından doğru yolu gösteren ulemalar, adil hükümdarlar ve halifeler gelmiştir. Allah Teâlâ, hoşgörülü ve hak din üzere olan bu ümmetin fertlerini, yaratılmışların en hayırlısı, habibi, Mustafa'yı -sallallahu aleyhi ve ala âlihi el-küremâ ve eshâbihi el-nücebâ- onlara elçi göndererek seçkin kılmıştır. Yıldızların sırayla doğup battığı gibi karanlık ve aydınlık da birbirini takip eder. Şöyle ki ibret alanlara aydınlatıcı ve rehber olması için, işlerin neticeleri üzerinde düşünenler için, o güzel övgüyü ve zikr-i azimi talep ederek ve kerim olan Allah Teâlâ'dan katındaki mukîm nimetleri isteyerek tefekkür eden kimseler için, tarihte ve büyük hükümdarların ahvallerinin beyanında bu durum özetlenmiştir. Sultân-ı selâtin-i cihân, kutb-i dâire-yi zaman, kâim-i makâm-ı Süleyman, melce-i ulema-yı enâm, melâz-ı selâtin-i fihâm, kehfü'l-mazlûmîn (mazlumların mağarası), gavsü'l-melhûfîn (kederlilerin gavsı), mâlikü'l-imâmeti'l-uzema (büyük imâmetin sahibi), vârisü'l-hilâfeti'l-kübrâ (ulu hilâfetin varisi), râfi'u râyâte'd-dîni'l-himâm (yüce dinin sancağını yükselten), ve hâmî havzete'l-imân ve'l-İslâm (İslâm ve imân beldelerinin hâmisi) fâtihü bilâdi'l-meşârik ve'l-megârib binasrillahi'l-azîz (aziz Allah'ın yardımıyla doğudaki ve batıdaki memleketlerin fatihi), ve cünduhu el-gâlib (ordusu muzaffer), mâlikü memâliki'l-Âlem (dünyadaki ülkelerin mâliki), sultânü'l-Arab

Kitāb-i mesfūr-i varaḳ-menūr-i meẕkūr ol ẕemānda temam-i iʿtibar bulur ki, Ḥazret-i Pādişāh-ı gerdūn-iḳtidāruñ kūşe-i **[2b]** enẓār ḳabūlleriyle ve elḥāż-ı ināyet-i saʿādet mevṣūlleriyle melḥūẓ ve manẓūr olub ẕülāl-i ināyetlerinden gülzār-ı maksud-i mütebessim ve hubūb-i nesîm-i kereminden gülşen maṭlūb-i mütenessim ola. Naẓm: *Lā yüsellimu'l-ʿayni'l-ḥālisi mine'n-noḳsāni mā lem yaḍrib aleyhi sikketi's-sulṭān.* Beyt: Eğerçi ẕer ʿazîz cümle oldu revācı sikke-i şāhîyle buldu. Nesir: Ve bu kitāb-ı müsteṭābı altmış bāb üzerine tertîb itdim. Bāb-ı Evvel: Server-i enbiyā ʿaleyhi't-ṭahiyyetü ve's-senā ḥażretlerinin aḥvāl-i şerîfesi beyānındadır. Bāb-ı Ŝānî: Ḫulefā-i Rāşidîn beyānındadır. Bāb-ı Sālis: Benî Ümeyye mülūkunun beyānındadır ve anlar iki ḳısımdır. Bir ḳısmı Şam'da ḥükm itmişlerdir ve kısm-ı āḫarı Maġrib-ī zemînde ḥükm itmişlerdir. Bāb-ı Rābiʿ: Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye beyānındadır. Anlar daḫi iki bölükdür. Bir ḳısmı Baġdad'da ve ḳısm-ı āharı Mışır'dadır. Bāb-ı Ḫāmis: Fāṭımiyyūn beyānındadır. Anlar daḫî iki ḳısımdır. Bir kısmı Maġrib ve Mışır ve Şam'da ve bir ḳısmı Fāris'dedirler. Bāb-ı Sādis: Ḥarameyn-i Şerîfeyñ olan mülūk-ı Şürefānın beyânındadır. Anlar dört ḳısımdır. Ḳısm-ı evveli Benî Uḫayḍır ve ḳısm-ı sānîyi Beni Mūsā **[3a]** ve ḳısm-ı sālise Hevāşim ve ḳısm-ı rābiʿī Benî Fetāde derler. Bāb-ı Sābiʿ: Mülūk-ı Şürefā-ī Medîne-i Münevvere beyānındadır. Bāb-ı Sāmin: Maġrib-i zemînde Şürefā-ī Edārise beyānındadır. Bāb-ı Tāsiʿ: Endülüs'de Benî Ḥammūd beyānındadır. Bāb-ı ʿAşer: Yemen'de Ṭabaṭaba şürefāsı beyānındadır. Bāb-ı Ḥādî ʿAşer: Deylem ve Ṭaberistan ve Mazenderān'da ve sāir eṭrāf-ı arżda olan Şürefā beyānındadır. Bāb-ı Sānî ʿAşer: Şürefā-ī Fas beyānındadır. Bāb-ı Sālis ʿAşer: Maġrib'de Benî Aġleb beyānındadır. Bāb-ı Rābiʿ ʿAşer:(…) beyānındadır. Bāb-ı Ḫāmis ʿAşer: Benî Kelb beyānındadır. Bāb-ı Sādis ʿAşer: Maġrib-i zemînde Müleṣṣimîn beyānındadır. Bāb-ı Sābiʿ ʿAşer: Mülūk-ı Muvaḥḥidîn beyānındadır. Bāb-ı Sāmin ʿAşer: Mülūk-ı Benî Ḥafż beyānındadır. Bāb-ı Tāsiʿ ʿAşer: Benî Merr beyānındadır. Bāb-ı İşrîn: Benî Vaṭṭās beyānındadır. Bābu'l-iḥdā ve'l-işrîn: Mışır'da Benî Ṭolun beyānındadır. Bābu's-Sānî ve'l-işrîn: Mışır'da Benî Ṭafec

---

ve'r-Rum ve'l-Acem (Arapların, Rumların ve Farisîlerin sultânı), kâsirü'l-ekâsire (kisraları yenen), mudgimü enûfi'l-cebâbire (zorbaların kibrini yıkan), mümehhidü erkâni'l-Adl ve'l-insâf (insâf ve adalet direklerini düzelten), mâhî asâre'l-cevr ve'l-i'tisâf (sapkınlığın ve zulmün kalıntılarını yok eden), es-sultânü'l-berreyn ve'l-bahreyn (iki karanın ve iki denizin sultanı), hâdimü'l-Haremeyni'ş-Şerifeyni'l-Muharremeyn (mukaddes Haremeyn-i Şerifeyn'in hizmetkârı), sultân oğlu sultan, Sultan Selim Hân oğlu Sultan Murad Hân –Allah mülkünü ebedî, saltanatını ölümsüz kılsın. Amîn ya Rabbe'l-âlemîn.- zamanında bu kitap tamamlanıp bağışlayıcı sultanın yardımıyla kemâle erdi.

beyānındadır. Bābu'-sāliṯ ve'l-işrîn: Şāhān Benî Eyyūb beyānındadır. Ve anlar altı ḳısımdır. Ḳısm-ı evveli Mışır ve Şam'da ḥükm itmişlerdir. Ḳısm-ı sānîsi Yemen'de **[3b]** ḥükm itmişlerdir. Ve ḳısm-ı sāliṯi Ḥumuṣ'da ve Ḥama'da ḥükm itmişlerdir. Ḳısm-ı rābiʿi Ḥama'da ḥükm etmişlerdir. Ḳısm-ı ḫāmis Ḥaleb'de ḥükm itmişlerdir. Kısm-ı sādisi Hışnıkeyfa'da ḥükm itmişlerdir. Bābu'r-rābiʿ ve'l-işrîn: Mışır'da ḥükūmet eden Mülūk-ı Çerākise'nin beyānındadır. Bābu'l-ḫāmis ve'l-işrîn: Mülūk-ı Yemen Benî Ẕiyād beyānındadır. Bābu's-sādis ve'l-işrîn: Mülūk-ı Benî Necāh beyānındadır. Bābu's-sābiʿ ve'l-işrîn: Mülūk-ı Benî Mehdî beyānındadır. Bābu's-sāmin ve'l-işrîn: Mülūk-ı Benî Resūl beyānındadır. Bābu't-tāsiʿ ve'l-işrîn: Mülūk-ı Benî Ṭāhir beyānındadır. Bābu's-selāṯîn: Muṣul'da Mülūk-ı Benî Ḥamdan beyānındadır. Bābu'l-ihdā ve's- selāṯîn: Mülūk-ı Diyarbekir Benî Mervān beyānındadır. Bābu's-sānî ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Benî Uḳayl beyānındadır. Bābu's-sāliṯ ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Benî Merîd beyānındadır. Bābu'r-rābîʿ ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Benî Mirdās beyānındadır. Bābu'l-ḫāmis ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Şam Atabekān beyānındadır. Bābu's-sādis ve's-selāṯîn: Mardin'de Mülūk-ı Benî Artuḳ beyānındadır. Bābu's-sāmiʿ ve's-selāṯîn: Ṣaffādiyān beyānındadır. **[4a]** Bābu's-sāmin ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Sāmānîyān beyānındadır. Bābu't-tāsiʿ ve's-selāṯîn: Mülūk-ı Ġażneviyān beyānındadır. Bābu'l-erbaʿîn: Mülūk-ı Deylemân'dan Benî Merdāvîc beyānındadır. Bābu'l-iḥda ve'l-erbaʿîn: Mülūk-ı Ġūriyye beyānındadır. Anlar iki ḳısımdır: Ḳısm-ı evveli Ġazne Sulṭānları'dır. Ḳısm-ı sānî Ḫorasan'dadır. Bābu's-sānî ve'l-erbaʿîn: ʿIraḳ-ı Acem Mülūk-ı Āl'i Büveyh beyānındadır. Bābu's-sāliṯ ve'l-erbaʿîn Mülūk-ı Āl-i Selçuḳ beyānındadır. Anlar dört ḳısımdır: Ḳısm-ı evvel Mülūk-ı Ḫorasan ve ʿIraḳ'dır . Ḳısm-ı sānî Şāhān-ı Kirman'dır. Ḳısm-ı sāliṯ Selāciḳa-i Rum'dur. Ḳısm-ı rābiʿ Selāṭîn-i Selāciḳa-i Rum'dur. Bābu'r-rābiʿ ve'l-erbaʿîn: Selātîn-i Āl-i ʿOsman *ebbedallūḥu teālā salṭanatihim ilā inḳırāżı'ż-zamān naṣarahumullāhi ve keṣürahum ve ḍāʿafe ḳadrahum evṣāf-i ḥamîdehu* ve siyer-i cemîleleri beyānındadır. Bābu'l-ḫāmis ve'l-erbaʿîn: Mülūk-ı Dānişmendiyye beyānındadır. Bābu's-sādis ve'l-erbaʿîn: Ḫarizmşāhîleri beyānındadır. Bābu's-sābiʿ ve'l-erbaʿîn: Atabekān-ı vilāyet-i Fāris beyānındadır. el-bābu's-sāmin ve'l-erbaʿîn: Mülūk-ı Çengiziyān beyānındadır. el-bābu't-tāsiʿ ve'l-erbaʿîn **[4b]** Deşt-i Ḳıbçak'da ḥükūmet eyleyen Ḫān'lar beyānındadır. el-bābu'l-ḫamsîn: Kirman pādişāhlarınıñ beyānındadır. el-

bābu'l- iḥda ve'l-ḫamsîn: Mülūk-ı Ṭavāif beyānındadır. el-bābu's-ŝāni ve'l-ḫamsîn: Mülūk-ı Diyār-ı Kirman beyānındadır. el-bābu's sāliṯ ve'l ḫamsîn: Mülūk-ı Benî Muẓaffer beyânındadır. el-bābu'r-rābiʿ ve'l ḫamsîn: Mülūk-ı Serbederān. el-bābu'l-ḫāmis ve'l-ḫamsîn: Mülūk-ı Hindistān beyānındadır. el-bābu's-sādis ve'l-ḫamsîn: Mülūk-ı Gücerāt beyānındadır. el-bābu's-sābiʿ ve'l-ḫamsîn: Mülūk-ı Geylān ve Şekî Ḫānları beyānındadır. el-bābu's-sāmin ve'l-ḫamsîn: Selāṭîn-i Şirvān ve Şekî Ḫānları'nıñ beyānındadır. el-bābu't-tāsi-i ve'l-ḫamsîn: Selāṭîn-i Āl-i Celāyir beyānındadır. el-bābu's-sittîn: Selā[tîn]-i Āl-i Timurlenk aḥvāli beyānındadır. el-bābu'l-iḥdā ve's-sittîn: Māverāünnehir'de vākiʿ Selāṭîn-i Özbegiyān beyānındadır. el-bābu's-sānî ve's-sittîn: Selāṭîn-i Aḳḳoyunlu'nuñ aḥvāl-i ġazāvātı beyānındadır ki anlara Āl-i Bayındırıyye daḫî dirler. Diyārbekir'den ẓuhūr itmişlerdir. el-bābu's- sāliṯ ve's-sittîn: Selāṭîn-i Ḳaraḳoyunlu'nun aḥvāli beyānındadır. el-bābu'r-rābiʿ ve's-sittîn: Selāṭîn-i Ḍulḳādiriyye beyānındadır. el-bābu'l **[5a]**-ḫāmis ve's-sittîn: Mülūk-ı Āl-i Ramażān beyānındadır. El-bābu's-sādis ve's-sittîn: Mülūk-ı Ḳızılbāşîyye beyānındadır.

el-bābu'l-evvel fî ẕikr-i nebẕin min aḫvāl-i ḫayrun māl

Server-i kāināt ve mefḫar-i mevcūdāt seyyidü'l-mürselîn ve ḫāteme'n-nebiyyîn ve hüve Muḥammed bin ʿAbdullāh bin ʿAbdülmuṭṭalib bin Hāşim bin ʿAbdülmenāf bin Ḳuṣayy bin ʿUrve bin Mürre bin Kaʿb bin Lüey bin Ġālib bin Fihr bin Mālik bin en-Naḍr bin Kināne bin Müdrike bin Niẕar bin Meʿad bin ʿAdnān bin Dād bin el-Hemîʿ. Ẕāt-ı mülk sıfāṭlarına verilen feżāil ve menāḳıb bir nebîye verilmemişdir. Kıṭʿa: *Her ne denlu medḥ idersem ol şehimi/ maʿrifetden dest-i ʿaḳl olur tehmî/ şol kesin kim meddāḥı Allah ola/ var ḳıyās eyle kim ol ne şāh ola*. Neṯir: Faḫru'l-millet ve'd-dîne Mevlānā Celāleddîn-i Suyūṭî *ḳuddise sirruhū'l-ʿazîz* buyurur; bizim peyġamberimize hem seyf verilmişdir ve hem Kitāb-ı Mübîn verilmişdir ve Ḳur'an-ı ʿAẓîm'den ġayrı binden ziyāde muʿcizāt-ı ʿaẓîmesi vardır ve maʿlūm ola ki Ḫażret-i Muḥammed'in *ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem* benāt-ı kirāmı ve eẕvāc-ı ṭayyibātı efḍal-u nisā-i ʿālemîndir ve aṣḥābı peyġamberlerden māʿadā **[5b]** olan ḫalāyıkın efḍālidir. Ve ulemāsı Benî İsrāîl enbiyāsı maḳāmındadır ve ümmeti efḍāl-i ümemdir. Āḫir zamānda Ḫażret-i İsā gökden inip peyġamberimiziñ ümmetinden olan Mehdî'niñ ardında namāz ḳılsa gerekdir. Sūret-i beynimiz

gerçi muaḫḫardır, maʿnāda cümleden muḳaddemdir. Bir rivāyetde geldi. Ki cümle ḫalḳ anıñ ḥürmetine yaradılmışdır. Beyt: Ẓāhiren ḫātme o server olur / mübtedāgāh olur muaḫḫar olur. Neşir: Velādet-i şerîfeleri ʻām-ı fîlde vāḳıʿ olmuşdır. On iki yaşlarına girdikde ʿammîsi Ebū Ṭālib ile Şam'a gelmişlerdir. Yiğirmi beş yaşlarına girdikde Cak[94] tā'îfesi gelüb añların da imāna gelmişlerdir. Ḳırḳ yaşlarına girdikde nübüvvet verilmişdir. Elli yaşlarına girdiğinde Miʻrāc-ī Şerîf vaḳıʿ olmuşdır. Elli üç yaşlarına girdiklerinde Medîne-i Münevvere cānibine hicret buyurmuşlardır. Tārîḫ-i İslām andan ṭutulmışdır. Cümle saʿādetle kendileriyle olup ġazā buyurduḳları ḳavl-i saḥîḥ üzerine yiğirmi yedi ġaẕādır. Cümleden biri Bedir Ġazāsı'dır ve Uḥud Ġazāsı'dır ve Ḫendek ve Benū Ḳureyza ve Benū'l-Muṣṭaliḳ ve Ḫayber Ġazāları ve Mekke-i Mükerreme "*şerrefaḥāllāhu teʿālā*" fetḥidir ki ol vaḳtde on biñ ġuzāt-ī muvaḥḥidîn bile yanlarında ḥāzır oldular ve daḫî Ġazve-i Ḥuneyn'dir **[6a]** ve Ġazve-i Ṭāif'dir ve Ġazve-i Tebük'dür ki ānda kendileriyle maʻān otuz biñ cuyūş-ı muvaḥḥidîn ḥāżır oldılar. Bāʿżı rivāyetde ḳırḳ biñ ve bāʿżı rivāyetde yetmiş biñ daḫî demişler ve ammā şol ġazālar ki kendiler anda ḥāżır olmayub belki bir miḳdār ʿasker-î İslām'a ṣaḥābeden bir kimesneyi serdār idüb göndermişlerdir. Otuz sekiz ġaẕvedir. Ve bāʿżı rivāyetde daḫî ziyāde demişler lākin ḳavl-i rāciḥ evvel ẕikr olunandır. Ve Hicret-i Nebeviyye'niñ onuncu senesinde Ḥacc-ı Ekber olub "*el-yevme ekmeltu lekum dînüküm ve etmemtu 'aleykum nimetî ve raḍîtu lekumu'l-İslāme dîneñ*"[95] āyet-i kerîmesi nāzil oldı ve bu āyet-i kerîmeniñ ṣıkletindeñ bindikleri nāḳa ṭāḳat getürmeyüb çökdü ve Hicret-î Nebeviyye'niñ on birinci senesinde Ṣafer ayında sadāʿ-ı ve ḥamîyyden mizāc-ı şerîfleri inḥirāf bulub Rebîʿü'l-evvel ayınıñ sekizi ḳala iṣneyn günü bî-rūḥ ve reyḥān ve cennet-i nāʿîm ʿālem-i bālāya āġāz idüb Medîne-î Münevvere'de Ḥażret-i Āişe-i Ṣıddīḳa'nıñ *"raḍıyallāhu teʿālā ʿanhumā"* evinde defn olundı. *Allâhümme ṣalli ve sellim ʿalā ṣeyyidinā Muḥammedi'l-Muṣtafa el-Muḫtar seyyidi'l-ebrār efḍalu ṣalavatu ve ekmel'i teslîm bifaḍlike yā Kerîm ve billāhi ve aḥsenu mea ihvānihî* **[6b]** *mine'n-nebiyyîn ve's-ṣıddîḳîn ve'ş-şühedāi's-sāliḥîn ve ḥasune evliyāike refîḳan.*[96] Ṣaḥîḥ-i Müslim ve Buḫārî'de iderler ki ʿömr-i şerîfleri altmış üçde idi ve üzerlerine Ehl-i

[94] "Habeş", TSMK,Hazine,nr.1607,vr.5a.
[95] Kur'an-ı Kerîm. Mâide Sûresi, 3.Âyet-i Kerîmesi.
[96] Ey Allah'ım, sâlihlerin seyyidi seçkin kılınmış efendimiz Muhammed Mustafa'ya selât ve selam olsun, en güzel salavat ve en mükemmel selam senin fazlınladır, ya kerim ve ya Allah. O'na, peygamberlerden, sıddıklardan, şehitlerden ve sâlihlerden olan kardeşleriyle beraber iyilik ve ihsanlarda bulun. Bunlar ne güzel arkadaşlardır!

Beyt'i namāz ḳıldılar, andan ṣoñra sā'ir nāss gelüb fevc fevc namāz ḳıldılar. Baʿdehū melāike-i kirām.

el-bābu's-s̲ānî fî beyān-ı aḥvāli'l-ḫulefā-yi Rāşidîn Baʿdehū z̲ikr-i Emîrü'l-Müʿminîn Ebū Bekir es-Ṣıddîḳ raḍiyallāhu teʿālā anh

İsmi ʿAbdullah'dır Ḥażret-i Resūl-i Ekrem *"ṣallallāhū ʿaleyhi ve sellem"* ile Mürre bin Kaʿb'da cemʿ olur. Ḳureyşî'dir. Ḥażret-i Resūl'den iki yaş veyaḫūd üç yaş küçükdir. Mina nām mahallde doğmuşdır. Otuz yedi veya otuz sekiz yaşında İslām'a gelmişlerdir. Ve yiğirmi altı yıl İslām'da ʿömr geçürmüşdür. Feżāiline nihāyet yoḳdur. Ḥażret-i Rasūlullāh'ıñ önünde fetvā vermişlerdir. Ve İslām ve cāhiliyetde aṣla ḫamr içmemişdir. Ḥażret-i Resūl ʿālem-i melekūta ʿazm itdiklerinde ṣoñra Saḳîfe-i Benî Sāʿide "*el-eimme min Ḳureyş*"[97] ḥadîs-i şerîfini rivāyet idüb cümlesi ol ḳavle rāżı olub ḫilāfet ile beyʿat itmişlerdir. Ḥażret-i Ebū Bekir'iñ eğerçi zamān-ı ḫilāfeti iki yıl dört aydır. Lākin bu az zamānıñ içinde çoḳ yer fetḥ itmişlerdir. Ve çoḳ cihād vāḳıʿ **[7a]** olmuşdur. Evvelā Ḥażret-i Resūlullāh'ın "*ṣallallāhū teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" emr-i şerîfi üzere Üsāme bin Zeyd'i serdār ḳılub Ḳabāil-i Ḳużāʿa cengine gönderdi. Baʿdehū Ḫālid bin Velid'i Ḳabāil-i ʿArab'la Ehl-i Ḍāhiye ve Yemāme[98] cengine gönderdi. Ba'dehū Ḫālid varub evvelā Ṭuleyḥa ile cenk idüb çoḳ ḳıtāldan soñra Ehl-i İslām ġālib olub Müseyleme katl olundı. Ba'dehū Ḥażret-i Ebū Bekir, Ḫālid'i ʿIraḳ cānîbine gönderüb ol vilāyeti bi-ṭarîḳü's-ṣulḥ fetḥ eyledi. Baʿdehū Ebū'l-Alā Ḥaḍramî'yi[99] Baḥreyn üzerine gönderüb Ehl-i İslām geçmeğe gemiler bulamadılar. Pes Ebū'l-Alā vużūʿ idüb iki rekʿat namāz kıldı. Ve *yā ʿālîm yā ḥalîm ve yā ʿAlî ve yā ʿāẓîm* deyü duʿā eyledi. Ve andan cümle ʿasker deryādan geçüb Baḥreyn'i fetḥ eylediler. Baʿdehū Ḥażret-i Ebū Bekir, Ḫālid'i yiğirmi biñden ziyāde kimesne ile Şam ġazāsına gönderdi. Niçe defʿa ḥudūd-ı Şam'da cenkler oldı. Bu cümlesinde bi-ināyetillāhi teʿālā ehl-i İslām ġālib oldı. ʿĀḳıbet bu eṣnāda Ebū Bekir ḥażretleri fevt olub Dımaşḳ medinesi yetmiş gün muḥāṣaradan ṣoñra Ḥażret-i ʿÖmer zamānında "*raḍıyallāhu teʿālā* **[7b]** *ʿanh*" fetḥ olundı. Nıṣfını Ḥażret-i Ḫalid ʿanveten seyfle fetḥ itdi. Ve nıṣfını Ḥażret-i

[97] "Emirler Kureyş'tendir."
[98] Arap yarımadasının ortasında bulunan tarihî bir bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa L.Bilge,"Yemâme", *DİA*, XLIII, s.399-400.
[99] Hz. Peygamber, Hz.Ebû Bekir ve Hz.Ömer devirlerinde Bahreyn valiliği yapan sahâbî.Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Önkal, "Alâ b. Hadramî",*DİA*,II,s.310.

Ebū Ubeyde bin el-Cerrāḥ[100] ṣulḥan fetḥ eyledi. Ḥażret-i Ebū Bekir "*raḍıyallāhu teʿālā ʿanh*" altmış üç yaşında vefāt eyledi. Ve ḫilāfeti Ḥażret-i ʿÖmer'e vaṣiyyet eyledi. Ve cesed-i şerîfi Ḥażret-i Peyġamber'in "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" yanlarında defn oldı. *Allāhümme lā taḥrimnā ecruhū.*[101]

Ẕikr-i Emîrü'l-Mü'minîn ʿÖmer bin el-Ḫaṭṭāb Raḍıyallāhu Teʿālā ʿAnh

Ḳureyşî'dir ve Ḥażret-i Resūl ile "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" Mürre bin Kāʿb'da mülāḳî oldılar. Şecîʿ ū ʿādil ve ẕî-re'y kimesne idi. Ḫilāfet'de sîret-i ḥasene itmişdir. Ẕüḥd ve verāʿına ve sā'ir menāḳıb-ı celîlesine nihāyet yoḳdur. Ḫilāfeti zamānında fütuhāt-ı keṣîre olmuşdır. Evvelā Medîne-i Dımaşḳ zamān-ı ḫilāfetinde fetḥ oldı. Baʿdehū Ḫayber'den ehl-i küfrü çıḳarub ehl-i İslām'ı iskān eyledi. Baʿdehū tamām ʿIraḳ fetḥ oldı. Andan Hicret'iñ on dördünde şehr-i Baṣra binā olunmışdır. Andan Ḥumuṣ ve Ḥama ve Ḥaleb ve Anṭakiyye ve Sermin ve ʿAzez ve Marʿaş fetḥ olundı. Baʿdehū Ḥażret-i ʿÖmer "*raḍıyallāhu teʿālā anh*" ḳalḳub Beytü'l-Muḳaddes fetḥ eyledi. Andan **[8a]** Sāʿd bin Ebu Vaḳḳāṣ ḥażretlerini Kisrā-yı ʿAcem cengine gönderdi. Rüstem ile cenk itdi. Ve Rüstem'i ve ʿaskerini helāk ḳılub cemîʿ malların aldı. Andan Saʿd, Medāin'e[102] varub anda Kisrā'nıñ tācın ve ḫazînesin alub ʿaskere baḫş eyledi. Baʿdehū Tikrit ve Muṣul fetḥ eyledi. Andan Hicret'in on altı senesinde Ḥażret-i ʿÖmer Ḥacc-ı Şerîf'e varub gelesi senede Kūfe binā olunub Saʿd bin Ebu Vaḳḳāṣ ānı ḳarargāh eyledi. Ve ol sene Ḥażret-i ʿÖmer Ḥacc-ı Şerîf'e varub Mescid-i Ḥarām'ı tevsîʿ eyledi. Ve gelesi yıl ehl-i İslām, Ahvaz'ı[103] ve Tüster'i[104] fetḥ itdiler. Ve anda Kisrā'nıñ seraskeri Hürmüzāt'ı ṭutub aḫẕ eylediler. Ve ol daḫî İslām'a geldi. Ve Hicret'iñ on sekizinde Mekke-i Mükerreme'de ve Medine-i Münevvere'de ziyāde ḳaḥṭ oldı. Pes Ḥażret-i ʿÖmer eṭrāf-ı ʿāleme mektūblar salub ẕād ṭaleb eyledi. Ḥażret-i Ebū Ubeyde bin el-Cerrāḥ Şam'dan dört biñ deve yükü buġday ile gelüb Arż-ı Ḥicāz'da buġday çoġ oldı. Ve ucuz oldı. Ve Ḥażret-i ʿÖmer aṣḥābıyla istisḳāya çıḳdılar. Ve Ḥażret-i ʿAbbās'a duʿa itdirdiler. Pes daḫî Medine'ye gelmeden muḥkem yaġmūr yağdı. Anınçün **[8b]** istisḳā ve sā'ir

[100] Aşere-i mübeşşereden olan kumandan sahâbî. Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Önkal, "Ebû Ubeyde b. Cerrâh", *DİA*,X,s.249-250.
[101] Allah'ım! Bizi onun sevabından mahrum eyleme!
[102] Sasanilerin başkenti. Ayrıntılı bilgi için bkz.Casim Avcı, "Medâin",*DİA*, XXVIII,s.289-291.
[103]Güneybatı İran'da Hûzistan eyaletinin merkezi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa L.Bilge, "Ahvaz", *DİA*,II,s.192-193.
[104] İran'ın güneybatısında tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz.Rıza Kurtuluş, "Şüşter",*DİA*,XXXIX,s.276-277.

mühimmātda Evlād-ı Resūl'e duʿā itdirmek sünnet ḳaldı. Ve Hicret'iñ on ṭoḳuzunda Mışır ve İskenderiyye fetḥ olundı. Ve yiğirmi yedinci senede ʿAcem beğlerbeği Firuzan yüz elli biñ ʿasker ile Hemedān önünde ʿAsker-i İslām'la cenk idüb bi-ḥükm-i Ḫüdā cümle küffār ḳılıcdan geçdi. Ve Firuzan ḳaçub daġa çıḳdı. Ve ānı Ka'kā[105] nām kimesne ḳatl eyledi. Ve andan Hemedān ve İṣfahan ve Azerbaycan ve Şîrāz ve Cürcān ve Ḳazvîn ve Zencān ve Ṭaberistan fetḥ olundı. Ve Maġrib'de Berḳā[106] ve Ṭrablus fetḥ olundı. Ve Nūbe[107] ve Berber daḫî. Ve Aḫnef bin Ḳays[108] Ḫorasan'a varub Yezdicerd ile cenk idüb ṣoyub Türkistan'a ḳaçurdu ve Herat'ı ve Merv er-Rūz'u fetḥ itdi. Ve Belḫ'e varub müntehā oldı. Ve Hicret'iñ yiğirmi üçünde Ḥażret-i ʿÖmer Zi'l-ḥicceniñ yiğirmi dördünde ṣabāh namāzına imāmet idüb dururken Muġîre bin Şūʿbe'niñ Lülü nām kāfir ḳulu Ḥażret-i ʿÖmer'e incinüb iki başlu ḫancer ile altı yerde urub üç günden ṣoñra ʿālem-i āḫirete peyveste oldı. Ve Ḥażret-i Resūl**[9a]**lullāh'ıñ "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" bābında defn olundı. Müddet-i ḫilāfeti on yıl altı ay ve sekiz gündür. Eṣahh-ı aḳvālde altmış üç yaşında vefāt eylemişdir. *Raḍıyallāhu ʿanh.*

Ẕikr-i Ḫilāfet-i Emîrü'l-Mü'minîn Ḥażret-i ʿOs̱mān

Ḥażret-i Resūlullāh'ıñ iki kerîmesin alub dāmād olmuşdır. Ẕü'n-nūreyn ile mülaḳḳabdır. Ġāyetle ḥayā ū edeb ṣāhibi idi. Ol eclden melāike andan istiḥyā ederler idi. Ḳur'ān-ı ʿAẓîm'i ve Furḳān-ı Kerîm'i anlar cemʿ itmişdir. Ve Ḥażret-i Resūlullāh ile ʿAbd-i Menāf'da cemʿ olur ve bi'l-cümle menāḳıbına ḥadd ve ġāyet yokdur. Ḥażret-i ʿÖmer'den ṣonra ḫalîfe olmuşdır. On iki yıldan on iki gün eksik ḫilāfet eyledi. Ve yetmiş beş yıl ve bir rivāyetde daḫî ziyāde ʿömr sürmüşdür. Vaḳt-i ḫilāfetinde ṭoḳuz defʿa ḥacca varub ḥacc eyledi. Ve serîr-i ḫilāfetde müstaḳarr oldukda bir yıl miḳdārı Ḥażret-i ʿÖmer naṣb eylediği ümerāyı taġyîr etmedi. Ṣoñra taġyîr idüb ek̲serini kendi aḳrabāsından kıldığı içün ḫalk taḥammul itmeyüb ẓuhūr-ı fitneye bāʿi̲s̲ oldı. Ve Hicret'iñ **[9b]** yiğirmi dördünde Sicistan ve Mekvan vilāyetleri fetḥ oldı. Ve yiğirmi altıda Nişābūr fetḥ

[105] Hulefâ-yi Râşidîn devrinin ünlü kumandanlarındandır.Ayrıntılı bilgi için bkz. Hayrettin Yücesoy, "Kaʿkā b.Amr", *DİA*, XXIV, s.216.
[106] Libya'da eski bir şehir ve bölge.Ayrıntılı bilgi için bkz.Mustafa L.Bilge, "Berka",*DİA*,V ,s.504-505.
[107] Afrika'da büyük kısmı Sudan'da, küçük bir kısmı Mısır'da kalan bölge.Ayrıntılı bilgi için bkz. Nebi Bozkurt, "Nûbe",*DİA*,XXXIII,s.222-223.
[108] Fetihleri, cesareti ve zekâsı ile tanınan tâbiî. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Önkal, "Ahnef b. Kays",*DİA*,V,s.504-505.

olunub ʿaẕîm ġanîmet ḥāsıl oldı. Ve ol sene zemîn-i Maġrib'den İfrīḳiyye[109]'ye varıncaya değin fetḥ olunub muḥkem cenk oldı. Ve iki yüz biñ kāfirin ekseri ḳılıcdan geçdi. Ve māl ve ġanîmetden her atluya üç biñ altun ḥāṣıl oldı. Ve ol yıl İṣṭaḫr[110] ve Errecan fetḥ oldı. Ve emîr-i Şam Muʿaviye, Ḥażret-i ʿOsmān izniyle Ḳıbrıs'a ʿasker gönderüb yaḳub ve yıḳub her sene yedi biñ flori vermek üzere ṣulh eylediler. Ve bu sene ʿasker-i İslām, Endülüs'e geçüb kāfirlere ḫasāret itdiler. Ve tārîḫiñ otuzunda ehl-i Şam'la ehl-i ʿIraḳ'ın Ḳur'ān-ı ʿAẕîm emrinde nizāʿları olmaġın Ḥażret-i ʿOsmān ṣaḥābe-i kirām ittifāḳıyla sā'ir nüsḫaları giderüb Ḥafṣa Ana[111] yanında olan nüsḫa Ḳur'ān üzerine cemʿ eyledi. Ve bu senede Ḥażret-i Peyġamber'in ḫātemi Ḥażret-i ʿOsmān'ıñ parmaġından Bî'rieris'e[112] düşüb bulunmadı. Ve tārîḫin otuz birinde mülūk-ı Sāsāniye'niñ āḫarı Yezdicerd helāk oldı. Ve bu senede ehl-i Ḥorasan ʿāṣî olub **[10a]** tekrār ehl-i İslām varub fetḥ itdiler. Ve bu senede Ḥażret-i ʿOsmān, Ḥażret-i Resūlullāh'ın "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" Mescid-i Şerîfi'ni tevsîʿ itdi. Ṭūlunu yüz altmış ẕirāʿ ve ʿarżını yüz elli ẕirāʿ eyledi. Ve ġayetle tezyîn eyledi. Ve tārîḫiñ otuz beşinde Mışır ve ʿIraḳ'dan niçe evbāş gelüb Ḥażret-i ʿOsmān'ın aḳrābasından şikāyetler idüb ʿāḳıbet hevā-i nefsle ve aġvā-i şeyṭānile Ḥażret-i ʿOsmān'ı evinde muḥāṣara itdiler. Ve kendünü ḫilāfetden ʿazl eylediler. Ol daḫi rāżı olmayacaḳ ehl-i Mışır'dan bir bedbaḫt, eviniñ duvarından girüb Ḥażret-i ʿOsmān'ı ṣāim iken Ḳur'ān-ı ʿAẕîm oḳur iken şehîd eyledi. Bi-ḥikmeti Ḫüdā mübārek ḳanları "*fe* se *yekfîke humullāh ve huves semîʿul ʿalîm*"[113] āyetiniñ üzerine vāḳıʿ oldı. Fi'l-vāḳiʿ ol ḥāle mübāşir olanları Ḥak Teʿālā cümle helāk ḳıldı. Ẓāhir āḫiret ʿaẕābı daḫî anlara muḳarrerdir.

Ẕikr-i Emîrü'l-Mü'minîn ʿAli bin Ebū Ṭālib

Ḥażret-i Resūlullāh'ıñ ibn-i ʿammîsidir. Yaʿsūb-ı Muvaḫḫidîn'dir. Ve İslām-ı ḳadîmdir. Vilādeti Kāʿbe içinde vāḳıʿ olmuşdır. Cemîʿ ömründe ne küfür ile muttaṣıf olmuşdur ve ne şurb-ı **[10b]** ḫamr itmişdir. Feẕāiline nihāyet yoḳdur.

---

[109] Ortaçağ'da Araplar'ın Mağrib'in doğusuna, bugünkü Tunus ve civarına verdikleri isim.Ayrıntılı bilgi için bkz.Nadir Özkuyumcu, "İfrîkıye",*DİA*,XXI ,s.515-516.

[110] İran'ın Fars bölgesinde tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz.Recep Uslu, "İstahr",*DİA*,XXIII,s.202-203.

[111]Hz.Ömer'in kızı ve Hz.Peygamber'in hanımı. Ayrıntılı bilgi için bkz. M.Yaşar Kandemir, "Hafsa",*DİA*,XV,s.119-120.

[112] Medine'de Kubâ Mescidi yanında Hz. Peygamber'in mührünün düşüp kaybolduğu kuyu. Ayrıntılı bilgi için bkz.Mustafa Fayda, "Bi'rierîs",*DİA*,VI,s.194-195.

[113] Bakara Sûresi, 137.Âyet-i Kerîmesi.

Ḥaḳḳında ana "*Medînetü'l-ʿİlm ve ʿAliyyun bābuhā*"[114] buyurulmuşdur. Ḥażret-i Resūlullāh'ıñ kerîmesi Fāṭīmatü'z-Zehrā'nıñ zevci ve Ḥasan ve Ḥüseyiñ'iñ vālid-i mā ceddidir. Daḫî ḥaḳḳında "*Ente minnî bimenzileti̇n Hārūne min Mūsā ġayrānnehu lā nebiyye bāʿdî*"[115] buyurulmuşdur. Ḥażret-i ʿOsmān'ın maḳtelinden ṣoñra icmāʿ-ı ṣaḥab-i kirāmla Zi'l-hicce'niñ on sekizi kāle serîr-i ḫilāfete geçüb 'ālem-i ḥükm itmişdir. Ve biraz müddetden ṣoñra Ḥażret-i 'Ali "*kerremallāhu veche*" Ḥażret-i ʿOsmān'ıñ ümerāsını maʿzūl eyledi. Anlar ise müddet-i medîd kimi Şam'da ve kimisi Mışır'da ve bāʿżı ʿIraḳ'da ḳuvvet bulmuş kimesneler idiler. Ḥuṣūsān ki Ḥażret-i ʿAli'niñ *mutaṣallebun fi'd-dünyâ* olub kendüler haḳḳında ḫayr itmekçün fehm etmeğin ḫilāfetde olub Ḥażret-i ʿOsmān'ıñ ḳātillerin Ḥażret-i ʿAli ḳatl itmedi. Varub: " *ʿOsmān'ıñ ḳanın ṭaleb ideriz*" deyu hevā-i nefsle Şam'da Muʿāviye ʿāṣî olub ve Baṣra'da ʿOsmān bin Ḥanîf ʿāṣî oldı. Ve her biri ʿaẓîm ʿasker cemʿ eylediler. ʿĀḳıbet teskîn-i fitne içün Ḥażret-i ʿAli, Medîne-i Münevvere'den ḳalḳub Baṣra'ya vardı. Ve yanında **[11a]** ʿasker dört biñ aded idi. Dört yüz ṣaḥabe-i güzînden beyʿat-ı rıḍvān idenlerden idi. Ve sekiz yüzü Enṣār'dan idi. Oġulları Ḥasan ve Ḥüseyin ve Muḥammed bin Ḥanîfe bile idiler. Ve aṣḥābdan ʿAbdullah bin ʿAbbās ve Ammār bin Yāsir ve Muḥammed bin Ebū Bekir ʿasker umūruna müvellā iderler. Ve ehl-i Baṣra otuz biñe ḳarîb idi. Ve iki ʿasker arasında muḥkem cidāl ū kıtāl olub ʿāḳıbet ehl-i Baṣra münhezim olub ekseri kılıcdan geçdi. Ve ol cenkde Ḥażret-i Zübeyr ve Ḥażret-i Ṭalḥa şehîd oldı. Ve Ḥażret-i ʿAli varub anlarıñ üzerine namāz kıldı. Ve târîḫiñ otuz beşinde Muʿāviye ehl-i Şam ile Ḥażret-i ʿAli ehl-i ʿIraḳ ile Ṣıffîn nām mevżiʿde yüz on gün iḳāmet idüb ṭoḳsan defʿa ʿaẓîm cenk oldı. Ḥatta Leyle-i İhrîr dirler. Bir Cumʿa gecesi ṣabaḥa değin cenk oldı. Ve ol gecede Ḥażret-i ʿAli dört yüzden ziyāde tekbîr eyledi. Ve hergiz tekbir itmez idi. İllā meğer ki ādem ḳatl ide ve bi'l-cümle ehl-i Şam'dan ḳırḳ beş biñ kimesne ve ehl-i ʿIraḳ'dan yiğirmi beş biñ mücāhid şehîd oldı. Muʿaẓẓam ṣaḥābe ve ṣālihîn Ḥażret-i ʿAli yanında idiler. Ammār bin Yāsir ve Ḫuzeyme Zü'ş-şehadeteyn gibi ve Üveys-i Ḳaranî **[11b]** gibi bu cümle ol cenkde şehîd oldılar. ʿĀḳıbet ʿAmr bin el-ʿĀs gördü ki ehl-i Şam ve ehl-i ʿIraḳ ḳılıcdan fenâ buluyor. Teskîn-i ḥarb içün şöyle re'y itdi ki; "*İki cānibden ehl-i ḥāl ve ʿakd kimesneler*

[114] "Ben ilim şehriyim, Ali bu şehrin kapısıdır."
[115] "Mûsâ'ya göre Hârûn ne mevkide ise, sen de bana göre o mevkidesin, şu farkla ki, benden sonra peygamber yoktur."

bir mevżiʿde cemʿ olalar. Göreler her ḳanḳısı Kitābullāh'a muvāfıḳ ise anı ḫalîfe dinler ve āharı ḫalʿ ideler." Ehl-i ʿIraḳ bu ḥāli görücek, gerçek ṣanub maġrūr oldılar. Ve Ḥażret-i ʿAli: "*Bu ḥîledir, iʿtimād etmeñ!*" dedüğünde baḳmadılar. Pes iki ʿasker ayrılub gelecek, Bāb'el Eżruḫ[116] nām mevżiʿde ḥükemān ḥāżır oldılar. Çoḳ güft u gū olub kelām muḳaṭṭaʿın bulmadı. Pes ehl-i Şam: "*Ḫalîfemiz Muʿāviye'dir*" dediler. Ve ehl-i ʿIraḳ ve Ḫarranlı ve Ḫarameyn ve Yemen: "*Ḫalîfemiz Ḥażret-i ʿAli'dir*." dediler. Bu vāḳiʿadan ṣoñra Muʿāviye Ḥażret-i ʿAli'ye minberlerinde ve sā'ir yerlerde ḫilāf-ı evżāʿ idüb sebb iderler idi. Ve bu ḳıṣṣadan ṣoñra sekiz biñ nefer ehl-i ʿIraḳ'dan Ḥażret-i ʿAli üzerine ḫurūc idüb: "*Muʿāviye taḥkîme ḳāil oldun. Kitābullāh'a muḫalefet itdiñ*" dediler. Ḥāl bu ki taḥkîme, muḳaddema anlar rıżā virüb Ḥażret-i ʿAli: "*Ḥîledir, ḳāil olman!*" demişdi. Pes anlara Ḥażret-i ʿAli naṣîhat idüb dört **[12a]** biñi rücūʿ idüb dört biñi Ḫāricilikde muṣırr olub Nehrevan'da cemʿ oldılar. Pes Ḥażret-i ʿAli anlara varub cümle ḥelāk eyledi. Ve duylu Ḥażret-i ʿAli ʿaskerinden yedi nefer kimesne şeḫîd oldı.

Ẕikr-i Ḳatl Ḥażret-i ʿAli Kerremallāhu Veche

Ḫavāric'den bāḳī ḳalanlardan üç kimesne cemʿ olub ittifāḳ eylediler ki Hicret'iñ ḳırḳıncı Ramażānınıñ on yedisinde Cumʿa gecesi İbn-i Mülcem, Ḥażret-i ʿAli'yi ḳatl eyledi. Ve ʿAmr bin ʿĀṣ'ı Mıṣır'da ḳatl ede. Ve biri daḫî Muʿāviye'yi Şam'da ḳatl ede. Ve ʿālemi bunların şerr ü şūrundan ḫalās ideler. Ol gece olduḳda biriñ Muʿāviye'ye rükūʿda irişüb çaldı. Lākin Muʿāviye büyük kimesne idi. Ḳalun etine rast gelüb nikāḥ damarın kesdi. Ve kendi ḳurtıldı. Ve ʿAmr bin el-ʿĀṣ Mıṣır'da ol gece ḫasta olub yerine Ḫarice nām kimesneyi imāmete göndermişidi. ʿAmr ḫārici anı ʿAmr bin el-ʿĀṣ ṣanub helāk eyledi. Arabî: " '*Azbiveliyyetuhā iz feddet 'Amren biḫâriciyye feddet aliyyâ bi men şi'te mine'l-beşeri.*"[117] Neṣr: Ve İbn-i Mülcem Cāmiʿ-i Kūfe'de bir yerde yemîn idüb Ḥażret-i ʿAli cāmiʿe çıḳarkeñ mübārek başına ḳılıcla vurub ḫayli ẕaḫm gördü. Ve İbn-i Mülcem üzerine bir kadife bıraġub ṭutdılar. Ve Ḥażret-i ʿAli **[12b]** ol gece ve sebt gecesi ḥayatda olub baʿdehū leyletu'l-eḥadda raḥmet-i Ḥaḳḳ'a peyveste oldı. Ve oġulları Ḥasan ve Ḫüseyin ve İbn-i Aḫî ʿAbdullāh bin Caʿfer ġasl idüb namāzın ḳıldılar. Ve Ḫavāric ḫavfından geceyle defn eylediler.

[116] Ürdün'de Amman'a bağlı bir köy.Ayrıntılı bilgi için bkz.Recep Uslu, "Ezruh",*DİA*,XII,s.70.
[117] "Keşke, Amr yerine Hârice'yi feda ettiğinde Ali yerine de insanlardan istediği bir kimseyi feda etseydi."

Müddet-i ʿömrleri eşşah-ı aḳvālde altmış üç yıldır. Ve müddet-i ḫilāfeti beş yıldan üç ay eksikdir. Ve evlāddan otuz iki kimesne terk eyledi. On altısı ẕükūr, on altısı inās idi. *Raḥimehumallāhu teʿālā.*

Ẕikr-i Hilāfet-i Emîrü'l-Mü'mînin İmam Ḥasan Raḍıyallāhu Teʿālā ʿAnh[118]

Babası Ḥażret-i ʿAli "*raḍıyallāhu teʿālā ʿanh'dan*" ṣoñra ʿIraḳ ve Ḫorasan ve Ḥicaz ve Yemen'e ḫalîfe oldı. Yedi ay bu ḥāl üzre müstaḳırr oldı. Hicret'in ḳırḳıncı yılında Rebîʿül-evvel ayında ḳırḳ biñ 'asker ile Muʿāviye'niñ mukātelesine varub Mesken nām maḥallde iki ʿasker göründükde Ḥażret-i Ḥasan re'y gördü ki elbette bu merāmıñ itmāmında Müslümanlar'dan niçe biñ kimesneniñ ḳanı dökülür. Pes ṣevab oldur ki mabeynde ṣulḥ ola. Muʿāviye'ye ḫaber gönderdi ki: "*Seninle ṣulḥ ederim şol şartla ki senden ṣoñra ḫilāfet yine benim ola ve Ḥażret-i Ali'niñ sebbini ibṭâl edesin. Ve benimle bile olanlarıñ birisini rencîde itmeyesin ve beytü'l-māldan her ne miḳdār aḳçe istersem dirîġ itmeyesin*". **[13a]** Muʿāviye daḫî bu ḫusūsa rāżı oldı. İbṭāl-i sebbden māʿadāsını nihāyet Ḥażret-i Ḥasan: "*İstimāʿ eylediği yerde sebb olunmaya!*" dedi. "*Ve se yāʿlemullezîne ẓalemū eyyu munḳalib yenḳalibūne.*"[119] Ḥażret-i Ḥasan'a bu ḫuṣūṣ içün şiʿası bî-ḫużūr oldular: "*Yā ʿāru'l-mü'minîne sevvedet vücūhu'l-mü'minîne.*"[120] dediler. Ḥażret-i Ḥasan daḫî cevāb verüb buyurdu ki: "*el-ʿârru ḫayru mine'n-nār taḥḳîḳun.*"[121] Bir gün Ḥażret-i Resūl-i Ekrem "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" minbere çıḳub Ḥażret-i Ḥasan'ı -küçük oğlancıḳ idi- önüne alub buyurduki: "*İnnebnî hāẕā seyyid ve seyuṣaliḥullahu bihî beyne fieteyni ʿażîmeteyni mine'l-müslimîne."*[122] dediler. Yāni: "*Benim oğlum seyyiddir"*. Büyük ṣāḥib-i ḥilm kimesne olmasına işāret buyurdular. Ve yaḳında Allāh Tebārek ve Teʿālā bunun sebebiyle iki ʿaẓîm ʿaskeriñ mābeynini ıṣlāḥ ider diyu buyurmuşlar idi. Meğer ol buyurdukları ḳelimāt-ı muhaḥḥakı'l-vuḳūʿ bu ḫuṣūṣa işaret etmiş. Baʿdehū Ḥażret-i Ḥasan Medîne-i Münevvere'ye gelüb anda on yıl miḳdarı meks eyledi. Ve tārîḫiñ ellisinde ḫatunu Caʿde eliyle **[13b]** zehirlenüb ḳırḳ yedi yaşında saʿid ve şehîd bi-emr'i Ḫālikî Rabb-i mecîdi ʿaẕm-ı sevî cennet-i naʿîm eyledi.

---

[118] Nuruosmaniye Ktp., nr.3097, vr.7b.
[119] Şuarâ Suresi, 227.Âyet-i Kerimesi.
[120] "Ey müminlerin ârı, inananların yüzlerini kara eyledin."
[121] "Âr, nardan hayırlıdır."
[122] "Benim bu oğlum seyyîddir ve Allah Teâlâ müslümanlar arasındaki iki büyük topluluğun arasını onunla düzeltecektir."

Ẕikr-i Emîrü'l-Mü'minîn Ḥüseyin bin ʿAli Raḍıyallāhu ʿAnhumā

Muʿāviye "*raḍıyallāhu teʿālā*" anh fevt olduḳdan ṣoñra ehl-i ʿIraḳ ve ehl-i Medîne ve ekser kabāil-i ʿArab Ḥażret-i Ḥüseyin'e ḫilāfetle beyʿat eylediler. Ve bu ḥāl üzre Mekke-i Mükerreme'de Ṣaʿbān ve Ramażān ve Şevvāl ve Ẕi'l-ḳāʿde aylarında ḳarar eyledi. Baʿdehū Kūfe'ye ʿammîsi oġlı Müslim bin ʿUḳayl'ı gönderdi. ʿĀmme-i ehl-i Kūfe gelüb Ḥażret-i Ḥüseyin'iñ ṭāʿatine beyʿat ve ittifāḳ itdiler. Ve Ḥażret-i Ḥüseyin bu huṣūṣu istimāʿ idüb Kūfe cānibine teveccüh eyledi. Nāgāh Yezîd bu ḥuṣūṣdan āgāh olub Baṣra beği ʿAbdullāh bin Ziyād'ı Kūfe'ye Müslim üzerine gönderüb "*el-Kufî lā yeveffā*"[123] muḳteżāsınca ehl-i Kūfe, Müslim'e muʿāvenetden el çekdiler. Pes İbn-i Ẕiyād gelüb Müslim'i ṭutub helāk eyledi. Ve Ḥażret-i İmam Ḥüseyin Kerbelā nām mevżiʿye geldikde İbn-i Ziyād ṭarafından iki biñ atlu gelüb baʿdehū dört biñ süvar gelüb baʿdehū semer-i melʿūn, biñe ḳarîb süvār ile geldi. Ve Ḥażret-i Ḥüseyin yanında yüz **[14a]** nefere ḳarîb kimesne var idi. Ḥażret-i Ḥüseyin ol gece anlara izin verdi. Kendi aḳraba ve evlādından olmayanlar gitdiler ve kendiyle ancaḳ otuz atlu ve ḳırḳ piyāde ḳaldı. Baʿdehū ʿāşūra günü seḥerden ẓuhr vaḳtine değin cenk oldı. ʿĀḳıbet Ḥażret-i Ḥüseyin "*raḍıyallāhu teʿālā ʿanh*" aṭeş ġalebe idüb şu içmeğe Fıraṭ'a teveccüh iderken oḳla vurub şehîd eylediler. *Üsdü'l-Ġābe* nām kitābda ider: "*Bihikmetillāhi teʿālā*". Muḫtar bin ʿAbdullāh altmış altı senesinde ʿasker cemʿ idüb İbn-i Ziyād üzerine vardı ve anı ʿaşūra günü depeledi. Ḥażret-i İmām Ḥüseyin elli yedi yaşında şehîd oldı.

el-bābu's-sāliṣ fî aḥvāl-i Benî Ümeyye

Anlar on dört neferdir. Evveli Muʿāviye'dir. Ḳureyşî'dir. Babası Ebū Süfyan'dır. Muḳaddem-i ʿūm-ı fetḥde İslām'a gelmişdir. Aṣḥābdandır ve Ketebe-i Vaḥiy'dendir. Şekillü ve heybetlü kimesne idi. Ve ʿizzet ve faḫr ve riyāseti sever idi. Laṭîf esbāblar giyer idi. Ve güzel atlara biner idi. Ve oturub binmesinde ve inmesinde mülūkāne ḥareket ider idi. Şam'da niyābeten ve **[14b]** taġalluben ve aṣāleten ḳırḳ yıl ḥükūmet itmişdir. Muʿāviye zamānında tārîḫiñ ḳırḳ sekizinde İstanbul'a ʿaẓîm ʿasker gönderüb oġlu Yezîd'i anlara serdar eyledi. Ve ol ʿaskerde İbn-i ʿAbbas ve İbn-i ʿÖmer ve bin ez-Zübeyr ve Ebū Eyyūb Enṣārî bile idi. Ve anlar gelüb Südlüce'de Cemāl Efendi Türbesi olduġu

[123] "Kûfelilerde vefâ yoktur."

maḥalle ḳonub İstanbul'u muḥāṣara eylediler. Baʿdehū dönüb gitdiler. Ve tārîhiñ ḳırḳ ṭoḳuzunda ṣaḥābeden ʿUkbe bin Nāfiʿ Maġrib'de Ḳayrevan[124] nām şehriñ yerinde olan meşe ve ḳamışları kesüb laṭîf şehir bünyād eyledi. Ve ʿasker-i İslām'a anı ḳarargāh eyledi. Tārîhiñ elli ikisinde Ḳabile-i Ezd'den Süfyan bin ʿAvf biraz ʿasker ile Rum'a ġazā eyleyüb İstanbul'a gelüb ol ḳış anda ḳarar eyledi. Ebū Eyyūb Enṣārî ḥażretleri ol ʿaskerde bile idi. Şitā eleminden Ḥażret-i Ebū Eyyūb mebṭūn olub vefāt eyledi. Ve anda defn olundı. Serasker olan Süfyan dahî fevt. Ebū Eyyūb yanında defn olundı. Ve tārîḫiñ elli beşinde Saʿîd bin ʿOs̱mān bin Affān, Ḫorasan beği olub develer ve atlar ile Ceyḥūn ṣuyundan geçüb Semerḳand'a ve Ṣıfd'a[125] vardı. Ve ʿasker-i küffārı **[15a]** soyub Tirmiz'e vardı. Ve anı ṣulḥan feṭḥ eyledi. Ve tārîhiñ altmışında ġurre-i Recebde Muʿāviye, Şam'da vefāt eyledi. Ol vaḳitde ömrü yetmiş sekiz yıl idi.

Ẕikr-i Emāret-i Yezîd-i Anîd

Babası Muʿāviye fevt olduḳda Ḥumuṣ yanında bir yerde idi. Ḫaber gönderüb getirdüler. Ve ehl-i Ḥarameyn anı kabūl itmediler. Pes Yezîd, Müslim bin ʿUḳbe nām ṣaḫışla ʿasker gönderüb emr itdi ki "*evvela ehl-i Medîne ḳıtāl ede. Ve anlara ġālib olursa üç gün ve üç gece ricālini ḳıra. Ve nisvân ve evlādlarını esîr idüb bildikleri gibi işleyeler".* Müslim daḫî on biñ atlu ile varub Ḥarre[126] nām mahallde ehl-i Medîne ile ḳıtāl idüb Muhācirîn ve Enṣār'dan yedi yüz kimesne şehîd eyledi. Sā'ir ehl-i Medîne'den on biñ adem daḫî ḳatl idüb üç gün üç gece Medine-i Münevvere şehrinde fesād itdiler. Ve ḳaṣd itdi ki ol Müslim nāmına olan kāfir Mekke-i Mükerreme'ye teveccüh eyleye. Yolda helāk oldı. Ḥālā her geçen ḳabrini ṭaşlayub üstü bir büyük ṭaş yıġını depe olmışdır. Ol ʿaskerde serdār Ḥuṣayn bin Ġayr[127] nām kimesne oldu. Ḥuṣayn daḫî gelüb ʿAbdullāh bin Zübeyr'i Mescid-i Ḥarām'da muḥāṣara eyledi. Ve Cebel-i Ebū Ḳubeys'de[128] **[15b]** mancınıḳ peydā idüb Ḥarem'e ṭaş atdı. Bi-hikmetillāhi teʿālā ol es̱nāda Yezîd'iñ mevti ḫaberi geldi. Pes Ḥuṣayn cenkden el çekdi. Ve

[124]İfrîkıye'nin VII-XI. yüzyıllar arasındaki başşehri. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nadir Özkuyumcu, "Kayrevân",*DİA*,XXV, s.88-90.

[125] Orta Asya'da yaşamış İranî bir kavim ve yaşadığı bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Taşağıl, "Soğd",*DİA*, XXXVII, s.348-349.

[126] Medineliler ile Emevî kuvvetleri arasında Harretü Vâkım'da cereyan eden savaş (63/683). Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Harre Savaşı",*DİA*, XVI, s.245-247.

[127] Emevîler'in ünlü kumandanlarından. Ayrıntılı bilgi için bkz.Hasan Onat, "Husayn b. Nümeyr",*DİA*, XVIII, s.413-414.

[128] Kâbe'nin yaklaşık 100 m. doğusunda bulunan küçük bir dağ. Ayrıntılı bilgi için bkz.Abdullah A.Boks, "Ebûkubeys",*DİA*, X, s.280-281.

ʿAbdullāh bin Zübeyr'e itdi ki: "*Gel sana ben beyʿat ideyim ve seni Şam'a iletib anda ḳāim-makām Muʿāviye ol."* dedi. ʿAbdullāh iʿtimād ve iʿtiḳād etmedi. Ve Ḥuṣayn, Şam cānibine teveccüh eyleyüb gitdi. Rivāyet olunur ki ʿAbdullāh bin Zübeyr ṣoñra Ḥuṣayn'ıñ re'yine tābiʿ olmaduġuna teessüf ve nedāmet gösterdi. Ve Yezîd öldüğünde otuz ṭoḳuz yaşında idi. Ve müddet-i ḥükūmeti üç yıl oldı. Ve her gez Ḥażret-i Ḥüseyin'in ḳatline rıżā gösterüb mübaşeret idilen biri felaḥ bulmadı ve ıżdırābından ḫālî olmadı. "*Ve leaẕābu'l-āhirati eşeddu ve ebkā.* "[129]

Ẕikr-i Muʿāviye bin Yezîd

Āl-i Ebū Süfyāñ'ın ʿāḫar mülūkudur. Ve cümleniñ ışlaḥıdır. Yiġirmi yaşında serîr-i salṭanatda müstaḳırr oldu. Dā'im babasınıñ ve ceddi Muʿāviye'nin eyledüğü aḥvāle bî-ḥużūr olur idi. Ve anlar silkinde olduġuna maġmūm idi. ʿĀḳıbet ḳırḳ gün ḫilāfet nāmen bulub baʿdehū ḫalḳı cāmiye cemʿ eyledi. Ve minbere çıḳub Allāh-u Teʿālā'ya hamd ū senā idüb Ḥażret-i Resūl-i Ekrem'e **[16a]** ṣalāt ū selām idüb çok vāʿẓ ū naṣîḥat eyledi. Baʿdehū dedesiniñ kendüsünden taṣallub ve diyānetde ve feżāil ū kemālātda evlā ve emir-i ḫilāfete eḥaḳḳ ve uḥra olan kimesne ile niẕāʿ ve cidālin yād eyledi. Baʿdehū babasınıñ aḥvālin ve sū'i sîretin ve maḥārimde esrāf ve hiç vechle ḫilāfete liyāḳatı olmayub Evlād-ı Resūlullāh "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" ḥaḳḳında eylediği sū'i edeb ve cür'et ve cesāretin ẕikr idüb muḥkem büḳā eyledi. Ve dönüb eyitdi ki: "*Ben bu ḥallu ve bu ṣıfatlu kimesneleriñ sālisi oldum ve baña incinen râżı olandan artıḳdır. Ben siziñ günāhlarınızı yüklenemem. Ben isterim ki Ḥażret-i Haḳḳ'ın Celle ve 'Alā ḥużūruna evẕār-ı nās ile varmayan işte siz ve işte salṭanatınız! Kime isterseñiz veriñ. Ben siziñ riḳābıñızdan ṭāʿati ḳaldırdım*" deyüb inüb ḳırḳ gün miḳdārı ṭaşra çıḳmadı. Ve emr etdi ki: "*Size bir ḫalîfe bulununca ḫalḳa Ḍaḥḥāk bin Ḳays*[130] *namāz ḳılsun*". Ḳırḳ günden ṣoñra Muʿāviye raḥmet-i Haḳḳ'a peyveste oldı. "*Nakş-ḫātemuʾd-dünyā ġurur subḥānallāhi biḥarciʾl-ḥayyi mineʾl-meyyiti.*"[131] muḳtezāsınca Yezîd gibi pelitden böyle vücūd-ı şerîf ẓuhūr eyledi "*raḍıyallahu teʿālā anh ve erḍuhu*".**[16b]**

Fi Ẕikr-i Ḫilāfet-i Emîrü'l-Mü'minîn ʿAbdullah bin ez-Zübeyr

[129] Tâhâ Suresi, 127. Âyet-i Kerîmesi.
[130] Sahâbî, Kays kabilesinin reisi ve Emevî kumandanı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakkı Dursun Yıldız, "Dahhâk b. Kays ",*DİA*, VIII, s.409-410.
[131] Yüzüğünün üzerine "Dünya hayatı aldanmadır, Subhanallah ölülerden yaşam çıkarır" yazıldı.

Ḥażret-i Resūlullāh ile "*ṣallallāhu teʿālā aleyhi ve sellem*" ceddi Ḳuṣayy'da cemʿ olurlar. Anası Esma bint-i Ebū Bekir-i Ṣıddîḳ'dir. Medîne'de muhācirînden evvel vücūda gelen mevlūddur. Yezîd'in zamānında ḫilāfetle beyʿat olunmuşdır. Ṣoñra Muʿaviye bin Yezîd öldükden ṣoñra beyʿat-ı ʿamme ile beyʿat olunmuşdır. Mezbūra ehl-i Ḥarameyn-i Şerîfeyn ve Yemen ve ʿIraḳ ve ehl-i Mıṣır beyʿat eylediler. Ve diyār-ı Şam'da daḫî sırrān beyʿat olundı. Ve bi'l-cümle az ḳalmışdı ki mezbūra emr-i ḫilāfet cümleten müsellem ola. Ve ḫalḳla mütevālîyen sekiz defʿa ḥacc eyledi. Baʿdehū Şam'da Mervān ẓuhūr idüb, Mıṣır ve Şam'ı ʿAbdullāh bin Zübeyr'in ṭāʿatinden iḫrāc eyledi. Ve altmış dörtde İbn ez-Zübeyr Kaʿbe-i Mükerreme'yi yıḳdı. Zîrā ki Ḥuṣayn bin Ġayr, mancınıḳ ṭaşıyla vurub binā-i Kaʿbetullāh'a vehn gelmişidi. Ve Ḥaṭîmi daḫî içeruye alub Beytullāh'ı tecdîden binā eyledi. Ve altmış altıda ʿIraḳ'da Muḫtār ẓuhūr idüb Ḥażret-i Ḥüseyin'iñ "*raḍıyallahu teʿālā ʿanh*" ḳıtāline mübāşeret idenleri cümleten helāk itdi. Ve şanı ʿaẓîm olub çoḳ yere mālik oldı. Lākin Muḫtār nefsinde fāsid olub niyyeti ḫayr olmamaġla Başra Emîri olan ʿAbdullah bin Zübeyr'iñ karındaşı Muṣʿab elinde ḳatl olundı. Ve yetmiş bir senesinde **[17a]** ʿAbdülmelik ʿIraḳ'a varub Muṣʿab ile cenk idüb ġālib olub Muṣʿab'ı helāk eyledi. Ve cümle ʿIraḳ'da olan memālike mālik oldı. Ve yetmiş ikide ʿAbdülmelik, Ḥaccāc-ı Ẓālim'i[132] İbn-i Zübeyr'iñ cengine gönderdi. Gelüb, ġālib olub İbn-i Zübeyr'i Mescid-i Ḥarām'da muḥāṣara eyledi. Ve Ebū Ḳubeys Dağı üzerinde mancınıḳlar ḳurdurub ʿāḳıbet yedi ay muḥāṣaradan ṣoñra İbn-i Zübeyr'iñ ḳatl idüb Ḥicaz ve Yemen'de ʿAbdülmelik'e ḫilāfetle beyʿat olundu. İbn-i Zübeyr zāhid, ʿābid, gecesi ḳā'im ve gündüzü ṣā'im kimesne idi. Naḳl olunur ki rükūʿ ve sücūdda kesret-i meksinden ḳuşlar gelüb üstüne konarlar idi. Ḥaccāc-ı Ẓālim başını kesüb Şam'a gönderüb cesedini menkūsen ṣalb eyledi. Bir yıl bu ḥāl üzere durdu. Baʿdehū ʿAbdülmelik ḥacca geldikde vālidesi Esmā ḳarşu varub: "*Şimden ṣoñra oġlum dārdan inse olmaz mıydı".* dedi. Ol daḫi rıżā verüb pes Esmā oġlunuñ kemiklerin ḳucaġına aldı. Fi'l-ḥāl ḥayż gösterüb memesinden süd geldi. Maʿa zālik Esmā ol ḥalde yetmiş yaşından ziyāde idi.

Ẓikr-i Mervān bin el-Ḥakem

Babası Ḥakem'i, Ḥażret-i Resūlullāh "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve*

[132] Zâlim lakabıyla meşhur Emevî valisi. Ayrıntılı bilgi için bkz. İrfan Aycan, "Haccâc b. Yûsuf es Sekafî", *DİA*, XIV, s.427-428.

sellem" **[17b]** sevmez idi. *Nefyi ʿani'l beled*[133] itmiş idi. Ve oğlu Mervān, Ḥażret-i ʿOs̲māñ'ın kātib-i sırrı idi. Ve bunuñ avucundan Ḥażret-i ʿOs̲mān'ın başına ne belālar geldi. İbn-i Zübeyr'iñ eyyām-ı ḫilāfetinde Cābiye nām maḥallde salṭanatla beyʿat olundı. Ve ʿAbdullāh bin Zübeyr'in cānibinden olan Ḍaḥḥāk bin Ḳays ile cenk idüb ġālib geldi ve ānı helāk eyledi. Baʿdehū Mıṣır'a varub diyār-ı Mıṣır'ı żabṭ eyledi. Ve oğlu ʿAbdülazîz'i anda nā'ib naṣb eyledi. Ve kendüsü Şam'da gelüb ḫātūnu elinde helāk oldı. Müddet-i ḥükūmeti on ay miḳdārı oldu. Ve yetmiş üç yaşında naḳl eyledi.

ʿAbdülmelik İbn-i Mervān

ʿAbdülmelik babasından ṣoñra Ramażanda altmış beşinci senede serîr-i salṭanatda müstaḳır oldı. ʿĀḳıl ve faḳîh ve zāhid kimesne idi. Ṣoñra dünyaya maġrūr oldı. Naḳl olunur ki beğlik müjdesi geldikde Muṣḥaf-ı Şerîf oḳur idi. Fi'l-ḥāl yumub "*şimdiden ṣoñra saña elvedāʿ* " dedi. ʿAbdülmelik laṭîf re'y ve tedbîrler idüb cümle aʿdāsını ḳahr eyledi. Ve cümle memālik-i taḫt-ı taṣarrufuna getirdi. Niyet ki icmālen sābıḳda z̲ikr olunmuşdur. Ve evvel altun ve aḳçeye ʿaz bi naḳş ve sikke uran **[18a]** mezbūr ʿAbdülmelik dirāzdan evvel sikkeniñ ḫaṭṭı Rumî ve Fārisî idi. Ve tārîhiñ yetmiş ikisinde ʿAṭā bin Rāfiʿ Ṣıḳılıyye'ye[134] ġazā idüb ʿāẓîm fütūḥlar eyledi. Müddet-i medîd ehl-i İslām elinde olub çoḳ ʿulemā ve ṣulehā ḥāṣıl olmuşdır. Baʿdehū Efrenc ṭā'îfesi ġalebe idüb dārü'l-küfr eyledi. Ve seksen üçüncü senede Ḥaccāc-ı Ẓālim Vāsıṭ[135] şehrini binā eyledi. Ve anı kendine ḳarargāh eyledi. Ve tārīḫiñ seksen altı senesinde nıṣf-ı Şaʿbānda ʿAbdülmelik Şam'da vefāt eyledi. Ve cümle ḫükūmeti yiğirmi bir yıl on beş gündür.

el-Velîd bin ʿAbdülmelik

Babasındañ ṣoñra serîr-i salṭanatda ḳarār eyledi. Velîd bināyı sever idi. Zamānında ʿaẓîm binālar oldı. Ve Mescid-i Ḥażret-i Resūl-i Ekrem'i ġarîb ittiḳān ve zînetle binā itdirdi. Baʿdehū Şam'da Cāmiʿ-i Benî Ümeyye'yi binā idüb ḫayli emvāl ṣarf eyledi. Ṣoñra Mekke-i Mükerreme'ye otuz biñ altun

[133] "Şehirden sürgüne yollamıştı."
[134] Akdeniz'in en büyük adası.Ayrıntılı bilgi için bkz.Mahmut H. Şakiroğlu, "Sicilya", *DİA*, XXXVII, s.138-139.
[135] Irak'ta bugün mevcut olmayan tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz.Mehmet Mahfuz Söylemez, "Vâsıt", *DİA*, XLII, s.541-544.

gönderüb, Kaʿbe'nin içine ṭalā eylediler. Ve keẕālik Ḳudüs-i Şerîf'i tāʿmir içün vāfir altun gönderüb Ḳubbe-i Ṣaḫratullāhı ve sā'ir mesācid-i şerîfi tāʿmir itdirdi. Ehl-i Şam ḳatında Velîd, efḍāl-ı Benî Ümeyye'dir. Maʿa zālik ʿÖmer bin ʿAbdülaziz **[18b]** ider gördüm. Velîd'i ḳabre vāʿż olunduḳda kefeni içinde muḥkem mużdarib olub ellerin boynuna baġladılar. Ve anıñ zamānında ṭoḳsan beş senesinde Emîr Cābir Ḥaccāc-ı Seḳafî fevt oldı. Naḳl olunur ki Ḥaccāc öldükde, ḥapsde otuz biñ miḳdarı er ve ʿavret var idi. Üstleri açıḳ ve altlarında döşek yoḳ açlıḳdan ağlaşırlar idi. Ve ṭoḳsan altıncı senede Velîd fevt olub ol vaḳit ʿömrü ḳırḳ iki yıl idi. Ve müddet-i vilāyeti ṭoḳuz yıl ve yedi ay idi.

Fî Ẕikr-i Emāret-i Süleymān bin ʿAbdülmelik

Karındaşından ṣoñra beğ oldı. Vecîh ve ḥüsnü'ş-şekl kimesne idi. İbn-i ʿammîsi ʿÖmer bin ʿAbdülaziz'i vezîr edindi. Ve kenduden ṣoñra salṭanatı aña vaṣiyyet eyledi. Ve cihāda raġbet gösterdi. Ḳarındaşı Müslime'yi Rum semtine ġazāya gönderdi. Ve aña emr eyledi ki İstanbul'u fetḥ eyleye. Pes Müslim daḫî ʿāḳıbet Süleymān bin ʿAbdülmelik fevti ḫaberi geldikde Müslim daḫî Ġalaṭa'da Müslümanlar'a bir cāmiʿ-i şerîf yapılmaḳ üzre ṣulḥ olub ḳalḳub gitdi. Ḥālā ol cāmiʿ mevcūddur. Ve tārîḫin ṭoḳsan ikisinde Süleymān fevt oldı. Müddet-i vilāyeti iki yıl sekiz aydır. Ve ʿömri ḳırḳ yıldır.**[19a]**

Fî Ẕikr-i Ḫilāfet-i Emîrü'l-Mü'minîn ʿÖmer bin ʿAbdülaziz

Muʿāviye öldüğü vaḳitde Medine'de tevellüd eyledi. Anası Ḥażret-i ʿÖmer'iñ oğlu ʿĀṣım'ıñ ḳızıdır. Süleymān bin ʿAbdülmelik'den ṣoñra ḫilāfetle beyʿat olundı. Kendusu o vaḳitde Arż-ı Dābıḳ'da idi. Salṭanaten getürdüler ki aña binā benimdi? Belki kendünüñ ḳadîminden olan bir olduḳça ata bindi ve saraya gelüb duvarlarda olan ẕārları söküb ṣatdırub aḳçesin beytü'l-mal'a ḳatdırdı. Ve Cāmîʿ-i Benî Ümeyye'niñ beytü'l-maldan olan isrāfātların ḳaṭʿ eyledi ve evvel ḥükūmeti kendü ḫışımı olan ʿAbbās bin Velîd'den bir kāfir, ḥaḳ ṭaleb eyledi. Kāfire ḥükm eyledi. Ve andan ṣoñra bir Yahūdi'ye tāʿlîm eyledi. Gelüb *ʿālî ruū'ş-şehād* kendü ḳızın ṭaleb eyledi. Ol daḫî eyitdü. *"Sen Yahūdisin ve ben Müslümānım. Müslümanıñ ḳızın kāfir olmaḳ cāiz değildir"* dedi. Pes Yahūdi eyitdi: *"Ya Peyġamberiñiz ḥażretleri İmām ʿAli'ye niçün ḳızın verdi?"* dedi. 'Ömer eyitdi: *" İmām ʿAli, ḫōd-ī e'imme-i dîndendir ve ʿuẓemā-yı milletindendir. Ḥāṣā ki İmām ʿAli kāfir değildir."* dedikde Yahūdi eyitdi: *"Ya*

pes niçün minberleriñizde **[19b]** *aña lāʿnet idersiz? Çünki İmām ʿAli mü'mîn muvaḫḫiddir."* dedikde ʿÖmer dönüb ehl-i dîvāna: *"Cevāb veriñ!"* dedi. Anlar cevāba ḳādir olmayacaḳ, emr eyledi ki: *"Min baʿd minberlerde ol maḳūle vāʿẓ olunmaya ve sebb yerine: " ʿinnallahe ye'muru bi'l-ʿadl-i ve'l-iḥsāni' āyet-i kerimesini oḳuyalar"* dedi. Ve tārîḫiñ yüz birinde Benî Ümeyye elinde mesmūm olub otuz ṭoḳuz yaşında vefāt eyledi. Müddet-i ḫilāfeti iki yıl beş ay oldı. Naḳl olunur ki ḫalîfe olduġunda gördüler üstünde olan libāsı ancaḳ on iki aḳçe ider idi. İmām Şafʿiî *raḥmetullāh* ider: "*Ḫulefā beşdir: Ebū Bekir, ʿÖmer ve ʿOs̲mān ve ʿAli ve ʿÖmer bin ʿAbdülaziz."*

Yezîd bin ʿAbdülmelik

ʿÖmer'iñ ibn-i ʿammîsidir. Yezîd, ḳırḳ gün ʿÖmer bin el-ʿAziz'in sîreti üzerine oldı. Ṣoñra lehv ū ṭarbe meşġūl oldı. Ḥatta keyfiyyet-i mevti şöyle oldı ki bir baġçeye girdi. Arż ardında yüz beş senesinde Ḥabābe nām bir cāriye ki ġayet sever idi. İkisi beride gelüb emr eyledi ki: "*bugün hiç bir ferde düstur vermeyeler."* Ḥabābe daḫî yatub güler iken Yezîd anıñ aġzına bir anar dānesi atdı. Ol dāne Ḥabābe genzine ṣıçrayub cennete fevt oldı. **[20a]** Yezîd aña muḥkem cezʿ etti. Ve aṣla yemedi. Ve içmedi. Muttaṣıl buña hatta bu ḥāl üzre yedinci gün Yezîd daḫî fevt oldı. Müddet-i salṭanatı dört yıl bir aydır. Kendüsü ḳırḳına varmamış idi.

Hişām bin ʿAbdülmelik

Ḳarındāşından ṣoñra vālî oldı. Hişām ḳan etmeği sevmez idi. Ve ḥalîmü'n-nefs ve ehl-i re'y idi. ʿÖmer bin ʿAbdülaziz'den ṣoñra ʿadle ḳarîb, Benî Ümeyye'den Hişām idi. Ve yüz on sekizde Ḫorasan Emîri Esed bin ʿAbdullah, Semerḳand cānibine geçüb Türk üzerine ġālib olub çok kāfir helāk eyledi. Ve mal ve esbābın alub, Ḫākān'ı ḳatl eyledi. Ve yüz yiğirmi bir senesinde Cezîre beği Mervān bin Muḥammed ṣaḥib-i serîriñ memleketine girüb yılda yetmiş biñ esir vermek üzre ṣulḥ idüb döndü. Ve bu senede Müslim bin ʿAbdülmelik, Rum ṭarafına ġazā idüb çoḳ ḥişār feṭḥ eyledi. Ve Nāṣır bin Seyyar, Semerḳand'a geçüb Ḫāḳān-ı Türk'ü ḳatl eyledi. Ve Ferġana'ya varub çoḳ mal eline girdi. Ve yüz yiġirmi beşinci senesinde Hişām, Rūṣafe nām maḥalde fevt oldı. Velid ile mābeyni olmaġla cümle ḫazîne miftaḥların alub niçe **[20b]** müddet Hişām bir kefen vermedi. Naḳl olunur ki Hişām ḥacc-ı şerîfe gitdikde altı yüz deve ancaḳ

esbābın çeker idi. Müddet-i salṭanātı on ṭoḳuz yıl ve ṭoḳuz aydır. ʿÖmrü elli beş senedir. "*Cezāllāhu teʿālā*."

Velîd bin Yezîd bin ʿAbdülmelik

Velîd şāʿir idi. Ve müdāmîn-ḫamārîn ve ehl-i lehv ū ṭarb idi. ʿAḳîdesinde fesād var idi. Bir ḥavuża ḫamr doldurub girüb içinde oturur idi. Ve cünüble namāz ḳılur idi. Bir gün bir cārîyesine vaṭyʿ idüb yüzün ṣardırub yemîn itdi ki vara cārîye ḫalḳa ṣabāh namāzın kılıvere cārîye daḫi ile eyledi. Naḳl olunur ki kendu ḥāliçün eline Musḥaf-ī Şerîf alub tefāʿul eylemiş. Nāgāh bu āyet-i şerîfe-i kerîme geldi: "*Ve ḫābe kullū cabbārin ʿanîd*."[136] Pes Muṣḥaf-ı Şerîf'i ḳarşusuna ḳoyub eline tîr ū kemān alub Muṣḥaf-ı Şerîf'e hāşā sümme hāşā oḳ atub vurdu. Ve eyitdi: "*Cebbār-ı 'Anîdi ḳorḳudurmayasın. İşte ol cebbār-ı 'anîd dediğiñ benim. Ḳaçan ki Rabbiñe mülāḳî olasın. De ki: "Yā Rabb! Beni Velîd pāreledi, virtdi."* " ve ʿāḳıbet ehl-i Şam bu ḥāle taḥammül idemeyüb Yezîd bin Velîd'e ḫaber gönderüb geceyle **[21a]** getürdüler. Ve aña beyʿat eylediler. Ve Velîd bin Yezîd meğer şikāra çıḳmışıdı. Pes Yezîd ʿasker gönderüb Velîd'i Ḳaṣr-ı Nuʿmān'da ḥiṣār itdiler baʿdehū ṭutub başın kesdiler. Ve Yezîd'e gönderdiler. Yezîd'e daḫî secde'i şükr eyledi. Ve emr eyledi ki başını göndere diküb Şam içinde gezdirdiler.

Ẕikr-i Yezîd bin Velîd

Velîd-i Fāsıḳ'dan ṣoñra emîr oldı. Tārîḫiñ yüz yiğirmi altısında cumāde'l-aḫire'de şāh oldı. Yezîd'iñ vālidesi Kisrā'nıñ oğlu Şirvān'ıñ ḳızıdır. Ve Şirvān'ıñ vālidesi Ḳayṣer'iñ ḳızıdır. Yezîd iftiḫār ider idi ki: "*Ben Kisrā evlādından ümm ve babam Mervān'dır ve anamıñ babası Ḳayṣer'dir."* Ve Yezid'e ehl-i Ḥumuṣ ʿāṣi olub ṣoñra ehl-i Ḥaleb daḫî ʿāṣi oldılar. Her birine ʿasker gönderüb ġālib oldı. Ve beş ay ve on iki gün salṭanat eyledi. Ve vefāt eyledikde ḳırḳ altı yaşında idi. Benî Ümeyye'de dîni ve verāʿı var ādem idi.

Ẕikr'i İbrāhim bin Velîd

Ḳarındaşı yerine Yezîd'iñ vaṣiyyeti ile pādişāh oldı. Kimesne İbrāhim'e iṭāʿat eylemedi ve raġbet göstermedi. ʿĀkībet dört aydan ṣoñra yüz yiğirmi yedinci yılda Cezîre **[21b]** Emîri Mervān Ḥımār, seksen bin ʿasker ile gelüb

[136] İbrahim Sûresi, 15. Âyet-i Kerîmesi.

İbrāhim'in beğlerbeği Süleymān bin Hişām -ki yüz yiğirmi biñ ʿaskeri var idi- muḥkem cenk idüb ṣabāhdan ʿasr vaḳtine değin cenk müstemirr oldı. Ṣoñra Mervān ġālib gelüb Süleymān ʿaskerini muḥkem ṣaydı. Ve İbrāhim bu ḥāli işidüb ḳaçub gizlendi.

Ẕikr-i Mervān bin Muḥammed bin Mervān

Ḫalḳ ona Mervān-ı Hımār derler. Serîr-i salṭanatda müstaḳır oldı. Ve ehl-i Ḥumuṣ aña ʿāṣi oldılar. Kendusu varub anları ḳahr eyledi. Sonra ehl-i Şam daḫî ʿāṣi oldı. Anlara daḫî ʿasker gönderüb musaḫḫar. Baʿdehū ehl-i Ḥaleb ʿāṣi oldılar. Anlara daḫî keẕālik ʿasker gönderüb musaḫḫar eyledi. Baʿdehū Süleymān bin Hişām ẓuhūr idüb yanına yetmiş biñ ehl-i Şam'dan ve ġayrıdan ʿasker cemʿ oldı. Ve arż-ı Ḳınnesrin'de[137] ḳarār itdi. Mervān anı işidüb varub cenk eyledi. Ġālib olub otuz biñ ādemi ḳılıçdan geçürdü. Baʿdehū Süleymān mezbūr Ḥumuṣ'a ḳaçub anda daḫî yanına çoḳ kimesne cemʿ oldı. Mervān anda daḫî varub tekrār cemʿiyyetlerin dağıtdı. Ve yüz yiğirmi sekizinci senede Ḫorasan'da **[22a]** Benî ʿAbbās'ıñ dāveti şāyiʿ oldı. Ebū'l-Müslim Ḫorasanî anlar ṭarafından ẓuhūr eyledi. Vekār-ı bülend oldu. Mervān anıñ defʿine Ḫorasan beği Nāṣır bin Seyyār'a ḫaber gönderüb ve aña muʿāvenete niçe biñ ʿasker ile Yezîd bin Hübeyre'yi gönderdi. Nāṣır bin Seyyār'e daḫî Ebū Müslim ile cenk idüb Ebū'l-Müslim ġālib geldi. Ve yüz otuzda Ebū Müslim ḳuvvet bulub Merv'e müstevlî oldu. Otuz birde Nāṣır fevt olub Ebū Müslim cemîʿ-i Ḫorasan'a mālik oldı. Ve otuz ikide Emîr-i ʿIraḳ Yezîd bin Hübeyre ile Ḥasan bin Ḳaḥṭabe cenk idüb Yezid maġlūb, ʿAbbāsîyān ʿIraḳ'a mālik oldılar. Ve şehr-i Rebîʿül-Evvelde Kūfe'de ʿAbdullāh eş-şehîr bi's-Seffāḥ ʿAbbāsî'ye ḫilāfetle beyʿat olundı. Ve Mervān arż-ı Şam'dan yürüyüb yüz yiğirmi biñ er ile Seffāh'ın ʿammisi ʿAbdullāh bin el-ʿAbbās ile Zab Ṣuyu üstünde cenk eyledi. ʿAbdullāh ancaḳ yiğirmi biñ 'asker ile idi. Taḳdîr-i Ḫayy-ı Ḳadîr ile ṣaflar bezendikde Mervān'a tebevvül itmek iḳtiżā eyledi. Fî'l-ḥāl atından indi. Atı ḳaçub iki ʿasker arasında göründükde Mervān ḳatl olundı deyu şāyiʿ olub ʿAbbāsîyān bi'l-iḳtāl ġālib oldılar. Mervān demiş ki: "*Ẕehebet ed-devletu bi'l-bevletu*"[138] Mervān ḳaçub **[22b]** Muṣul'a geldi. Andan Ḥarrān'a geldi. Andan Ḥumuṣ'a geldi. Andan Şam'a vāṣıl oldı. Bu cümlede ʿAbdullāh, ʿAbbāsî ʿasker ile Mervān'ıñ ardına

[137] Kuzey Suriye'de tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Yiğit,"Kınnesrîn", *DİA*, XXV, s.419-420.
[138] "Def-i hâcet yüzünden devlet gitti."

düşüb gelür idi. Vaḳtā ki Şam'a geldi. ʿAbdullāh anda ḳaldı. Ve Seffāh'ın emriyle ḳarındaşı Ṣaliḥ'i Mervān'ın ardunca gönderüb Ṣaliḥ daḫî Mışır eṭrāfında Buṣir nām ḳaryede Mervān'a irişüb başın kesdi. Naḳl olunur ki Mervān, Buṣir'e geldikde bir ḫās ḫādimine incinüb dilini kesmişdi. Hemen bir kedi gelüb ol kesilen dili yedi. Ṣoñra Mervān'ıñ başı kesildikde derisin ṣoymak istediklerinde dili ʿuzaldı**.** Ve ol kedi gelüb Mervān'ıñ daḫî ekl eyledi. "*Ẕālike taḳdîrü'l-ʿazîzi'l-ʿalîm subḥāne men lā yeẕūlu mülkehu.*"[139] Mervān, Benî Ümeyye mülūkunuñ āḫiridir. Ḳatl olunduḳda altmış iki yaşında idi. Müddet-i ḥükūmeti on beş yıl ve on buçuk aydır. Şecîʿ ve ehl-i re'y kimesne idi. Amma devlet gitdikden ṣoñra hiç birisi fā'ide etmedi. Cümle Benî Ümeyye'niñ devleti biñ aydır. Ḥażret-i Ḥasan ḫilāfetden ferāġat eyledikde: *"Leyletu-lḳadri ḫayrun min elf-i şehr"*[140] buyurmuş idi. Kimesne remẕini fehm itmemiş idi. Ṣoñra vech-i maʿlūm oldı. "*Ḳuddisallahū Sirruhū el-ʿAziz*".

Fasl-ı Mülūk: Benî **[23a]** Ümeyye'den Endülüs'de ḥükûmet edenlerin beyānındadır.

Bunlardan bir bölük ṭā'îfe daḫî Endülüs vilāyetine geçüb anda salṭanat itmişlerdir. Anlaruñ evveli en-nām ʿAbdurrahmān'dır[141]. bin Hişām bin ʿAbdülmelik'dir. Müvellidi Dımaşḳ'da tārîḫiñ yüz on üçünde vāḳiʿ olmuşdır. Vaḳtā ki Benî ʿAbbās ẓuhūr idüb, Benî Ümeyye'yi bulduḳları yerlerde helāk itmek ḳaṣdın eylediler. Her biri bir köşeye firār idüb Nāṣır ʿAbdurrahman daḫî Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye'den Manṣūr düvaẕḳî zamānında yüz otuz beş hilālinde Endülüs'e varub anda ḫalḳı kendu ṭāʿatine daʿvet eyledi. Ḫalḳ daḫî ḳadîm'î ḫānedān-ı mülūkdan olduġu içun ṭāʿatini ḳabul eylediler. Ve anda kārı bülend oldı. Ve yüz ellide Ḳurṭuba'nıñ[142] surunu binā idüb anı dārü'l-mülk eyledi. Ve anda olan ʿaẓîm cāmîʿi binā eyledi. Ve aña yüz biñ altun ṣarf eyledi. Ve yüz yetmiş birde ʿAbdurrahmān fevt oldı. Endülüs'de otuz üç yıl salṭanat sürdü . Yerine oġlu Hişām ḳā'im oldu. Ve yedi buçuḳ yıl salṭanat idüb yüz seksen tārihinde fevt oldı. Ve yerine Ḥakem bin Hişām temellük eyledi. Ve yiğirmi altı yıl salṭanat idüb **[23b]** baʿdehū iki yüz altıda fevt olub yerine oġlu ʿAbdurrahmān

[139] "Mülkü daim olanı tesbih ederim."
[140] Kadir Sûresi, 3. Âyet-i Kerîmesi.
[141] Endülüs Emevî Devleti'nin kurucusu (756-788). Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakkı Dursun Yıldız, "Abdurrahman I", *DİA*,I, s.147-150.
[142] Endülüs Emevî Devleti'nin başşehri.Ayrıntılı bilgi için bkz. Thomas B.Irving, "Kurtuba",*DİA*, XXVI, s.451-453.

emîr oldı. Anıñ zamanında Mecūs ṭā'îfesi ġālib olub ehl-i İslām'dan çoḳ kimesne helāk eylediler. Ṣoñra ehl-i İslām ġalebe eylediler. Ve otuz bir yıl salṭanat idüb iki yüz otuz sekizde fevt oldı. Ve ḳırḳ dört oġul terk eyledi. İçlerinden Münzîr bin Muḥammed melik oldı. Ve iki yüz ṭoḳsan beşde fevt olub yerine ḳarındaşı ʿAbdullāh bin Muḥammed emîr oldı. Ve üç yüzde ʿAbdullāh [fevt] olub yerine oġlu oġlu ʿAbdurrahmān bin Muḥammed bin ʿAbdullāh, sulṭān oldı. ʿAbdurrahmān'ın babası Muḥammed'i, cedd-i ʿAbdullāh bir ḥadd içün ḳatl itmişidi. Ve üç yüz ellide ʿAbdurrahmān [fevt] olub yerine oġlu el-Münṭasır ḥakem-i vālî oldu. ʿAbdurrahman elli yıldan ziyāde ḥükm eyledi. Anıñ zamānında Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye zāʿif olub Mışır'da Ḫulefā-yi Fāṭımiyye ẓuhūr eyledi. Pes kenduye *Naṣreddinullāh-i Emîrü'l-Mü'minîn-i Ḫalîfe-i Resūlullāh* diyu laḳab virdi. Baʿdehū üç yüz altmış altıda ḥükm geçüb yerine oġlu el-Müeyyed Hişām melîk oldı. Ve Hişām ṣaʿġîr olmağın cemîʿ-i umūrda Ebū ʿĀmir Muġafir'i taṣarruf eyledi. Ve Müeyyed'i ḥicr eyledi ve kendu **[24a]** ʿilm ū faẓl taḥsîline meşġūl olub dā'imā ʿulemā ve meşāyiḫle müṣāḥabet ider idi. Ḥatta naḳl olunur ki küffār ile elli defʿadan ziyāde cihād idüb cenk idüb ġālib olmuşdır. Baʿdehū üç yüz ṭoḳsan ṭoḳuzda [fevt] olub yerine oġlu Ebū Mervān mutaṣarrıf oldı. Ol daḫî bu sîret üzre idi. Yedi yıl iḳāmet idüb fevt oldı. Ve yerine ḳarındaşı ʿAbdurrahmān bin Ebū ʿĀmir mutaṣarrıf oldı. Lākin ḥaḳḳından gelmemekle üç yüz ṭoḳsan ṭoḳuzunda el-Mehdî Muḥammed bin Hişām bin ʿAbdülcebbār bin ʿAbdurrahmān el-Emevî ḫurūc idüb Müeyyed'i ḫalʿ eyledi. Ve ʿAbdurrahmān'ı ṭutub ṣalb eyledi. Ve kendusu serîr-i memlekete cülūs eyledi. Ve dört yüz tārîḫinde Süleymān bin Ḥakem bin Süleymān bin ʿAbdurrahmān el-Emevî ẓuhūr idüb salṭanatı Muḥammed'iñ elinden aldı. Baʿdehū Muḥammed gelüb taḫtı Süleymān'ıñ elinden aldı. Ṣoñra ʿasker Muḥammed'i ṭutub Mü'eyyed'i ḫapsden çıḳardılar. Ve taḫta geçürdüler. Ve Muḥammed'i getürüb önünde öldürdüler. Baʿdehū Süleymān bin Ḥakem bin Süleymān gelüb Müeyyed'i Ḳurṭuba'da ḥişār eyledi. Ve Mü'eyyed şehirden çıḳub gitdi. Daḫî herkez ḫaberi maʿlūm olmadı. **[24b]** Ve Süleymān gelüb taḫta geçdi. Ve Müstaîn-Billāh diyu lāḳab eyledi. Ve dört yüz yedisinde Sebte[143] emîri ʿAli bin Cemūd ʿAlevi Hayarān Āmirî' -ki Mü'eyyed'in ümerāsından idi- ittifāḳ idüb gelüb Müstaîn ile muḥkem cenk

[143] Fas'ın kuzeyinde Cebelitârık Boğazı'nın Akdeniz'e açılan kesiminde bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz.İsmail Ceran, "Sebte",*DİA*,XXXVI,s.258.260.

itdiler. Ve Müstaîn'i ve babasını ve ḳarındāşını ṭutub öldürdüler. Ve ʿAli bin Cemūd Ḳurṭuba'da ḫalîfe oldu. Baʿdehū Benî Ümeyye'den ʿAbdurrahmān İbn-i Hişām bin ʿAbdülcebbār bin ʿAbdurrahmān gelüb Ḳurṭuba'ya vālî oldı. Ve Müstaẓhir-Billāh diyu kenduye lāḳab vaʿż eyledi. Ve bir ḳaç aydan soñra ḳatl olundı. Yerine el-Müstekfî Billāh Muḥammed bin ʿAbdurrahmān bin ʿAbdullāh bin ʿAbdurrahmān ḳā'im oldı. Bir yıl dört ay geçdikden ṣoñra mesmūm olub göçdi. Andan ṣoñra Malta Emîri Yaḫya bin ʿAli bin Cemūd ʿAlevî gelüb Ḳurṭuba'ya müstevlî oldı. Baʿdehū Muʿted-Billāh Hişām bin Muḥammed bin ʿAbdülmelik bin ʿAbdurrahmān Emevî gelüb valî oldı. Ve anıñ zamānında Endülüs'de ṣoñra küllî ḥarb ū ḳıtāl vāḳiʿ oldı. Ve dört yüz yiğirmi ikide Muʿted-Billāh ḫalʿ olunub ehl-i Ḳurṭuba'da aḫî Benî Ümeyye'den Ümeyye nām nev şaḫṣa beyʿat eylediler. Ve ertesi ṭutub öldürdüler. Naḳl olunur ki ehl-i **[25a]** Ḳurṭuba mezbūr Ümeyye'ye eyitdiler ki: "*Ḫavf ederiz ki ḳatl olunasın. Zîrā ki görürüz ki Benî Ümeyye'den devlet dönmüşdür*". Mezbūr Ümeyye daḫî eyitdi ki: *"Bugün beni valî eyleñ ve ertesi öldürüñ."* Fi'l-vāḳiʿ öyle oldı. Andan ṣoñra mülūk-u eṭrāfdan niceler peydā olub her ṭarafdan bir vālî ve bir melîk ẓuhūr etdi. Andan ṣoñra mülūk-u eṭrafdan ve salṭanat muḫtel oldı. Ḫuṭbe*: el-Ḥamdülillâhi'l-leẕî ceale'l-mütevekkil ʿaleyhi muteṣımen bi ḥablihi'l-veṯıḳı ve'l-müsteʿin. Bi-hidâyetihî mehdiyyen lâ yuḍıllu ani't-ṭarîḳi ve'l-vâṯîḳı bihî manṣûru'l-livai ve'l-müstemsik bihî żâhiran alel'-aʿdâi vel'-muhtedî bihî reşîdü'l-aḥvâli ve'l-muḳtedî bihî muvaffaḳan fi'l-aḳvâli ve'l-efʿâli ve'l-muḳtediru bihî lâ yuʿcizühû maṭlûbun velâ yaʿṣıhi murâdun ve'l-mutezz müstaẓhiran ʿalâ ehli'l-inâdi aḥmedühû ḥamdü'l-ḳâ'im bi-fürûżihî ve sünenihî ve eşkuruhu şükra'l müstencidi bi-ʿavârifi minenihi ve eşhedü en lâ ilâhe illâllahû vaḥdehû lâ şerîke leh; el-ḳâdiru ve'l-kâhiru el-meḥbîṭu bi-meknûni'ḍ-ḍamâ'iri şehâdetü'l-müsterşidi fe lem yeẕel râşiden ve'l-muʿteżiḍü bi-hedeyhâ fe kânet lehû yeden ve sâʿiden ve eşhedü enne seyyidinâ Muḥammedin ʿabduhu ve rasûlühü'l-emîn, el-me'mûnü'lleẕî men kâne müsteḍî'en bi-nûri hidâyetihî kâne mustaʿsımen fi'l-ḥareketi ve's-sükûni ve'l-muḳtefi li âṯâri hidâyetihî kânallâhu **[25b]** *sübhânehû ʿanhü râḍıyen ve'l-müḳtefi bi-sinîn-i etbâʿihî kâne lehû nâṣıran ve hâdiyen ṣallallâhu teʿâla ʿaleyhi ve sellem ve ʿalâ âlihî meṣâbîhu'l-hedyi ve aṣḥâbihî meşâʿilü'l-faż̧li ve't-taḳvâ. Ve bâdü feinne ûlâ men'i't-tebeʿâ süneni'n-nebiyyîne ve aḥyâ'i süneni'l-mürselîn men eḳâmehullâhu ʿimâden li'd-dîni ve cealehum ümmetu'l-murselîn verâkahim fî derci eş-şerefi ʿalâ maḳâmi ve cealehum min ṣahavâti'l-mecdi fî*

aʿlâ senâmi ve hum el-ḥulefâ'i'l-ʿAbbâsiyye ellezine ve ṭarven ed-dînü'l Muḥammediyyü baʿde indirâsihî ve eyyedûhu bi'l-cehdi'l-bâliği baʿde inṭimâsihi ve erġamellâhu bihim ünûfun Benî Ümeyye erbâbi'd-daʿveti'l fâsideti ve eyâdihim ṣanadidü'l-kefereti ve'l-melahideti şekerallâhu mesâʿîhimi'l-cemîleti ve mücâhedâtihim fî aḥyâ'i hâẕihi'l-millete'n-naḳıyyeti'l-celîleti fe hâzihî'l-mecelleti'l-garrâ fî beyânin nebizin min aḥvâli hâʿulâ'i'l-ḥulefâ'i'n-nüḥafa'il'-ḥunefâ'i li-yeḳıfü'n-nâẓıri fîhâ ʿâla ṣıdkın maḳâlenâ ve in kâne cumûmu menâḳıbehum bi-taḥammüli icmâlen fevḳa mecâlinâ fe yekûnü'l-mulûku ʿâla başîratin min emrihim ve yesteclibûne bihî mâ yezîdühum fî naṣrihim ve yasiru gayrihim fî isticlâbi'r-raḥmeti ʿaleyhim müstevfiran ve li-zellatihim müstaġfiran fe sübḥâne men hüvellezî lâ yezûlu mülkehû.[144]

el-Bābu'r-rābiʿ fî Ẕikrü'l-Ḫulefā'i ʿAbbāsîyye

Anlaruñ evvel ḫalîfesi ʿAbdullāh es-Seffaḥ ibn Muḥammed bin ʿAli bin ʿAbdullāh **[26a]** İbn-i ʿAbbāsdır, "*raḍıyāllahu teʿālā ʿanhum*". Tārîḫiñ yüz otuz ikisinde rebîʿü'l-evveliñ on üçüncü günü, cumʿa günü, ḫilāfetle beyʿat olundı. Ve Benî Ümeyye'nin aʿyānından çoḳ kimesne gelüb muṭîʿ oldı. Bir gün ġadab idüb cümlesin topuzlar ile ve değnekler vurub yaḳdılar. Ve üzerlerine ḳalılar döşedüb oturdılar. Ve ṣofralar ile ṭaʿām getürüb üzerlerinde yediler. Baʿdehū Seffāḥ eyitdi: *"Bugün Ḥażret-i Ḥüseyin gibi bir gündür. Daḫi aña beraber değildir".* Andan ʿādem ṣalub Benî Ümeyye'niñ cümle ḳabirlerin ḳazdırub kemiklerin çıḳardub ateşe vurdular. Muʿāviye'niñ gördüler ki ḳabrinde kül gibi

[144] Kendisine tevekkül edeni kendi sağlam ipine sımsıkı tutunmuş hale getiren ve zatından hidayet isteyeni hak yoldan saptırmayıp hidayete erdiren Allah'a hamdolsun. O'na güvenen kimse sancağın muzafferidir, O'na sarılan kimse düşmanlara galebe çalar, O'nun izinde olan feraset sahibidir, O'nu kendine rehber edinen sözde ve fiilde başarılıdır, O'nun gücüyle muktedir olanı hiçbir talep aciz bırakamaz ve hiçbir istek ona zor gelmez, onun sayesinde kuvvetli olan kimse inkârcılara karşı üstün gelir. Farzlarına ve sünnetlerine uyan kimsenin hamdi ile O'na sonsuz hamdederim, cömertliğinin lütuflarını dileyen kimsenin şükrü ile O'na şükrederim. Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, O'nun birliğine ve ortağı olmadığına şehadet ederim. Hakikati görmek isteyen kimsenin şehadeti daima doğrudur ve rehberinden yardım dileyerek kuvvetlenir, onun bu hususta behresi vardır. Şehadet ederim ki Efendimiz Muhammed, O'nun kuludur ve O'nun emin ve güvenilir elçisidir. Öyle ki onun irşâd nuruyla aydınlanmayı isteyen otururken de yürürken günahtan korunmuş olur, onun hidayetinin izinde olandan Sübhânallah râzı olur, onun yolunu takiple yetinenlere yardımcı ve mürşid vardır. Allahu Teâlâ, ona, hidayetin ışığı olan ailesine ve takvânın ve faziletin meşalesi olan ashâbına salât ve selam eylesin. İmdi ilk olarak, peygamberlerin yollarını takip edenleri, resûllerin sünnetlerini ihya edenleri ve Allah'ın dininin direği kıldığı kimseleri müslümanların önderi yapar, onları şeref derecelerinin en üst makamlarına yükseltir, asalet kulelerinin en yükseklerine çıkarır. Onlar, din-i Muhammedî bozulduktan sonra onu amaç edinen ve [din-i Muhammedi] mahvolduktan sonra büyük bir cehd ile onu kuvvetlendiren Abbâsî halifeleridir. Allah, Abbâsî halifeleri vasıtasıyla fâsit davet erbâbı olan Benî Ümeyye'yi zelil kılmış, kâfirlerin ve mülhidlerin cesaretlerini yok etmiştir. Onların bu güzel işleri ve bu temiz ve yüce ümmeti yeniden diriltmek için gayretleri sebebiyle Allah'a şükürler olsun. Bu güzel kitap, ona bakan sözümüzün doğruluğunu okusun diye o nahif ve dindar halifelerin bir kısım ahvâlini beyan etmektedir. Her ne kadar onların menkıbelerinin çoğu bizim idrâkimizin üzerinde olsa da hükümdarlar onların fiillerinin farkındadırlar ve bu sayede zaferlerinde ihtiyacı olan şeyleri elde ederler, başka kimseler ise hükümdarlar için bol bol merhamet dilerler; bu sebeple onlar, mağfiret isteyerek mülkü sonsuz olanı tesbih ederler.

ṭoprak olmuş ve Yezîd'iñ ḳabrinde bir kemik buldular. Ve ʿAbdülmelik'iñ bir ḳaç kemiğin buldular. Ve Hişām'ı ḳabrinde bütün buldular. Pes çıḳarub niçe müddet aṣdılar. Andan ateşe külün havaya ṣaçdılar. Ve Süleymān bin Abdülmelik'iñ ve ḳarındaşı Müslime'yi ve sā'ir mülūk-u Benî Ümeyye'yi çıḳarub yaḳdılar. *Subḥāne men lā yezūlu mülkehu*[145]. Baʿdehū Seffāḥ emr idüb Benî Ümeyye'den her kimi buldular ise ḳatl etdiler ve meyyitlerin sūḳlarda bıraġub kilāba ṭaʿāme oldı. Ve ehl-i Muṣul ʿāṣi olub Seffāḥ ḳarındāşı **[26b]** Yaḥyā'yı gönderüb on bir biñ ʿādem ḳılıcdan geçürdü. Ve ʿAbdullāh-ı Seffāḥ her cānibe gitdi. Aḳāribinden ʿādemler ṣalub memālikʾi żabṭ itdiler. Ḳarındāşı Manṣūr'a Cezîre'yi ve Azerbaycan'ı ve Ermeniyye'i verdi. Ve ʿammisi Dāvūd'a Medîne ve Mekke ve Yemen ve Yemāme'yi ve ḳarındāşı oġlu ʿÎsā bin Mūsā'yı Kūfe ve eṭrāfını żabṭa gönderdi. Ve Şam'ı ʿammisi ʿAbdullāh bin ʿAli'ye verdi. Ve Mışır'a Ebū ʿAvn bin Yezîd'i gönderdi. Ve Ḫorasan ve ʿIraḳ-ı ʿAcem'i Ebū Müslim'e virdi. Ve tārîḫiñ yüz otuz altısında ʿAbdullah Seffāḥ, cederi marażından ʿAnbaā nām mevżiʿde fevt oldı. Otuz üç yaşında idi. Mervān vefātından ṣoñra müddet-i ḫilāfeti dört yıldır. Ve kıble sekiz ay muḳaddem ḫilāfetle beyʿat olunmuşidi. Seffāḥ taḫta geçdikde bu beyti söyledi. Beyt: "***Tenâveltu ŝâri min Ümeyye ʿanveten ve ceztu bera-yıʾl-yevm ʿanhu Samin kayşerin ve elfeytu zellen anhu mufâraḳin Hâşimin ve elbistuha garran ve lem âluhen faḫran."***[146]

Ḫilāfetü'l-Manṣūr ʿAbdullāh bin Muḥammed bin ʿAli bin ʿAbdullāh bin ʿAbbās

Manṣūr ol yıl ḥacca gitmişidi. Ḥac'dan dönüb gelürken ḫilāfetle müjde eylediler. Seffāḥ ḫilāfeti aña vasiyyet eylemişidi. Ve Şam nā'ibi ʿAbdullāh bin ʿAli ḫilāfeti kendune **[27a]** daʿva idüb Manṣūr'a iṭāʿat itmedi. Manṣūr Ebū'l-Müslim'i anıñ cengine gönderüb Nuṣaybin nām maḥallde cenk eylediler. Ebū Müslim ġālib olub ʿAbdullah'ın Benî Ümeyye'den aldıġu cemîʿ-i emvāl ü esvābı alub Manṣūr'a gönderdi. Baʿdehū Ebū'l-Müslim Ḫorasan'a varub Manṣūr'a ʿāṣî olub ḳaṣd eyledi ki evlād-ı ʿAli'den bir kimesneye dāʿvet eyleye. Manṣūr re'y ve tedbîr sāḥibi kimse idi. Ve bu ḥāli işidüb Ebū Müslim'iñ yüzüne güldü. Ve aña mevāʿîd-i keşîde eyledi. Ve inandurub yanına dāʿvet eyledi. Ebū Müslim, Manṣūr'uñ yanına girüb musāḥabet iderken Manṣūr'uñ sitāre ardında

[145] "Mülkü zail olmayanı tesbih ederim."
[146] "Ümeyye'den intikamımı anveten aldım, bugün aklımla Kayser olarak çölü aştım, Haşimoğullarından zülü (zelilliği) kaldırdım, cömertçe onları donattım ve bundan böbürlenmedim."

ḳılıclar ile ḳoduġu oġlanlar çıḳub Ebū Müslim'i öldürdüler. Ve yüz ḳırḳ yedide Manṣūr Bağdad'ıñ bināsına şürūʿ eyledi. Ve Manṣūr zamānında Ḥażret-i Ḥasan evlādından niçe kimesne ẓuhūr idüb cümlesine Manṣūr ġālib oldu. Ve yüz elli yedide Bağdad'ıñ muḳābelesinde Mehdî Rusāfe[147]'yi binā eyledi. Ve yüz elli sekizde Manṣūr, Ḥacc-ı Şerîf'e varub Mekke ḳurbunda Bi'r-i Maūne[148] nām maḥallde maḥremen fevt olub anda defn olundı. Ol vaḳit altmış dört yaşında idi. **[27b]** Ve müddet-i ḫilāfeti yiğirmi iki yıldır. Ḫilāfete el-Mehdî Muḥammed, babasındañ ṣoñra vaṣiyyetle ḫalîfe oldı. Babası ḥayatda Mehdî'ye Ṭaberistan'ı sancaḳ vermişidi. Anda ʿilm ū edeb ū diyānet öğrenüb dā'imā ʿulemāyla muṣāḥabet ider idi. Ve zenādıḳa ṭā'îfesin sevmeyüb her ḳanda bulsa anları ḳatl ider idi. Ve yüz altmışında Mehdî, Mekke-i Mükerreme Ḥarameyn'iñ ṭāḳ ū eyvānlarını yapmaġa emr eyledi. Ve deryādan laṭîf mermer direkler gelüb gönderdi. Ve ehl-i Ḥarameyn'e ʿaẓîm māl ū esbāb gönderdi. Ve kendusu ḥacc idüb Kaʿbe'ye ḳār iletdi. Ve altmış birde emr eyledi. Mekke yolunda meyiller ve ʿalāmetler ve bürkeler yapdılar. Şöyle oldu ki bir kimesne ḳaṣd etse Mekke'ye delilsiz varabile idi. Ve emr eyledi ki cāmîʿ-i minberleri ḳışaldub Ḥażret-i Resūl'üñ "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" minberi miḳdārı ideler. Ve altmış üçde Mehdî, Rum ġazāsına varub çok yer feṭḥ eyledi. Ve elli beşinde oğlu Hārūnürreşîd'i Rum'a gönderüb İstanbul Boġazı'na değin geldi. Ve çoḳ mal ve esîr alub gitdi. Ve yüz altmış ṭoḳuzda Mehdî on yıl **[28a]** ve bir ay ḫilāfet sürdükden ṣoñra ḳırḳ üç yaşında fevt oldı.

Mūsā el-Hādî

Babasından ṣoñra ḫalîfe oldı. Ol zamānda Hādi, Cürcān'da muḥārebe ider idi. Hārūnürreşîd anınçün ḫalḳdan beyʿat eyledi. Hādî, heybetlu ve mütekellîm ve ʿālim ve mütecebbir kimesne idi. Lehv ū ṭarābı sever idi. Ve şarāb içer idi. Bir yıl ve üç ay ḫilāfetden ṣoñra yüreğinde bir yara peydā olub andan fevt oldı. Ol vaḳit yiğirmi yedi yaşında idi.

Hārūnürreşîd

[147] Bağdat'ın güneyinde yer alan bir semt. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülaziz ed-Dûrî, "Bağdat", *DİA,*IV,s.425-433.

[148] İslâm tarihinde yetmiş kadar sahâbînin şehid edildiği olay (Safer 4/Temmuz 625) ve bu olayın vukû bulduğu yer olarak bilinen, Mekke-Medine yolu arasındaki kuyu. Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Önkal, "Bi'rimaûne", *DİA,*VI,s.195-196.

Ḳarındaşından ṣoñra ḫalîfe oldı. Ḫilāfeti gününden fevt olunca gece ve gündüzde yüzer rekʿat namāz ḳılar idi. Ve ḫāliṣ malından günde biñ aḳçe taṣadduḳ ider idi. ʿİlmi ve ʿulemāyı sever idi. Ve İslām'ı taʿẓîm ider idi. Ve dā'im kendunuñ ẕünūbuna ve israfına aġlardı. Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye'niñ uẕemāsındandır. Merḳūm bir yıl ḥacc ve bir yıl ġazā iderdi. Ve yüz seksen altıda Hārūnürreşîd bir emekîye ġażab idüb Caʿfer bin Yaḥya'yı öldürüb ve Yaḥya ve oġlı Fażlı ölünce ḥaps eyledi. Ve daḫî mallarından on beş biñ kez biñ altun aldı. Ẕikr olunur ki Hādî öldükde Hārūnürreşîd Ṭarsus'da yiyip içmekde idi. Ḫalḳ anıñ **[28b]** bu ḥāli içün ḫilāfeti āḫara taḥvîl itmek istediler. Yaḥya ve oġulları, Hārūnüreşîd'i aña küllî muḥabbet idüb baba edinmişidi. Saʿy idüb ḫilâfete vāṣıl itdiler. Ve aña terk-i lehv ile naṣîhat itdiler. Ol cihet ile Hārūnürreşîd aña küllî muḥabbet idüb baba edinmiş idi. ve Caʿfer'e ḳarındaş demişidi. Ve Hārūn kız ḳarındaşı ʿAbbāse'yi ve Caʿfer'i muḥkem sever idi. Ḫatta bir dem anlarsız olunmaz idi. Pes Caʿfer'e ʿAbbāse'yi nikāḫ etdi. Şol şarṭla ki: Aña yaḳın olmaya ve niçe müddet üçü bir yerde oldılar. Baʿdehū Caʿfer'iñ ʿAbbāse'yi yanına varduġun işidüb ġażab eyledi. Ve yüz ṭoḳsanda Hārūn yüz otuz beş biñ ādem ile Rum'a gelüb Heraḳliyye[149] Ḳalʿasın otuz gün ḥiṣār eyledi. Baʿdehū feṭḥ idüb cümle ḫalḳın esîr itdi. Ve ʿaskerin içeri gönderüb Malḳonya ḥiṣārın ve Söğüdücük ḥiṣārın feṭḥ idüb ḫarāb itdiler. Ve tekfur bu ḥāli işidüb ḫarāc ḳabūl eyledi. Naḳl olunur ki dünyada bir ḳarış yer kalmadı illā Hārūn aña mālik oldı. Ya ehlî Müslüman oldu veyahūd ḫarāc-güẕār oldılar. Ve yüz ṭoḳsan üçde **[29a]** Hārūnürreşîd Ḫorasan'a vardı ki aḥvālini göre. Ṭus'da ḫasta olub Emr-i Ḥaḳ irişdi: Öldü. Yiğirmi üç yıl ve iki ay ve on sekiz gün ḫalîfe oldı. Ve ḳırḳ beş yıl ʿömr sürdü. On beş oġlu on beş kızı ḳaldı.

Muḥammedü'l-Emîn

Zübeyde Ḫātūn'un oġlıdır. Babası Hārūnürreşîd fevtinden ṣoñra ḫalîfe oldı. Emîn, ġāʿyet güzel ve şecîʿ yiğit idi. Laḳin re'y ve tedbîri nāḳıṣ idi. Ve dā'im lehv ū ṭarba ve işrete meşġūl idi. Ḫatta Ġureyb nām ʿafîfe cariyeyi biñ floriye alub ḫalḳdan ʿuzlet itdi. Ve ḫalḳıñ kulūbu Me'mūn'a meyl eyledi. Emîn bu ḥāli görücek Me'mūn'u ḫilāfetden ḫalʿ idüb küçük oġlu Nātıḳ-Billāh'ı yerine iḳāmet itdi. Me'mūn bu ḥāli işidecek Ḫorasan ʿaskeriyle ittifāḳ idüb ḳarındaşını ḫilāfetden ḫalʿ eyledi. Baʿdehū niçe defʿa iki cānibin ʿaskeri cenk idüb her bār

[149] Konya'nın Ereğli ilçesi. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nahide Bozkurt, "Hârûnürreşîd", *DİA*,XVI, s.258-261.

Me'mūn ʿaskeri ġālib geldi. ʿĀḳıbet yüz ṭoḳsan yedide Me'mūn ṭarafından Herŝeme ve Ṭāhir nām emîrler ʿasker ile gelüb Emîn'i Baġdad'da muḥāṣara itdiler. Baʿdehū Emîn, Herşeme ile ittifāḳ idüb ḳaṣd eyledi ki Emîn geceyle ḥiṣārdan **[29b]** kendi ḳayıḳıyla ḳaçub ḳarındaşı Me'mūn yanına vara. Ṭāhir bu ḥālden ḫabir olub keminde ṭutub ḳayıḳla çıḳdıḳda ḳayıḳı baturub Emîn'i aldılar. Ṭāhir'e getürdüler. Ṭāhir daḫî anı bir evde ḥaps idüb anda ḳatl itdi. Emîn'in ol vaḳitde ʿömrü yiğirmi sekiz yıl idi. Ve müddet-i ḫilāfeti dört yıl ve sekiz ay idi.

el-Me'mūn

Anası bir işci cāriye idi. Kendusu ʿālim ve fāżıl kimesne idi. Ḥükmü Ḫorasan'a ve Hindistan'a ve Yemen ve Maġrib'e revān idi. Me'mūn ḳarındaşı Emîn'den altı ay büyükdür. Zübeyde ḫaṭriçün Hārūn, Emîn'i ḫilāfetde Me'mūn üzerine taḳdîm itmiş idi. Me'mūn'uñ zamānında Benî ʿAbbās otuz üç biñ kimesne idi. Tārîḫin iki yüz birinde Me'mūn İmam ʿAli bin Mūsā er-Rıżā'yı veliyy-i ʿahd eyledi. Ve anıñ nāmına sikke urdu. Pes bu sebebden Benî ʿAbbās taʿaṣṣub idüb Me'mūn'u ḫilāfetden ḫalʿ idüb Mehdî oġlu Ḳara İbrāhim nām kimesneye beyʿat etdiler. Ve iki yüz on beşde Me'mūn Rum ġazāsına gidüb niçe ḥiṣārlar feṭḥ eyledi. Ve sālim ve ġānim dönüb Şam'a vardı. Ve iki yüz on altıda tekrar Me'mūn Rum ġazāsına varub **[30a]** niçe yerler feṭḥ idüb Şam'a ve Mıṣır'a vardı. Ve iki yüz sekizde tekrar Me'mūn Rum ṭarafına ġazā idüb küffārı kırdı ve çoḳ esîr ve mal aldı. Ve niçe ḳalʿalar alub dönüb Ṭarsus'a gelüb anda bir ḳaç gün ḥaẓẓ idüb oturdı. Nāgāh Emr-i Ḥaḳ irişüb anda fevt olub defn olundı. Müddet-i ḫilāfeti yiğirmi bir yıldan altı ay nāḳışdır. Ve ömrü ḳırḳ sekiz yıldır. Naḳl olunur ki maraż'ı müştedd olduḳda emr eyledi. Kül düşdüler üzerine, yuvalanub der idi ki: *"Yâ men lâ yezûlu mülkehu erḥamu limen ḳad zâle mülkehu."*[150]

el-Muʿtaşım-Billāh

Ḳarındaşından şoñra ḫālife oldı. Babası Hārūn ḫilāfeti evvelā Emîn'e şoñra Me'mūn'a sonra Mu'temin'e ʿahd idüb Muʿtaşım'ı ḫilāfet emrinden çıḳarmış idi. *Abdi yurîdü ve ene urîdu ve lâ yekûnu illâ mâ urîdu*[151] muḳteżāsınca ḫilāfet Mu'taşım'a değdi. Ve Cemîʿ-i Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye -ki şoñra gelmişlerdir- cümlesi Muʿtaşım'ıñ neslindendir. Muʿtaşım'ıñ ʿilmi az idi.

[150] "Ey mülkü ebedî olan mülkü harâb olmuş olana rahmet et."
[151] "Kulum ister, ben de isterim ancak sadece benim istediğim olur."

Lākin maʿā zālik Ḳayṣer-i Rum, Muʿtaṣım'a bir verhemlu ḳāġıd göndermişidi. Ol daḫî emr eyledi ki ardına yazalar: "*ammâ baʿd bismillâḥi'r-rahmâni'r-raḥîm ammâ bad fe ḳad ḳarât kitâbeke ve semitu ḫiṭâbeke ve'l-cevâbi mâ terâ lâ mâ tesmeʿu* **[30b]** *ve se yâlemuʿl-küffârâ limen uḳbed-dâr."*[152] Muʿtaṣım ġāyet şecîʿ ve ḳuvvetlu kimesne idi. Laḳabına Semānî derler idi. Zirā Ḫulefā-i ʿAbbāsîye'niñ sekizincidir. Ve sekiz yıl sekiz ay ḫilāfet sürmüşdür. Ve sekiz ḥiṣār binā eylemişdir. Ve iki yüz on sekizde serîr-i ḫilāfete geçmişdir. Ve iki yüz yiğirmi üçde Ḳayṣer, Bilād-ı İslāmiye'ye girüb çoḳ fesād itdi. Pes Muʿtaṣım yüz binden ziyāde ʿasker cemʿ idüb varub Ḳayṣer ile cenk idüb Ḳayṣer'i sıdı. Baʿdehū ʿAmûdî[153]'ye varub muḥāṣara eyledi. Ve anı ʿanveten feṯḥ idüb ehlini esîr eyledi. Ve malların alub kalʿasın ḫarab eyledi. Ve iki yüz yiğirmi yedide Muʿtaṣım vefāt eyledi. ʿÖmrü ol vaḳitde ḳırḳ yedi yıl ve yedi ay idi.

el-Vāsık-Billāh

Babasından ṣoñra ḫalîfe oldu. Vāsık, şāʿir ve kerîm ve halîm ve mü'eddeb kimesne idi. ʿArab'ıñ eşʿārını ḥıfẓ idüb ilm-i ġınā'yı güzel bilür idi. Ġāyet belāġatinden minbere çıḳub ḫaṭırına gelenden laṭîf ḫuṭbeler oḳur idi. Vāŝık beş [yıl] altı ay ḫilāfet itdiklerinden ṣoñra otuz sekiz yaşında idi. İki yüz otuz iki senesinde istisḳāʿ marażından fevt oldı. Maraż-ı mevtinden bisaṭi ḳaldırub **[31a]** yüzün ṭoprağa urrub itdi. *Ya men lâ yezûlu mülkehu erḥamu limen kad zâle mülkehu.*[154]

el-Mütevekkil ʿAlallāh

Caʿfer bin el-Muʿtaṣım ḳarındaşından ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi. Mütevekkil ḫalîfe olduġu gibi ḫalḳ Ḳur'an mes'elesini refʿ eyledi. Lākin ḫāricî idi. Ḥażret-i ʿAli'yi sevmez idi. Mütevekkil Ḫulefā-i ʿAbbasîyye'niñ ulularındandır. Şarḳ ū ġarb aña muṭîʿ idi. Ve zamānı ṣafā ile mümtedd idi. İki yüz ḳırḳ dörtde Mütevekkil Şam'a geldi. Ve anda durmak istedi. Yezîd bin Muhammed baʿżı ebyāt söyledi. ʿIraḳ'a varmasın terġîb eyledi. Pes Mütevekkil Şam'da durmaḳ re'yinden ferāġat eyledi. Ve iki yüz ḳırḳ yedide Mütevekkil'in ʿaskerinden Türk ṭāʿîfesi, Mütevekkil'den bî-ḥużūr olub silaḥdārı Bāʿid ile ittifāḳ

[152] "Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla diyeceğim o ki, mektubunu okudum, hitâbını duydum, cevabımı duymayacak ancak göreceksin, ve kafirler dünyanın sonunun kime ait olduğunu öğrenecekler."
[153] İçbatı Anadolu'da, İstanbul'dan Çukurova'ya giden eski Bizans askerî yolu üzerinde, bugün harabeleri bulunan eski bir şehir ve kale.Ayrıntılı bilgi için bkz. "Ammûriye", *DİA*, III, s.79.
[154] "Ey mülkü ebedî olan mülkü harâb olmuş olana rahmet et."

idüb Mütevekkil vezîri Ebū'l-Fetḥ'i Ḫāḳān ile bāde meclisinde iken nıṣfu'l-leyl'de on nefer kimesne üzerine hücūm etdiler. Ve ikisini daḫî helāk itdiler. Mütevekkil'iñ zamānı cümle on dört yıl ve ṭoḳuz ay ve ṭoḳuz gündür. Ḳırḳ bir yaşında idi.

el-Müntaṣır-Billāh Muḥammed bin el-Mütevekkil

Babasından ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi. Babası Mütevekkil mezbūra, ḥayatında ḫilāfetle beyʿat itmişidi. Ṣoñra **[31b]** mezbūra incinüb ḫilāfetden ḫalʿ olmasın murād eyledi. Pes Müntaṣır daḫî Türk ʿaskeri ile ittifāḳ idüb Mütevekkil'i ḳatl itdirdi. Lā cürüm ol sebebden Şirvan beyi çoḳ muʿammer olmadı. Naḳl olunur ki babasını ḳatl iden Boğa es-Saġîr'e: "*Benim babamı neylediñ?* " demiş. Ol daḫî ḫavf idüb Ṭayfūr nām ṭabibe otuz biñ altun vermişler. Ṭabib daḫî neşteri oğuşturub Müntaṣır'ı anuñla ḳasd eyledi. Müntaṣır öldü. Çoḳ eğlenmeyüb Ḥikmet-i Ḫüdā ile ṭabîb daḫî marîż oldı. Ve oğlanı bilmeyüb ol neşter ile andan ḳasd eyledi. Ṭayfūr daḫî öldü. Müntaṣır'ıñ müddet-i ḫilāfeti ancaḳ altı ay idi.

el-Müstaîn-Billah ʿAḥmed bin el-Muʿtaṣım

Müntaṣır'ıñ ʿammisidir. Ġāyet kerim kimesne idi. Cemîʿ-i ḫazînesin şuna buña tefrîḳ eyledi. ʿİlmi az idi. Lākin ʿālim ve şāʿir geçinur idi. Ve ḫalḳıñ kenduye: "*Barekallāh! Laṭîf ilminiz ve şiiriniz vardır"* dediklerin gerçek ṣanur idi. Ve iki yüz elli ikide Türk ʿaskeri Müstaîn'i ḫilāfetden ḫalʿ itdiler. Ve şehr-i Şam'da muḥāṣara itdiler. Pes Müstaîn bir ḳayıġa binüb Baġdad'a geldi. Anda daḫî muḥāṣara itdiler. Lā cerāme Müstaîn kenduyu maḳhūren **[32a]** ḫalʿ eyledi. Anda Müstaîn vāsıṭa naḳl itdiler. Andan Fārisîyye'ye naḳl eylediler. Anda helāk eylediler. Üç yıl ṭoḳuz ay ḫilāfet idüb yiğirmi dört yıl ʿömr sürdü.

el-Muʿtez-Billāh Muḥammed bin el-Mütevekkil

Müstaîn Muʿtez'i ḥaps etmiş idi. Türk ʿaskeri çıḳarub ḫalîfe itdiler. Muʿtez on ṭoḳuz yaşında fāiḳü'l ḥüsn güzel civān idi. Gāhî altunlu tacla oturub dîvān eder idi. Ve iki yüz elli beşde Türk ṭāʿîfesi Muʿtez'den vaẓîfe istediler. *"Ḫazine yoḳdur!"* dedi. Anlar daḫî: "*Elli biñ altuna rāżıyuz. Tedārük olunmaḳ gerek"* dediler. Ḫazinede ol denli nesne bulunmadı. Muʿtez vālidesi Ḳabîḥa nām ḫātūndan: *"Ḥālim şöyle oldu, baña elli biñ altun ver!"* dedi. Ol

daḫî: "*Ol ḳadar yoḳdur ne vereyim!"* dedi. Pes ʿasker-i Türk ittifāḳ idüb Muʿtez'i ḳaṣr-ı ḫilāfetden çıkarub döğdüler. Ve üzerinden esbābın çıḳarub güneşde bağladılar. Tā kîm kenduyu ḫalʿ eyleye. Baʻdehū ṭutub Muʿtez'i ḥamama ḳoyub anda ḫayli mekṣ itdirdiler. Vaḳta kim ṭaşra çıḳdı, ṣu istedi. Ḳarlu ṣoğuk ṣu verdiler. İçüb fi'l-ḥāl fevt oldı. Baʿdehū Etrākdan Ṣāliḥ nām emîr, Muʿtez'in vālidesin müṣādere **[32b]** idüb şol ḳadar emvāl ve cevāhir ẓāhir oldı ki taʿbîr olunmaz. Ol ḫabîṣe oğlunu elli biñ altuna ṣatun almayub helāk itdirdi. Muʿtez'in müddet-i ḫilāfeti dört yıl ve altı aydır. Yiğirmi dört yaşında idi.

el-Mühtedî-Billāh Muḥammed bin el-Vāṣıḳ

İbn-i ʿammisi Muʿtez'den ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi. Muʿtez mezbūru Samerra'ya[155] sürmüş idi. Mühtedî beyʿata rāżı olmadı. Tā kîm Muʿtez kendi aġzıyla: *"Nefsimi ḫalʿ itdim."* demeyince pes Muʿtez'i getürdüler. Mühtedî, aña ḳarşu varub: *"'Aleykü's-selām yā Emîrü'l-Mü'minîn Halîfet-ü Resūlullāh"* diyüb ḳarşusuna oturdı. Ve şāhidler gelüb Muʿtez'iñ ḫilāfetden ʿacẓine şahādet eylediler. Baʿdehū Muʿtez: *"Ḫavfından nefsimi ḫalʿ etdim!"* diyüb elin uzatdı. Ve Mühtedî'ye beyʿat eyledi. Baʿdehū Mühtedî ṣadr-ı meclise geçti. *"İki ḳılıç bir kında olmaz"* dedi. Baʿdehū Türk ṭāʿîfesi Muʿtez'i alub ḥamama ḳoydılar. Ve çıḳdıḳda aña ḳarlu ṣu verdiler. İçüb fevt oldı. Nitekim muḳaddema ẓikr olunmuşdur. Mühtedî meliḥü'l-vech ve ḥüsnü'l-kelām ve ġāyetde ṣāliḥ ve dindār ve bahadır kimesne idi. Cemîü'l-at lehv ū ṭarbı giderdi. Ve meẓālimi iẓāle eyledi. Ve kendusu oturub **[33a]** Müslümanlarıñ meṣāliḥîn gördü ve kitāb önünde yazılur idi. Dā'im ṣavm üzre olub orucun gāhı sirke ve zeyt ile açar idi. Amma kenduye bir muʿîn bulamadı. Ve Mühtedî eder idi ki: *"İstiḥyā ederim ki Benî Ümeyye'den ʿÖmer bin ʿAbdülaziz gibi kimesne ola ve Benî ʿAbbās'dan anlar Āl-i Resūl iken öyle bir kimesne olmaya."* Zamānında ümmet ittifāḳ itdiler ki Ḫulefā-i Ḫażret-i Resūlullāh "*ṣallallāhu teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" altı kimesnedir: *Ebū Bekir, ʿÖmer ve ʿOṣmān ve ʿAli ve ʿÖmer bin ʿAbdülazîz ve Mühtedî.* Ve iki yüz elli altıda Türk ʿaskeri Mühtedî'ye incindiler ve anı ḳatl itmek istediler. Pes Mühtedî daḫî silāḥın giyüb az kimesne ile çıḳub anlar ile muḥkem cenk eyledi. ʿĀḳıbet anlar her cānibden hücūm idüb mezbūru şehîd eylediler. Müddet-i ḫilāfeti bir yıl miḳdārı oldu. Ve ömrü ḳırḳ sekiz idi.

[155] Bir dönem Abbâsîlerin başşehri. Ayrıntılı bilgi için bkz.Mustafa Demirci, "Sâmerrâ",*DİA*,XXXVI,s.70-71.

el-Muʿtemid-Alallāh Aḥmed bin el-Mütevekkil

İbn-i ʿammisi Mühtedî ḳatl olunduḳdan ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçüb ḫayli zamān ḫilāfetde ber-ḳarar oldı. Lākin kendusu dā'im lehv ū ṭarbda olub emr-i ḫilāfeti ḳarındaşı Muvaffaḳ'a tefvîż eyledi. Ol daḫî gereği gibi merdāne ḥareketler eyledi. Ve ʿaskeri kenduye rām eyledi. Ve aʿdāsını ḳahr **[33b]** idüb bu eyyāmda on dört biñ miḳdārı siyah Zenciler cemʿ olub içlerine Āl-i Resūl'den bir kimesne alub ḫalîfe değdiler ve kārları bülend olub çoḳ fesād eylediler. Ve ʿanveten Abadan'ı ve Ahvaz'ı alub ḫalḳını ḳırdılar. Baʿdehū Baṣra'yı alub eṭrāfında niçe şehirler binā eylediler. Ve Baṣra'yı ḫarāb idüb bu ḥāl üzere on dört yıl ḳarar itdiler. Muvaffaḳ Muttaṣıl anlar ile cenk idüb āhîr iki yüz yetmişde cümlesi üzerine ġālib olub vücūdların ṣaḥîfe-i rüzgārdan ḥaḳ eyledi. Ve iki yüz yetmiş yedide Muvaffaḳ ḫasta olub mevte ḳarîb olduḳda Muʿtażıd nām oġlını ḥaps itmişidi. Pes ḫuddāmı varub ḥapisden çıḳardılar. Ve Muvaffaḳ anı görücek mevtini muḳarrer bilüb: *"Oġul, seni bu gün içün ṣaḳladım."* dedi. Ve: *"Ammiñ Mu'temid'i önünce göresin."* dedi. Ve üç günden ṣoñra geçdi. Ve Muʿtażıd'i babası yerine kā'im olub ḫōş re'y ve tedbîrler eyledi. Ve Ḫorasan Emîri Yaʿḳūb Saffār ile cenk eyledi. Ve anı münheẕim itdi. Ve bu senede Ḳaramaṭa ṭā'îfesi ẓuhūr eyledi. Ve iki yüz yetmiş **[34a]** ṭoḳuzda Muʿtemid-Alallāh Baġdad'a gelüb Ḳaṣr-ı Ḫüsna'da oturur iken fevt oldı. Müddet-i ḫilāfeti yiğirmi üç yıl ve altı gündür. Elli bir buçuḳ yaşında idi.

el-Muʿtażıd-Billāh Aḥmed bin el-Muvaffaḳ bin el-Mütevekkil Alallāh

ʿAmmisinden ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi. Ve ḫalḳ Mu'tażıd'i sevdiler. Muʿtażıd şecîʿ ve ṣāḥib-i re'y ve tedbîr idi. Ve mülk-i cebbār idi. Zamānında Türk ʿaskerin żabt ū ḳahr eyledi. Ve her kim ki kenduye ʿadüvv olduysa elbette aña ġālib oldı. Ve zamānında çoḳ ḳan döküldüğü içün Muʿtażıd'a "Seffāḥ-ı Sānî" dediler. Ve Mışır Emîri Ḫumāreveyh [156] ile niçe defʿa cenk idüb Ḫurma beynlerinde muṣālaḥa olub Ḫumāreveyh ḳaṭar alındı. Nām cemîle ḳızını ḳırḳ biñ altun nikāḥla Muʿtażıd'a verdi. Ve aña biñ kerre biñ altunluk cihāz idüb gönderdi. Ve iki yüz seksen üçde Muʿtażıd emr eyledi ki Muʿāviye ve oġluna ve babasına menābirde sebb ideler ve kendi anlarıñ maʿāyibinde bir kitāb te'lif

[156] Metinde Hammudiye şeklinde yazılan; esasen Tolunoğulları hânedanının ikinci emîri Humâreveyh b. Ahmed b. Tolun (ö. 282/896). Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Ağırakça, "Humâreveyh b. Ahmed b. Tolun",*DİA*,XVIII, s.348-349.

eyledi. Ki ḫuṭebā ve vaʿāẓ ol kitābı ʿālî ruūsu'l-eşhād nāsa oḳuyalar. Ṣoñra vezîri ʿAbdullāh "*Bu ṭarîḳ ile ḫilāfeti ʿalevilere aldırırsın*" deyü taḫvîf **[34b]** eyledi. Ve iki yüz seksen beşde Muʿtażıd varub emri fetḥ eyledi. Andan ṣoñra Ḳınnesrîn ve Avāsım'a varub Ḫumāreveyh'iñ beğleri elinden alub żabṭ eyledi. Ve iki yüz seksen yedide Muʿtażıd, Māverāünnehir ḥākimi İsmāʿil Sāmāni'ye emr eyledi. Varub ʿAmr bin Leys Ṣaffār ile cenk eyledi. Ve anı esîr idüb Muʿtażıd'a gönderdi. Ve iki yüz seksen ṭoḳuzda Muʿtażıd muḥkem ḫasta oldı. Erbāb-ı devleti, ḥālinde şübhe itdiler. Pes ṭabîb gelüb nabżına el urmaḳ diledi. Fi'l-ḥāl gözün açub ṭabîbe bir depme vurdu. Ṭabîb bir niçe ādem bîr gidüb teslîm-i ruḥ eyledi. Ve Muʿtażıd'ı daḫî ol sāʿatde geçdi. Muʿtażıd'ın müddet-i ḫilāfeti ṭoḳuz yıl ve ṭoḳuz buçuḳ ay idi. Ve ḳırḳ beş yaşında idi. Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye'niñ şevketi Muʿtażıd da öldü. Tamam ṣoñra gelenleriñ mücerred isimleri ḫalîfe idi.

el-Müktefî-Billāh ʿAli bin el-Muʿtażıd

Babası Muʿtażıd'dan sonra ḫalîfe oldu. Muʿtażıd ġāyet güzel cemilü's-sūret ve muʿtedilü'l-kāme kimesne idi. Ḥatta ḥüsnüyle zamanında ḍarb-ı mesel **[35a]** olunur idi. Ve bu senede Ḳaramaṭa ṭā'îfesi ẓuhūr idüb Ḥama ve Ḥumus'u ve Herre ve Selemiye'yi aldılar. Andan varub Dımaşḳ'ı muḥāṣara eylediler. Pes iki yüz ṭoḳsan birde Müktefî anlarıñ cengine ʿasker gönderüb varub Ḥama ḳurbunda cenk eylediler. Ve serdarların ṭutub Müktefî'ye gönderdiler. Ve iki yüz ṭoḳsan ikide Müktefî, Muḥammed bin Süleymān nām kimesne biraz ʿasker ile gönderüb Dımaşḳ'ı ele getürdü. Baʿdehū Mışır'a varub Ḫumāreveyh ile cenk eyledi. Ve Ḫumāreveyh cengde öldü. Anıñ yerine Şeyban nām ʿammisi kā'im oldı. Ol daḫi cenkde şindi. Pes Muḥammed bin Süleymān varub Mışır'a müstevlî oldı. Ve Āl-i Tolun'u ṭutub on yedi nefer kimesne ḫapisiyle Baġdad'a gönderdi. Ve cümle ḫazinelerin alub ḫalîfeye gönderdi. Ve iki yüz ṭoḳsan dörtde Ḳaramaṭa ṭā'îfesi ʿIraḳ ḥüccacını başub malların aldı. Ve anlardan yiğirmi biñ kimesne helāk eylediler. Müktefî anlarıñ cengine ādem ve ʿasker gönderüb Ḳaramaṭa'yı bozub denîlerin ṭutub ḫalîfeye gönderdiler. Baʿdehū başın kesüb göndere dikdiler. Ve Müktefî altı yıl ve altı ay ve on ṭoḳuz gün **[35b]** ḫalîfe olduḳdan ṣoñra tārîḫin iki yüz ṭoḳsan beşinde niçe aylar ḫasta olub fevt oldı. Otuz üç yaş ʿömr sürdü.

el-Muḳtedir-Billāh Caʿfer bin el-Muʿtażıd

Ḳarındaşından ṣoñra on üç yaşında serîr-i ḫilāfete geçdi. Muḳtedir ṣaġîr olmağın emr-i ḫilāfet süst oldu. Ve dört aydan ṣoñra ʿasker Muḳtedir üzerine ġılman ġalebe idüb ḫilāfetden ḫalʿ itdiler. Ve ʿAbbās nām vezirini ḳatl itdiler. Ve ʿAbdullāh nām -ki Muʿtez'iñ oğlıdır- ḫalîfe kıldılar ve ol gün ġılman Darü'l-Ḫilāfe arasında nizāʿ ve ḳıtāl idüb yine Muḳtedir'i ḫalîfe ḳıldılar. Ve ʿAbdullāh bin Muʿtez'i ṭutub ḫaps itdiler. Ve ṣoñra envā'-i ʿuḳubetle boğub öldürdüler. ʿAbdullāh şāʿir-i ṭabʿ idi. Evlād-ı Resūlullāh'ı sevmez idi. Ve Muḳtedir'iñ zamānında Ḳaramaṭa ṭā'îfesiniñ kārı bülend olub niçe defʿa ḫalîfeniñ ʿaskeriyle cenk idüb ġālib oldılar. ʿĀḳıbet üç yüz on yedide Ebū Ṭāhir Ḳarmaṭî'nin yevm-i terviyyede ʿale'l ġafle Mekke'ye girüb ḫüccāca ḳılıc ḳoydu. Ve cümlesin helāk idüb ḳıtela-yı zemzem ḳuyusuna ilḳā eylediler. Ve mübārek Ḥacerü'l-Esved'i ḳoparub **[36a]** ve Kaʿbe ḳapusun çıkarub kendi yerleri olan Hecer'e iletdi. Ve Ḥacerü'l-Esved anda yiğirmi iki yıl durdu. Ve Muḳtedir zamānında niçe defʿa Maġrib'den Mehdî Ḫalîfe'niñ deryādan donanmayla ve ḳaradan niçe biñ atlusu gelüb İskenderiyye'yi ve Dimyad'ı aldılar. Baʿdehū Muḳtedir'iñ Baġdad'ın ʿaskeri ve deryādan donanması varub Maġribleri defʿ itdiler. Ve üç yüz on altıda Merdāvîc dilimi ẓuhūr idüb kārı bülend olundu. Muḳtedir *lehuve ve laʿbehu ve nisâu nüdemâ ṣubḥabetene*[157] mā'il olmağın emr-i devletin nisvan ve nüdemā eline verdi. Ve herkes istediği gibi taṣarruf eyledi. Ve ḫazā'in ve emvāl telef olub esās ḫilāfeti ziyāde żaʿîf oldu. Ve ṭoḳuz kimesne biri biri ardınca vezîr idüb ilac peẕîr olmadı. Pes çend Muktedir'den münḥarif olub ḳarındaşı Muhammed bin Muʿtażıd'ı ḥapsden çıkarub halîfe eylediler. Ve Muḳtedir'i ṭutub Munis ḫādimin evinde ḥaps itdiler. Ve üçüncü gün Cend gelüb Muḥammed bin Muʿtażıd'dan cülūs içün ʿināyet ve baḫşiş istediler. Anlara verecek ḫazinede nesne bulunmadı. Ġavga büyüyüb tekrar Muḳtedir'i getürüb ḫalîfe **[36b]** itdiler. Ve Muḥammed'i Muḳtedir yanında ṭutub iḫtirām eyledi ve: "*Ḳarındaşım, seniñ bu ḫuṣuṣçün günāhıñ yoḳdur!*" dedi. Pes Muḳtedir bu defʿa baġ ve baġçelerin ve zî-ḳıymet esbābların ṣatub Cend'e murādlarınca ʿināyetler eyledi. Bu vākıʿa üç yüz on yedide olmuşidi. Ve üç yüz yiğirmi'de Mūnis ḫādim, Muḳtedir ḫalîfeye incinüb Muṣul cānibine vardı. Ve anda Āl-i Ḥemedān üzerine ġālib oldu. Ve ṭoḳuz ay anda ḳarar idüb muḥkem yat ū yeraġ görüb Baġdad'a geldi. Muḳtedir daḫî anıñ cengine çıḳub maġlūb oldu. Ve Muḳtedir'iñ müddet-i ḫilāfeti yiğirmi

[157] "Eğlence, oyun ve kadınlar pişmanlıktır."

dört yıl ve on bir ay ve on altı gündür. Ve ʿömrü otuz sekiz yıl olmuşdır.

el-Ḳāhir-Billāh Muḥammed bin el-Muʿtażıd

Ḳarındaşından ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi. Ve Ḳaramaṭa içün müşāvere ḳaṣdın idüb Mūnis ḫadim ve berîn ḥācip ve sā'ir Muḳtedir'iñ ḳatline her kim mübāşeret itdiyse dāʿvet idüb Dār-ı Ḫilāfet'e geldikleri gibi Ṭarîf Beskerî eliyle cümlesin ḳatl eyledi. Ve bu taḳrîble şol denlu sefk dimā itdi ki ḥesāba gelmez ḥattā kendi devleti muʿîni Ṭarif Beskerî'yi daḫi ṭutub ḥaps eyledi. Ve vezîri **[37a]** İbn-i Muḳle'yi ʿazl eyledi. Pes bu sebebden ʿasker Ḳāhir'den yüz çevirdiler. Ve İbn-i Muḳle dā'im anları ḫurūcla taḥrîk idüb Ḳāhir'in şerrinden anları taḥẕîr ider idi. Ve üç yüz yirmi ikiden Cend seḥerden atlanub Ḳāhir'i Dārü'l-Ḫilāfe'de ḥişār itdiler. Ve ḳapuları açdırub içeri girdiler ve Ḳāhir'i muḥkem sarḫoş bulub seferî olmadı. Tā kim üzerinde kılıc ile adamlar gördü. Pes ḳalḳub ḥammam üstüne kaçdı. "*Eşiġinden oḳla ururuz*" diyüb itdirdiler. Ol daḫî Tarîf Beskerî'niñ yerine anı ḥaps itdiler. Ve gözlerine mil çekdiler. Ve Ḳāhir'in müddet-i ḫilāfeti bir yıl altı ay ve yedi gün idi. Ḳāhir ilm-i nücūm ve manṭıḳ ve felsefiyyāta ziyāde mā'il idi. Süryanî ve Fārisî'den bu bābda niçe kitāblar tercüme itdirmişdir.

er-Rāżî-Billāh Muḥammed bin el-Muḳtedir

ʿAmmisinden ṣoñra ḫalîfe oldı. Ve zamānında emr-i ḫilāfet nihayet nehledi żaʿif oldı. Baṣra'da İbn-i Rāiḳ[158] ve Ḫūzistan'da Berberî ve Fars'da ʿİmādüddevle İbn-i Büveyh[159], Kirman'da Muḥammed bin İlyās ve ʿIraḳ-ı ʿAcem'de Rüknüddevle bin Büveyh[160] ve Diyār-ı Mışır'da Benî Ḥemedān ve Mışır ve Şam'da Benî **[37b]** Iḫşid ve Ḫorasan ve Māverāünnehir'de Nāṣır bin Nūḥ Sāmānî ve Ṭaberistan ve Cürcān'da Merdāvic[161], Deylemî ve Baḥreyn ve Yemāme'de Ḳaramaṭa ve Maġrib ve İfrîḳıyye'de Ḳaim ʿAlevî[162] ve Endülüs'de ʿAbdurraḥman Emevî. Bu cümlesi müstaḳıllen pādişāh oldılar. Ve üç yüz yiğirmi beş'de İbn-i Rāiḳ ile İbn-i Beridî meyānında niçe defʿa muḥkem cenk

[158] Abbâsî Devleti'nin ilk emîrü'l-ümerâsı.Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Ağırakça,"İbn Râik",*DİA*,XX, s.242.
[159] Büveyhîler hânedanının kurucusu ve bu hânedanın Cibâl, Fars, Hûzistan kolu hükümdarı.Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Güner, "İmâdüddevle",*DİA*,XXII, s.173-174.
[160] Rey ve Cibâl Büveyhî emîri.Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Güner, "Rüknüddevle",*DİA*,XXXV, s.285-286.
[161]Ziyârî hânedanının kurucusu ve ilk hükümdarı, Ayrıntılı bilgi için bkz.Ahmet Güner, "Merdâvic",*DİA*,XXIX, s.178-179.
[162] Fâtımî halifesi (934-946), Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Güner, "Kāim-Biemrillâh el-Fâtımî",*DİA*,XXIV, s.211-212.

oldı. Baġdad'ıñ emāret ceyşliği içün ʿāḳıbet İbn-i Rāiḳ ġālib olub Baġdad'a girdi. Ve Rāżî anıñ ismini minberde ẕikr itdirdi. Ve İbn-i Beridî ʿIraḳ'a varub İbn-i Büveyh'i Baġdad üstüne taḥrîk eyledi. Baʿdehū Beckem ġālib olub İbn-i Rāiḳ Şam'ı Iḫşîdiyyūn elinden aldı. Ve üç yüz yiğirmi ṭoḳuzda altı yıl ve on gün ḫilāfet sürdükden ṣoñra ʿillet-i istiskādan Rāżî-Billāh marîż olub fevt oldu. ʿÖmri otuz iki sene idi. Rāżî ʿāl-î himmet, şāʿir ṭabʿ, ehl-i fāżl kimesne idi.

Müttakī[163]-Billāh İbrāhim bin el-Muḳtedir

Ḳarındaşı Rāżî'den ṣoñra Müttakī serîr-i ḫilāfete geçdi. Müttakī ṣāliḥ ve mütedeyyin ve keşîrü's-ṣavm ve dā'imü't-teheccüd ve'n-tilāve mine'l-Ḳur'ānî kimesne idi. Müttakī zamanında kār-ı ḫilāfet ġāyet pest olub ümerā-i eṭrāf arasında **[38a]** emāret Baġdad içün hezār cenk olub gāh biri gāh biri ġālib olur idi. ʿĀḳıbet İbn-i Beridî gelüb Baġdad'ı istîlā eyledi. Ve ḫalîfe ve İbn-i Rāiḳ'i Baġdad'dan çıḳardı. Anlar daḫî Nāṣıruddevle yanına Muṣul'a vardılar. Nāṣıruddevle İbn-i Rāiḳ'i ḳatl eyledi. Ve emāret-i ceyş içün anı naṣb eyledi. Ve ḫalîfe ile ḳalḳub Baġdad'a geldi. Ve İbn-i Beridî bu ḥāli görüb firar eyledi. Ve Nāṣıruddevle tekrār Muṣul'a gidüb Baġdad'da Seyfüddevle'yi kendi maḳāmına iḳāmet eyledi. Deylem'den Emîr Tüzün Seyfüddevle ḳaṣdına ʿasker çeküb gelüb Baġdad'da istîlā eyledi. Ve üç yüz otuz üç'de Müttakī, Mıṣır ḥākimi Iḫşîd'e adam ṣalub ol daḫî Ḫaleb'e gelüb andan Raḳḳa'ya geldi. Ve Müttakī daḫî şikār niyyetiyle ḳalḳub mülāḳāt eyledi. Ve ḥālinden şikāyet eyledi. Iḫşîd ḳaṣd eyledi ki Ḫalîfe'yi alub Mıṣır'a ve Şam'a ilete. Ve kendusu maḳām-ı ḫidmetde ola. Müttakī rāżı olmadı. ʿĀḳıbet Müttakī dönüb Heytʾe geldi. Ve Tüzün ḫalîfeye îmān ve ʿahd eyleyüb maḳām-ı iḫlāsda **[38b]** ve ṣadāḳatde olmasına mevāʿîd ve mevāṣık eyledi. Ḫalîfe daḫî Baġdad'a doġrulub Sindiyye nām mevżide Tüzün Baġdad'dan çıḳub ḫalîfeye mülāḳāt idüb ġadr idüb ḫalîfeyi ṭutub gözlerine mil çekdi. Cümle cümle Müttakî'niñ eyyām-ı ḫilāfeti üç yıl ve beş ay ve yiğirmi gün olmuşdır. Ve yiğirmi beş yıl ʿömr sürmüş idi.

Müstekfî-Billāh ʿAli bin el-Muʿtażıd

ʿAmmisi Müttakî'den ṣoñra ḫalîfe oldı. Ve üç yüz otuz dört'de atabeg cüyūş olan Tüzün, ṣarʿa zaḥmetinden öldü ve yerine İbn-i Ṣîrzād atabeg oldı. Pes Ahvaz'dan Muizzüddevle ibn-i [Büveyh] ḥareket idüb gelüb Baġdad'a girdi. Ve

[163] Nuruosmaniye Ktp,nr.3097, vr.19b.

ḫalîfe ile Şîrzād'ı niçe gizlenib ẓuhūr itmediler. Baʿdehū Muizzüddevle'niñ vezîri İbn-i Mehlibî ile buluşub ʿözür eyleyüb: "*Etrāk'dan ḫavf idüb ẓuhūr itmedüm."* dedi ve lākin Muizzüddevle içün: "*ġāyetle mesrūr oldum."* dedi. Ve Müstekfî emr eyledi. Muizzüddevle'niñ nāmını sikkeye ḳazdırdı. Ve Muizzüddevle, Müstekfî içün günde beş biñ aḳçe taʿyîn eyledi. Baʿdehū Muizzüddevle Müstekfî'den ḫavf **[39a]** idüb Dārü'l-Ḫilāfe'ye ḥāżır oldu. Meğer Ḫorasan cānibinden elçi gelmişdi. Anın içün müşāvere ḳaṣdın eyledi. Ḫalîfe serîrinde dururken iki Deylemî gelüb ḫalîfeniñ elin öper gibi olub ḫalifeyi serîrden aşaġı yıḳdılar ve ṭutub Muizzüddevle evine getürdüler. Ve anda iki gözüne mil çekdiler. Müstekfî'nin cümle müddet-i ḫilāfeti bir yıl dört aydır.

el-Muṭî-Billāh Fāżl bin el-Muḳtedir

ʿAmmisi Müstekfî'den ṣoñra mezbūru serîr-i ḫilāfete geçürdüler. Muṭî'in ömrü ol vaḳitde otuz dört sene idi. Muṭî zamānında Mışır'da muḥkem zelzeleler ve ḥarḳlar vāḳîʿ oldı. Ol sebebden ekṣer bilād ḫarāb oldı. Ve ḫalḳı ṣaḥrālara çıḳub ḳarār eylediler. Ve Baġdad'da ṭaş yaġub her ṭaşıñ vezni bir raṭl var idi. Ve ḫalḳ arasında muḥkem ḳaḥṭ olub ādem atı yendi ve bir etmeğe bir ev ṣatıldı. Ve otuz yedide Fırat nehri ṭaşub Baġdad'ı ġarḳ etdi. Ve ṣu yirmi bir ẕirāʿ yuḳaru çıkdı. Ve otuz sekizde Ḳaramaṭa ṭā'îfesi Ḥacerü'l-Esved'i kendi iradetleriyle getürüb Muṭî'ye teslîm itdiler. Muḳaddemā Beckem nām atabeg anlara bu ḫuṣuṣ **[39b]** içün elli biñ altun vermişidi ki Ḥacerü'l-Esved'i vireler. Getürüb yerine vaʿż ide. Rāżı olmamışlar idi. Bu defʿa meccānen getürüb teslîm itdiler. Ve ḳırḳ altıda Rūz diyarında zelzele olub Ṭāleḳān'da yüz elli ḳarye yere geçdi. Ve bu senede derya, ḳırḳ zelzele oldukdan ṣoñra seksen ẕirāʿ mikdarı yer çekilüb içinde dağlar ve cezîreler ẓāhir oldu. Ve üç yüz ḳırḳ ṭoḳuzda Mışır hacıları Vādî-i Ṣafra'da ḳonub oturur iken nāgāh bir gece ʿaẓîm sel gelüb cümlesini deryāya ilkā eyledi. Ve üç yüz ellide Girit adasını kāfirler Müslüman elinden aldılar. Mezbūr ada iki yüz otuzda fetḥ olunub Müslümanlar elinde ḳalmışıdı. Ve üç yüz elli ikide Muṣul ṭarafından iki ādem getürdüler. Ḳoltuḳları altından biri birine muttaṣıl eylediler. Ayırmaḳ istediler. Ṭabib eyitdi: *"Eğer bir yerden acığub ve bir yerden ṣuṣarlarsa ayrılmaḳ olmaz"*. Fi'l-vāḳîʿ öyle olmağın tefriḳden ferāġat eylediler. Ve üç yüz elli sekizde Maġrib'den Muizz ʿAlevî'niñ ḳavli cevher ḳāîd gelüb Mışır'ı ve Şam'ı fetḥ eyledi. Ve ol diyārdan ʿAbbāsîlerin ḫuṭbesin ḳaṭʿ eyledi. **[40a]** Ve üç yüz altmış senesinde Muṭî-Lillāh meflūc olub

diline ve sā'ir aʿżāsına sıḳlet geldi. Pes Sebüktegin nām atabeg Muṭîʿden iltimas itdi ki ḫilāfeti oġlu ʿAbdülkerîm'e vere. Ol daḫî rāżı olub nefsini ḫalʿ eyledi. Muṭîʿiñ müddet-i ḫilāfeti yiğirmi ṭoḳuz yıl ve beş aydan bir ḳac gün ziyāde idi. Bu ḥāl üzre Muṭî niçe ay muḥterem ve muʿaẓẓam ṣaġʿ olub baʿdehū Civār-ı Ḥaḳḳ'a peyveste oldu.

et-Ṭāiʿ-Billāh ʿAbdülkerîm bin el-Muṭî-Lillāh

Babası taʿyîni ile ḫalîfe olub serîr-i ḫilāfete geçdi. Ve üç yüz seksen yedide etrāf arasında nizāʿ ū cidāl olub Adudüddevle Baġdad'ı İzzüddevle elinden aldı. ve İzzüddevle'yi ḳatl eyledi. Ve Baġdad'ı Bahāüddevle'ye verdi. Ve üç yüz seksen birde Bahāüddevle, Ṭāiʿ-Billāh'ıñ malına ṭamaʿ eyledi. Pes ḫalîfeniñ ḫizmetine geldi. Ve önünde yer öpüb oturdu. Baʿdehū kendi ṭā'ifesiyle işāret eyledi. Ṭāiʿyi taḫtından çeküb indirdiler. Ve Bahāüddevle'nin evine getürdüler. Ve ḫilāfetden Ṭāiʿiñ ḫalʿine şāhidler iḳāmet eyledi. Ve Ṭāiʿniñ gözüne mil çeküb ve Kādir **[40b]** Billāh'ıñ yanında muḥterem durdu. Tā kim vefāt eyledi. Ṭāiʿniñ müddet-i ḫilāfeti on yedi yıl ve sekiz aydır. Ve üç yüz ṭoḳsan üçünde yetmiş üç yaşında vefāt eyledi.

el-Ḳādir-Billāh Aḥmed İsḥāḳ bin el-Muktedir

Ḳādir-Billāh Baṭîha[164] nām maḥallde muḳîm idi. Bahāüddevle ādem ṣalub getürdü. Ve Baġdad'a ḳarîb geldikde Bahāüddevle aʿyān-ı nas ile istiḳbāl idüb taḫta getürdüler. Ve beyʿat eylediler. Ḳādir-Billāh müslüman, mütedeyyin ve perhîzkār kimesne idi. Dā'im teheccüd ḳılar idi. Ve çoḳ ṣadaḳa verir idi. Ve ʿālim ū fāżıl ū faḳîh idi. Ehl-i Sünnet'iñ medḥinde ve Muʿtezile ve Rāfîże ṭā'îfesinin zımmında bir kitāb te'lîf eyledi ve *Uṣūl*[165] diye bir kitāb te'lîf itdi. Ve anda Ṣaḥābe'nin feżāilini beyān eyledi. Ve Ḳur'ān-ı ʿAẓim'iñ ḫilḳate kā'il olan Muʿtezilî'niñ ikfārını bildirdi. Ve ol kitāb her cumʿa günü Cāmiʿ-i Mehdi'de Aṣḥāb-ı Ḥadîs ḫalḳasında oḳunur idi. *Lâ cerâme Ḥaḳ subḥânehu ve teʿālā*[166] Ḳādir-Billāh'ıñ zamānında muḥkem ʿömrünü ve saʿādetini mümtedd eyleyüb ḳırḳ bir yıl ḫilāfet itmek müyesser oldı. Ḳādir-Billāh'ıñ zamānında muḥkem

[164] Güney Irak'ta Kûfe, Vâsıt ve Basra arasında Fırat ile Dicle nehirlerinin meydana getirdiği bölge.Ayrıntılı bilgi için bkz. Hakkı Dursun Yıldız, "Batîha",*DİA*,V, s.195-196.
[165] er-Risâletü'l-Kādiriyye olarak da bilinmektedir.Bu eserde usule dair hadis imamlarının tertibi esas alınarak ashabın faziletlerinden bahsedilmiş, Ömer b. Abdülazîz'in üstünlükleri dile getirilmiş, Kur'an'ın mahlûk olduğuna inananların ve Mu'tezilî görüşü benimseyenlerin fikirlerinin yanlışlığı ispat edilmeye çalışılmıştır.Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Kādir-Billāh", *DİA*, XXIV, s.127-128.
[166] Şüphe yok ki Allah-u Teala noksan sıfatlardan münezzehtir.

rüzgār esdi ve Ṣedd-i Ye'cüc ve Me'cüc'den bu cānibe bir kimesne düşdü. Bir arşun ḳāmeti ve iki ḳarış müteʿāli var idi. Ve iki ʿaẓîm ḳulakları **[41a]** var idi. Baġdad'a getürülüb ḫalḳ temāşā eyledi. Ve üç yüz seksen ikide Ḳādir-Billāh, Bahāüddevle'niñ ḳızını nikāhlandı. Yüz biñ altun nikāhla...Ve üç yüz seksen ṭoḳuzda Baġdad'da muḥkem ḳar yaġub bir ẕirāʿ mikdarı oldı. Ve dört yüz on sekizde ʿIraḳ'a dolu yaġdı. Bir danesi birer raṭl ve iki raṭl idi. Ve bu senede teşrîn-i s̱ānîde ʿIraḳ'da muḥkem ṣoġuk yel esüb Dicle'niñ ṣuyu dondı. Ve dolaplar dönmez oldı. Ve dört yüz yirmi ikide Ḳādir-Billāh vefāt idüb seksen yedi yıl ʿömr sürdi. Ve yerine oġlu Biemrillāh ḫalîfe oldı ki adı ʿAbdullāh'dır.

Ḳāim Biemrillāh

Aḳ benizlu, ḫūb şekillu ve merḥamet ve şefḳāti ġālib, ʿādil ve dindār ve ehl-i maʿrifet kimesne idi. Ve dört yüz yiğirmi üçde Baġdad'da muḥkem ḳaht olub istisḳā içün cümle cāmiʿlerde yüz nefer adam ancaḳ cemʿ oldı. Ve dört yüz yiğirmi sekizde Baġdad'da yaġmur yaġub içinde büyük balıḳlar bile yaġdı. Ve bu senede ḥekîm-i māhir İbn-i Sînā fevt oldı. Ve dört yüz ḳırḳ sekizde ʿIraḳ'da muḥkem ḳaḥt olub ṣoñunda çok **[41b]** kimesne vefāt eyledi. Ḥatta çoġu bilā-kefen ve ġasl defn olundı. Ve bu ḥal ek̲ser yerde vāḳîʿ oldı. Ve Mıṣır'da bir ʿacayib ḳıṣṣa vāḳîʿ oldı. Üç ḫırsız bir evi delüb ṣabaḥ olduḳda gördüler birisi ol delikde ölmüş ve biri daḫî nerdübān başında ve birisi daḫî alduğu esbābı cemʿ idüb üstünde ölmüş. Ve dört yüz elli senesinde Besāsirî nām emîr ʿAlevî, Baġdad üzerine müstevlî olub Ḳāim Biemrillāh ḫalîfeyi bir yıl miḳdarı ʿAne Ḥadîs̱etu Ḳal'ası'nda ḥaps eyledi. Ve Mıṣır'da olan Müstanṣır-Billāh ʿAlevî nāmına ḫuṭbe oḳudub sikke urdu. Ve dört yüz elli birde Ḫalîfe, Melik Ṭuġrul Selçuḳî muʿāvenetiyle ḥapisden ḫalās olub yine serîr-i ḫilāfete geçdi. Ve dört yüz elli dörtde ḫalîfe dört yüz bin altun mehr ile Ṭuġrul nām emîriñ ḳızını tezevvüc eyledi. Ve bu senede Şam'da olan saraya ateş düşüb cümle Benî Ümeyye'niñ āṣārı yanub maḥv oldı. Ṣoñra ol ateş cāmiʿye irişüb bi'l-külliyye cāmi muḥteriḳ oldu. Tekrār Melikü'l ʿĀdil Ebū Bekir Eyyūbî'niñ zamānında laṭîf binā olundu. Ve dört yüz **[42a]** altmışda muḥkem zelzele olub Rıḥle şehri yere geçdi. Ve ol zelzeleden Medîne-i Münevvere'de Mescid-i Şerîf'in iki şerāfesi yıḳıldı. Ve Ṣahratullāh iki şaḳ olub bi-ḳudretullāhi teʿālā yine bir yere geldi. Ve deryā bir günlük içeri çekilüb öte ṭarafı ḳaraya ṭaşdı. Ve çoḳ yerler ḫarāb oldı. Ve ḫalḳ çekilen yerlere girüb şunu bunu düşürürler iken nāgāh deryā

gerü gelüb cümlesini helāk eyledi. Ve dört yüz altmış yedide Ḳāim Biemrillāh ḳan aldırub uyurken bandı çözüldü. Ve şol denlu ḳan aḳdı ki uyanub ḫayatından ümidin kesdi. Ve oġlu oġlu ʿAbdullāh yerine ḫalîfe dendi. Ve kendusu fevt oldı. Müddet-i ʿömrü yetmiş dört yıl olub ḳırḳ dört buçuḳ yıl ḫilāfet sürdü. Hiç Benî ʿAbbās'dan bir kimesne bu denlu ḫilāfet itmemişdir. Babası Ḳādir-Billāh ile kendiniñ ḫilāfeti mecmūʿ Benî Ümeyye'niñ ḫilāfetine ḳarîb olmuşdır.

el-Muktedî Biemrillāh ʿAbdullāh bin Muḥammed bin el-Ḳāim Biemrillah

Ḳāim Biemrillah bir gece bir cariye ile cimāʿ iderken kendi kendi gölgesin görüb duvarda pes ol ḥali mekrde **[42b]** görüb min baʿd nisā yanına varmadı. Ol sebebden evlādı ḳalîl olub Muḥammed nām oġlu ḥāl-i ḥayātında fevt eyleyüb anıñ oġlu Muktedî'den ġayrı vāriṣ'i ḫilāfeti bulunmadı. Lā-cerem anı yerine ḫalîfe naṣb eyledi. Muktedî, ʿādil ve ġāyūr ve emr-i bi'l-māʿrūf ve'n-nāhyî ʿani'l-münker, ḥüsnü's-sîret ve's-serîret ḫalîfe idi. Serîr-i ḫilāfete oturduḳlarında ʿömri yiğirmi yıl idi. Zamānında ḫalḳ ḫōş-ḥāl idiler. Ne deñlü Baġdad'da erler, ʿavret ve oynar oġlan var ise, sürüb çıḳardı. Lākin zamānında çoḳ zelzele olub ʿaẓîm binālar ḫarāb oldı ve ḥalḳ ol cihetden şehirleri ve köyleri ḳoyub ṣahrālarda sākin oldılar ve dört yüz seksen yedi'de ḫalîfe füc'eten Baġdad'da fevt oldu. Müddet-i ḫilāfeti on ṭoḳuz buçuḳ yıl idi ve ḳırḳ yıl miḳdārı ʿömr sürdi.

el-Müstaẓhir Billāh Aḥmed bin el-Muktedî

Babasından ṣoñra on altı yaşında ḫalîfe oldı ve dört yüz seksen sekiz'de Muktedî'niñ vezîri Ebū Şücāʿ fevt oldı. ʿĀlim ve dîndār ve ehl-i ḫayr kimesne idi. Altı yüz biñ altuna mālik olub cümlesin **[43a]** ḫayrāta fî sebîlillāh ṣarf eyledi ve dā'im meclisinde ʿulemā ū fuḳahā olub her müşkil anlara su'āl ider idi. Ve anlar ne derse, öyle iderdi. Sonra maʿzūl olub Medîne-i Münevvere'ye vardı ve anda vefāt eyledi ve seksen ṭoḳuz'da, Burc-i Hūt'da Şems ve Ḳamer ve Müşterî ve Zühre ve Merrîḥ ve ʿUṭārid cemʿ oldu. Müneccimîn "ʿ*Aẓîm ṭūfān olur*." dediler. Olmadı. Nihāyet Mışır ḥüccācı Vādî-i Sinākî'de oturur iken sel gelüb ekserini ve ekser-i esbāb ū mālların alub götürdi. Ve dört yüz ṭoḳsan iki'de Freng ṭā'îfesi Ḳudüs-i Şerîf'i aldılar ve dört yüz ṭoḳsan üç'de Ṣūfî ʿAbdürrezzāḳ-ı Ġaznevî fevt oldı. Nice kerre yayan ḥacc itmişdir. ʿAceb ṣāliḥ ve mücāhid kimesne idi. Yüz yaşına vāṣıl olmuş idi. Naḳl olunur ki, ölür olduḳda ḫāṭūnu

itmiş ki "*Dünyāda bir kefen ḳoyub gitmedin. Bugün il içinde muḥkem ḥicāb idüb çekerüz.*" ʿAzîz daḫî eyitmiş ki "*Eğer kefen ḳoyub gideydim ol zamānda ḥicāb çekerdim*." Ve beş yüz bir'de Baġdad'da bir küçük gözsüz ḳızcağız peydā olub her kişiniñ sırrına vāḳıf olur idi. Ḫattā mühürleriñ **[43b]** yazusın ve ḫātemlerde olan ṭaşların levnlerin bilüb ḫaber virür idi. Ve beş yüz on iki'de Müstaẓhir Billāh hanaḳ ʿilletinden vefāt eyledi. Ve yiğirmi dört buçuḳ yıl ḫilāfet sürdü. Müstaẓhir-Billāh kerîmü'l-ahlāḳ, ḥüsnü'z-żabṭ ve't-tedbîr, ḥāfıẓ-ı Ḳur'ān-ı ʿAẓîm, faṣîh u belîġ ve şāʿir kimesne idi. Zamān-ı devleti gūyā ki Ehl-i Baġdad'a bayram idi.

el-Müsterşid Billāh Faẓl bin el-Muktedî Billāh

Ḳarındaşından ṣoñra ḫalîfe oldı. Babası Muktedî ile vaṣıyyet eylemiş idi. Ve Beş yüz on dört'de Hille ḥākimi Dübeys[167], Baġdad'a gelüb muḥāṣara eyledi. Baʿdehū müsālaḥa olub, dönüb gitdi. Tekrār beş yüz on altı'da ḫalîfeniñ ḳıtāline gelüb önünce defler ve neyler çaldırub nisvān var idi. Ḫalîfe daḫî fuḳahā ve ṣulehā'i ve sā'ir ehl-i Kur'ān olanları yanınca alub cenge çıḳdı. Çoḳ savaş oldı. ʿĀḳıbet ḫalîfe ʿaskeri ġālib olub Dübeys'iñ ekser-i ʿaskeri ṣuya ġarḳ oldı ve esîr olanlarıñ boyunları urulub nisāları esîr oldı. Ve beş yüz on yedi'de ḫalîfe kendi oġulların **[44a]** ve oğlı oğulların sünnet idüb Baġdad'da yedi gün ʿaẓîm şenlikler oldı. Cümlesi on iki nefer kimesne idi. Ve beş yüz on ṭoḳuz'da Sulṭān Ṭuġrul ile Dübeys gelüb Baġdad'ı Müsterşid elinden almaḳ istediler. Ḫalîfe daḫî anlarıñ cengine çıḳdı. Bi-taḳdîr-i Hüdā, Ṭuġrul ʿaskeri üstüne ʿaẓîm ḳar yağub Sulṭān Ṭuġrul ġāyetle ḫasta oldı. Pes, cümlesi ḳalḳub perākende oldılar. Ve beş yüz yirmi beş'de Sulṭān Maḥmūd ikrāhla gelüb Baġdad'a duḫūl eyledi. Andan, muḥkem ḫasta olub, çıḳub gitdi. Ve Beş yüz yiğirmi yedi'de Sulṭān Maḥmūd, ḫalîfeniñ cengine geldi. Ḫalîfe daḫî anunla cenk idüb ümerāsından ve ʿaskerinden çoḳ kimesne ḳatl eyledi ve çoğunı esîr eyledi. Ve Sulṭān Maḥmūd'uñ vezîriniñ Baġdad'da olan evini yaġma eylediler. Ṣoñra yine miyānlarında ṣulḥ oldı. Ve Beş yüz yiğirmi dört'de Baġdad'da iki dikenlü, uçar ʿaḳrebler peydā oldı. Ḫalḳa andan küllî zaḥmet ve ḫavf lāḥiḳ oldı. Ve beş yüz yiğirmi ṭoḳuz'da Sulṭān Ṭuġrul fevt olub yerine Sulṭān Mesʿūd kā'im oldı ve Dübeys ile ceng-i ḫalîfeye geldiler. **[44b]** Nāgāh cenk olub sulṭān cānibi ġālib

[167] Irak'ta 997-1163 yılları arasında hüküm sürmüş Mezyedîlerin meşhur emiri. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkerim Özaydın, "Dübeys b.Sadaka", *DİA*,X, s.14.

olub, ḫalîfe esîr oldı. Andan, Sulṭān Sencer, Sulṭān Mesʿūd'a ḫaber gönderdi ki, halîfeye ḥürmet ide ve kemākān taḫt-ı hilāfetinde ibkā eyleye. Sulṭān Mesʿūd daḫî ḫalîfe içün otaḳ ḳurub, gelüb önünde yer öpdü ve Dübeys'i başı açuḳ getürüb ḫalîfeden ʿafv recā itdi. Andan, ḫalîfeye ʿasker ḳoşub Baġdad'a revāne eyledi. Nāgāh on nefer Bātınî melāḥide ʿasker ile bile gidüb gece ile furṣat bulub ḫalîfe'i çādırında pāre pāre eylediler. Andan, anlar daḫî ṭutulub ḳatl olundılar. Cümle ehl-i dünyā Müsterşid içün mātem tutdılar. ʿÖmri ḳırḳ beş yıl idi. On yedi yıl ve on yedi gün ḫilāfet eyledi. Şecîʿ ve ʿālî-himmet ve faṣîḥ u belîġ ve laṭîfü'l-kelām ve ḫulk-ı güzel, maḥbūbü'l-kulūb kimesne.

er-Rāşid-Billâh Manṣūr bin el-Müsterşid

Babasından ṣoñra halîfe oldı. Beş yüz otuz'unda Sulṭān Mesʿūd, Rāşid'den dört yüz biñ altun taleb eyledi. Şol sebebden ki, babası Müsterşid esîr olduḳda ḫalāṣ içün vāʿde **[45a]** itmişdi. Rāşid, şecîʿ kimesne idi. Rāżı olmayub "*Aña seyf virürüm*." diyü ḫaber gönderdi. Mābeynlerinde vaḥşet oldı. ʿĀḳıbet iki ṭaraf cenge ittifaḳ eylediler. Sulṭān Mesʿūd'uñ ʿaskeri çok olmaġın, ḫalîfe Muṣul'a ʿİmādüddîn-i Zengî yanına vardı. Pes, Sulṭān Mesʿūd Baġdad'a girüb Dārü'l-Ḫilâfe'ye müstevlî oldı ve Rāşid'iñ ḫaṭṭını ibrāz idüb bu mażmūnda ki her bār ki Baġdad'dan çıḳa, ḫilāfetden maʿzūl ola, andan ʿİmādüddîn'e ḫaber gönderdi ki, Rāşid'i Baġdad'da göndere. Rāşid teslîm olunmaḳdan ḫavf idüb Ḫorasan'a vardı. Sencer Şāh'dan yardım ṭaleb itdi. Ol daḫî iltifāt itmedi. Andan dönüb Azerbaycan'a geldi. Aña müstevlî olub anda çoḳ ḳan dökdi. Anıñçün kulūb andan müteneffir olub bir ḥîle ile Rāşid'i ḳatl itdiler.

el-Muktefî-Liemrillāh Muḥammed bin el-Müstaẓhir

Rāşid'iñ ḫalefinden sonra ḫilāfet ile beyʿat olundı. Mezbūr, altı gün muḳaddem Ḫażret-i Resūl'i "*ṣallallāhü teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" vāḳıʿasında görüb buyurmuşlar ki: "*Yaḳında bu emir saña vāṣıl olur. Bañа ıḳtifā idesin yaʿnî iḳtidā ḳılasın*!" **[45b]** Ol sebebden Muktefî Billāh diyü laḳab vaʿż olundı. Beş yüz otuz bir'de Sulṭān Muḥammed bin Melikşāh'ıñ ḳızını nikāḥlandı. Yüz biñ altun mehr ile Sulṭān Mesʿūd'a ʿaḳde ḥāżır oldı. Otuz ikinci senede Kaʿbe-i Mükerreme'ye on sekiz bin floriye bir tācir, kisve tedārük idüb örtdi. Şol sebebden ki, mülūkun birbiriyle ḥarb ū ḳıtāl itmekle kisve tedārükine mecālleri olmamışdı. Ve beş yüz otuz üç'de Mışır'da ve Ḫaleb'de muḥkem zelzele olub

çoḳ kimesne helāk oldı. Ḥattā Ḥaleb'de bir gecede seksen defʿa zelzele oldı. Ve Beş yüz otuz dört'de Baġdād'da ʿAbdülḳādir-i Geylānî Medresesi'nde ḫalḳ cemʿ olub bir ṣāliḥ ʿazîzin namāzın ḳılarlar iken meyyit aġsırub ḥayāt buldı ve ḳalḳdı. Nāgāh yerine bir meyyit daḫî getürülüb, cemʿ olan ḫalḳ bunun namāzın ḳıldılar. Ve Beş yüz elli iki'de Sulṭān Muḥammed bin Maḥmūd Baġdad'a gelüb muḥāṣara eyledi. Şol sebebden ki, sene-i māżıyyede ḥalîfe, Sulṭān Süleymān içün mübāyaʿa eyledi. Ve bu senede Sulṭān Muḥammed ile Sulṭān Süleymān cenk idüb Sulṭān Muḥammed ġālib oldı ve ḫalîfeye **[46a]** bî-ḥużūr olub muḥārebesine geldi. Ehl-i Baġdad muḥkem cenk idüb Sulṭān Muḥammed münhezim olub gitdi. Ve bu senede İḳlîm-i Şam'da ʿaẓîm zelzele olub çoḳ kimesne binā altında ḳalub helāk oldı. Ve Ḥaleb'iñ ekşe-i mevāżıʿi yıḳıldı ve keẕālik Ḥama ve Şeyzer ve Ḥumuṣ'uñ ve Kefertāb'ıñ ve Ḥıṣn-ı Ekrād'ıñ ve Ladiḳıyye'niñ ve Meʿarra ve Anṭāḳıyye'nin ve Ṭrablus'un ekşer-i ebniyesi münhedim oldı. Ve Beş yüz elli beşi'nde Muktefî Billāh vefāt idüb altmış altı yıl ʿömr sürüb yiğirmi dört yıl üç ay ḫilāfet itmişidi. Muktefî Billâh, ḫulefā'-i pîşîn gibi ḫilāfet ü salṭanatında ve tedbîr-i ʿaskerde müstaḳil idi. Babası Müstaẓhir'in fevtinden üç ay muḳaddem Sulṭān Mahmūd fevt olub ve "*Ve in ḥayātü'l-mer'i ba'de 'adüvvi-hî ve in kāne yevmen vāḥiden ekşera.*"[168]

el-Müstencid Billāh Yūsuf bin el-Muktefî

Babasından ṣoñra ḫalîfe oldı. Ġāyet ṣāliḥ ve mütedeyyin ve kerîmü'l-aḫlāḳ ve laṭîfü's-sîre kimesne idi. Müstencid, bir zamānda vāḳıʿa görmüş idi ki gökden bir melek gelüb avucı içine üç "ج" yazmışdı. Ba'z-ı muʿabbirler demişler idi ki **[46b]** "Ḫamse ve Ḫamsîne ve Ḫamse-mi'e"de ḫalîf olursın. Fi'l-vāḳiʿ öyle oldı. Ve Beş yüz elli yedi'de Nūreddîn-i Şehîd vākıʿasında Ḫaẓret-i Rasūlullāh'ı "*ṣallallāhü teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" görüb "*Gel yetiş, beni şu iki aşḳar kimesnelerden ḳurtar!*" buyurmış idi. Ol daḫî ol gece atlanub az kimesne ile Şam'dan on beşinci gün Medîne-i Münevvere'ye vardı ve tetebbuʿ idüb anda ṣuleḥāyı yoḳlayub meğer zeyy-i ṣuleḥāda iki Freng buldı. Ṭaşradan yeri ḳazub ḳabr-i şerîfe yaḳın gelmişler. Pes, ikisin daḫî öldürüb ḳabr-i şerîfiñ ḥavālesin tā ṣuya varınca tucla ve demir ile muḥkem eyledi. Ve Beş yüz altmış altıda Müstencid Billāh hasta oldı ve eyüce olub ʿālî żiyāfet eyledi ve yine nüks olub ḥakîm ḥammāma emr eyledi. Ġāyet-i żaʿfdan hammāmda geçdi. Müstencid

[168] "Kişinin, düşmânından sonra bir günlük hayatı bile çoktur."

Billāh cemîʿ-i iltiẕāmlar ve meksi ḳaldırmışdı. Ḳırḳ sekiz yıl ʿömr sürüb on yedi yıl ḫalîfe ve bir ay ḫilāfet eyledi.

Müstaẓî [169] Billāh Ebû Muhammed bin el-Müstencid

Babasından ṣoñra serîr-i ḫilāfete geçdi ve bunuñ zamānında Mışır ve Şam ve Ḥaremeyn'den ve Yemen'den Ḫulefā-i Fāṭımiyyūn'un ḫuṭbesi kesilüb cümle dünyāda ḫuṭbe Müstaẓî nāmına oldı. **[47a]** Ḥażret-i Ḥasan'den ġayri Ḥasan nāmlı pādişāh olmamış idi. Müstaẓî hem isminde ve hem künyetde Ḥażret-i Ḥasān'a müşārik vāḳiʿ olmuşdır. Müstaẓî, ḫalîfe oldıġı gün aʿyāna biñ ḫilʿatden ziyāde ḫilʿat giydirüb riʿāyet ve Beş yüz yetmiş beşde Müstāẓî Ḫalîfe bir ay miḳdārı maḥmūm olub fevt oldı. Otuz ṭoḳuz yıl ʿömr sürüb ṭoḳuz yıl üç ay yedi gün ḫilāfet itdi. Müstaẓî şerîfü'n-nefs, ḫüsnü's-sîret, ʿādil ü kerîm ve raḥîmü'l-ḳalb kimesne idi. Zamānında cümle iltiẕām ü mükūsi ḳaldırmış idi.

en-Nāṣır-Lidînillāh Ahmed bin el-Müstaẓî

Nāṣır'ın zamān-ı ḫilāfeti mümtedd olub ḫattā ḳırḳ yedi yıla irişdi. Hergiz Benî-ʿAbbās'dan kimesne bu ṭabaḳaya irişmemişdir. Nāṣır'ın zamānında Baġdad'da sevmek ve sevilmek ve ʿışḳ u maḥabbet şāyiʿ olub kendüsi daḫî tāzeliğinde güvercin besleyüb uçurur idi ve tüfenk atar idi ve baʿzı kimesneleri var idi, aʿyān ü ekābiriñ sırran işledikleri fiʿllerden ḫaber virürler idi. Ol cihetden baʿzı ekābir Nāṣır'a keşfle ve muġayyebāta ıṭṭılāʿla iʿtikād iderlerdi. Ve Beş yüz **[48b]** seksen ikide müneccimîn ḥükm itdiler ki ʿālem rüzgār ile ḫarāb olsa gerekdir. Bi-ḥikmet-i Hüdā ol didükleri gün hîç yîl esmedi. Ḥattā minārelere mumlar yaḳdılar, söyünmedi. Ḫalḳ anları hicv itdiler. *Enverî*[170] didi, **mışrāʿ:** *"**Herze mî gûyed müneccim jâj mî-hâhed tabîb**."*[171] **Neṯr:** Ve Beş yüz ṭoḳsan beşde Nāṣır-Lidînillāh ümerāya emr idüb Baġdad'a kireçle kiremidden bir ḥiṣār yapdılar. İlā hāẕe'l-ān şehriñ sūrı yoġ idi. Nāṣır-Lidînillāh zamān-ı ḫilāfetinde ʿulemā ve meşāyiḫden *Şeyḫ Aḥmed-i Rūfāʿî*[172] ve *İmām-ı Kāḍîhān*[173] ve

[169] Metinde el-Müstaʿlî yazılmıştır.
[170] Evhadüddin Muhammed b. Muhammed b. Alî-yi Ebîverdî (ö.585/1189). İran Edebiyatı'nın en büyük kaside şairi olarak bilinir. Kabiliyeti ile Sultan Sencer'in dikkatini çekmiş ve sultanın ölümüne kadar yanından ayrılmamıştır. Ayrıntılı bilgi için bkz: Abdülkadir Karahan, "Enveri, Evhadüddin", *DİA*, XI, s.267-268.
[171] "Müneccim, deve dikeni tabîb olacak, diye herze söylüyor."
[172] Seyyid Ahmed b. Alî el-Mekkî b. Yahyâ er-Rifâî (ö.578/1182).İslam Dünyasının ilk tarikatlarından biri olan Rifâiyye tarikatının kurucusudur. Kaynaklar onu âlim, muhaddis, Şâfiî fakihi ve müfessir bir sûfî olarak tanıtırlar.Ayrıntılı bilgi için bkz: Mustafa Tahralı, "Ahmed er-Rifâî",*DİA*,II,s.127-130; a.mlf, "Rifâiyye", *DİA*, XXX , s.99-103.

"Ṣāḥibü'l-Bedāyiʿ" *Ebū Bekr-i Kāsānî*[174] ve *İmām-ı Süheylî*[175] ve *"Ṣāḥib-i Hidāye"*[176] *ve Kādî-i Fāżıl*[177] ve *İbn-i Cevzî*[178] ve *İbnü'l-Eṯîr*[179] *"Ṣāḥib-i Cāmiʿü'l-Uṣūl"*[180] ve *İmām-ı Fahruddîn-i Rāzî*[181] ve *Ebü'l-Beḳā'-i Naḥvî*[182] ve *Ẕeyd-i Kindî-i Naḥvî*[183] vefāt eylediler. "*Raḥimehumullāhu teʿālā*." Ve Beş yüz seksen beşde evāsıṭ-ı Receb'de bi-tevfîḳıllāhi teʿālā Sulṭān Ṣelāḥaddîn elinde Ḳudüs-i Şerîf tekrār fetḥ olunub ehl-i İslām eline girdi. Ve Altı yüz on dörtde yedi gün yedi gece Dicle Suyı muḥkem taşdı, çok binālar harāb eyledi. Ehl-i Baġdad **[48a]** helāk olmaġı muʿāyene eylediler. Ve Altı yüz on yedide Cengîz Ḫān Fitnesi olub aksā-yı Çîn'den Baġdad nevāḥîsine değin fesādları münteşir oldı. Ve Altı yüz yiğirmi ikide Nāṣır Ḫalîfe ʿusr-i bevlden niçe zamān ḫasta olub baʿdehū vefāt itdi. Ḫuṣūṣā ki bu marażıñ defʿi içün niçe menzil yerlerden ṣāfî ṣular getürürler idi. Maʿa-zālik müfîd olmadı ve bu ḫuṣūṣ içün niçe defʿa ẕekeri şaḳḳ olmuş idi. Ve altmış ṭoḳuz yaşında fevt oldı. Pîrliğinden ġāyet żaʿîf olub ekṣer-i ḳuvāsı ʿamelden kalmış idi. Nāṣır-Lidînillāh ʿālim ü dānā ve raḥîmü'l-ḳalb ve ʿadl-güster kimesne idi. Lākin Şîʿî-meẕheb idi.

ez-Ẓāhir-Biemrillāh Muḥammed bin en-Nāṣır Aḥmed

Elli iki yaşında babasınıñ fevtinde ṣoñra ḫalîfe oldı. ʿĀḳl ü vaḳūr ve

---

[173] Ebü'l-Mehâsin Fahrüddîn Hasen b. Mansûr b. Mahmûd el-Özkendî el-Fergānî (ö. 592/1196).Meşhur bir Hanefi fakihidir. Ayrıntılı bilgi için bkz:Ahmet Özel, "Kādîhan",*DİA*,XXIV,s.121-123.

[174] Alâüddîn Ebû Bekr b. Mesʿûd b. Ahmed el-Kâsânî (ö. 587/1191). "Melikü'l-ulemâ" lakabıyla anılan Hanefi fakihidir.Ayrıntılı bilgi için bkz: Ferhat Koca, "Kâsânî",*DİA*,XXIV,s.531.

[175] Ebü'l-Kāsım Abdurrahmân b. Abdillâh b. Ahmed el-Hasʿamî es-Süheylî el-Mâlekī (ö. 581/1185).*er Ravzü'l-ünüf* adlı eseriyle tanınan âlim. Ayrıntılı bilgi için bkz: Mustafa Sabri Küçükaşcı, "Süheylî, Abdurrahman b. Abdullah",*DİA*,XXXVIII,s.30-32.

[176] Ebü'l-Hasen Burhânüddîn Alî b. Ebî Bekr b. Abdilcelîl el-Fergānî el-Mergīnânî (ö.593/1197).Metinde, eserinin ismi verilen meşhur Hanefi fakihidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ferhat Koca, "Mergīnânî, Burhâneddin",*DİA*,XXIX s.182-183.

[177] Ebû Alî el-Kādî el-Fâzıl Muhyiddîn Abdürrahîm b. Alî b. el-Hasen el-Askalânî (ö.596/1200). Selâhaddîn-i Eyyûbî'nin veziri ve Dîvân-ı İnşâ başkanıdır.Ayrıntılı bilgi için bkz: Ramazan Şeşen, Salâhaddîn Eyyûbî ve Devlet, İstanbul 1987, s. 379-381, 395-396; Ramazan Şeşen, "Kādî el-Fâzıl",*DİA*,XXIX s.114-115.

[178] Ebü'l-Ferec Cemâlüddîn Abdurrahmân b. Alî b. Muhammed el-Bağdâdî (ö.597/1201). İslâmî ilimlerin birçok dalında çalışmalarıyla tanınan Hanbelî âlimidir.Ayrıntılı bilgi için bkz. Yusuf Şevki Yavuz-Casim Avcı, "İbnü'l-Cevzî, Ebü'l-Ferec",*DİA*,XX,s.543-549.

[179] Ebü's-Seâdât Mecdüddîn el-Mübârek b. Esîrüddîn Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el-Cezerî (ö.606/1210). Hadis ve tefsir âlimidir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ali Osman Koçkuzu, "İbnü'l-Esîr, Mecdüddin",*DİA*,XXI,s.28-29.

[180] İbnü'l-Esîr Mübârek b. Muhammed'in (ö. 606/1210) *Kütüb-i Sitte*'deki hadisleri bir araya toplayan eseri.Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail L.Çakan, "Câmiu'l-Usûl li-Ehâdîsi'r-Resûl",*DİA*,VII,s.136.

[181] Ebu Abdillâh (Ebü'l-Fazl) Fahrüddîn Muhammed b. Ömer b. Hüseyn er-Râzî et-Taberistânî (ö.606/1210). Kelâm, felsefe, tefsir ve usûl-i fıkıh alanındaki çalışmalarıyla tanınan meşhur Eşʿarî âlimidir. Ayrıntılı bilgi için bkz.Yusuf Şevki Yavuz, "Fahreddin er-Râzi",*DİA*,XII,s.89-95.

[182] Ebü'l-Bekā Muhibbüddîn Abdullāh b. el-Hüseyn b. Abdillâh el-Ukberî el-Ezecî el-Bağdâdî (ö.616/1219).Ünlü Arap dili ve edebiyatı, tefsir, hadis ve fıkıh âlimidir. Ayrıntılı bilgi için bkz.Selami Bakırcı, "Ukberî",*DİA*,XXXXII,s.66-67.

[183] Tâcüddîn Ebü'l-Yümn Zeyd b. el-Hasen b. Zeyd el-Kindî el-Bağdâdî (ö. 613/1217). Arap dili ve kıraat âlimi, muhaddis. Ayrıntılı bilgi için bkz.Tayyar Altıkulaç, "Ebü'l-Yümn el-Kindî",*DİA*,X,s.351-352.

dîndār ve ʿādil kimesne idi. Ṭoḳuz ay ancaḳ ḥükūmet eyledi lākin ʿÖmer bin ʿAbdülazîz sîretini iḥyā eyledi. Babası zamānında olan iltiẕāmları cümle giderdi ve muʿaṭṭal yerlerin ḫarāc ü maḥṣūl-i māżîsini almadı. Yalñız Yaʿḳūbe nām belediñ yetmiş bin florî ḫarācın **[48b]** bağışlayub almadı. Ve ṣāliḥ ve ʿābid kimesneleri ḳāḍî naṣb eyledi. Ve ḫalḳıñ birbirin geçmek içün siʿāyet-i menkūbların ibṭāl eyledi ve māl-ı pādişāh içün ḥaps olanları ıṭlāḳ eyledi. Naḳl olunur ki baʿżı müfsidîn mezbūr Ẓāhir'e "*Niçün böyle idersin?*" didikde cevāb virüb eyitdi ki "*Ben ikindiden ṣoñra dükkān açdım. Andan ṣoñra bir kişi ne denlü fā'ide ider, ḳoñ beni; ṣağ olduġumca ḫayr işleyüb 'amel-i ṣāliḥ eyleyüm*." Altı yüz yiğirmi üçüncü senede fevt olub evlāddan on nefer kimesne terk eyledi. İçlerinden el-Müstanṣır Billāhi'l-ʿAbbās bin ez-Ẓāhir ḫalîfe oldı. Ol zamānda Müstanṣır otuz beş yaşında idi. Laṭîfü'ş-şekl ve ḥüsnü'l-ḳıyāfe kimesne idi. Babası sîretine gidüb ḫalḳa ʿadl ü iḥsān ü inʿām eylemekden ḫalî değil idi ve dā'im ʿulemā ve ṣuleḥāyı taḳrîb idüb anlar ile muṣāḥabet ider idi ve anlara beẕl-i iḥsān iderdi. Ve Altı yüz yiğirmi dörtde Cengîz Ḫān fevt olub ve Altı yüz yiğirmi ṭoḳuzda Tatar, Şehrizor'a gelüb ve ḫalîfe Erbîl Ṣāḥîbi Zeynüddîn Kūkerî'yi[184] anların muḳābelesine **[49a]** gönderdi. Tatar firār idüb baʿdehū Zeynüddîn hasta olub defʿ-i Tatar'a ve ḥıfẓ-ı diyāra iḳtidārı olmamaġın ḫalîfe ʿasker gönderüb Erbîl'i żabṭ eylediler ve Altı yüz otuz birde Medrese-i Müstanṣıriyye[185] temām oldı. Daḫî andan muḳaddem öyle bir medrese binā olunmadı. E'imme-i erbaʿanıñ[186] meẕhebince dört ders şarṭ itdi ve her bir meẕhebde altmış iki dānişmend ve dört muʿîd taʿyîn eyledi ve dārü'l-ḥadîṯ ve dār-ı ḳurrā ve bîmārḫāne ve misāfirḫāne ve mekteb binā eyledi ve bu cümle içün müstevfî taʿām ve kisve ve nafaḳa taʿyîn eyledi ve ḫazine-i kütübde şol deñlü nefāyis kütüb vażʿ eyledi ki taʿbîre gelmez. Ve evvel-i fetḥinde ḫalîfe ve vüzerā ve vücūh-ı ʿulemā ḥāżır olub simāṭlar çekildi ve duʿā ū senālar oldı. Ve Altı yüz ḳırḳ Cumāde'l-Uḫrā'sında Ḫalîfe Müstanṣır vefāt eyledi. Elli bir yıl ʿömr sürüb ve on altı yıl ḫalîfe oldı ve on ay ve yiğirmi yedi gün. Müstanṣır'ıñ nihāyet-i kereminden menḳūldür ki ceddi Nāṣır-Lidînillāh büyük bir ḥavż yapdırub içine florî ḳordı ve kendisi kenārında oturub dā'im dir idi ki "*Āh* **[49b]** *ben bunı ḳaçan*

[184] Begteginliler'in son hükümdarı Muzafferüddin Kökböri (ö.1233). Ayrıntılı bilgi için bkz.Gülay Öğün Bezer, "Kökböri",*DİA*,XVI,s.234-235.
[185] Abbâsî Halifesi Müstansır-Billâh (ö. 640/1242) tarafında Bağdat'ta inşa ettirilen medrese. Ayrıntılı bilgi için bkz. Sâmî es-Sakkâr - Nebi Bozkurt, "Müstansıriyye Medresesi", *DİA*, XXXII, s.121-123.
[186] Dört Sünnî mezhebin kurucularını ifade eden bir tabir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Salim Öğüt, "Eimme-i Erbaa", *DİA*,X,s.541.

doldururum!" Ve Müstanṣır ol ḥavżdan muttaṣıl vücūh-ı ḫayrāta ṣarf idüb dir idi ki "*Āh ben bu ḥavżı ḳaçan boşaldub merżāt-ı Ḥaḳḳ'a ṣarf ederim*!"

el-Müstaʿṣım ʿAbdullāh bin el-Müstanṣır

Ḫalîfe olduḳda otuz yaşında idi. Ḳur'ān-ı ʿAẓîm'i tecvîd ile büyüklüğünde ezber itmiş idi ve ʿArabiyyet ʿilmini temām bilür idi ve laṭîf ḫaṭṭ yazar idi ve ḫūb ṣavtı ve edāsı var idi. Üzerinde sükūn ū vaḳar görünür idi. Ehl-i ḫayr ḫalîfe idi. Altı yüz ḳırḳ üçünde Tatar, Yaʿkūbā nām mevżi'ye geldiler. Pes, ḫalîfe daḫî biraz ʿasker gönderüb Tatar'ı ṣıdılar lākin ardınca ḳomadılar. Ve Altı yüz ḳırḳ ṭoḳuzda yevm-i fıṭrada ikindi zamānında salāt-ı ʿîd ḳılındı. Ve Altı yüz elli ikide Diyār-ı ʿAden'de[187] baʿżı dağlarda ʿaẓîm ateşler peydā oldı. Netekim Ḫażret-i Resūl-i Ekrem "*ṣallallāhū teʿālā ʿaleyhi ve sellem*" baʿżı eḥādîs̲de aña işāret buyurmuşdur. Ve Elli dörtde Dicle ʿażîm ṭuġyān idüb ḫisārın duvārlarından aşub çoḳ yer ḫarāb eyledi ve ḫalḳ helāk olmaġı muḳarrer bildiler ve gemilere binüb Cenāb-ı Ḥażret'e teżarruʿ u **[50a]** ʿinābet itdiler. Ve bu senede Ḥadîs̲-i Şerîf'de buyurulan üzre Arż-ı Ḥicāz'da ʿaẓîm nār ẓāhir olub andan Şam'da Baṣra nām maḥalde develeriñ boyunları göründi. Baʿdehū Medîne-i Münevvere'de muḥkem zelzele oldı ve çoḳ evler ḫarāb oldı. Baʿdehū Medîne'niñ üsti yanında Ḥarre nām maḥalde bir ateş ẓāhir olub üç ay miḳdārı durdı. Dört fersaḫ miḳdārı yeri istîʿāb idüb durdı. Bi-Ḥikmet-i Ḫüdā anda olan ṭaşları eridüb bir dereniñ aġzına getürüb sedd eyledi. Meğer ol vādîden ehl-i fesād Bādiye ʿArabları gelüb etrāf-ı Medîne'de fesād iderlerdi; anlarıñ yolların ṭutulub Sedd-i Ye'cūc mi̲sāl verāsında ḳaldılar. Andan Ramażān-ı Şerîf'de Mescid-i Nebeviyye'ye ateş düşüb cümleten yandı. Ve Altı yüz elli altıda Hülāgü Ḫān Baġdad'a gelüb muḥāṣara eyledi. Ol zamānda Baġdad içinde on biñ ʿasker miḳdārı ancaḳ var idi. Zîrā vezîr-i ḫabîs̲ İbn-i 'Alḳamî-i Rāfiżî ʿAbbāsiyān'ı sevmez idi. Murādı ol idi ki bir ʿAlevî'yi ḫalîfe naṣb eyleye idi. Pes, Baġdad ʿaskerinin tımārların ve vażîfelerin **[50b]** kesüb ḫazîneye żabṭ eyledi. "*Şimdi düşman yoḳdur, varıñ kārınızda olun!*" diyüb destūr verdi. Ṣoñra Hülāgü Ḫān'a ḫaber gönderüb ol daḫî gelüb her cānibden Baġdād'ı muḥāṣara eyledi ve vezîr-i mezbūr, ḫalîfeye eyitdi ki "*Münāsib oldur ki çıḳub, hāna buluşub müṣālaḥa oluna ki nıṣf-ı ḫarāc-ı Baġdad anıñ ola ve nıṣfı siziñ ola*!" Ḫalîfe gerçek ṣanub fuḳahā ve meşāyiḫ ve sā'ir erkāndan yedi yüz kimesne ile

[187] Yemen'nin başşehri ve tarihî limanı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa L. Bilge,"Aden", *DİA*, I, s.367-369.

çıḳub Ḫān'a vardı ve ḫān cümlesini ḳatl idüb ḫalîfeyi daḫî helāk eyledi ve Dārü'l-Ḫilāfe'yi yaġmā itdirüb ḳırḳ gün ve ḳırḳ gece ehl-i Baġdad'a ḳılıç ḳoydı. Taḫmînen biñ kerre biñ ve sekiz kerre yüz biñ ādem ḳatl eylediler. *"İnnā li'llāhi ve innā ileyhi rāciʿūn."*[188] Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye'nin āhiridir. Bu ḳıṣṣa şehr-i ṣaferde vāḳiʿ oldı. Müstaʿsım'ın müddet-i ʿömri ḳırḳ altı yıldır. On beş yıl ve sekiz ay ḫalîfe oldı. Cümle ʿAbbāsîyye devleti beş yüz yiğirmi dört yıldır.

Ẕikru'l-Ḫulefāi'l-ʿAbbāsîyyeti fi'l-Mışır

el-Müstanṣır Billāh Aḥmed bin Muḥammed ʿAmmi'l-Müstaʿṣım Billāh

Üç buçuḳ yıl ḫilāfet Benî ʿAbbās'dan munḳaṭıʿ oldı. **[51a]** Ṣoñra mezbūr Müstanṣır tārîḫiñ Altı yüz elli ṭoḳuzunda Mışır'a vardı. Melikü'z-Ẓāhîr Baybars ṣıḥḥat-i nesebini isbāt itdirdi. Andan biraz ʿasker ile Baġdād semtine revān oldı. Meğer Baġdād ḳurbunda Ḳara Boġa nām Tatar, ḫalîfenin ḫaberin aldı ve gelüb muḥkem cenk idüb ḫalîfeyi ve ʿaskerin helāk eyledi ve Müstanṣır'ıñ cümle eyyām-ı ḫilāfeti beş ay ve yiğirmi gün oldı. Baʿdehū Ḥaleb'de ḫalîfe nāmına olan el-Ḥākim Biemrillāh Aḥmed bin ʿAlî bin Ebū Bekir İbni'l-İmāmi'l-Müsterşid Billāh, Ẓāhir Billāh emriyle Mışır'a gelüb Altı yüz altmış ṣaferinde nesebi ŝābit oldı ve ḫilāfetle Mışır'da beyʿat olundı ve ḫuṭbede ismini yād eylediler ve kendüsi Menāẓıru'l-Kebş nām maḥalde sākin oldı. Muṭlaḳā Ḥākim ve ṣoñra Mışır'da olan ḫulefānıñ mücerred isimleri vardır yoḫsa hîç taṣarrufa ḳādir değillerdir. Ve Altı yüz yetmiş sekizde cümle mülūk-ı dünyā arasında nizāʿ olub birbiriyle cenk ve Yetmiş ṭoḳuzda İskenderiyye'de bir ṭaş üzerine yıldırım inüb ol ṭaşı yaḳdı ve yıldırım demirin bulub eritdiler. **[51b]** Niçe vaḳıyye demür ḥāṣıl oldı. Ve Altı yüz ṭoḳsan sekizde Ḥākim-Biemrillāh fevt oldı ve müddet-i ḫilāfeti ḳırḳ yıl ve niçe ay oldı. Andan oğlı Müstekfî Billāh Süleymān bin el-Ḥākim Biemrillāh yerine ḫalîfe oldı. Otuz beş yıl maḳām-ı ḫilāfetde olduḳdan ṣoñra Melik Nāṣır-ı Çerkesî, mezbūra "*Salṭanata ṭālibdir*" diyü incinüb ḫilāfetden ḫalʿ eyledi ve Ḳūz nām maḥalde ḫaps eyledi. Vāsıḳ Billāh İbrāhîm bin Muḥammed bin el-Ḥākim'e beyʿat olundı. Ve bir yıldan ziyāde Vāsıḳ ḫilāfetde iḳāmetde itdikden ṣoñra Melik Nāṣır ölüb yerine oğlı Melik Manṣūr sulṭān oldı. Pes, fuḳahā vü aʿyān ittifāḳ ile Vāsıḳ'ı ḫalʿ idüb yerine el-Hākim Biemrillāh Aḥmed bin el-Müstekfî Süleymān'a beyʿat eyledi. Ve Ḥākim Yedi yüz ellide

[188] Bakara Sûresi, 156. Âyet-i Kerîmesi'nin sonu.

maraż-ı ṭāʿūndan göçüb yerine el-Muʿtażıd Billāh Ebū Bekir İbni'l-Müstekfî Ḥākim'iñ ḳarındaşına beyʿat olunub ḫalîfe oldı ve Muʿtażıd Yedi yüz altmış üçde fevt olub yerine oğlı el-Mütevekkil ʿAlellāh Muḥammed ḫalîfe oldı. Mütevekkil'in ṣoñra beş oğlı ḫalîfe olmış. Bu ḥāl bir kimseye müyesser olmamışdır. ʿAbdülmelik'iñ oġullarından dört **[52a]** kimesne ḫalîfe olmuş idi. Ve Yedi yüz seksen beşde Melik Berḳūḳ'a baʿżı kimesneler ġamz idüb eyitdi ki "*Mütevekkil baʿżı kimesne ile ittifāḳ itdiler ki Melik Ẓāhir ile ben ṭop ve çevgān oynar iken siz Ẓāhir'i öldüresiz ve ḫalîfeyi alub sulṭān idesiz.*" Pes, Melik Berḳūḳ incinüb min ġayri vech-i şerʿî Mütevekkil'i ḫilāfetden ḫalʿ idüb zindāna ḳodı. Vāṯıḳ Billāh ʿÖmer bin İbrāhim bin Muḥammed el-Müstemsik bin el-Ḥākim'e beyʿat eyledi ve Vāṯıḳ Yedi yüz seksen sekiz şevvālinde göçüb Muʿtaṣım Billāh Zekeriyyā bin İbrāhim bin Muḥammed el-Müstemsik'e beyʿat eyledi. Ve Ḥaleb nā'ibi Yelboġā, Mütevekkil ḥaḳḳında ġadr oldı diyü ḫurūc idüb ḳuvvet ṭutdı. Ẓāhir bu ḥāli göricek tekrār Mütevekkil'i getürüb beyʿat eyledi ve aña Melik Berḳūḳ çoḳ inʿām u iḥsān eyledi. Ḫulefā-i Mışır'dan Mütevekkil'in māldār ve keṯîrü'l-evlād gelmemişdir. Evlāddan yüz nefer kimesnesi var idi. İçlerinden beşi kendüden ṣoñra ḫalîfe oldı ve Yedi yüz ṭoḳsan yedide Sulṭān Yıldırım Ḫān, Mütevekkil'e hediyye gönderüb salṭanata izn ü teşrîf ṭaleb eyledi. Ol daḫî izin virüb "Melik-i Mücāhid" diyü **[52b]** laḳab virdi ve Sekiz yüz sekizde receb ayında Mütevekkil ʿAlellāh fevt oldı. Cümle eyyām-ı ḫilāfeti ḫapsiyle ve ġayrısıyla ḳırḳ beş yıl olmışdır. Baʿdehū oğlı el-Müstaʿîn Billāh ʿAbbās bin el Mütevekkil ḫalîfe oldı ve Sekiz yüz on dörtde Mışır sulṭānı Melik Ferec'le Müstaʿîn Billāh Şam'a Melik-i Mü'eyyed cengine gidüb anda münkesir oldılar. Pes, ʿasker Müstaʿîn'i sulṭān naṣb eylediler ve yedi aydan ṣoñra Melik-i Mü'eyyed ḳuvvet-i ḳāhire ile Mışır'a geldikden sonra Müstaʿîn'i salṭanatdan ḫalʿ idüb kendüsi yerine sulṭān oldı ve serîr-i ḫilāfete el-Muʿtażıd Billāh Dāvūd bin el-Mütevekkil'i taʿyîn eyledi. Muʿtażıd ʿālim ve ṣāliḥ ve kerîm ve ehl-i evrād ü eẕkār kimesne idi. Ḫulefā-i pîşîn eserine gidüb anlar daḫî ḥareketi gibi ḥareket itmek isterdi. Şuʿārā vü nüdemāya bezl-i vücūd ider idi ve vāridi aña vefā itmeyüb eḥibbāsı bu huṣūṣ içün deyn irtikāb ider idi ve Sekiz yüz kırk beşde müddet-i medîde ḫasta olub vefāt eyledi. Melik Çaḳmaḳ ve ġayrısı namāzına ḫāżır oldılar. el-Müstekfî Billāh Süleymān bin el-Mütevekkil **[53a]** ḳarındaşından ṣoñra ḫalîfe nāmına oldı ve Sekiz yüz elli beşde fevt oldı. Melik Çakmak ve ġayrı namāzına ḫāżır oldı. Müstekfî, ḫulefānın ṣulehā ve ʿubbāddan

idi. Dā'im ṭilāvet-i Ḳur'ān-ı ʿAẓîm idüb ṣalāta müdāvim idi.

el-Ḳāim Biemrillāh Hamza bin el-Mütevekkil

Karındaşından sonra halîfe oldı. Ġāyet şecîʿ ve ʿālî-himmet kimesne idi. Ve Sekiz yüz elli ṭoḳuzda ʿasker Mışır sulṭānı Melik İnal üzerine ḫurūc idüb Ḳāim'i yanlarına aldılar ve anı Müstaʿîn gibi sulṭān itmek istediler. Bi-ḫikmet-i Ḫüdā münheẕim oldılar ve Ḳāim kāḍı'l-kuḍāt ʿİlmüddîn-i Bulḳînî[189] fetvāsıyla ḫilāfetden ḫalʿ idüb el-Müstencid Billāh Yūsuf bin el-Mütevekkil'e beyʿat eylediler ve Sekiz yüz seksen dörtde Müstencid fevt olub yerine el-Mütevekkil ʿAlellāh Seyyidî ʿAbdülazîz bin Yūsuf bin el-Mütevekkil ḫalîfe oldı ve Ṭoḳuz yüz üçde Mütevekkil muḥkem ḫasta olub fevt oldı ve anıñ yerine oġlı el-Müstemsik Billāh Yaʿḳūb bin ʿAbdülazîz ḫalîfe oldı. Müstemsik ḫayli zamān ḫilâfet idüb baʿdehū fevt olub yerine oğlı el-Mütevekkil ʿAlellāh Muḥammed bin Yaʿḳūb **[53b]** bin ʿAbdülazîz ḫalîfe oldı. Mütevekkil Mışır'da olan Hulefā-i ʿAbbāsîyye'nin āhiridir. Andan ṣoñra Benî ʿAbbās'dan ḫalîfe kalmadı ve Ṭoḳuz yiğirmi ikide Sulṭānu'l-ʿArab ve'l-ʿAcem ve'r-Rum, Mübeyyidü'l-ḳurūn Sulṭān Selîm Ḫān "*ṭābe ş̲erāhu*" Mışır'a varub müstevlî olacak Mütevekkil'i ṭutub kendüyle İstanbul'a getürüb Yedikule'de ḥaps eyledi ve Sulṭān Selîm Ḫān Yüz yiğirmi altıda ʿālem-i ḳudse rıḥleti ḳarîb olduḳda emr eyledi; Mütevekkil'i ḥapsden ıṭlāk idüb Mışır'a varmaġa icāzet verdi ve aña günde altmış aḳça vaẕîfe taʿyîn olundı ve ʿÖmer ve ʿO̲smān nām oġullarına Ḫazine-i ʿĀmire'den vaẕîfe taʿyîn olundı. Bu cümle Mışır'dan olan Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye'nin müddet-i ḫilāfetleri iki yüz altmış iki yıldır.

Bi'smi'llâḥi'r-Rahmâni'r-Raḥîm.el-Ḥamdüli'llâhi'l-lezî ceʿale'l-ḳâimu fî ṭâ'atihî mehdiyyen ve'l-menṣûru bi-elviyyeti naṣarahû 'azîzen ḳaviyyen ve'l-mu'izzu li-dînihi'l-'aliyyi ve'z-ẓâhiri bi-emrihi'l-celiyyi müsta'leben bi-ṭâʿatihî ve'l-ḥâkimi beyne ibâdihî bi'l-ḥaḳḳı müstensıran min 'inâyetihî ve ce'ale'l-âmiru bi'l-ma'rûfi min 'ibâdihî ve'l-ḥâfiẓu li-dînihî ẓâfiran bi-murâdihî ve fâ'izen bi-zâdihî na'îmün min me'âdihî. Ve'n-neşhedü en-lâ ilâhe illa'llâhü'l-Melikü'l-'Aẓîm. Ellezî **[54a]** *ve'ade'l-'âdilîne min ḫulefâ'i 'ibâdihî bi-na'îmin muḳîmin. Ve neşhedü enne Seyyidenâ Muḥammedi'l-Muṣṭafe'l-'âḍıdi li-şerri külli fâsidin ve ḫâsidin "Ṣallallâhü 'aleyhi ve 'alâ Âlihi't-Ṭâ'ibîne't-Ṭâhirîne ve 'utratihi'l-*

[189] Ebü'l-Bekā Alemüddîn Sâlih b. Ömer b. Raslân el-Kinânî (ö. 868/1464). Mısırlı Şâfiî fakihi ve hadis âlimidir. Ayrıntılı bilgi için bkz.Mustafa Uzunpostalcı, "Bulkīnî, Sâlih b. Ömer",*DİA*, XI, s.411-412.

bâhirîne. Ḫuṣûṣan minhüm ‘ale’l-ḫulefâ’i’l-ḥunefâ’i’l-lezzîne hakemû bi’s-ṣıdḳı ve’l-‘adli ve’l-ḥaḳḳı fî aksâ Mıṣri’l-Garbi ve ‘âmmeti’l-Ġarbi ve’ş-Şarḳi.[190]

el-Bābü’l-Ḫāmis Fî Beyāni Aḥvāli’l-Ḫulefā’i’l-Fāṭımiyye

Anlar on dört nefer kimesnedir. Evlād-ı Resūl’dendir. Silsileleri İsmāʿîl bin Caʿfer-i Ṣādıḳ’a çıkar. Nessābe ḳatında ṣıhhat-i neseblerinde şübhe yoḳdur lākin Ḫulefā-i ʿAbbāsîyye kendi devletlerin ṣıyānet içün bunlarıñ neseblerin ḳadḥi müteẓammın bir maḥżar yazub baʿżı ecille-i ehl-i Baġdad’a imzā itdirmişler idi. Anıñ aṣlı yoḳdur. Ehl-i ʿilm olub nāḳıd ve baṣîr olanlar haḳîḳat ḥāli bilürler. “*Ve lā yünebbiuke miṯlü ḫabîrin*.”[191] Evvelleri Muḥammed Mehdî’dir. Ḥüseyin bin Muhammedi’l-‘Alevî’nin oğlıdır. Ḥüseyin, ehl-i ʿilm ve ehl-i kemāl kimesne idi. İʿtiḳād ider idi ki kendi vaṣiyy-i ṣāḥib-i emîr ola. Yemen cānibinde ve Maġrib-Zemîn’de kendiniñ aḥbāb ve şîʿası olub Ḥüseyin içün ḫalḳı daʿvet iderler idi. Ḥüseyin, **[54b]** oġlı Muḥammed’i taʿlîm-i ʿulūm ū kemālāt idüb kendüden ṣoñra Muḥammed’in imām ve vasîʿ olacağın dimişdi. Ve kendinin Yemen ve Maġrib’de olan duʿāt u şîʿasın aña iʿlām itmiş idi. Cümleden cānib-i Maġrib’de ʿUbeydullāh Ḳaddāḥ nām kimesne kibār-ı duʿāt u şîʿasından olduğın ifāde itmiş idi. Naḳl olunur ki Ifrîḳıyye emîri Ziyādetullāh bin ʿUbeydullāh-ı Aġlebî zamānında ʿUbeydullāh’ın kārı bülend olub ekser-i kabā’il-i ʿArab gelüb Ubeydullâh’a tābiʿ olmışlar idi. Vaḳtā ki Muḥammed Mehdî’niñ nāmesi ʿāleme münteşir oldı; Muḥammed ol zamānda Şam ḳurbünde Selîmiyye nām mevżiʿde idi ve babası Ḥüseyin fevt olmış idi. Pes, Müktefî Billāh-ı ʿAbbās bu ḥālden ḫaberdār olub muḥkem müte’ellim oldı ve her cānibe ḫaber gönderüb “*Elbette Muḥammed’i -ki Mehdî-i ʿAlevî dirler-, bulub kendüye getüreler.*” Pes Mehdî ticāret ṭarîḳiyle ḳaçub Mışır’a vardı. Andan Ṭrablus’a andan Sicilmāse[192] nām şehre geldi ve anıñ ḥākimi Elyesaʿ bin Medrār’a varub bir miḳdār hediyye virdi. Ol esnāda Ṭrablus **[55a]** ḥākimi Ziyadetullāh, Elyesaʿa ḫaber gönderdi ki ol şekl-i tācir ki yanına varmış, ol şāḫışdır ki Müktefî anı ṭaleb

[190] Kendisine itaat edeni yol gösterici bir mehdi yapan, kendi zafer sancaklarıyla yardım ettiği kimseyi aziz ve güçlü kılan, yüce dinini aziz kılanları, açık olan emirleriyle ortaya çıkanları yücelten, kullarını hak ve adaletle yönetenleri inayet ve iradesiyle muvaffak kılan, marufu emreden dinini koruyan kullarını katındaki azıkla vʿad edilen Naim cennetiyle ödüllendiren Allaha hamd olsun. Kullarından adil halifelerine nimeti daim olan naim cennetini vʿad eden yüce melik olan Allah’tan başka ilah olmadığına, her fesatçının ve hasetçinin amansız düşmanı olan Muhammed Mustafa’nın da Onun elçisi olduğuna şehadet ederiz.Onun pâk ve güzel ,aline şerefli ashabına özellikle yerin doğusunda ve batısında bulunan şehirleri hak ve adaletle yöneten halifelerine salat ve selam olsun.

[191] Fâtır Sûresi, 14. Âyet-i Kerîmesi’nin sonu.

[192] Fas’ta tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Ceran, “Sicilmâse”,XXXVII, s.136-138.

eyler. Pes, fi'l-ḥāl Elyesaʿ, Muḥammed Mehdî'yi ṭutub ḫaps eyledi. Vaḳtā ki Ziyadetullāh bu ḫaberi işidüb ʿammîsi oġlı İbrāhim ile ḳırḳ biñ ʿaskeri gönderdi ki varub ʿAbdullāh Ḳaddāḥ ile cenk ide. ʿAbdullāh Ḳaddāḥ anları sıyub ekserin ḳılıçdan geçürdi ve bu ḥālden ṣoñra Ziyādetullāh Mıṣır'a ḳaçdı. Andan ʿAbdullāh Ḳaddāḥ Sicilmāse üzerine geldi ve İfrîkıyye'de ḳarındaşı Ebu'l-ʿAbbās'ı nā'ib naṣb eyledi ve Elyesaʿ ile cenk idüb Elyesaʿ ṭāḳat getüremeyüb giç ile firār eyledi. Pes, ʿAbdullāh Sicilmāse'ye gelmeyüb Muḥammed Mehdî'yi ḫapsden çıkardı. Tārîḫiñ İki yüz ṭoḳsan altıda Ramażān ayında Muḥammed Mehdî'yi ata bindirüb kendüsi ve sā'ir ru'ūs-ı ḳabā'il ġāşiye-ber-dūş Muḥammed Mehdî'nin önüne düşdiler ve andan Mehdî bir çadır ḳurub cümle kabā'il gelüb beyʿat eylediler. Andan Elyesaʿı ṭutub getürüb başını kesdiler. Sicilmāse'de durdılar. Sonra ḳalkub Ifrîkıyye cānibine teveccüh eylediler ve Rufāde **[55b]** nām mevżiʿde durub āyîn-i salṭanatı tertîb itdiler ve her cānibe ʿāmiller ve emîrler gönderüb andan bir yere ʿaskeri gönderüb ol nevāḥîde olan ḳadîm-i hānedān-ı salṭanat olan kimesneleri ḳahr itdirdi. Benî-Aġleb gibi ve Benî Medrār ve Benî Rüstem ū Edārise gibi. Vaḳtā ki günden güne Mehdî'niñ kārı bülend oldı ve Mehdî emrinde müstakil oldı; ʿAbdullāh Ḳaddāh ġam-gîn oldı ve ḫalḳa "*Ol benim ṭāʿatine daʿvet itdiğim Mehdî bu değildir!*" dimeğe başladı. Pes, bunu Mehdî işidüb bu ḫuṣūṣ içün ʿAbdullāh ve ḳarındaşını tenhāsına getürdib ḳatl eyledi. Andan bir niçe defʿa Mehdî ʿasker gönderib ve donanmayla Mıṣır'ıñ fetḥine ʿasker gönderdi. ʿAskeri daḫî İskenderiyye'ye çıkub Saʿîd'i ve Eşmuneyn'i ve Cîze'yi fetḥ itdiler. Ṣoñra ʿAbbāsîyyān ġālib olub tekrār ol memleketleri aldılar ve Üç yüz üç'de Muḥammed Mehdî, Mehdiyye nām şehri binā eyledi ve aña muḥkem sūr çevirdi ve demürden ḳapular eyledi. Naḳl olunur ki, ḳapunuñ her ḳanadı yüz ḳanṭār demür idi. Vaḳtā kim Mehdiyye **[56a]** tamām oldı; Mehdî eyitdi: "*el-Ḥamdülillāhi Teʿālā, daḫi şimdi emîn oldum Fāṭımiyyūn üzerine. Zîrā ki bu şehriñ her cānibi deryā ancaḳ ḳaraya bir ṭarafı vardır. Böyle muḥkem binā olmamışdır*." dedi. Ve Üç yüz yiğirmi iki'de Muḥammed Mehdî fevt oldı ve oğlı Kāim, bir yıl miḳdārı anıñ öldüğin duyurmadı. Zîrā ki bir tedbîri var idi. Muḥammed Mehdî'niñ ʿömri altmış üç yıldır ve müddet-i hilāfeti yiğirmi dört yıl ve iki aydır.

el-Kāim Biemrillāh Aḥmed

Babasından ṣoñra ḫalîfe oldı ve Üç yüz yiğirmi beş'de Ṣıḳılliye

ümerāsından baʿżısı ʿāṣî oldı. Kāim anlara ʿasker gönderüb ḳahr eyledi ve ʿuẕamāsını gemiler ile getürür iken yolda gemileri delüb ġarḳ itdiler. Baʿdehū Freng memleketlerine otuz pāre ḳadırġa gönderüb üç pāre ḥiṣār aldılar ve vāfir muġtenim oldılar. Ve Üç yüz otuz üç'de Ebū Yezîd nām Ḫāricî ẓuhūr idüb günden güne kārı bülend oldı ve çok yeri istîlā eyledi ve niçe defʿa Kāim'in ʿaskerini ṣıdı. Ebū Yezîd, Nekkāriyye[193] meẕhebinde idi. Yaʿnî cemîʿ-i ehl-i milleti ikfār ider idi ve māl ū demlerini **[56b]** mübāḥ görür idi. Baʿdehū Kāim'i Mehdiyye'de muḥāṣara eyledi. Ṣoñra ḳalḳub Ḳayrevān'a vardı. Bu esnāda Kāim fevt oldı. Müddet-i ʿömri elli yedi yıl idi ve müddet-i ḫilāfeti on iki yıl ve dört aydur.

el-Manṣūr Billāh İsmāîl bin Aḥmed bin Muḥammed Manṣūr

Babasınıñ mevtini ketm eyledi. Ḥattā hi Ḫāricî'nin kārın ber-ṭaraf eyledi ve bir yıldan ziyāde sefer idüb Ḫāricî'i memleketden çıḳarub ʿāḳıbet Kitāme Ḳalʿası'nda ḥiṣar idüb Ḫāricî bir ṣarb yerden ḳaçar iken düşüb muḥkem mecrūḥ oldı. Manṣūr, anı göricek, tekbîr idüb secdeye vardı ve bir niçe günden ṣoñra Ḫāricî öldi. Manṣūr'uñ ġāyet-i bahādır ve kerîm ü cevān-merd ve şāʿir ü faṣîh kimesne idi. Ḫuṭbe oḳurdı ve ol ḥālde ḫuṭbe inşād ider idi. Bir vechile belāġat üzre ki, taʿbîr olunmaz idi.

el-Muʿiz Lidînillāh Meʿad bin el-Manṣūr

Babasından ṣoñra ḫilāfetle beyʿat olundı. Yiğirmi dört yaşında idi ve Üç yüz ḳırḳ dört'de Endülüs Ḥākimi Nāṣır-ı Emevî ile muḫālefetleri olub **[57a]** Muʿiz, donanmayla Endülüs yaḳasına varub bulduḳları gemileri yaḳub yıḳdılar ve karaya çıḳub ḫaylî ḫasāret eylediler. Ve Ḳırḳ yedi'de Muʿiz Lidînillāh, Cevher-i Kāid nām ḳulunı Akṣā-yı Ġarb'a gönderüb Fas'ı ve sā'ir-i bilādı Baḫr-i Muḥîṭ'e varınca feṭḥ eyledi. Ve Üç yüz elli bir'de Muʿiz, oġulların sünnet idüb Ṣıḳılliye Beği olan Emîr Aḥmed'e ādem gönderdi ki, taḥt-ı hükūmetinde olan eṭfāl-i müslimîni defter idib göndere. Ol daḫî ṣayub on beş biñ sünnet olıncaḳ eṭfāl bulub Muʿiz'e ʿarż eyledi. Muʿiz daḫî anlarıñ mühimmātiçün yüz biñ aḳça ve elli yük ḳaftān ve gömlek gönderdi ve kendiniñ oğlı sünnet olacaġı gece cümlesini sünnet itdirdi. Ve Üç yüz elli üç'de Muʿiz Lidînillāh, ʿālî donanmayla

[193] Hâricî fırkalarının nispeten en mutedili ve günümüze ulaşan tek koludur. Ayrıntılı bilgi için bkz. Ethem Ruhi Fığlalı, "İbâzıyye", *DİA* , XIX, s.256-261.

Ṣıḳılliye önünde kāfir ile cenk itdiler. Bi-ʿināyetillāhi teʿālā müslimîn ġālib oldılar ve on binden ziyāde esîr alub ḫalîfeye gönderdiler ve küffārıñ cümle emvālin ġāret eylediler ve aldıḳları emvālde bir ḳılıc bulundı. Üzerinde yazılmış ki: "*Bu kılıç yüz yetmiş beş misḳāldir. Niçe müddet Ḫażret-i Resūlullāh'ın* **[57b]** *"ṣallallāhu teʿalā ʿaleyhi ve sellem" önünde küffār ile cenk olub anlara vurulmuşdur*." Anı daḫî ḫalîfeye gönderdiler. Ve Üç yüz elli sekiz'de Mışır'da emîr olan Kāfūr İḫşîdî fevt olub Mışır'da muʿteddün bih kimesne kalmaduġı cihetden Muʿiz Lidînillāh, kulı Cevher-i Kāid'i ʿasker ile Mışır'a gönderdi. Ol daḫî cengsiz Mışır'ı fetḥ eyledi ve şaʿbānın on yedisinde Muʿiz'iñ nāmına ḫuṭbe oḳutdı ve anda Kāhire ve Kaṣreyn ve Cāmiʿ-i Ezher'iñ bināsına şürūʿ eyledi ve Şam'a Caʿfer bin Fellāḥ'ı gönderüb ol daḫî varub Şam'ı żabṭ eyledi. Ve Üç yüz altmış bir'de Muʿiz Lidînillāh Maġrîb iḳlîminde yarar ādemler ḳoyub kendüsi Mışır cānibine teveccüh eyledi ve cümle emvāl ü esbābın ve ḫazāyinin maʿan getürdi. Naḳl olunur ki ancaḳ ḫazîne altunı biñ beş yüz deve yüki idi ve Mışır'a geldikde sîret-i ḥasene ve nihāyet-i mertebe ʿadālet gösterüb andan Şam ṭarafına Ḥasan Ḳarmatî cengine varub Ḳarāmita'yı şıdı. Ve anlardan çoḳ kimesne ḳatl eyledi. Bāḳî ḳaçanlarıñ ardınca on biñ ādem gönderüb anları Laḥṣa[194] ve Ḳadîfe'ye varınca ḳodılar ve cümleten Şam **[58a]** Muʿiz'iñ taṣarrufuna geldi ve Muʿiz Mışır'a gelüb bunuñ üzerine biraz müddet geçdikden ṣoñra 'Aḍudüddevle ʿümerāsında Aftekîn nām ġulām gelüb Şam'a müstevlî oldı. Muʿiz Lidînillāh daḫî anıñ ḳasdına sefer ʿazminde iken Üç yüz altmış beş Rebîʿu'l-Evvel'inde fevt oldı. Ḳırḳ beş buçuḳ yıl ʿömr sürüb yiğirmi üç buçuḳ yıl ḫilāfet eyledi. Üç yılı Mışır'da ve sā'iri Maġrib'de. Muʿiz Lidînillāh ʿādl ü ʿāḳl ve şecîʿ ve ehl-i re'y kimesne idi. ʿİlm-i nücūmu laṭîf bilür idi ve kerem ü cūdı nihāyetde idi.

el-ʿAzîz Billāh Nizār bin el-Muʿiz Lidînillāh

ʿAzîz ʿîd-i naḫra varınca babasınıñ mevtini iḫfā eyledi. Ṣoñra iẓhār idüb ḫalḳ aña ḫilāfetle beyʿat itdiler. ʿAzîz Ḫulefā-i Fāṭımiyyūn'uñ aḥsenidir. Edîb ü fāẓıl ve kerîm ü şücāʿ ü 'ādil ve keşîrü'l-ʿadl kimesne idi. Babası gibi ʿilm-i nücūmı ġāyet ḫūb bilürdi ve ġāyet şikār-dost idi ve ḫalîfe olduḳda Cevher'i Şam fetḥine gönderdi, müfîd olmadı. Baʿdehū ʿAzîz kendüsi ḳalḳub Şam'a vardı. Aftekîn, Ḳarāmiṭa ile müttefiḳ olub ʿAzîz ile cenk eylediler. ʿAzîz **[58b]** anları

[194] Arabistan'da geniş vahalardan oluşan bir bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa L.Bilge, "Lahsa",*DİA*,XXVII, s.59-60.

şıyub ekserin ḳatl eyledi ve yüz biñ altun vaʿde eyledi ki her kim Aftekîn'i ṭutub kendüye getürürse. Baʿżı 'ümerā cehd idüb ele getürdi ve ʿAzîz'e gönderdi. ʿAzîz daḫî Aftekîn'e riʿāyet idüb yanınca Mışır'a bile getürdi ve ʿAzîz'iñ zamānında her cānibe ġazālar olub dā'imā rāyesi Manṣūr u muẓaffer ʿavdet ider idi ve ʿasker-i İslām ġānimîn ū sālimîn gelürler idi. Ve Üç yüz seksen bir'inde Emîr Cevher-i Kāid manṣıbdan ʿazl olunub ol ḥālde fevt oldı. Ve Üç yüz seksen altı'da evāḫir-i ramażānda ʿAzîz'e Mışır Rum'a ġazā niyyetiyle Misîs[195] nām maḥalle geldikde emr-i Ḥaḳḳ irişüb ḳulunc marażında fevt oldı. Ḳırḳ iki buçuḳ yıl ʿömr sürüb yiğirmi bir buçuḳ yıl ḫilāfet eyledi.

el-Ḥākim Biemrillāh Manṣūr bin el-ʿAzîz

On bir yaşında ḫalîfe olub lalası Pîr-i Civān-i Ḫādim cümle aḥvāl-i ḫilāfeti görüb gözetdi ve Üç yüz ṭoḳsan'da Ḥākim, lalası Pîr-i Civān-ı Ḫādim'i öldürdi ve çoḳ malını aldı. Pîr-i Civān'ıñ dört biñ atı ve dört biñ ḳatırı bulundı ve beş yüz biñ altunluk cevāhiri ve evānîsi **[59a]** ve biñ kerre biñ florisi bulundı. Ve melābis ū ṣayāġına nihāyet yoġ idi. Ve Üç yüz ṭoḳsan altı'da Benî Ümeyye'den Ebū Rekve nām bir şaḫış ẓuhūr idüb kārı bülend oldı. Ve niçe kez ʿasker-i Ḥākim ile cenk idüb ʿāḳıbet Ḥākim cānibi ġālib oldı ve Ebū Rekve'yi esîr itdiler ve Ḥākim anı ḳatl idüb başını eṭrāf-ı memālike gezdirdi. Ḥākim Biemrillāh evvel-i emrinde ḥāli eyü olub ʿadl ū dāda ve tekşîr-i ḫayrāta ve cihāda ve taʿẓîm-i ʿulemā ū meşāyihde mücid ū sāʿî idi. Ṣoñra evāḫirinde baʿżı nā-pesend işler idüb kulūb-i nās andan nefret eyledi. Dā'im yalnuz bir eşeğe binüb Mışır'ıñ soḳaḳlarında gezer idi ve kendüsi cebbār ū şedîdü'l-baṭş ve siffāk-i dimā kimesne olmaġla bir eḥad aña taʿarruż itmeğe ḳādir değiller idi. Ve Dört yüz on bir'inde Şevvāl'de Ḥākim Biemrillāh gece ile Cebel-i Muḳaṭab'a varmış idi ki anda nücūma naẓar eyleye. Zîrā kendiniñ ṭāliʿinde bi-ḥasebi'n-nücūm baʿẓı su'-i ḥāl müşāhede itmiş idi ve anda ḫavf itmiş idi. Meğer sābıḳda kendiniñ kız ḳarındaşı Sittülmülk'e baʿżı töhmet içün incinüb ḳatline ḳaṣd itmiş idi. **[59b]** Ol daḫî Ḥākim'iñ cebelde idüğin bilüb bir niçe kimesne gönderüb Ḥākim'i ḳatl itdirdi. Ve anda irtesi ḳafasın bulub cesedi niçe olduğın bilmediler. Ḥākim otuz altı buçuḳ yıl ʿömr sürüb yiğirmi beş yıl ḫilāfet eyledi.

ez-Ẓāhir Liiʿzāzidînillāh ʿAlî bin el-Ḥākim

[195] Çukurova'da tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz. Işın Demirkent, "Misis",*DİA*,XXX, s.178-181.

Babası öldükde Ẓāhir, Şam'da idi. Pes, Sittülmülk muʿaccelen Şam'a ādem salub Ẓāhir'i daʿvet itdi ve Sittülmülk ḫalḳı aldayub dir idi ki "*Ḳarındaşım baña eyitdi ki ben birḳaç gün filān yerde nücūm taraṣṣud itsem gerekdir. Şöyle bilesiz*!" diyüb her gāh bir iki atlu kimesne gönderüb anlarıñ daḫî "*biz Ḥākim'i filān yerde ḳoduḳ.*" dirler idi. Vaḳtā ki Ẓāhir geldi, Muʿiz Lidînillāh ki tācın başına urub laṭîf ḥulleler giydi ve anı taḫtına geçirüb erkān-ı devlete ʿaẓîm istimālet virdi ve çok māl ū esbāb beẕl eyledi. Ẓāhir ol ḥālde on bir yaşında idi. Dört yıldan ṣoñra Sittülmülk fevt oldı ve Ẓāhir kücük olmağla tedbîr-i memleketde nokṣān ū ḳuṣūr nümāyān eyledi ve eṭrāfdan Memālik-i Fāṭımiyyūn'a hücūm itdiler. Pes, ol ḥālden biri Fāṭımiyyūn'uñ devletine żaʿîf **[60a]** yürüdi ve Dört yüz yiğirmi yedi'de nıṣf-ı Şaʿbān'da Ḫalîfe Ẓāhir fevt oldı. Otuz üç buçuḳ yıl ʿömr sürüb ve on altı yıl dokuz ay ḫilāfet eyledi. Ẓāhir Lidînillāh ʿādil ū kerîm ve laṭîf sîret kimesne idi.

el-Müstanṣır Billāh Meʿad bin ʿAlî bin el-Ḥākim bin el-ʿAzîz bin el Muʿiz Lidînillāh el-Fāṭımiyyil'l-ʿAlevîyyi'l-Ḥüseynîyyi'l-Hāşimî

Babası öldükde yedi yaşında oğlancıḳ idi. Pes, Emîrü'l-Cüyūş Efḍal aña atabeglik idüb ümūr-ı memleketde gereği gibi taṣarruf ū tedbîr eyledi. Maġrib'e ve eṭrāf-ı Şam'a ve Nūbe'ye ʿaskerler gönderüb cümlesi manṣūr u muẓaffer ʿavdet itdiler ve Dört yüz elli'de Baġdad'da ve Muṣul'da bir yıl miḳdārı ḫuṭbe Müstanṣır-ı ʿAlevî nāmına oldı. Ve bi'l-cümle memālik-i İslāmiyye'de Müstanṣır nāmına ḫuṭbe oḳunub sikke uruldı ve Mıṣır'da Müstanṣır zamānında muḥkem ḳaḥṭ oldı. Naḳl olunur ki Müstanṣır'ıñ bu denlü ḳuvvetiyle ancaḳ pencîk üç ʿadet atı ḳalmış idi. Baʿdehū bi-iznillāhi teʿālā kārı yine şey'en-fe-şey'en ḳuvvet ṭutub ḥāl-i sābıḳına ʿavdet eyledi ve Dört yüz seksen yedi'de Emîrü'l-Cüyūş Efḍal ki **[60b]** hizber memālikden selāmiyye idi, fevt oldı. Birḳaç aydan ṣoñra Ḫalîfe-i Mıṣır Müstanṣır-ı ʿAlevî daḫî fevt oldı. Müstanṣır altmış yedi yıl ʿömr sürüb altmış yıl ḫilāfet eyledi. Hergiz Devlet-i İslāmiyye'de bu denlü hîç bir kimesne ḫilāfet itmedi ve bu denlü devlet daḫî bulmadı.

el-Müstaʿlî Billāh Aḥmed bin el-Müstanṣır

Babasından ṣoñra yiğirmi bir yaşında ḫalîfe oldı. Ḳarındaşı Nizār, rāżî olmayub İskenderiyye'ye vardı ve anda ʿasker cemʿ idüb Müstaʿlî anlarıñ cengine vardı ve yarar ādemler gönderdi. Anları bozub Nizār'ı ṭutdılar. Ol niçe

bir yerde ḫaps eylediler. Ve Dört yüz ṭoḳsan beş'de Ṣuġrā'da Müstaʿlî fevt oldı. Müddet-i ḫilāfeti yedi yıl ve iki aydır. Müstaʿlî zamānında kār-ı ḫilāfet ġāyetle pest oldı. Ekser-i nevāḥi elden çıḳub Ḳudüs-i Şerîf'i kāfir almış idi.

el-Āmir Biaḥkāmillāh Manṣūr bin el-Müstaʿlî Aḥmed bin el-Müstanṣır

Ṭoḳuz yaşında emîrü'l-cüyūş re'yiyle ḫalîfe oldı ve Dört yüz ṭoḳsan sekiz'de Efrenc ṭā'ifesiyle Āmir Biaḥkāmillāh ʿaskeri arasında niçe defʿa cenk, ʿasākir-i İslāmiyye **[61a]** bi-ʿavn-i Ḫüdā ġālib oldılar ve Beş yüz on beş'de emîrü'l-cüyūş atla giderken bir fedā'î gelüb ḳatl eyledi. Ümerānın ḫazînesinde altı yüz biñ kerre biñ altun ve iki yüz elli erdeb aḳça ve yetmiş biñ ḳumaş ve lā-yuʿadd ve lā-yuḥṣā esbāb ve emlāk buldı ve ḫuyūl ve übeyd ve cevārî çoḳ idi. İbn-i Ḫallikān naḳl ider ki anın ḫazînesinde iki biñ ṣandūḳ bulundı. İçinde ḫātūnlar içün altun iğne bulundı ve bunun yerine Me'mūn nām vezîr oldı. Mışır'da Cāmiʿ-i Aḳmar'ıñ ṣāḥibidir. Baʿdehū beş yüz on ṭoḳuzda ḫalîfe anı ṭutub ṣalb eyledi ve Beş yüz yiğirmi dördünde ḫalîfe az kimesne ile Ravża nām maḥalle vardı. Nāgāh Bāṭınîyye ṭā'ifesinden bir alay cemāʿat yalın ḳılıçlar ile hücūm itdiler Āmir'i ḳatl itdiler. Āmir otuz dört yıl ʿömr sürüb yiğirmi ṭoḳuz buçuḳ yıl ḫalîfe oldı.

el-Ḥāfıẓ-Lidînillāh ʿAbdülḥamîd bin el-Āmiri Biaḥkāmillâh

Āmir'den ṣoñra Dîyār-ı Mışır'da üç gün miḳdārı Āmir'iñ bir Ermenî ġulāmı müstevlî oldı ve ḥükm eyledi. Faḍl'ıñ oğlı Vezîr Ebū **[61b]** ʿAlî, Ḥāfıẓ'ı bulub getürüb ḫilāfete geçürdi. Ḥāfıẓ'ıñ pederi ḫalîfe olmamışdır belki emîr idi. Müstanṣır'ın oġlıdır. Ḥāfıẓ ol zamānda elli sekiz yaşında idi. Vezîr Ebū ʿAlî Ḥāfız'ı muḥkem żabṭ idüb yanına kimesne ḳoyuvirmez idi. Vāsim ve zeyrek idi. Ḥāfıẓ'ıñ nāmı yoġ idi. Ḥāfıẓ daḫî vezîriniñ ḳatline ḥîle idüb ʿāḳıbet Beş yüz yiğirmi altı'da ḳatl eyledi ve yerine Ebu'l-Feṯḥ Yānis'i vezîr eyledi. Ve anı daḫî ḳatl idüb yerine oğlı Ḥasan'ı vezîr idindi. Pes, bu ḥālden ṣoñra Ḥāfıẓ'ıñ kārı bülend olub devleti ḳuvvet ṭutdı. Ve ṣoñra iki ay vezîrlerini daḫî ḳatl idüb müstaḳil oldı. Naḳl olunur ki Ḥāfıẓ ḳulunc marażına mübtelā olub aña Şîr-i Māhî-i Deylemî meʿādin-i sebʿadan vaḳtinde bir ṭabl peydā itmiş idi. Her çend ol ṭabl ursa rîḥ çıḳub marażından ḫalās bulur idi. Ol ṭabl ḫazînede ḳalub ṣoñra Melik Ṣelaḥaddîn Mışır'a müstevlî olduḳda bir Kürd beğiyle ḫazîneye girdiler. Ol ṭablıñ sırrını bilmediler. Nāgāh **[62a]** ol Kürd beği ṭablı eline alub urdı ve

derḥāl oşurdı. Ḥicāb idüb ol ṭablı yere çaldı. Ve ol ṭablı şınmak ile ʿameli bāṭıl oldı. Ḥāfız Lidînillāh müddet-i medîde Mışır'da vālî olub baʿdehū Beş yüz ḳırḳ dört'de vefāt eyledi. Yetmiş yedi sene ʿömr sürdi ve yiğirmi yıl miḳdārı ḫalîfe oldı.

ez-Ẓāfir Biemrillāh İsmāʿîl bin el-Ḥāfıẓ Lidînillāh

Babasından şoñra on yedi yaşında ḫalîfe oldı ve Ẓāfir lehv ū luʿba meşġūl olub kār-ı ḫilāfetden ġāfil idi. ʿĀḳıbet sebeb-i helāki şöyle vāḳiʿ oldı ki Ẓāfir vezîri ʿAbbās'ıñ oğlı Naṣr'ı ġāyetle sevüb gāhîce güç ile ḫufyeten vezîriñ evine varub Nāṣır ile yatur idi. Ve bu ḥāl ḫalḳ içinde meşhūr olmaġla vezîr ʿār çeküb oğlı Naṣr ile bir gece Ẓāfir'i öldürüb bir ḳuyuya iletüb bıraḳdılar ve irtesi vezîr, Ẓāfir'i güç ile gemiye binüb Nîl'de ġarḳ olmuş diyü ifşā eyledi. Ẓāfir'in müddet-i ḫilāfeti beş yıldır. Mışır Ḳāhire'de Cāmiʿ-i Ẓāfir'i Ẓāfir Lidînillāh binā itmişdir.

el-Fāiz-Bināṣrillāh ʿÎsā bin Ẓāfir

Beş yaşında babasından şoñra **[62b]** vezîr getürüb taḫt-ı ḫilāfete geçürdi. Baʿdehū vezîriñ Ẓāfir'i ḳatl itdiği maʿlūm olub Müneyn ḥākimi Ṭalāiʿ Rüzzik, vezîriñ ḳaṣdına Mışır'a geldi. Vezîr daḫî ḫavf idüb cümle emvāl ū cevāhirin alub oġlı Nāṣr ile deryādan Şam'a ḳaçub gitdi. Nāgāh yolda Frenk ẓuhūr idüb vezîri, oġlı Ẓāhîr eyledi. Pes, Ṭalāiʿ Freng'e māl virüb vezîri ve oğlını ṣatun aldı ve ikisini daḫî Bāb-ı Ḳaṣr üzerine aṣdı. Ve Beş yüz elli beş'de Fāiz-Binaṣrillāh vefāt eyledi. On bir yaşında ḫalîfeliği altı yıl ve iki ay olmuşdur.

el-ʿĀḍıd-Lidînillāh ʿAbdullāh bin el-Emîr Yūsuf bin el-Ḥāfıẓ Lidînillāhi'l-ʿAlevîyyi'l-Ḥasenî

On bir yaşında ḫalîfe oldı. Mezbūr ʿĀdıd Lidîni'llāh'ın babası halîfe olmamışdır. ʿĀḍıd saġîr olmağla bir niçe vezîr bir yere gelüb birbirini ḳatl idüb bu sebebden aḥvāl-i memleket żaʿîf olub Freng ṭā'ifesi Diyār-ı Mışriyye'ye hücūm eylediler ve ʿĀḍıd, Şam sulṭānı Nūreddîn-i Şehîd'den yardım ṭaleb eyledi. Ol daḫî Esedüddîn Şîrkūh[196] ile **[63a]** Sulṭān Ṣelāḥaddîn ḫayl ü ʿasker ile muʿāvenete gönderdi. Anlar daḫî Beş yüz altmış iki'de Mışır'a varub Freng ile

[196] Nûreddin Mahmud Zengî dönemi devlet adamı ve kumandan, Fâtımî veziri. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Kılıç, "Şîrkûh el-Mansûr",*DİA*,XXXIX,s.203-204.

muḳātele eylediler ve anlara ġālib olub Diyār-ı Mışriyye'den çıḳardılar. Andan dönüb Şam'a vardılar. Ve Beş yüz altmış dörd'ünde tekrār Freng ṭā'ifesi Mışır'a gelüb Bilbîs'i istîlā eylediler. Andan gelüb Mışır'da Ḳāhire'yi muḥāṣara eylediler. Vezîr Şāver, Freng'den ḫavf idüb Mışır'a ateş vurdı ve elli dört gün miḳdārı Mışır peyāpey yandı. Ḥālā Ḳarāfe cānibinde olan ḫarābe yerler ol yanan yerlerdir. Naḳl olunur ki anda dört yüz dāne maʿmūr ḥammām var idi. Pes, bu ḥālden ṣoñra Nūreddîn-i Şehîd'e baʿżı nisvān esbābı gönderüb "*Bańa yetiş ve nisvānı Freng elindeñ ḫalās eyle!*" didi. Ol daḫî tekrār Esedüddîn Şîrkūh ile Ṣelāḥaddîn'i muʿāvenete gönderdi. Freng anlarıñ ḳudūmin işidicek, firār eyledi ve ʿĀḍıd vezîri Şaver'i ḳatl idüb Esedüddîn Şîrkūh'ı vezîr idindi ve iki aydan ṣoñra Esedüddîn fevt olub Melik Ṣelāḥaddîn'i vezîr eyledi ve Beş yüz elli **[63b]** yedide Melik Nūreddîn ittifāḳ ile Melik Ṣelāḥaddîn Mışır'dan Ḫulefā-i Fāṭımiyyūn'uñ ḫuṭbelerin ḳaldırub Ḫulefā-i ʿAbbāsîyyān zümresinden Müstażî-Binūrullāh nāmına ḫuṭbe oḳundı. ʿĀḍıd ol ḥālden ġāyet ḫasta olub intifāl eyledi ve birḳaç gün ḫasta olub yevm-i ʿāşūrāda fevt oldı. ʿĀḍıd Lidînillāh, Ḫulefā-i Fāṭımiyyūn'uñ āhiridir. ʿĀḍıd Lidînillāh yiğirmi bir yıl ʿömr sürüb on iki yıl ḫilāfet eyledi. Cümle eyyām-ı ḫilāfetleri Maġrib'de ve Mışır'da iki yüz yetmiş senedir. Andan ṣoñra Mülk-i Mışır Benî Eyyūb'a intiḳāl eyledi.

Fî Ẕikri'n-Nizāriyyeti'l-İsmāʿîliyyeti Fî Bilādi'l-Fāris

Ḳazvîn ve Ṭāliḳān ve Ḳūhistān ve Semm-i Kūh ve Ḫūzistān ve İṣfahan ve sā'ir Bilād-ı Fāris'de ḥükūmet itmişlerdir. Anlarıñ evvelleri Cemāleddîn Ḫasan'dır. Ve ol, Muḥammed oğlıdır. Ve ol, Muṣṭafā Lidînillāh Nizār oġlıdır ve Nizār Mışır ḫalîfesi Müstanṣır Billāh'ıñ oğlıdır. Babası ḥayātında ḫilāfeti Nizār'a ʿahd itmiş idi ṣoñra fevt olduḳda Vezîr Efḍal ḫilāfeti küçük ḳarındaşı Müstaʿlî'ye naḳl eyledi. Pes, Nizār **[64a]** İskenderiyye'ye varub anda müstāḳıllen ḫalîfe oldı. Baʿdehū Efḍal anıñ üzerine gelüb niçe defʿa cenk eyledi. ʿĀḳıbet Nizār münhezim olub giriftār oldı ve oğlı oğlı Ḫasan Kalʿa-i Alamūt'da kendüleriñ dāʿîlerini işidüb anda vardı. Kiyā Buzurg Muḥammed bin Buzurg Ümmîd Hasān'dan ṣoñra ol diyāra temellük eyledi. Ve dört yıl durub ba'dehū ḳatl olundı ve beş yüz altmış birde yerine ʿAlāeddîn Ḫānd Muḥammed bin Ḫasan ḳā'im oldı. Ve ʿAlāüddîn ḳırḳ dört yıl temellük eyledi ve Altı yüz yedi senesinde fevt olub yerine oğlı Celāleddîn Ḫasan bin ʿAlāeddîn kā'im oldı. Ol ġāyetde sünnî müslümān ve mütedeyyîn idi ve muḥibb-i ʿulemā ū meşāyiḫ ū ʿādil kimesne idi.

Ve Altı yüz on sekizde fevt olub yerine Ḫānd ʿAlāeddîn Muḥammed bin Ḥasan kā'im oldı. Ve Altı yüz elli üç senesinde oğlı Ḫāver Şāh işāretiyle ḳatl olundı. Mezbūr ʿAlāeddîn otuz beş yıl salṭanat eyledi baʿdehū oğlı Rüknüddîn Ḫāver Şāh kā'im oldı. Babasına ḳaṣd itdi. Anınçün mülkden çoḳluḳ menfaʿat bulamadı. ʿĀdetullāh **[64b]** bunuñ üzerine cārî olagelmişdir. Ve Altı yüz beş'de Hülāgü gelüb ol diyārıñ saltanatın Ḫāver Şāh'ıñ elinden aldı. Ve anlardan ṣoñra mülk münḳaṭıʿ oldı. Bu ṭā'ife ekser ṣarp kalʿalarda ḥükm iderler idi. Ol sebebden Selāṭîn-i Āl-i Selçūḳ ve ġayriler bunlara bir vech ile ẓafer ü çāre bulmamışlar idi.

Fî Ẕikri Mülūki'l-Mekketi Ve'l-Medîneti'l-Müşerrafeteyni min Evlādi Fātımatü'z-Zehrā

el-Ḥamdüli'llâhi'l-llezî şerrafe'l-insâne bi-ba'si'l-enbiyâi'l-mü'eyyidîne bi'd-delâ'il. Ve ce'alehum şu'ûben ve ḳabâ'ilen li-yu'rafûhu ve yu'bedûhu merra'l-ġadâti ve'l-aṣâ'il. Ve ce'ale eşrafe'l-enṣâbe mâ itteṣale bi-nesebi Ḥabîbihi'l-Mustafâ. Fe huve fi'l-ḥaḳîḳatihi "Ke-şeceratin ṭayyibetin aṣluhâ ṣâbitün ve fer'uhâ fi's-semâ'i." Ve âsera min humü'l-ḫulefâ'i'l-ḥunefâ'i bi-mezîdi'l-lutfi ve'ş-şerafi ve'l-ihtidâ'. Ve ce'alehum şümûsen li'l-mühtedîne ve büdûra'l-'adâleti li's-sâ'irîn. Ve's-ṣalâtü ve's-selâmü 'alâ men ḫassa bi-ṣıḥḥati'n-nesebi min beyni'l-ensâb. Ve efḍale min ẓuhûri ile'l-vücûdi mine'l-aṣlâb. Ve Âlihi'l-kirâmi't-ṭayyibîne ve Ṣahbihi'l-'Iẓâmi'l-bâhirîne ve aḥbâbihî ve ezvâcihî selâmen yeteṣâbeḳa'l-'aḳlu 'inde ta'dâdi efvâcih.[197] **Faṣl:** İmdi ma'lūm ola ki Mekke-i Mükerreme'de ve Tā'if'de ve Yenbu'da **[65a]** ve sā'ir-i Arż-ı Tihāme'de[198] ve Necid'de[199] ḥükm iden sādāt ki Benî Ḥasan'dan ola, dört kısımdır. Ḳısm-ı evveli Benî-Uḫaydır dirler. Aḫdar'ıñ taṣġîridir, aḥmer'iñ uḥaymer olduġı gibi. Anlarıñ evveli Yūsuf Uḫaydır'dır. Yemāme'de ḥākim ve emîr idi. Evvel Baṣra'da ḫalîfe olan İbrāhim'iñ oğlıdır. İbrāhim Mūsa'l-Cūn, Mūsā ʿAbdullāh, Maḥż-ı ʿAbdullāh, Ḥasan-ı Müsennā. Ḥasan-ı Müsennā Ḫażret-i Fāṭımatü'z-Zehrā oğlı Ḥasan bin ʿAlî'niñ oğlıdır. "Raḍıyallāhu teʿālā

[197] Delillerle desteklenen elçiler göndermek suretiyle insanı şerefli kılan, kendisini tanısınlar ve sabah akşam Ona kulluk etsinler diye insanları milletlere ve kabilelere ayıran, ucu göklerde kökü yerde sağlam o güzel ağaç misali neseplerin en hayırlısı olan Muhammed Mustafa'nın nesebiyle birleşen nesepleri en şerefli nesepler kılan, onlardan Halifeler çıkararak lütfunu fazlasıyla veren, onları hidayeti arayanlara yol gösterici güneşler yapan, sair kimseler için onları adaletin bedirleri kılan Allah'a hamd olsun. Bütün nesepler içinde en pâk ve sahih neseplerden en faziletli sulplerden vücut bulan Onun pak âline, şerefli yüce ashabına, zevcelerine, sevdiklerine aklın saymaktan aciz kalacağı kadar fevç fevç salat ve selam olsun.

[198] Arabistan'ın Kızıldeniz sahilindeki dar kıyı ovası. Ayrıntılı bilgi için bkz. Elnure Azizova, "Tihâme",*DİA*,XLI, s.153-154.

[199] Orta Arabistan'da bir bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz. Zekeriya Kurşun, "Necid",*DİA*,XXXII, s.41-493.

ʿaleyhim ecmaʿîn". Benî Ümeyye Devleti'niñ āḫirinde Nefsüz- zekiyye Muḥammedü'l-Mehdî bin ʿAbdullāhi'l-Maḥż, Mekke-i Mükerreme'de "*şerrafehallāhu teʿālā*" ḫilāfetle beyʿat olundı. Ḥattā ol meclisde Manṣūr-ı Düvāzkî ḥāżır idi. Muḥammed Mehdî'ye beyʿat idüb bir ḳaṣîde söyledi ve ol ḳaṣîdedendir: **Beyt:** ***Kūmū bi-bîʿatiküm yenḥafidu bi-ṭā'atina / İnne'l-ḫilāfete fī-küm yā Bene'l-Ḥasen!***[200]" **Nesr:** Ve Manṣūr, ḫalîfe olduḳda Muḥammed Mehdî ile mükātebāt ū muʿātebāt vāḳiʿ oldı ve Yūsuf Uḫayḍır'ıñ kendüden ṣoñra Yemāme'de üç oġlı ʿale't-tertîb ḥükm itdiler. Muḥammed ve İbrāhim ve Ebū Caʿfer Aḥmed. Ṣoñra Ḥasan nām oġlı ẓāhir olub Ḥicāz'a **[65b]** mālik oldı. Ve İki yüz elli bir'de Benî ʿAbbās elinde ḳatl olunub ṣoñra İsmāʿîl bin Yūsuf ẓuhūr idüb kesret-i ḳatl ile mevṣūf olduġı içün mezbūra "Siffāk" didiler. Ṣoñra ḳarındaşı Muḥammed bin Yūsuf emîr oldı. Ṣoñra Yūsuf bin Muḥammed bin Yūsuf Emîr oldı. Andan İbrāhim bin Muḥammed ḥükm eyledi. Andan Muḥammed bin Muḥammed ḥükm idüb Ḳarāmiṭa Mekke'ye geldikde anlar ile cenk idüb mezbūrı ḳatl itdiler ve andan ṣoñra Üç yüz on altı'da Ḥasān bin Yūsuf bin Muḥammed bin Yūsuf ḥükm eyledi. Andan ṣoñra oġlı Aḥmed ḥükm eyledi. Andan oġlı Muḥammed bin Aḥmed hükm eyledi. Andan ṣoñra Muḥammed bin Caʿfer bin Aḥmed ḥükm eyledi. Ol daḫi Ḳarāmiṭa elinde helāk oldı. Ṣoñra Ṣāliḥ bin İsmāʿîl bin Yūsuf emāret idüb anıñ evlādı Sūdān memleketinde Baḫr-i Muḥîṭ[201] kenārında Ġāna'da ḥükm eyledi. Ḳısm-ı sānîye Evlād-ı Mūsa'es-Sānî dirler. Benî Ḥasan dirler. Silsileleri böyledir: Mūsā bin ʿAbdullāh bin Mūsā el-Cūn bin ʿAbdullāh el-Maḥż bin Ḥasan el-Müsennā bin Ḥasān bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib. "*raḍıyallāhu teʿālā ʿanhüm ecmaʿîn.*" Bunlardan evvel Dāvūd bin Mūsā es-Sānî emîr olmuş idi. Baʿdehū Muḥammedü'l-Ekber **[66a]** bin Mūsā Muʿtez zamānında Medîne'de ẓuhūr idüb ḫilāfet daʿvāsın itmişdir. Baʿdehū oġlı Ḥüseyin emîr olmışdır. Andan oġlı Muḥammedü's-Sā'ir emîr oldı. Andan oġlı Ḥüseyin emîr olmışdır. Baʿdehū oġlı Ḥüseyin emîr olmışdır. Baʿdehū oġlı ʿÎsā bin Caʿfer emîr olmışdır. Üç yüz ḳırḳ'dan ṣoñra Ḫulefā-i Fāṭımiyyūn zamānında yiğirmi yıldan ziyāde istiḳlālen Mekke-i Mükerreme'de ve sā'ir-i Arż-ı Tihāme'de ḥükm eyleyüb baʿdehū Ebū Hāşim Muḥammed bin Ḥüseyin emîr oldı. Baʿdehū Ebū Caʿfer bin Hüseyin emîr oldı. Baʿdehū oğlı Caʿfer bin Muḥammed emîr oldı ve

[200] "Size bey'at etmemiz ve itaatimizi size tahsis etmemiz için ayağa kalkınız. Ey Hasan oğulları! Muhakkak hilâfet sizinledir."

[201] Ortaçağ İslam Coğrafyacılığında Okyanus'un karşılığı olarak kullanılan kelime. Ayrıntılı bilgi için bkz.Mustafa L. Bilge, "Okyanus", *DİA*,XXXIII, s.341-342.

ḥükm eyledi. Baʿdehū ḳarındaşı Ebu'l-Fütūḥ Ḥasan bin Caʿfer bin Muḥammed bin el-Ḥüseyin bin Muḥammedü's-Sā'ir emîr oldı. Ḥasan ġāyet bahādır ve şāʿir ve faṣîḥ kimesne idi. Dört yüz bir'de Şam'a varub istiḳlālen ḫilāfet daʿvā idüb kendüye "Rāşid Billāh" diyü laḳab virdi. Ve Ḫulefā-i Fāṭımiyye'den Ḥākim Biemrillāh'ıñ vezîri Ebū'l-Ḳasem Ḥüseyin bin ʿAliyyi'l-Maġribî Mışır'dan ḳaçub mezbūra vezîr oldı. Ḥākim bu kārdan gamgîn olub küllî māl ḫarc eyledi ve Şam'da Benî Cerrāḥ'la ittifāḳ idüb mezbūr Ebū'l-Fütūḥ'ı ṣıdılar. Andan Ebū'l-Fütūḥ dönüb ābā ū ecdādınıñ **[66b]** ḥükm eylediği Arż-ı Hicāz ʿavdet eyledi ve anda Dört yüz otuz'da göçdi ve yerine oġlı Tācü'l-Meʿālî Bi-Şükr ḥükm eyledi. Tācü'l-Meʿālî kerîm ve muḥşin ve şāʿir ū laṭîf-ṭabʿ ve bahādır kimesne idi. Dört yüz altmış dört'de göçdi. Yerine oġlı geçmeğe olmayub ʿaḳîm olmağla Benî Süleymān'dan Ḫamza bin Vehhās bin Dāvūd bin ʿAbdullāh bin Dāvūd bin Süleymān bin ʿAbdullāh bin Mūse'l-Cūn bin ʿAbdullāh bin Ḥasan bin Ḥasan bin ʿAlî bin Ebu Ṭālib "*raḍıyallāhu teʿālā ʿanhüm ecmaʿîn*" emîr oldı. Ve yedi yıla ḳarîb Ḫaremeyn-i Şerîfeyn'de ve sā'ir-i arż-ı Ḥicāz'da ve Tihāme'de ḥükm eylediler. Şoñra hükūmet, Benî Hāşim'e intikāl eyledi. Bu <u>z</u>ikr olunan Benî Süleymān Maġrib'de temellük ve ḥükūmet iden Benî Süleymān değildir. Anlar ġayri ṭā'îfedir. Anlar Tilimsān'da[202] ve Maġrib-i Evsaṭ'da niçe müddet ḥükūmet itmişlerdir. Süleymān bin el-Maḥż bin Ḥasan el-Müsennā bin Ḥasan bin ʿAlî'dir. Benî ʿAbbās zamānında ḳarındaşı İdrîs Maġrib'e vardıkdan ṣoñra mezbūr Süleymān daḫî Baṣra'dan firār idüb Maġrib'e varub Tāhzen'de emāret eyledi. Ṣoñra ḳarındaşı İdrîs'iñ vefātından ṣoñra varub Tilimsān'a ve sā'ir-i **[67a]** <u>s</u>üġūr-ı Maġrib'e istîlā idüb ḫilāfet ü salṭanat daʿvā eyledi ve ol memleketler müddet-i medîd anıñ evlādı elinde ḳaldı. Ve "*Ṣāḥibü'l-Keşşāf*"[203], kitābınıñ evvelinde medḥ itdiği Şerîf Ḥasan-ı Ḫamza'nın oğlı oğlı Taşġîr ile ʿAlî bin Umeysî bin Ḫamza bin Vehhās'dır. ʿÎsā Yemen'de Miḫalāk'da emîr idi. Ḳarındaşı Ebū Ġānim Yaḥyā gelüb ʿÎsā'yı ḳatl idüb yerine emîr oldı ve oğlı oğlı ʿUmeyyisî'den ḳaçub Mekke'ye geldi ve anda iḳāmet eyledi ve gāhî şürefā-yı Mekke'den niyābeten emāret eyler idi. Laṭîf-ṭabʿ ve kerîm ve ḫōş-sîret kimesne idi ve şiʿrde ve sā'ir-i ʿulūmda kāmil idi. *Ve kêfâhu medḥan <u>s</u>enāi'z-Zemaḫşerî ʿaleyhi ve tesdîdi kitābihî leh*. Ḳısm-ı <u>s</u>āli<u>s</u>e Hevāşim dirler**.** Anlarıñ evveli Ebū

[202] Cezayir'de bir şehir ve bu şehrin merkez olduğu idarî birim.Ayrıntılı bilgi için bkz. Ahmet Kavas, "Tilimsân",*DİA*,XLI, s.159-163.

[203] e*l-Keşşâf* adlı tefsiri yanında Arap dili ve edebiyatına dair çalışmaları ile tanınan çok yönlü Mu'tezile âlimi.Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Öztürk - Mehmet Suat Mertoğlu, "Zemahşerî",*DİA*,XLIV, s.235-238.

Hāşim Muḥammed'dir. Caʿfer oğlıdır. Caʿfer, Ebū Hāşim oğlıdır ve ol, Muḥammed oğlıdır. Muḥammmed, ʿAbdullāh oğlıdır ve ol, Ebū Hāşim Muḥammed oğlıdır ve ol, Ḥüseyin oğlıdır. Ḥüseyin daḫî Muḥammed oğlıdır. Muḥammed, Mūsā es-Sānî oğlıdır. Babası ve ceddi Yenbuʿda ve Vādî-i Mürd'e ḥākimler idiler. Baʿżı tārîhde Mekke-i Mükerreme'de daḫî ḥükūmet itmişlerdir. **[67b]** Ṣoñra Ebū Hāşim Muḥammed ḳuvvet ṭutub Mekke-i Mükerreme'yi Ḫamza elinden aldı ve müddet-i medîde Arż-ı Ḥicāz'da ḥükûmet eyledi ve yüz yıla ḳarîb ʿömr sürüb Dört yüz seksen yedi'de göçdi. Ve yerine oğlı Ebū Ḳālîte Ḳāsım emîr oldı. Ve Beş yüz on yedi'de göçdi. Andan ṣoñra oğlı Emîr Şücāʿ-ı Fāris Ḳālîte emāret eyledi. Andan ḳarındaşı Muḥammed bin Ḳāsım emîr oldı. Ve ḳarındaşı oğlı Umdetüddîn Hāşim bin Kālîte gelüb Muḥammed'i ḳatl eyledi ve yerine emîr oldı ve ʿUmeyyisî Yaḥyā cenge gelüb anlara ġalebe eyledi. Baʿdehū göçüb yerine oğlı Ḳāsım emîr oldı. Ṣoñra Kuṭbüddîn ʿÎsā bin Ḳālîte gelüb Ḳāsım'ı Mekke'den çıḳardı ve kendüsi emîr oldı. Ṣoñra vefāt idüb yerine oğlı Dāvūd temellük eyledi. Beş yüz seksen yedi'de ʿUmeyyisî Mükşir bin ʿÎsā gelüb Dāvūd ile cenk eyledi. Cebel-i Ebū Ḳubeys üzerinde bir ḳalʿa binā idüb Dāvūd'dan ve ʿAsker-i Mışır'dan münhezim olduḳda anda olur idi. ʿĀḳıbet Mışır cānibinden Mükşir'e muʿāvenet idüb Emāret-i Mekke anıñ üzerine muḳarrar eyledi ve andan recā itdiler ki Cebel-i **[68a]** Ebū Ḳubeys'de binā eyledüği ḳalʿayı naḳż eyleye. Ve Dāvūd varub Naḥle'de Beş yüz ṭoḳsan dört'de vefāt eyledi. Ṣoñra Muḥammed bin Mükşir emîr oldı. Ve Emîr Ḳatāde gelüb anı ḳatl idüb elinden Emāret-i Mekke ve Tihāme'yi aldı. Ḳısm-ı rābiʿa Benū Ḳatāde dirler. Ol Ḳatāde İdrîs oğlıdır. Ol daḫî Muṭāʿim oğlıdır. Muṭāʿim ʿAbdülkerîm oğlıdır. Ol, ʿÎsā oğlıdır. ʿÎsā, Ḥüseyin oğlıdır. Ḥüseyin, Süleymān oğlıdır. Süleymān, ʿAlî oğlıdır. ʿAlî, ʿAbdullāh oğlıdır. ʿAbdullāh, Ḥasān-i Müŝennā oğlıdır. Ḥasan-i Müşennā, Ḥasan bin ʿAlî oğlıdır. Ve Ḳatāde'niñ ḳarındaşı Şurraḫa bin İdrîs bin Muṭāʿim bin ʿAbdülkerîm'iñ evlādı ümerā ū sādāt-i Yenbuʿî'dir. Ḳatāde, melik-i celîldir ve ziyāde bahadır ve bülend-himmet ve ʿāl-î ḳadirdir. Ol Yenbuʿ Ḳalʿası'nda emāret eyleyüb baʿdehū Beş yüz ṭoḳsan ṭoḳuz'da ḫayl-i ʿasker ile gelüb Mekke-i Mükerreme ve ʿāmmeten Ḥicāz'ı Hevāşim elinden aldı ve ḫayl-i ʿasker cemʿ idüb Türk ḳullarını istiḫdām eyledi ve ḳabā'il-i ʿArab'ı ḳorḳudub cümlesi ḥudūd-ı Yemen'e varınca muṭîʿ oldılar ve Ḫalîfe Nāṣır Lidînillāh-i ʿAbbāsî **[68b]** Ḳatāde'ye tamām muḥabbet yüzin gösterüb niçe defʿa mükātebāt ile Baġdad'a daʿvet eyledi. Ol daḫî ʿāḳıbet icābet

idüb Baġdad'da teveccüh eyledi. Kūfe'ye vardıḳda ehl-i beled mezbūra ḳarşu gelüb zincîr ile yarar bir arslanı daḫî ḳarşu çıḳardılar. Fi'l-ḥāl Ḳatāde bunı görüb Mekke cānibine döndi ve eyitdi "*Ben bir diyāra girmem ki arslan anda ẕelîl ola*." Ve bu ebyātı Nāṣır Lidînillāh'a gönderdi: **Naẕm:** *"**Bilādî ve lev cāret 'aleyye 'azîzetün / Ve lev ennenî a'rā bi-hā ve ecū' / Ve li-ye keffün ḍarġāmun izā bi-betşahā / Bi-hā işterā yevmü'l-vegā ve ebî'u / Ve ebî'u mu'avveratün li-semmi'l-mülūki li-ẕahrihā / Ve fî batnihā li'l-mücdi beyne rabî' / E etrukü taḫte'r-rehâni ve ebteġā / Le-hā maḫrecen ennî izen le-rakî' / Ve mâ enne mā ille'l-miske fî gayri erdikum / Edū'a ve emmā 'indeküm fe-edî'"***[204]. **Neṣr:** Ḳatāde ʿādil ū munṣıf ū mehābet ū şecāʿat sāḫibi kimesne olub kendi ʿaskerinden ve ġayriden ehl-i fesād fesād itmeğe ḳādir değiller idi. Niçe defʿa Emîr-i Medîne Hāşim bin Ḳāsım ile ve Cumāz bin Şahne ile cenḳ eyleyüb āḫir Altı yüz on sekiz'de ḫayl-i ʿasker cemʿ idüb Medîne **[69a]** cānibine müteveccih oldı. Vādi'üs-Sibāʿ nām mevżiʿde muḥkem ḫasta olub gitmeğe ḳādir olmadı ve kendi ḳarındaşı ile oġlı Ḥasan'a biraz ʿasker ḳoşub gönderdi ve Ḥasan ʿUmeyyisî'niñ mülke ṭālib olduġın maʿlūm idinüb ʿUmeyyisî'ni helāk eyledi ve dönüb Ḳatāde yanına geldi. Ḳatade bu ḥālden bî-ḥużūr olub Ḥasan'a serzenîş itdi. Ḥasan daḫî ġażaba gelüb Ḳatāde'yi daḫî helāk eyledi ve kendi Mekke'de ve Arż-ı Ḥicaz'da emîr oldı. Lā-cerem memleketden mütemettiʿ olmayub Altı yüz on ṭoḳuz'da Yemen pādişāhı olan Melik Iḳsîs ḥacca gelüb Ḥasān ile cenk eyledi. Ve Ḥasan'a ġālib olub Mekke'yi elinden aldı ve Ḥasān Baġdad'a varub yüz bulmadı. Andan Mışır'a varub anda daḫî murādı el vermedi ve ḫā'ib ū ḫāsir helāk oldı ve Altı yüz yiġirmi altı'da Melik Iḳsîs fevt olub Yemen'e Melik-i Manṣūr ʿÖmer bin Resūl vālî oldı ve Mekke emāretin Rāciḥ bin Ḳatāde'ye taʿyîn eyledi ve hüccāc ile anı Mekke'ye gönderdi ve andan Altı yüz ḳırḳ yedi senesine değin **[69b]** muḳîm oldı. Andan ḳarındaşı oġlı Ebū Saʿd Ḥasan bin ʿAlî ibn Ḳatāde gelüb Mekke'ye vālî oldı ve Altı yüz elli bir'de ḳatl olunub Cumād bin Ḥasān ibn Ḳatāde vālî oldı. Andan yine Rāciḥ bin Ḳatāde gelüb tekrār Mekke'ye vālî oldı. Baʿdehū Rāciḥ'iñ oġlı Ġānim Mekke'yi babasınıñ elinden alub vālî oldı ve Rāciḥ Altı yüz elli dört'de vefāt eyledi. Andan şoñra İdrîs bin Ḳatāde ve Ebū Nümeyy Muḥammed bin Ḥasān bin ʿAlî bin Katāde gelüb Mekke'yi Ġānim'iñ elinden

[204] "Memleketim, bana zulmetse de kıymetlidir. / Her ne kadar ben orda çıplak ve aç olsam da / Tutuşuyla saldırdığım cesur bir avucum vardır. / Savaş günü onunla satın alır, onunla satarım. / Ve ben melikleri sırtında hasara uğratmak için zehir satın alırım / Ve onun karnında iki bahar arasında bir şifa vardır."

aldılar ve ikisi maʿan vālî oldılar. Ve Rāciḥ Altı yüz altmış yedi senesinde Ebū Nümeyy, İdrîs'i bir cenge ḳatl idüb kendüsi müstaḳillen vālî oldı ve ḫuṭbe ve sikkeyi kendi nāmına eyledi ve kendi ḥayātında mülkini Ḥumeyse ve Rumeyse nām oġularına virdi ve elli yıl miḳdārı ḥükūmet eyleyüb Yedi yüz bir'de vefāt eyledi. Ebū Nümeyy ḥalîm ve ṣāḥib-i vaḳār ve sāḥib-i re'y ü siyāset ve ehl-i ʿaḳl ū mürevvet kimesne idi ve laṭîf şiʿr diyüb meḥāsin-i efʿāline nihāyet yoġ idi ve Yedi yüz üç'de Mışır cānibinden Ebū Nümeyy evlādından Ebu'l-Ġays ve ʿAṭîfe **[70a]** nām kimesneler gelüb Mekke'ye vālî oldılar ve Yedi yüz otuz yedi senesine varınca dört ḳarındaşıñ mābeyninde niçe defʿa ḥarb ū ḳıtāl olub gāh Mışır cānibinden ve gāh Melik Ḫüdābende ṭarafından muʿāvenet içün ʿaskerler gelüb fitne kā'im oldı. ʿĀḳıbet Rumeyse'den mā-ʿadāsı helāk olub Emāret-i Mekke-i Mükerrem Rumeyse üzerine bāḳî ḳaldı ve Yedi yüz ḳırḳ altı'da Rumeyŝe maʿzūl olub Mışır'dan Melik-i Kāmil ʿAclān bin Rumeyse'yi Mekke'ye vālî kıldı ve Yedi yüz ḳırḳ sekiz'de ḳarındaşı Suḳbe kendüye müşārik oldı ve Yedi yüz altmış iki'de ikisi bile maʿzūl olub Mışır'dan Sind bin Rümeyse ve Muhammed bin ʿAṭîfe Emāret-i Mekke'ye taʿyîn olundı. Baʿdehū Suḳbe ve ʿAclān ʿavdet idüb vālî oldılar ve Sind ve Muḥammed'i Mekke'den ḳaçurdılar. Ve Yedi yüz altmış iki'de Suḳbe ölüb anıñ yeri ʿAclān oġlı Aḥmed'e taʿyîn olundı. Sonra cemîʿ-i emāreti Aḥmed'e tefvîż eyledi. Ve ʿAclān'ıñ müddet-i ḥayātında nāmı ḫuṭbede ve Zemzem üstünde taʿrîfte yād olunur idi. Ve Yedi yüz yetmiş yedi'de ʿAclān fevt oldı. **[70b]** Mezbūr ehl-i ʿaḳl ve ṣāhib-i mürüvvet ve bahādır kimesne idi. Şāhāne sarāy binā idüb ḫayli çoḳ ḳula mālik oldı ve her ne cānibe sefer itdiyse ġālib oldı. Ve Aḥmed Yedi yüz seksen sekiz'de vefāt idüb Müreyṣa oġlı Muḥammed bin Aḥmed bin ʿAclān vālî oldı ve Benî Ḥasan'dan babası Aḥmed niçe kimesne ḥaps itmiş idi. Muḥammed anlarıñ gözlerine mîl çekdi ve ʿİnān bin Muʿānis bin Rumeyse "*bi-ḳudretillāhi teʿālā*" ḥapsden ḫalās olub ṣağ ū ṣālim Mışır'a vāṣıl oldı ve emîr-i Mekke, Muḥammed'den şikāyet idüb kendüye Mekke emāreti tevfîż olunmaḳ ricā eyledi. Sulṭān-ı Mışır daḫî ḫōş diyüb ʿİnān'ı emîr-i ḥacc Mekke'ye gönderdi. Ve Muḥammed bin Aḥmed ḫilʿat giymek içün maḥmil yanına geldi. Bir fedā'î gelüb anı öldürdi ve ʿİnān bin Muʿaz, emîr-i ḥacc muʿāveneti ile Mekke'ye vālî oldı ve kendüye ʿAlî bin ʿAclān'ı şerîk eyledi ve ṣoñra aralarında nizāʿ olub niçe defʿa cenk itdiler. ʿĀḳıbet Yedi yüz ṭoḳsan dörd'inde ikisi daḫî Mışır'a varub Dîvān-ı Mışır'da ʿAlî

bin ʿAclān, ʿİnān'ıñ üstünde oturdı. **[71a]** Ve Sulṭān-ı Mışır, Mekke emāretin ʿAlî'ye taʿyîn idüb ʿİnān'ı Mışır'da ḥaps eyledi ve ʿAlî Mekke'ye gelüb ʿİnān'ıñ hevāsında olan eşrāf-ı ümerādan yetmiş kişiyi ḥaps eyledi ṣoñra her birisi bir vech ile ḫalāṣ olub ʿAlî bin ʿAclān'a ḳaṣd itdiler ve Yedi yüz ṭoḳsan yedi'de Vādî-i Merve'de anı ḳatl itdiler. Andan ḳarındaşı Ḥasan bin ʿAclān gelüb Kaʿbe'ye vâlî oldı ve ḳarındaşı ʿAlî'niñ ḳātillerini siyāseten cümlesin ḳatl eyledi ve bu sebebden Ḥasan'ın eʿyun-i nāsda mehābeti ziyāde oldı ve Sekiz yüz iki'de Mekke-i Mükerreme'de ʿaẓîm seyl olub Mescid-i Ḥarām doldı ve Bāb-ı Kaʿbe'den Beyt-i Şerîf'e seyl girdi ve Mekke'de çoḳ evler ḫarāb olub ḫayl-i nüfūs telef oldı. Ve bu senede Ḥarem-i Şerîf'de ateş düşüb yüz otuz taş direk yanub ʿamelden ḳaldı. Ve Sekiz yüz yedi'de Mekke-i Mükerreme'de iki kāḍî iḥdaṣ oldı. Birisi Mālikî ve birisi Ḥanefî. Ol āna gelince ancaḳ Şāfiʿî kāḍîsı ḥükm ider idi. Ve Sekiz yüz on sekiz'de Şerîf Ḥasan ʿazl olunub yerine Mışır'dan Rumeyṣe bin Muḥammed bin ʿAclān **[71b]** irsāl olındı. Ve Sekiz yüz on ṭoḳuz'da Şerîf Ḥasan'a emaret içün menşūr virdi ve Ḥasan, Yenbuʿ beği Şerîf Muḳbil ibn Baḫtiyār'ı yanına alub Rumeyṣe ile muḥkem cenk eyledi. ʿĀḳıbet Ḥasan ġālib olub ehl-i Mekke, Muṣḥaf'lar ile karşu gelüb Ḥasan'dan emān ṭaleb eylediler. Ḥasan daḫî emān virüb üç gün içinde Rumeyṣe ve tevābiʿi Mekke'de çıḳub Yemen cānibine teveccüh eylediler ve Şerîf Ḥasan daḫî Mekke'ye dāḫil olub ḳarār eyledi. Ve Sekiz yüz yiğirmi yedi'de Ḥasan maʿzūl olub yerine Mışır cānibinden ʿAlî bin ʿİnān bin Muġānis biraz ʿasker ile emîr naṣb idüb gönderdiler. Ve Sekiz yüz yiğirmi ṭoḳuz'da Şerîf Ḥasan Mışır'a varub tekrār Mekke emāretin aldı ve her yıl on biñ flori virmeğe iltizām eyledi ve şarṭ eyledi ki Cidde'niñ cerāyimî maḥṣūli kendiniñ ola ve Hind cānibinden gelen gemileriñ aʿṣārı, ṣāḥib-i Mışır'ıñ ola. Ve bu ḥāl üzre yedi yüz ṭoḳsan yedide Mışır'dan çıḳub Mekke'ye ʿazm iderken yolda fevt oldı ve oġlı Şerîf Berekāt'ı muḳaddemā Mekke'ye **[72a]** göndermiş idi. Pes, Şerîf Berekāt Mekke'den gelüb babasınıñ meyyitin alub getürüb Mekke'de Muʿallā'da defn eyledi. Seyyid Ḥasan altmış yıldan ʿömr sürüb otuz iki yıl Mekke'de vālî oldı. Ehl-i ḫayr ve ṣabūr ve ṣāḥib-i ḥayā ve mürüvvet kimesne idi. Dā'im ḫayr ū ṣadakāt ider idi. Mekke'de nisvān ū ricāl içün iki ribāṭ bina eyledi ve bîmāristānı maʿmūr idüb aña evḳāf taʿyîn eyledi ve niçe köhne ribāṭları tecdîd eyledi ve Sulṭān-ı Mışır Melik Eşref fevt olub Melik Ṭāhir Çaḳmaḳ sulṭān olduḳda Şerîf Berekāt'ı ʿazl idüb yerine Ḳırḳ beş'de ʿAlî bin ʿAclān'ı Mekke'ye emîr idüb Mışır'dan gönderdi ve Şerîf

Berekāt'ı ʿAlî ile muḥkem cenk eyledikden ṣoñra ṣınub Yemen cānibine tevveccüh eyledi. Baʿdehū ʿAlî bin Ḥasan maʿzūl olub Ebū'l-Ḳāsım bin Ḥasan Mekke'ye vālî olundı ve Sekiz yüz elli'de Şerîf Berekāt, oġlı Muḥammed'i hedāyā ile Mıṣır'a gönderüb tekrār Mekke emāretin ṭaleb eyledi ve Sulṭān-ı Mıṣır daḫî icābet idüb Berekāt'ı Mekke'ye vālî eyledi ve Şerîf **[72b]** Berekāt'ıñ Mıṣır'a gelmesin ṭaleb eyledi. Berekāt daḫî Mıṣır'a varub küllî iḫtirām ū ikrām eyledi ve dönüb Mekke'ye gelüb serîr-i ḥükūmetde müstaḳil oldı ve Sekiz yüz elli ṭoḳuz'da Vādî-i Ferr'de fevt olub aʿnāḳ-ı ricālde Mekke'ye getirilüb Muʿallā'da[205] defn olundı ve oġlı Muḥammed anıñ üzerine bir ʿālî ḳubbe binā eyledi. Şerîf Berekāt ʿāḳl u fāżıl ve şecîʿ u 'afîf kimesne idi. Laṭîf naẓma ḳādir idi. Melik-i ʿĀdil Muḥammed bin Berekāt: Babasından ṣoñra müstaḳillen serîr-i mülke cülūs eyledi ve Sekiz yüz yetmiş yedi'de ʿIraḳ Pādişāhı Uzun Ḥasan Mekke-i Mükerreme'ye maḥmil gönderüb Rüstem nām Emîr-i Ḥacc ile ve Aḥmed nām ḳāḍī ile sancāḳlar ve ʿalemler ve bir miḳdār ʿasker gönderdi. Mekke'ye geldiklerinde Şerîf Ḥasan, Emîr-i Ḥacc'ı ve ḳāḍī'yı ṭutub ḳayd ū bend ile Mıṣır'a gönderdi. Mıṣır sulṭānı bu ḥālden ġāyet ḥaẓẓ idüb Melik-i ʿĀdil Muḥammed'e inʿāmlar ve iḥsānlar ve bir altun cevherdār ḳılıç ve altun eyerli at gönderdi. Ve Sekiz yüz ṭoḳsan iki'de Yemen sulṭānı Muḥammed bin ʿAbdulvehhāb bin **[73a]** Ṭāhir fevt olub ol diyārda iḫtilāl vāḳiʿ oldı ve Melik-i ʿĀdil Şerîf Muḥammed Diyār-ı Yemen'den baʿżı yerleri istîlā eyledi ve bu senede Mıṣır'dan menşur gelüb Aḳṭār-ı Ḥicāz ve Yenbuʿ tā ḥudūd-ı Şam'a varınca Melik ʿĀdil Muḥammed'e verildi ve Medîne-i Münevvere'de evvel Mıṣır Sulṭanı nāmına ve andan Melik Muḥammed ʿĀdil nāmına ve andan Medîne-i Münevvere Emîri nāmına ḫuṭbe oḳundı ve Melik ʿĀdil Muḥammed her cānibe ʿasker gönderüb Ḳabā'il-i ʿArab'ı ṭavʿan ve kerhen kendüye muṭîʿ eyledi ve ʿadl ū şecāʿat ile vüsʿat-i memleket ile ṣît ū ṣadāsı ʿāleme münteşir oldı ve Ṭoḳuz yüz üç'de Vādî-i Ebār nām maḥallde fevt oldı ve aʿnāḳ-ı ricāl üzre getirilüb Mekke'ye getürdiler ve Mescid-i Ḥarām'a idḫāl olunub yedi kerre Kaʿbe'yi tavāf itdürüb ve bāb-ı Kaʿbe'de namāzın ḳıldılar. Baʿdehū Muʿallā'da defn olunub üzerine oğlı Seyyid Berekāt ʿālî ḳubbe binā eyledi ve on altı ḳalub içlerinden Seyyid Berekāt, babası yerine kā'im oldı. Babası Melik ʿĀdil Muḥammed Sekiz yüz yetmiş yedi'de mezbūr Berekāt'ı Mıṣır Sulṭānı Melik

[205] Mekke'nin en eski mezarlığı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mustafa Fayda, "Cennetü'l-Muallâ",*DİA*,VII, s.387-388.

Eşref **[73b]** Ḳāyıtbay'a gönderüb emāretde kendüye şerîk olmasın ricā itmişidi. Melik Eşref daḫî mes'ūliyyeti ḳabūl idüb Berekāt'ı taʿẓîm ile kendi cānibine göndermiş idi. Berekāt Mekke'ye geldikde Melik ʿĀdil Muḥammed, mülkden el çeküb cemîʿ-i umūr-ı mülki ve ḳiyāde cüyūşı cümle Berekāt'a sipāriş itmişidi. Şerîf Berekāt gereği gibi ḥükm idüb ḥıfẓ ū hırāŝet ve emn ū ʿadāletde lāzım olanı edā itmişidi ve Ṭoḳuz yüz altı'da Mekke-i Mükerreme'de bir fitne ḥādiṯ olub ol sebebden Emîr-i Ḥacc muʿāvenetiyle Şerîf Çerāġ bin Muḥammed bin Berekāt Mekke'yi istîlā eyleyüb ṣoñra ḥüccac ile Şam'a çıḳub kendi ṣoñra Ṭoḳuz yüz yedi'de Mekke'ye teveccüh idüb Mekke'ye ḳarîb yerde fevt oldı ve tekrār Şerîf Berekāt Mekke'ye ḳarîb bir yerden gelüb ḳarār ṭutdı ve Ṭoḳuz yüz sekiz'de Yenbuʿ cānibinden hüccac yaġma olunub ol sebebden Şerîf Cāzān bin Muḥammed bin Berekāt Mekke'yi istîlā eyledi ve Şerîf Berekāt ile cenk idüb ol ḥālde Benî İbrāhim gelüb Mekke şehrin muḥkem ġāret eyledi ve Şerîf Cāzān bu seneniñ āhirinde Mekke'de ḳatl olundı ve Muḥammed **[74a]** bin Berekāt evlādından Ḥumeyṣa Mekke'yi istîlā eyledi. Zîrā ki Berekāt Mışır'a Sulṭān Ġavrî'ye varmışidi ve Berekāt gelib Mekke aʿmālinden Şarḳ'da sākin oldı ve cemîʿ-i ḫuṣūṣdan el çeküb fāriġ oldı ve Ṭoḳuz yüz ṭoḳuz'da hüccacla Mışır'dan ḥükmler geldi ki, Ḫumeyṣa, Mekke Emāreti'nden maʿzūl olub Şerîf Berekāt isterse kemākān vālî ola ve illā her kimi isterse anı vālî naṣb eyleye. Berekāt daḫî emāreti ḳabūl itmeyüb ḳarındaşı Şerîf Kāyıtbay Mekke'ye vālî eyledi ve oġlı ʿAlî bin Berekāt'ı aña şerîḳ eyledi ve yine cemîʿ-i mühimmāt-ı umūrı ve tedbîr-i aḥval-i memleketi Şerîf Berekāt görürdi. Birḳaç yıldan ṣoñra aḥvāl-i memleket muḫtel olub ol diyārdan bi'l-külliyye emān ḳalḳmışdı. Bi-Ḥamdillāh Şerîf Berekāt, Benî İbrāhim üzre ġazā idüb anları helāk eyledi ve Bilād-ı Şam'dan Ḫusmā'ya ġazā idüb anlara ġālib olub memleketlerini istîla eyledi ve sā'ir-i ehl-i fesād olan Ḳaba'il-i ʿArab'ı ḳorḳudub fitnelerin sākin eyleyüb yümn-i Berekāt ile tekrār niẓām ū intiẓām buldı. Ṣoñra oġlı oġlı ölüb yerine oġlı Muḥammed Şāfiʿî'yi emîr naṣb eyledi. Mezbur, Mışır'da **[74b]** velādet itmeġin babası Berekāt teyemmünen bi'l-İmāmi'ş-Şāfiʿî adını Şāfiʿî ḳomışidi. Çoḳ zaman geçmeyüb ol daḫî fevt olub Berekāt anıñ yerini oġlı Şerîf İbn Nümey İbn Berekāt nām emîri ta'yîn eyledi ve Ṭoḳuz yüz on sekiz'de Mekke-i Mükerreme'de şirketle emāret iden Şerîf Ḳāyıtbay fevt olub Şerîf Berekāt, oġlı Ebū Nümey bin Berekāt'ı Mışır'a gönderdiği müstaḳillen Emāret-i Mekke, mezbūra tefvîż oluna. Sulṭān Ġavrî daḫî mes'ūlüne icābet idüb Ebū Nümey bin

Berekāt'ı ḫōş görüb ʿizzet ū iḥtirāmla anı Mekke'ye gönderdi ve aña Ḥaremeyn-i Şerîfeyn ve Yenbuʿda ve muṭlaḳā Arż-ı Ḥicāz'da ḥükūmet içün menşūr virdiler ve Ebū Nümey Mekke'ye ḳarîb geldükde Şerîf Berekāt ve sā'ir-i eşrāf ū aʿyān zînetle ḳarşu varub istiḳbāl eylediler. Ve bu tārîḫe gelince ol diyārda ḥākim ū vālî Olʼdır. Ġāyet-i ʿādl ū ʿāḳîl ū müdebbir ve ehl-i ḫayr kimesnedir. Bi-hamdillāhi teʿālā anıñ eyyām-ı devletinde hüccacdan ve ġayrıdan bir kimesneye żarar terettüb itmemişdir. Taḥt-ı ḥükūmetinde bî-ʿaded māl-dār hācegîler her yerden istirāḥat itmişlerdir. Hîç biriniñ malına ṭamaʿ **[75a]** idüb taʿarruż itmemişdir ve emn ū emān şol ḥaddededir ki, bir aylıḳ yol gitseñ ve başına bir ṭabaḳ alsan kimesne saña, "*Bu nedir ve ḳanden gelüb ḳande gidersin?*", dimez. İnṣāf idelim, bu mertebe żabṭ ū emān ḳande olur. Ve Sulṭān Selîm Ḫān "'*aleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıḍvān*" tārîḫiñ Ṭoḳuz yüz yiġirmi ikisi'nden Mışır'a varub fetḥ itdükde, Şerîf Berekāt, oġlı Şerîf Ebū Nümey ile Mışır'a gelüb Sulṭān Ḫān Ḫażretleri'ne Nîl-i Mübārek üzerinde Ravḍa'da mülākāt idüb Beyt-i Şerîf'iñ miftāḥların getürüb teslîm eyledi ve ricā eyledi ki, oġlı Ebū Nümey'i kemākān Ḥaremeyn-i Şerîfeyn'niñ ve ʿāmmeten ḥudūd-ı Şam'ıñ emāretin ve ḥudūd-ı Şam'dan ḥudūd-ı Yemen'e varınca olan Aḳṭār-ı Ḥicāziyye'niñ emāretin tefvîż eyleye. Sulṭān Selîm daḫî anları ḫōş görüb didüklerin ḳabūl eyledi ve her birine ḫilʿatler ve ḳılıçlar virüb Mekke'ye gönderdi ve ʿāmme-i Cidde benderiniñ maḥṣūlin Ebū Nümey bin Şerîf Berekāt'a virdi ve Ṭoḳuz yüz otuz bir'de Şerîf Berekāt fevt olub Muʿallā'da defn olundı. Üzerine ʿālî ḳubbe binā olundı. **[75b]** Şerîf Berekāt, ʿādl ū ʿākl ve ehl-i re'y ū tedbîr ve ṣāḥib-i dîn ū şecāʿat kimesne idi. Ve Ṭoḳuz yüz elli sekiz'de Mışır Emîr-i Ḥaccı Mahmūd Beġ gelüb Mekke'de küllî fesād eyledi ve Şerîf Ebū Nümey'in ʿale'l-ġafle evin basub ḳıtāl eyledi. ʿĀḳıbet nesne başarmayub fiʿline nādim oldı ve eğer Ebū Nümey'iñ ʿināyeti olmasa hüccac cemîʿan yaġma olırdı. Pes bu ḥālden ṣoñra Şerîf Ebū Nümey oġlı Şerîf Aḥmed[206] Bāb-ı ʿĀlî'ye gönderdi ve ricā itdi ki, emāretin tefvîż u taḳlîd eyleyeler. Sulṭān Selîm Ḫān daḫî mezbūr Aḥmed'i oġul idinüb küllî riʿāyetler eyledi ve anıñ murādın revā ḳıldı. Ve Ṭoḳuz yüz altmış üç'de Şerîf Aḥmed, Arż-ı Ḥicāz'da Ferîḳ nām maḥallde fevt olub aʿnāk-ı ricālde Mekke'ye ḥaml olunub getürdiler ve Muʿallā'da defn olundı ve babası Ebū Nümey üzerine bir ʿālî ḳubbe binā eyledi. Andan ṣoñra muḥarrir-i kitābıñ vālid-i

[206] Orijinal metinde bir kelimelik yer boş bırakılmıştır.

mācidi Emîr Ḥasan bin Emîr Aḥmed bin Yūsuf bin Aḥmed bin ʿAlaeddîn-el Ḥüseyin el-Ḥanefî Mekke-i Mükerreme'de ḳāḍī iken Şerîf Ebū Nümey'iñ evlādından Şerîf Ḫasan, reşîd ū kāmil ū ʿādl ū ʿākl olmaġın Şerîf Ebu Nümey'in **[76a]** mes'ūlüyle Bāb-ı ʿĀlî'ye, Şerîf Aḥmed yerine vālî olmasını ricā idüb ʿarż eyledi. Pādişāh-ı cennet-mekān Sulṭān Süleymān Ḫān "ʿaleyhi'r-raḥmeti ve'r-rıḍvān" Ḫażretleri daḫî mes'ūlüne ḳabūl idüb Berāt-i Hümāyūn yazılub denmiş ki "*Mekke-i Mükerreme Ḳāḍîsı Mevlāna es-Seyyid Ḥasan seniñ istiḥḳāḳına ve ḥüsn-i ḥāline şehādet itmeġin seni Ḥaremeyn-i Şerîfeyn'e vālî itdüm!*" Cümle aʿyān ū eşrāf ve cümle 'asker ū ḳabā'il Ḥarem-i Şerîf'de cemʿ olub Zemzem önünde Re'îs, Menşūr-i Eyālet-me'āb'ı oḳuyub andan Şerîf Ḥasan'a ḫilʿat taḳlîd ve muraṣṣaʿ seyf himmet ū ʿatā olunub Pādişāh'ıñ eyyām-ı saʿādetiçün duʿālar olundı ve andan şürefā ū aʿyān ḳalḳub şükrenlillāhi teʿālā Beyt-i Şerîf'i ṭavāf idüb pādişāhıñ emriyle Şerîf Ḥasan serîr-i ḥükūmete cülūs eyledi. Ḥālā ol diyārda ḥükūmet ū eyālet anundur. Ve Ṭoḳuz yüz seksen bir'de Ṭāif'iñ üsti yanında olan Ehl-i Buḥayle ʿisyān üzerine olmaġın, Şerîf Ḥasan ḫayli ʿasker cemʿ idüb anlar ile cenk itdi ve anlara ġālib oldı ve cümle memleketlerin żabṭ idüb Buḥayle ve Zehrān ve Rāvān nām ḳaṣabalarında **[76b]** ḳā'idler ve ḳāḍīlar naṣb eyledi. Buhayle, vāsiʿ bir yerdir ve hevāsı ḫūb ve ṣuyı çoḳ ve bāġ u baġçesi ve zirūʿi vāfir yerdir. Ehl-i Buḥayle ilā hāze'l-ān bir sulṭānıñ itāʿatinde olmamışlar idi. Ve Ṭoḳuz yüz üç'de Şerîf Ḥasan, Necid Vilāyeti'nden Baṣra ḳurbunda bir ʿArab ḳabîlesiyle cenḳ eyledi ve anlara ġālib olub baʿżı memleketlerini aldı ve ḥıfẓ u żabṭ içün ādemler taʿyîn eyledi. *Vallāhü Teʿālā a'lemü bi's-ṣavāb!*

Fî Ẕikri Şürafā'i'l-Medîneti'n-Nebeviyyeti'l-Münevverati

Benî Ümeyye zamānında Medîne-i Münevvere'de Ḥasan-ı Müsennā, Evḳāf ve Ṣadakāt üzerine vālî olub baʿdehū ʿAbdurraḥmān bin el-Eşʿas ʿIraḳ'da Ḥasan'a beyʿat idüb ḫalḳı anın ṭāʿatine daʿvet eyledi. ʿAbdurraḥmān ḳatl olunduḳda Ḥasan iḫtifā eyledi. Ṣoñra Velîd bin ʿAbdülmelik cānibinden mesmūm olub fevt oldı. Baʿdehū ḳarındaşı Zeyd bin Ḥasan bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib, evḳāf ve ṣadakāt üzerine vālî olub ṣoñra Manṣūr-ı Düvazki zamānında Medîne-i Münevvere'nin ve sā'ir-i nevāḥîniñ emîri oldı ve yüz yıl ʿömr sürdi. Ṣoñra **[77a]** Ḥażret-i ʿAlî "*kerremellāhu vechehū*" ḳarındāşı ʿUḳayl'iñ neslinden

Emîr Müslim bin ʿUḳayl bin Muḥammed bin ʿAbdullāh bin Muḥammed bin ʿUḳayl Medîne-i Münevvere'de aṣāleten vālî oldı. Baʿdehū bir cengde ḳatl olunub anıñ evlādından Ebu'l-ʿAşem Müslim bin Muḥammed bin Müslim vālî olub ḥaylî müddet ḥüḳūmet eyledikden ṣoñra Üç yüz otuz'da fevt oldı. Mezbūr Müslim laṭîf-sūret ve ḫōş-sîret, müte'eddeb kimesne idi. Baʿdehū müddet-i medîde ʿAbdullāh bin Ḥasan bin ʿUbeydullāh bin ʿAbbās bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib "*raḍıyallāhu ʿanhüm*" Ḥaremeyn-i Şerîfeyn'de hem ḳāḍī ve hem emîr oldı. Baʿdehū İsḥaḳ bin Muḥammed bin Yūsuf İbn Caʿfer bin İbrāhim el-Aʿrābî bin Muḥammed bin ʿAlî bin ʿAbdullāh el-Cevād İbn Caʿferi't-Ṭayyād Medîne-i Münevvere'de emîr oldı ve Medîne-i Münevvere'niñ sūrını binā eyledi. Baʿdehū Devlet-i Fāṭımiyyūn'da Emîr Ḥasan bin Ṭāhir bin Müslim bin ʿUbeydullāh bin Ṭāhir bin Yaḥyā bin Ḥasan bin Caʿfer el-Miḥacce bin ʿUbeydullāh bin el-Ḥüseyin bin ʿAlî bin el-Ḥüseyin bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib "*raḍıyallāhü teʿālā ʿanhüm*" Medîne-i Münevvere'de müstaḳillen vālî oldı ve kendi nāmına ḫuṭbe oḳutdı. Babası Müslim, emîr-i celîs idi ve ʿālim ū fāżıl ve muḥaddiṣ **[77b]** kimesne idi ve her vechle ḫalḳın maḳbūl ū merġūbi olub sulṭān denlü aña iḳbāl iderler idi. Fāṭımiyyūn'dan Muʿiz Ḫalîfe, anı ṭutub ḥaps eyledi. Ve ʿāḳıbet niçe olduġı maʿlūm olmadı. Oġlı Şerîf Ḥasan bu ḥāli görüb Medîne'ye geldi ve anda ḫurūc idüb daʿvā-yı mülk eyledi ve kendüye ʿammîsi oġlı Ebū ʿAlî bin Ṭāhir'i şerîk idüb umūr-ı memleketi ve ḳıyāde-i cüyūşı aña ışmarladı. Ebū ʿAlî fevt olıcaḳ, oġulları Ḫorasan'a Maḥmūd bin Sebüktegin'e geldi muʿāvenet ṭalebi içün. Bi-ḥikmet-i Ḫüdā anda fevt oldı ve Hānî ve Mehna Medîne'de ḳaldılar. Ve bu mābeynde niçe defʿa cenk olub ʿāḳıbet Emāret-i Medîne-i Münevvere Ebū ʿAmmāre Mehnā bin Ebū Hāşim Dāvūd bin el-Ḳasım bin ʿAbdullāh bin Ṭāhir bin Yaḥyā bin Ḥasan bin Caʿfer el-Miḥacce üzerinde kaldı. Andan ṣoñra Emāret-i Medîne-i Münevvere Ḥüseyin-i Muḥayyıṭ bin Aḥmed bin el-Ḥüseyin bin Ebū Hāşim Dāvūd bin el-Ḳasem bin ʿAbdullāh bin Ṭāhir bin Yaḥyā üzerinde ḳaldı. Yedi ay miḳdārı emāret eyledi. Mezbūr ʿābid ū zāhid ve ehl-i veraʿ kimesne idi. Baʿdehū Emāret-i Medîne-i Münevvere Şihābü'**[78a]**ddîn Ḥüseyin bin Ebū ʿAmmāre Mehnā'ya muḳarrer eyledi. Baʿdehu oġlı Mühenne'l-Aʿrec'de ḳarār itdi. Ve bunuñ evlādına Mehnā'iyye dirler. Müddet-i medîde ḥükm idüb baʿdehū oġlı Ḥüseyin bin Mühennā vālî oldı. Andan ḳarındaşı Ebū ʿUbeydullāh Mehnā emîr oldı. Andan ṣoñra birāderi Ebū Ḳuleyne Ḳāsım bin Mühennā vālî oldı. Ebū Ḳuleyne ʿaẓîmü'l-ḳadr ū şecîʿ ū ḳavî ū dîndār ū ṣāliḥ ū ehl-i tedbîr kimesne idi.

Ṣelāḥaddîn, mezbūru muḥkem sever idi. Ḥattā Beş yüz seksen dört'de Ḳudüs-i Şerîf fetḥinden ṣoñra sefer idüb Lādiḳıyye ve Ṣahbun ve Befrās'ı fetḥ eyledi. Şerîf-i meẕkur, bu fütūḥātda Ṣelāḥaddîn ile meʿan idi. Baʿdehū oġlı Hāşim bin Ḳāsım Medîne-i Münevvere'de babasınıñ vefātından ṣoñra vālî oldı ve niçe defʿa Mekke vālîsi olan Ḳatāde ile cenḳ idüb aña ġālib oldı ve Altı yüz on iki'de Şam'da Melik-i Eyyūbî yanına vardı ve Ḳatāde üzerine yardım ṭaleb itdi ve gelürken yolda vefāt eyledi ve gelen ʿasker Hāşim'in ḳarındaşı oġlı Emîr ʿİzzeddîn Cumād bin Ḳāsım üzerine cemʿ olub Ḳatāde ile Vādî-i Ṣuġrā'da cenḳ idüb Ehl-i Medîne ġālib olub Ḳatāde, Yenbuʿ Ḳalʿası'nda girdi ve anda **[78b]** anı ḥiṣār idüb baʿdehū mābeynlerine müṣāleḥa vāḳiʿ oldı ve Altı yüz elli sekiz'de ṭā'îfe-i Tatar, Ḫalîfe-i ʿAbbāsî Muʿtāṣım Billāh'ı ḳatl idüb Mekke'de Şerîf Ebū Nümey ve Medîne'de Şerîf ʿİzzeddîn Cumād bāḳî kaldı. Andan ṣoñra Medîne-i Münevvere'de Emîr Şeyḫa bin Hāşim bin Ḳāsım emîr oldı. Baʿdehū Ebū Sifd Cumād bin Şeyḫa emîr oldı. Baʿdehū birāderi Emîr ʿÎsā bin Şeyḥa emîr oldı. Mezbūra Ḫārūn dirler idi. Zîrā ki ġāyetle ġażab-nāk ve şedîdü'l-be's kimesne idi. Baʿdehū ḳarındaşı Emîr Münîf bin Şeyḫa emîr oldı ve Yedi yüz dört'de vefāt idüb yerine birāderi oġlı Ebû ʿĀmir Manṣūr bin Cumād bin Şeyḫa emîr oldı. Baʿdehū ḳarındāşı Muḳbil bin Cumād bin Şeyḫa emîr oldı. Baʿdehū Manṣūr'uñ oġulları Kebş ve Kübeyş ve Fużayl ve ʿAṭıyye nām kimesneleriñ arasında Emāret-i Medîne içün nizāʿ olub herbiri bir zamānda birer miḳdār emîr oldılar. Baʿdehū Emîr ʿAṭıyye cümlesine ġālib olub Yedi yüz seksen üç'de fevt olub yerine oġlı Muḥammed bin ʿAṭıyye emîr oldı ve Yedi yüz seksen sekiz'de Muḥammed fevt olub yerine ʿUmeyr bin Ḳāsım bin Cumād vālî oldı. Baʿdehū Cemāled **[79a]** dîn Cumād bin Hibe bin Cumād bin Manṣūr bin Cumād emîr oldı ve bunuñ zamānında ḫayli fetret olub Mışır Sultānı Melikü'n-Nāṣır, Medîne-i Münevvere Emāreti'n daḫî Mekke-i Mükerreme Emîri olan Ḥasan bin ʿAclān'a tefvîż eyledi ve Ḥasan bin ʿAclān re'yiyle Medîne-i Münevvere Emāreti Sābit bin Nefîr bin Hibe bin Cumād Manṣūr üzerine muḳarrer oldı. Ve Sekiz yüz on bir'de Sābit fevt olub yerine ʿAclān bin Nefîr bin Hibe bin Cumād emir oldu. Ve sekiz yüz yiğirmi ikide Aclān ʿazl olunub yerine Emîr ʿAzîz bin Henāziʿ bin Cumād bin Hibe bin Manṣūr emîr oldı. Baʿdehū Sekiz yüz yiğirmi beş'de fevt olub yerine Ḥasan bin Cumād bin Hibe emîr oldı. Baʿdehū Înān bin Cumâd bin Hibe emîr oldı. Baʿdehū ma'zūl olub yerine Emîr Māniʿ ibn ʿAlî bin ʿAṭıyye bin Manṣūr emîr oldı ve Sekiz yüz otuz ṭoḳuz'da fevt olub yerine Vesbān bin Māniʿ

emîr oldı. Mezbūr Süleymān şecî‘ ū ʿādil ve ehl-i veraʿ ū tedbîr, ṣāḥib-i inṣāf kimesne idi. Baʿdehū Ümyān bin Māniʿ bin ‘Aṭıyye emîr oldı. Baʿdehū Süleymān bin ʿAzîz bin Henāziʿ bin Hibe bin Cumād **[79b]** bin Manṣūr emîr oldı. Ve bunlardan ṣoñra olan Ümerā’-i Medîne’niñ tafṣîl-i aḥvāline ıṭṭılāġımız olmamaġın taʿārruz olunmadı. Lākin yine Emāret-i Medîne-i Münevvere ilā hāze’z-zamāni ol ṭā’îfeniñ ellerindedir. **Faṣl**: Sābıḳda ẕikr olunan Ca‘ferü’l-Mihacce bin ʿUbeydullāhi’l-A‘rec oġlı Ḥüseyin, Belḫ şehrine varub anda anıñ evlādı Mülūk-i Belḫ ve Sādāt-i Nükebā olmuşlar idi. Tafṣîl-i hālleri maʿlūmumuz olmamaġın aḥvālleri ʿale’l-infirād şerḥ ū beyān olunmadı.

Fî Ẕikri’l-Edāriseti Fi’l-Maġribî

Melikü’l-Celîl İdrîs bin ʿAbdullāh el-Maḥż bin el-Ḥasan bin el-Ḥasan es-Sibṭı’l-Kebîr bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib Ṣāḥib-i Faḫ Ḥüseyin bin ʿAlî bin el-Ḥasan el-Müselles bin el-Ḥasan bin el-Ḥasan bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib “*raḍıyallāhu teʿālā ʿanhum*” Medîne-i Münevvere’de ẓuhūr idüb ḫalîfe olduḳda ḥacc içün Mekke-i Mükerreme’ye vardı. Nāgāh Benî ʿAbbās’dan ol mevsimde ḫayli ādem bulunub Ḥüseyin ile cenk itdiler ve anı şehîd itdiler. Ve meẕkūr İdrîs ile ol ḥālde bile idi. Baʿdehū Mışır’a firār eyledi ve anda Vāżıḥ nām emîr Ṣîʿî olmaġın İdrîs’i ʿale’l-ʿacele Ġarb’a îṣāl eyledi ve anda Sūs-i Evseṭ’de[207] Yüz yetmiş iki’de ẓuhūr eyleyüb ḫalḳı aña iṭāʿat **[80a]** itdiler ve anda olan Zenāne ve Maṣmūne Ḳabîleleri ve sā’ir-i Ḳabā’il-i ʿArab aña münḳād oldılar. Ve İdrîs kendüye ḫilāfet nāmın urunub başına tāc urundı. Ve Hārūnürreşîd, İdrîs’iñ ḥālinden ġāyetle ġam-gîn olub Emîr Vāżıḥ’ıñ boynın urdı. Ve Zeydiyye ṭā’îfesinden Süleymān bin Cerîr ile ittifāḳ idüb aña bir miḳdār semm virdi ki varub fırṣat ile İdrîs’e virüb helāk ide. Ol daḫî Ġarb’a varub İdrîs’e semm virdi ve İdrîs’iñ lalası Rāşid bu ḥāli bilüb Süleymān’ıñ ardından kılıcla çalub helāk eyledi. Ve İdrîs’iñ bir cāriyeden ḥamli ḳalub Ehl-i Ġarb tāc-ı ḫilāfeti getürüb cāriyeniñ ḳarnı üstüne ḳodılar. Baʿdehū bir oġlan ẓuhūr idüb babası adıyla tesmiye ḳıldılar. İdrîs daḫî büyüyüb ol diyārda gereġi gibi salṭanat eyledi ve Fas şehrini binā idüb esāsın ḳazar iken yerinde bir fas ẓuhūr itmekle ol şehre Fas didiler. Mezbūr İdrîs ġāyet-i mehābet ū bahadır ve ḫōş-sîret kimesne idi. Ve İki yüz on dört’de Ḫalîfe-i Ġarb İdrîs fevt olub yerine oġlı Muḥammed bin İdrîs Fas’da ve Berber’de ve sā’ir-i diyār-ı **[80b]** Ġarb’da ḫalîfe oldı. Ve meẕkūr

[207] Fas’ın güneybatısında bir bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz. İsmail Ceran, “Sūs”,*DİA*,XXXVII,s.570-571.

Muḥammed, ḳarındāşı Ḳāsım'ı Ṭanca'da[208] emîr itdi ve birāderi ʿÖmer'i Menhāce'de emîr itdi ve ḳarındaşı Yaḥyā'yı Beled-i Dāyin'de emîr eyledi ve sā'ir-i birāderlerini Berber vilāyetlerinde ümerā eyledi ve müddet-i medîd ḫilafet idüb baʿdehū vefāt eyledi. Ve yerine ḳarındaşı oġlı ʿAlî bin ʿÖmer bin İdrîs ḳā'im oldı ve ʿAlî'niñ emri mütezelzil oldı ve az zamānda ḫilāfetden ḫalʿ olundı ve ḳarındaşı oġlı Yaḥyā bin İdrîs bin ʿÖmer bin İdrîs bin İdrîs ḫilāfet eyledi. Ve Feżālet bin Cüyūş nām ḫurūc eyleyüb Üç yüz yedi'de Fas'ı Yaḥyā elinden aldı. Baʿdehū Ḥasan bin Muḥammed bin Ḳāsım bin İdrîs bin İdrîs ẓuhūr idüb iki yıl miḳdarı temellük eyledi ve ol zamānda Muḥammed Mehdî-i Fāṭımî-i Ḥüseynî ẓuhūr idüb Edārise kārını tamām eyledi. Ve Üç yüz ḳırḳ'dan ṣoñra İdrîs bin Muḥammed bin Ḳāsım bin İdrîs bin İdrîs ẓuhūr idüb tamām-i kārı bülend oldı. Ol daḫî Ebū'l-ʿĀfiye Zenānî evlādı elinde helāk oldı. Cümle Edārise'niñ müddet-i devletleri Maġrib'de yüz yıldan ziyāde olur.

Fî Ẕikri Ḫulefā'i Benî Ḥammûd[209] Bi'l-Endülüs

Anlar ʿÖmer bin İdrîs bin İdrîs evlādındandır. **[81a]** Medîne-i Zeytūn'da tevaṭṭun itmişler idi. ʿÎsā bin İdrîs bin ʿÖmer'in kārı bülend olub Maġrib'de Cebelü'l-Kevkeb nām medîneyi binā eyledi ve anlardan Ḥamūd ile mülaḳḳab olan Aḥmed bin Meymūn ibn Aḥmed bin ʿAlî bin ʿAbdullāh bin ʿÖmer bin İdrîs bin İdrîs'iñ oġlı ʿAlî, Sebte'ye müstevlî olub ve ḳarındaşı Ḳāsım bin Ḥamūd, Endülüs'den Cezîre-i Ḫaḍrā'ya müstevlî oldı. Ve Ḳāsım, Me'mūn-i Billāh ile mülaḳḳab oldı. Ve ʿAlî, Nāṣır Lidînillāh ile mülaḳḳab ve Dört yüz yedisi'nde ʿAlî, ḳarındaşıyla Ḳāsım ile ḳalḳub Ḳurṭuba taḫtın Süleymān-ı Emevî'niñ elinden aldılar. Ve Nāṣır Lidînillāh ʿAlî Ḳurṭuba taḫtında müstaḳırr oldı ve Dört yüz sekiz'de ʿAlî, ḥammamda ḫādımları elinde ḳatl olundı ve yerine büyük birāderi Ḳāsım Me'mūn ḫalîfe oldı. Ve Dört yüz on iki'de ḳarındaşı oġlı el-Muʿtālî Billāh Yaḥyā bin ʿAlî, ʿammîsini ḫilāfetden ḫalʿ idüb kendüsi Ḳurṭuba'da serîr-i ḫilāfete geçdi ve ʿammîsi Ḳāsım İşbiliyye'ye[210] varub andan ḳalḳub Dört yüz on üç'de Ḳurṭuba'yı Yaḥyā'nıñ elinden aldı ve Yaḥyā varub

[208]Fas'ın kuzeybatısında tarihî bir şehir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Nadir Özkuyumcu, "Tanca", *DİA*, XXXIX,s.560-562.
[209] Orjinal metinde hatalı olarak Camûd yazılmıştır.
[210] İspanya'nın güneyinde Endülüs bölgesinde yaklaşık beş asır İslâm hâkimiyetinde kalan ve günümüzde Sevilla adıyla anılan şehir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Câsim el-Ubûdî, "İşbîliye",*DİA*,XXIII,s.428-429.

Māleḳıyye[211]'ye ve Cezîre-i Ḫaḍrā[212]'yı istîlā eyledi. Tekrār Ḳāsım ile cenk idüb Yaḥyā, ʿammîsi Ḳāsım'ı ṭutub ḥaps eyledi. Ḳāsım **[81b]** ḥapsde iken Dört yüz otuz'da vefāt eyledi. Cümle Ḳāsım'ıñ müddet-i ḫilāfeti üç yıl üç ay oldı ve Yaḥyā Dört yüz yiğirmi yedi'de baʿżı muḥārebede ḳatl olunub yerine Māleḳıyye'de birāderi el-Müte'yyed Billāh İdrîs ibn ʿAlî, ḫalîfe oldı ve Dört yüz otuz bir'de fevt olub yerine Ḳāsım bin Muḥammed bin Ḥammūd ḫalîfe oldı ve biraz müddet ḫilāfet idüb andan mülki terk eyledi ve bir kūşede ʿibādete meşġūl oldı. Baʿdehū el-Müstanṣır Billāh Ḥasan bin Yaḥyā bin ʿAlî bin Ḥammūd ḫalîfe oldı. Ol daḫî vefāt idüb yerine ʿAlî Billāh İdrîs bin Yaḥyā bin ʿAlî ḫalîfe oldı. ʿAlî fāsid-i tedbîr ve ḳabāîh-i sîret olmaġın, ḫilāfetden ḫalʿ olunub Mehdî Muḥammed bin İdrîs bin ʿAlî bin Ḥammūd ḫalîfe oldı ve Dört yüz ḳırḳ ṭoḳuz'da Mehdî fevt olub ḫilāfet Benî Ḥammūd'dan münḳarıż oldı. Baʿd-ı zamān Muḥammed bin Ḳāsım bin Ḥammūd nām kimesne Cezîre-i Ḫaḍrā'da ẓāhir olub az zamānda ḫalḳ anı ḫilāfetden ḫalʿ eyledi ve anıñ oġlı Ḳāsım bin Muḥammed bin Ḳāsım kā'im olub ol daḫî az zamānda kārı mużmaḥil olub Bādîs bin Cüyuş Ṣanhācî [213] anlarıñ memleketine müstevlî oldı.

Fî Ẕikri Ḫulefā'i Yemen Min Benî Ṭabā[82a]ṭabā

Ebū ʿAbdullāh bin İbrāhim Ṭabāṭabā ibn İsmāʿîl bin İbrāhim bin Ḥasan bin ʿAlî Ebî Ṭālib "*rıḍvānullāhi ʿaleyhim ecmaʿîn*": Yüz ṭoḳsan ṭoḳuz'da Kūfe'de ẓuhūr idüb ḫilāfet daʿvāsın eyledi ve kārı bülend oldı. Ve serʿasker'i Ebū's-Serāyā elinde mesmūm olub helāk oldı ve Ebū's-Serāyā'nıñ yerine Muḥammed bin Muḥammed bin Zeyd bin Zeyn el-ʿĀbidîn ḫilāfete taʿyîn olundı ve ol daḫî Ḥasan bin Sehl cenginde giriftār oldı. Baʿdehū İbrāhim bin Ṭabāṭabā'nıñ oġlı Ḳāsım-i Ressî, ṣāliḥ ve zāhid ve fāżıl kimesne olmaġın, Āl-i Muḥammed içün Cebel-i Ress'de daʿvet eyledi. Baʿdehū oġlı Ebū ʿAbdullāh Ḫüseyin zamānesiniñ maḳbūl ū münḳādı olmaġla oġlı Ebū'l-Ḫüseyin Yaḥyā, Muʿtażıd Billāh-i ʿAbbāsî zamānında İki yüz sekiz'de Yemen'de ẓuhūr eyledi ve kendüye el-Hādî ile'l-Ḥaḳḳ diyü laḳab virdi. Mezbūr Hādî, Meẕheb-i Zeydiyye'de fāżıl ve imām-i celîl idi ve ġāyet-i zühd üzre olub dā'im cihād ider

[211] Yaklaşık sekiz asır Endülüs İslâm hâkimiyetinde kalan ve bugün Malaga diye anılan şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz.İsabel Calero-Secall, "Mâleka",*DİA*,XXVII,s.485-486.

[212] İspanya'da bugün Algeciras olarak adlandırılan, Endülüs'te Mülûkü't-tavâif (1031-1090) devrinde Hammûdilerin kontrolünde olan bölge. Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Özdemir, "Mülûkü't Tavâif",*DİA*,XXXI,s.553-556.

[213] Zîrîler hânedanının Gırnata hükümdarı Bādis bin Ḥabbus es-Ṣanhāci (ö.1073). Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkerim Özaydın, "Bâdîs b. Habbûs",*DİA*,IV,s.419-420.

idi ve laṭîf şiʿr söylerdi. Fıḳıhda Ebū Ḥanîfe Meẕhebi'ne ḳarîb bir meẕheb iḫtirāʿ itmişdir. Mezbūr ʿāmmeten Yemen'i istîlā idüb Mekke-i Mükerreme'de yedi yıl miḳdārı ḫuṭbesi **[82b]** oḳunmuşdur. Hālā Yemen'de olan E'imme-i Zeydiyye ve Mülūk-i Yemen anın evlādındandır. İki yüz ṭoḳsan sekiz'de geçüb yerine oġlı Mürteżā Muḥammed ḳā'im oldı. Baʿdehū ḳarındaşı Aḥmed Nāṣır Lidînillāh ḳā'im oldı. Nāṣır, fāżl ū kāmil ve maḳbūl-i ḫalḳ kimesne idi. Üç yüz yiğirmi dört'de vefāt eyledi. Baʿdehū oġlı el-Münteḫab Lidînillāh Ḥüseyin bin Nāṣır bin Yaḥyā ḳā'im oldı. Baʿdehū ḳarındaşı Manṣūr Yaḥyā ḳā'im oldı. Ḳarındaşı Münteḫab'ı ḳatl eyledi. Baʿdehū el-Muḫtār Lidînillāh Ḳāsım bin ʿAlî bin en-Nāṣır ḳā'im oldı. Mezbūr, muḫtār-ı E'imme-i Zeydiyye'niñ kibār-ı fużalāsındandır. Baʿdehū oġlı Müstanṣır Billāh ḳā'im oldı. Baʿdehū oġlı İbrāhim Mü'eyyed Billāh ḳā'im oldı. Baʿdehū oġlı el-Muʿtażıd Billāh ʿAbdullāh bin İbrāhim bin el-Muḫtār ḳā'im oldı. Ve bu ṭā'ifedendir Yemen'de Benî-Ḫamza ki, anlar E'imme-i Zeydiyye'dendir ve Mülūk-i Yemen'dir. Anlarıñ evveli Nefs-i Zekiyye Ḫamza bin Ḥasan bin ʿAbdullāh bin Yaḥyā bin ʿAbdullāh bin el-Ḥasan bin Ḳāsım ür-Ressî bin İbrāhim bin İsmāʿîl bin İbrāhim bin Ḥasan es-Sibṭı'l-Kebîr'dir. Niçe müddet Yemen'de ḥükūmet idüb baʿdehū oġlı ʿAlî bin Ḫamza el Ālim Billāh yerine ḳā'im oldu. Andan oğlı Münteḫab Billāh Ḫamza bin ʿAlî ḳā'im oldı. Baʿdehū anıñ **[83a]** oġlı Süleymān en-Nakî bin Ḥamza ḳā'im oldı. Baʿdehū ed-Dāʿî Lillāh Ḥamza bin Süleymān ḳā'im oldı. Mezbūr Ḥamza Zeydiyye'niñ fużalāsından ve küberāsındandır. Baʿdehū oġlı İmām ʿAbdullāh bin Ḥamza ḳā'im oldı. ʿĀlim ū fāżıl kimesne idi. Andan on ṭoḳuz yıl Diyār-ı Yemen'de ḥükūmet eyledi ve daḫî bu ṭā'îfeden İmām Ṣalāh bin Muḥammed bin el-Ḫüseyin Yemen'de temellük idüb kārı ġāyet bülend oldı ve niçe defʿa Zebîd Sulṭānı Melik Eşref İsmāʿîl bin Muḥammed ile cenk idüb ekserinde ġālib olur idi. ʿAden'i ḥişār idüb ekser burūcunı yaḳdı. Baʿdehū Zebîd'i muḥāṣara itdi. Āḫir Eşref anunla müṣāleḥa idüb mābeynleri eyü oldı. Mezbūr ʿālim ū fāżıl ve ʿādil kimesne idi. Nāgāh Yedi yüz ṭoḳsan üç'de ḳatırdan düşüb ḫasta oldı ve üç aydan ṣoñra fevt oldı. Baʿdehū oġlı İmām ʿAlî bin Ṣalāḥ serîr-i imāmete cülūs eyledi ve elli yıl miḳdārı ḫilāfet ū imāmet eyledi. Ve Sekiz yüz otuz ṭoḳuz'da mezbūr İmām ʿAlî fevt olub Sanʿā'da defn olundı ve yerine oġlı Muḥammed imām oldı. Ol daḫî fevt Sunḳur nām ġulām temellük eyledi. Ṣoñra erkān-ı devlet anıñ sulṭān olduġundan **[83b]** ʿār idüb İmām-i ʿAlî'niñ ḳarîni olan Mehdî bin Yaḥyā bin Ḥamza nām Şerîf'e beyʿat idüb Sunḳur'ı ḳatl itdiler. Mezbūr Ḥamza,

Ṣalāḥ'ıñ ceddi olan Muḥammed'iñ ḳarındaşıdır. Ve ḥālā zamānımızda Yemen'de ḥükūmet iden Şürefā daḫî bunlardandır. Anların evveli Yaḥyā ibn el-Mehdî bin Aḥmed bin Yaḥyā bin Resūl'dür. Cümleten Memālik-i Yemen'e mālik olub serîr-i ḫilāfetde imām oldı ve Ṭoḳuz yüz elli üç'de Üveys Pāşā Yemen'e varub Yaḥyā'yla cenk idüb sevāḥil-i Yemen'i istîlā eyledi. Baʿdehū mezbūr Şerîf Yaḥyā Ṭoḳuz yüz altmış dört'de fevt olub oġlı Şerîf Muṭahhar, maḳāmına ḳā'im oldı. Ol daḫî küllî ḳuvvet ṭutub Yemen Beğlerbeğleri'yle niçe defʿa küllî cenkler eyledi. Āḫir Ṭoḳuz yüz yetmiş dört'de Yemen Paşāsı Murād Paşā'yla cenk idüb ḳatl eyledi ve cümleten Diyār-ı Yemen'i istîlā eyledi. Baʿdehū ʿAtebe-i ʿUlyā'dan Vezîr Sinān Pāşā ol cānibe irsāl olunub ol daḫî varub kadîmden Ervām elinde olan diyārları ʿArab elinden aldı ve Şerîf Muṭahhar, Ṭoḳuz yüz seksen senesinde fevt olub yerine oġlı Yaḥyā ʿAlî ḳā'im oldı ve ḥālā ol diyārlar anuñ elindedir. *Vallāhü* **[84a]** *ʿaʿlem.*

Fî Ẕikri Mülūk-i Deylem ez-Ḫulefā'-i ʿAleviyye

Sābıḳan Bilād-ı Deylem'de[214] Yaḥyā bin ʿAbdullāh bin Ḥasan bin el-Ḥasan üs-Sıbṭ el-Kebîr ḫilāfet daʿvāsın idüb kārı bülend olmuşidi. Hārūnürreşîd, Yaḥyā cihetinden ġamgîn olub Faẓl bin Yaḥyā-i Bermekî'yi vāfir flori ile ve bir miḳdār ʿasker ile ol cānibe gönderdi. Ol daḫî Deylem'e varub müstevfî mal virüb uhūd ū eymān ile Yaḥyā'yı alub Hārūnürreşîd'e getürdi. Ol daḫî Yaḥyā'yı ḫōş görüb Medîne'ye gönderdi. Ed-Dāʿi'l-Kebîr Ḥasan bin Zeyd bin Muḥammed bin İsmāʿîl bin Zeyd bin el-Ḥasan bin el-Hasan es-Sıbṭ el-Kebîr Müstāʿîn Billāh-ı ʿAbbāsî zamānında İki yüz elli tārîḫinde ḫilāfet nāmın urunup Ṭaberistān'ı istîlā eyledi. Ve İki yüz elli yedi'de Cürcān'ı istîlā eyledi ve on ṭoḳuz yıl sekiz ay ve niçe gün ol eṭrāfda ḫilāfet idüb İki yüz yetmiş Recebi'nde fevt oldı. Ve Dāʿî-i Kebîr, ʿālim ū fāżıl ūʿādil ū ḫōş-tābʿ ū dîndār kimesne idi. Baʿdehū dāmādı olan Aḥmed bin Muḥammed bin İbrāhim bin ʿAlî bin ʿAbdurraḥmān üş-Şecerî ibnü'l-Ḳāsım el-Baṭḥānî ibni'l-Ḥasan bin ʿAlî bin Zeyd bin Ḥasan es-Sıbṭ el-Kebîr cümle kār-ı ḫilāfeti istîlā eyledi. **[84b]** Baʿdehū el-Ḳāim bil-Ḥaḳḳ Muḥammed bin Zeyd bin Muḥammed -ki Dāʿî-i Kebîr'iñ birāderidir- ḫayli ʿasker cemʿ idüb Aḥmed bin Muḥammed ile cenk itdi. Aḥmed'i ḳatl idüb ḳarındaşı Dāʿî'niñ memleketine mālik oldı ve Muḥammed daḫî on yedi yıl ḫilāfet idüb baʿdehū

[214] İran'ın kuzeyinde Gîlân eyaletinin bir bölümünü teşkil eden, Hazar deniziyle Kazvin arasındaki dağlık bölgenin ve bu bölgede yaşayan kavmin adı. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tahsin Yazıcı, "Deylem", *DİA*,IX,s.263-265.

ʿAmr bin Leys, Ṣaffārik hezîmetinden ṣoñra Ḫorasan'ı istîlā itmek ḳaṣdıyla Sāmāniyān ile cenk eyledi. Sāmāniyān cenginde mecrūḥ olub İki yüz seksen iki'de fevt oldı. Baʿdehū Ṭaberistan'da Dāʿî-i Celîl Ebū Muḥammedi'l-Ḥasan bin el-Ḳāsım bin el-Ḥasan bin ʿAlî bin ʿAbdullāh eş-Şecerî bin el-Ḳāsım bin el-Ḥasan bin ʿAlî bin Zeyd bin el-Hasan es-Sıbti'l-Kebîr ẓuhūr eyledi ve Bilād-ı Deylem'den ve ol nevāḥîde kārı bülend oldı ve ġālib oldı. Meẕkūr Dāʿî'-i Kebîr, E'imme-i Zeydiyye'dendir. Ve Üç yüz altı'da Merdāvic elinde şehîd oldı. Baʿdehū oġlı Ebū ʿAbdullāh Muḥammed Baġdad'da Naḳîbü'n-Nükebāʿ olub Muizzüddevle bin Büveyye'niñ her vechile maḳbūl ū merġūbıyken Nikābet'i terk idüb Üç yüz elli üç'de Deylem bilādında Hūşeym nām şehirde ḫalḳı Ḥaḳḳ'a daʿvet idüb kendüye ram ū münkād eyledi. Ve Mehdî-Lidînillāh diyü kendüye laḳab virdi. **[85a]** Ve Üç yüz elli ṭoḳuz'da fevt oldı. En-Nāṣıru'l-Kebîr el-Aṭrūş Ḥasan bin ʿAlî bin Ḥasan bin el-Aṣġar bin ʿÖmer el-Eşref bin Zeyn el ʿĀbidîn Ebū'l-Ḥüseyin es-Sıbṭ es-Ṣaġîr, E'imme-i Zeydiyye'dendir. Zāhid ū fāżıl kimesnedir. Sābıḳan ẕikr olunan Dāʿî Muḥammed bin Zeyd ile Ṭaberistan'da bile olub Serasker-i Sāmāniyān, Dāfiʿ-i Ṭaberistan'ı Muḥammed'iñ elinden aldıḳda Nāṣır Ḥasan, Arż-ı Deylem'de on dört yıl ḳalub ḫalḳı Ḥaḳḳ'a daʿvet eyledi. Baʿdehū Üç yüz bir'de Ṭaberistan'a dāḫil olub anda ḫilāfet nāmına urundı ve üç yıl üç ay ḫilāfet idüb Dört yüz dört'de Āmil'de göçdi. Ṭoḳsan ṭoḳuz yıl ʿömr sürmüşdi. Mezbūr Nāṣır'ıñ ebyātındandır: **Beyt**: "***Ne-dîdem ḫōş-terā ez-Māzenderān-cā / İlâhî ḫayme-i mā zen der-ān-cā***"[215] **Neşr**: Ve ḫalḳ, oġlı Aḥmed'e beyʿat itmek istediler. Ol, babası Nāṣır'ıñ ṣāḥib-i ceyşi idi. Rāżī olmadı. Belki kendi kızı eri Dāʿî'-i Ṣaġîr Ḥasan bin Ḳāsım'a ḫaber gönderdi ki, gelüb babasınıñ memleketin aña teslîm eyleye. Ol daḫî gelüb öyle eyledi ve Nāṣır'ıñ Caʿfer Nāṣırek nām oġlı bu aḥvāli işidicek, rāżī olmayub ʿasker cemʿ idüb Üç yüz altı'da Dāʿî ile cenk eyledi ve Dāʿî'i ṭutub **[85b]** ḫaps eyledi ve kendüsi, babası memleketinde müsṭakırr oldı. Baʿdehū Dāʿî ḫapsden ḫalāṣ olub ʿasker cemʿ eyledi ve gelüb memleketi Nāṣır'ıñ elinden aldı. Ve Nāṣır varub Dey[lem]e gitdi. Baʿdehū Nāṣır'ıñ oġlı Aḥmed'iñ oġlı Ebū Caʿfer Muḥammed -ki aña "Ṣāḥib-i Ḳalensüve" dirler- biraz müddet Deylem'de temellük eyledi. Baʿdehū Deylem'de Ebū'l-Ḥüseyin Aḥmed bin el-Ḥüseyin bin Hārūn bin el-Baṭḫānî bin el-Kāsım bin Muḥammed bin el-Ḥasān bin Zeyd bin es-Sıbṭ el-

[215] "Mâzenderân'dan hôş bir yer görmedim. İlâhî! Bizim çâdırımız o kadının yanındadır!"

Kebîr, Deylem'de ḫilāfet ile beyʿat olunub "es-Seyyidü'l-Mü'eyyed Billāh" ile mülaḳḳab oldı. Baʿdehū ikisi daḫî ʿālim ū fāżıl ū faḳîh ū kelāmî kimesneler idi. Baʿdehū Deylem'de Ebū'l-Ḳāsim Zeyd bin Ebū Ṭālib el-Ḥasan bin Zeyd bin Ṣāliḥ bin Muḥammedi'l-Āʿlem ibni ʿAbdullāh bin Muḥammed bin ʿAbdurraḥmān bin el-Ḳāsım bin el-Baṭḫānî bin el-Ḳāsim bin el-Ḥasan bin Zeyd bin el-Ḥasan es-Sıbṭ el-Kebîr Deylem'de ḫilāfet ile beyʿat olunub "el-Müsedded Billāh" ile mülaḳḳab oldı. **Fasl**: Zeynelābidîn bin el-Ḥüseyin es-Sıbṭ es-Ṣaġîr'iñ oġlı Ḥüseyin Aṣġar'ın evlādındandır. Mülūk-i Geylan ḥālā Sulṭān-ı Geylan olan Melik Aḥmed Ḫān, ol Ḥasan oġlıdır. Ḥasan, Muḥammed oġlıdır. Muḥammed, Nāṣır; Nāṣır, Muḥammed; Muḥammed, Mehdî; Mehdî, Emîr; Emîr-i Ṣıbġ; Ṣıbġî, Ḥasan; Ḥasan, **[86a]** ʿAlî Aḥmed; Ahmed, ʿAlî; ʿAlî, Muḥammed; Muḥammed, Mehdî; Mehdî, Mehdî; Ebū Zeyd; Ebū Zeyd; Ebū Zeyd, Ḥasān oġlıdır. Melik Aḥmed, ʿālim ū fāżıl ve ḫōş-tābʿ kimesnedir. Şāh-ı Ṭahmasb elinde giriftār olub ḥaps iken bu beyti söylemişdir: Beyt: *"**Şām-ı firāḳ ḥal-i men zâr-i müşkil-est / Şubḥ-ı viṣāl ger ne-demed kār-i müşkil-est**"*[216] Neŝr: Baʿdehū Şāh İsmāʿîl bin Ṭahmasb zamānında ḥapsden ḥalās bulub memleketine vardı. Ve Dört yüz yıldan ziyādedir ki, ol memleketlerde anlar ebenan-ced pādişāhlardır. Ve Māzenderān Seyyidleri daḫî bu nesildendir. Ve Mülūk-i Rey daḫî bu ṭā'îfedendir. Ve anlardan Melik Faḫreddîn Ḥüseyin bin ʿAlāeddîn el-Murtażā bin Faḫreddîn Ḥasan bin Cemaleddîn Muḥammed bin İsmāʿîl bin el-Erḳaṭ Muḥammed bin ʿAbdullāh el-Bāhir mezbūr İki yüz elli beş'inde Müstaîn Billāh zamānında Ḳazvîn'de ve Ebher'de ve Zencan'da ḫilāfet daʿvāsın idüb niçe müddet anda ḳalmışdır. Ve daḫî Emîrü'l-Mü'minîn Ḥażret-i ʿAlî "*Kerramellāhu veche-hū*"nuñ ʿÖmer el-Aṭraf nām oġlındandır. **[86b]** Mültan Pādişāhı anlarıñ evveli Ebū ʿAbdullāh Caʿfer el-Melik ibn Muḥammed bin ʿAbdullāh bin Muḥammed bin ʿÖmer el-Aṭraf'dır. Mezbūr Melik Caʿfer on üç nefer oġlıyla Ḥicāz'dan çıḳub Hind'e dāḫil olmuşdur ve Mültan nām şehir üzerine istîlā idüb kendi nāmına ḫuṭbe oḳudub serîr-i ḫilāfete cülūs eyledi. Mezbūr Caʿfer'iñ ṣulbî üç yüz altmış dört oġlı olmışdır. Anlar ol diyārıñ pādişāhlarıdır. Ṭoḳuz yüz ḳırḳ ḥudūdunda nesilleri munḳātıʿ olmaġla Çaġatay Pādişāhı olan Hümāyūn Mîrza, bunlarıñ memleketlerine müstevlî oldı. Ve daḫî ʿÖmer el-Aṭraf bin Emîri'l-Mü'minîn ʿAlî "*kerramellāhu veche-hū*"nuñ evlādındandır. Yemen'de Ẓimar

[216] "Ayrılık akşamında benim hâlim pek müşkil ağlamaklıdır. Benim kavuşma sabâhım ancak ıztırâb müşkilidir."

nām maḥalde imām olub temellük eyleyen ve anlarıñ evveli ʿAbdurraḥman bin Aḥmed bin Ebū ʿAbdullāh bin Muḥammed bin ʿUbeydullāh bin ʿUbeydullāh bin Muḥammed bin ʿÖmer el-Aṭraf'dır. Ve daḫî Şam kurbunda Ḥarran'da vālî olan Sādāt-i Muḥammed Dîbāc bin Caʿfer es-Ṣādık ibn Muḥammed el-Bākır bin Zeynelābidîn ibn el Ḥüseyin es-Sıbt es-Ṣaġîr evlādındandır. Anlarıñ evveli Ebū İbrāhim Muḥammed el-Ḥarrānî İbn Aḥmed el-Ḥicāzî bin Muḥammed bin el-Ḥüseyin bin İsḥaḳ el-Mu'temen bin Caʿfer es-Ṣādık nām seyyiddir. Ve daḫî Ḥażret-i ʿAlî "*kerramellāhu veche-hū*"nuñ ḳarındaşı Caʿfer bin Ebū Ṭālib evlādındandır. **[87a]** ʿAbdullāh bin Muʿāviye bin ʿAbdullāh el-Cevād bin Caʿfer ibn Ebū Ṭālib ġāyet-i fāris ū bahadır ve şāʿir kimesne idi. Yüz yiğirmi beş'de Mervān-ı Hammād zamānında ḫilāfet daʿvāsın idüb ḫalḳ aña tābiʿ oldılar ve kārı bülend olub ʿIraḳ-ı ʿAcem'de Cibāl'i istîlā eyledi. Ve Ebū Manṣūr-i Devāniḳî'-i ʿAbbāsî, anıñ bāʿżı nevāḥî-i memleketinde ʿāmil idi. Ve Yüz yiğirmi ṭoḳuz'da varınca ḥāl böyle ḳaldı. Baʿdehū Ebū Müslim, bāʿżı hîle ile mezbūrı giriftar idüb ḥaps eyledi. Ve yüz yiğirmi iki'de göçdi. Ve daḫî meẕkūr, İmām Caʿfer-i Ṭayyār neslindendir. Ḫayber ümerāsı anlarıñ evveli Emîr Süleymān'dır. Ol, İsmāʿîl oġlıdır. Ve ol, Muḥammed oğlıdır. Ve ol, Yūsuf oğlıdır. Ve Yūsuf, Caʿfer oġlıdır. Ve ol, İbrāhim-i Aʿrābî oġlıdır. Ve ol, Muḥammed oġlıdır. Ve ol, ʿAlî oġlıdır. Ve ol, Muḥammedü'l-Cevād ibn Caʿfer et-Ṭayyār'dır. Baʿdehū Süleymān'ıñ oġlı İsḥaḳ emîr olmışdur. Ve andan ṣoñra oġlı Aḥmed emîr olmışdır. Baʿdehū oġlı İdrîs emîr olmışdır. Baʿdehû oġlı ʿAbdullāh emîr olmışdır. Ve daḫî Aḥmed bin Süleymān'ıñ ʿAlî Aʿrac ve Aḥmed nām oġulları emîr olmışlardır. Ḫālā Vādî'-i Ḳurā'nıñ ümerā ū eşrāf sādāt-i kirāmı ol ṭā'îfedendir. *Vallāhü* **[87b]** *Teʿālā aʿlem*.

Fî Ẕikri Şurafā'i'l-Ġarbi ve Mülūk-i Fas

Anlarıñ evveli Şeyḫ Ebū Muḥammed Şerîf Muḥammed el-Mehdî'dir. Ol daḫî Muḥammed bin Muḥammed bin ʿAbdurraḥman bin Ebū'l-Ḥasan ʿAlî bin Maḥlūf bin Zeydān bin Aḥmed bin Muḥammed bin Ebū'l-Ḳāsım bin Muḥammed bin el-Ḥasan bin ʿAbdullāh bin el-Ḥasenî ibn Ebū Bekir bin ʿAlî bin Ḥüseyin bin Aḥmed bin İsmāʿîl bin Ḳāsım bin Muḥammed bin ʿAbdullāh bin el-Ḥasan bin el-Ḥasenî es-Sıbṭ el-Kebîr bin ʿAlî bin Ebū Ṭālib "*rıḍvānullāhi teʿālā ʿaleyhim ecmāʿîn*" Mezbūr Şeyḫ Muḥammed Mehdî, Sūs'da Tîtsî nām şehirdendir. Ehl-i ṣalāḥ ve ehl- zühd kimesne olub dā'im ḫalḳa emr-i maʿrūf ve

nehy-i münker ider idi. Ve bir miḳdār cefr aḥvālinden bilüb kendi evlādınıñ mülūk ū selāṭîn olacakların bilür idi. Ve Ṭoḳuz yüz yiğirmi bir'de ḥacc-ı şerîfe varup andan geldikde üç yüz nefer-i süvār ile kāfire ġazā eyledi. Ve dört yıldan ṣoñra vefāt idüb oġulları Şerîf Aḥmed ve Şerîf Muḥammed, babaları sünnetin iḥyā idüb dā'im küffāra cihād ve ġazā iderler idi. Ve ol sebebden ḫalḳ kendülere küllî iʿtibār ū muhabbet itmişler idi. Ve bir defʿa Fas Ḥākimi Sulṭān-ı Merînî'den yardım ṭaleb idüb küffār ile muḥkem cenk itdiler ve diyār-ı İslām'dan küffārı çıḳardılar ve Naṣārā'dan Ezbele ve Esfer **[88a]** ve Ezmūr ḥisārlarını aldılar ve kārları vardıḳça ḳuvvet ṭutub Şerîf Mevlā Aḥmed Ṭoḳuz yüz yiğirmi yedi'de Merakeş'i[217] Muḥammed bin en-Nāṣır eliden alub anda serîr-i salṭanata cülūs eyledi. Baʿdehū ḳalḳub Fas Ḥākimi Sulṭān Muḥammed, Portakal ile cenḳ idüb maġlūb oldı. Ṣoñra iki birāder Mevlā Aḥmed ve Mevlā Muḥammed mābeyninde nizāʿ u ḳıtāl vāḳîʿ olub Mevlā Muḥammed ġālib oldı ve ḳarındaşı Mevlā Aḥmed'i, oġlı Ebū Ḥassūn ile ṭutub esîr eyledi ve anları altı ay ḥaps itdikden ṣoñra ıṭlāḳ eyledi. Baʿdehū Mevlā Aḥmed gelüb tekrār cenk idüb münhezim oldı ve Mevlā Muḥammed aña Arż-ı Cerîd[218]'i temlîk idüb anda ḳarargāh taʿyîn eyledi. Ve Mevlā Muhammedü'ş-Şerîf, Merakeş'de serîr-i salṭanata geçdi. Mevlā Muḥammed, ḥāfıẓ-ı Ḳur'ān, ṣāliḥ ve mütedeyyin, müttekî ve ʿādil kimesne idi. Kendi ezān oḳuyub imāmet ider idi. Ve ḳarındaşı Mevlā Muḥammed anı "İmām" diyü istihzā ider idi. Taḳdîr-i Ḥaḳḳ ile Mevlā Aḥmed'iñ mülki Mevlā Muḥammed'e intiḳāl eyledi. "*Ve le-ḳad ketebnā fi'z-zebūri min ba'di'z-ẕikri enne'l-erḍa yerisü-hā 'ibādiye's-ṣāliḥūn.*"[219] Naḳl olunur ki, iki ḳarındaş cenk eylediklerinde Mevlā Aḥmed'iñ on altı biñ ʿaskeri ve Mevlā Muḥammed'iñ biñ üç yüz ādemi var idi. Maʿa-zālik, "*Kem min fi'etin ḳalîletin ġalebet* **[88b]** *fi'eten keṯîraten bi-iznillāhi*"[220] muḳteżāsınca Mevlā Muḥammed ġālib olub Mevlā Aḥmed'i esîr eyledi. Baʿdehū Mevlā Muḥammed, Ṣāḥib-i Fas olan Aḥmed bin Muḥammed, el-Portaḳālî ile cenk idüb anı esîr eyledi. Ve Aḥmed'iñ oġlı Muḥammed-i Ḳaṣrî, Fas Ḥiṣārı'nda taḥaṣṣun eyledi. Ve Mevlā Şerîf Muḥammed, anı üç yıl miḳdārı Fas'da muḥāṣara eyledi ve Ṭoḳuz yüz elli beş'de Fas'ı Muḥammed-i Ḳaṣrî elinden aldı ve cümle Fas ve Merakeş ve

[217]Fas'ta tarihî bir şehir.Ayrıntılı bilgi için bkz. Muhammed Râzuk, "Merakeş",*DİA*,XXIX,s.166-168.
[218] Tunus'un güneyinde Kabis'ten (Gabes) batıya doğru Cezayir sınırına kadar uzanan coğrafî bölge.Ayrıntılı bilgi için bkz. Recep Uslu, "Cerid",*DİA*,VII,s.402-403.
[219] Kur'ân-ı Kerîm, Enbiyâ' Sûresi, 105.Âyet-i Kerîmesi.
[220] Kur'ân-ı Kerîm, Bakara Sûresi, 249. Âyet-i Kerîmesi'nin sonları.

Sicilmāse ve Tārūdānd ve cemîʿ-i aḳṣā-yı Ġarb Mevlā Muḥammed'iñ taḫt-ı taṣarrufuna geldi. Ve Ṭoḳuz yüz altmış ṭoḳuz'da "Mesîdü'l-Ḫuşub" nām mevżiʿde Mevlā Şerîf Muḥammed kendi Türk ʿaskeriniñ elinde şehîd oldı. Cümle on iki yıl salṭanat eyledi. Ve ḳarındāşı Mevlā Aḥmed on ṭoḳuz yıl salṭanat itmişidi. Baʿdehû oġlı Mevlā ʿAbdullāh bin Mevlā Şerîf Muḥammed serîr-i salṭanata geçdi ve ʿammîsi Mevlā Aḥmed'iñ evlād ü etbāʿından on bir nefer kimesneniñ ḳatline emr eyledi. Ve Mevlā ʿAbdullāh'ın birāderi Mevlā ʿOs̲mān, babasını ḳatl iden Türk ʿaskeriyle cenk idüb Ḫumeyżat'ı ḳatl eyledi. Ve Ṭoḳuz yüz yetmiş bir'de Ḫayreddîn Pāşā oġlı Ḥasan Pāşā, Fās üzerine varub Mevlānā ʿOs̲mān anunla cenk idüb ġālib oldı. Ol sebebden Mevlā ʿAbdullāh, ḳarındāşı **[89a]** ʿOs̲mān'dan ḫavf idüb bir yıl ṣoñra anı żiyāfete daʿvet idüb ḳatl eyledi. Ve Ṭoḳuz yüz yetmiş dört'de Mevlā Muḥammedî, Şefşādîn memleketin Şerîf Muḥammed bin Seyyid-î ʿAlî İbn Rāşid-i ʿAlevî elinden aldı. Ve Ṭoḳuz yüz seksen bir'de Ramazān'ıñ Yiğirmi ṭoḳuzu'nda Maġrib-i Zemîn Pādişāhı Ebū Muḥammed Mevlā ʿAbdullāh bin Muḥammed fevt oldı. Müddet-i salṭanatı on iki yıl miḳdārıdır. Mezbūr ʿAbdullāh, muḥibb-i ʿulemā ü meşāyiḫ ve muṭîʿ-i Şerʿ-i Şerîf ve ehl-i ʿadl kimesne idi. Baʿdehū oġlı Mevlā Muḥammed el-Müstanṣır, sulṭān oldı. Bu senede Portaḳāl[221]'dan yedi biñ atlu gelüb Fas üzerine yürüdiler. Müstanṣır, Ehl-i Fas ile çıḳub cenk eyledi ve cümleten küffārı helāk eyledi. Ve mezbūr Muḥammed-i Müstanṣır'ıñ ʿammîsi ʿAbdülmelik bin Muḥammed, Ḫākān-ı Aʿẓam Sulṭān Murād Ḫān dergahına gelib babasınıñ mülk-i mevrūŝını ṭaleb eyledi. Mes'ūlüne icābet olunub Cezāyir Beğlerbeği Ramażan Pāşā'ya emr olundı ki, Mevlā ʿAbdülmelik'e muʿîn olub diyār-ı Ġarbıñ salṭanatın Muhammed-i Müstanṣır elinden nezʿ idüb buña vire. Ol daḫî Ṭoḳuz yüz seksen dört'de muḥarrem ayında Ümerā'-i Fas ile ittifāḳ idüb Muḥammed-i Müstanṣır'ıñ cengine teveccüh eyledi. Muhammed-i Müstanṣır'ın daḫî **[89b]** otuz biñ kimesnesi var idi. Anlar ile muḥkem cenk eyledi ve ḫayli ādemi helāk oldı ve kendi firār idüb Mevlā ʿAbdülmelik Merakeş'e varub taḫta ḳarār eyledi. Ve Ramażan Pāşā ile Bāb-ı ʿĀlî'ye iki yüz biñ altunluḳ tuḥaf ü hedāyā gönderdi. Ve Ebā Vāḫîdî āyînin terk idüb ʿOs̲māniyān āyînin iḫtiyār eyledi. Ve Ṭoḳuz yüz seksen altı senesinde Cumāde'l-Uhrā'nıñ onunda seksen biñ nefer daḫî İspanya

[221] Avrupa kıtasının en batısındaki ülke, Portekiz. Ayrıntılı bilgi için bkz.Kemal Beydilli, "Portekiz, (Tarih, Portekiz-Osmanlı İlişkileri) ",*DİA*,XXXIV,s.328-331.

kāfiriyle Fas üzerine hücūm idüb üç yüz altmış ʿaraba ṭop ū ḍarbzen getürdiler. Vādîü's-Seyl'de ehl-i İslām ile muḥkem ḳıtāl itdiler. Bi-ḥikmetihî taḳdîr-i lemyezel ehl-i İslām ġālib olub yiğirmi biñ kāfir ḳatl olunub ve ḳırḳ biñ kāfir esîr oldı. Ancaḳ yiğirmi biñ miḳdārı kāfir gemiler ile ḳaçub ḫalāṣ oldı ve deryādan Sinān Re'îs on dört pāre ḳadırġa ile ḳaçan kāfirlerin otuz pāre ḳadırgaların soyındurub iki parçaların alub içinde beş yüz kāfir esîr ele getirüb döndi. Ve Mevlā ʿAbdülmelik sābıḳan marîż olmaġın ol cenkde atdan inib ʿarabaya girüb ʿarabada fevt olub bu cengde üç pādişāh vefāt itmişdir. Birisi Mevlā ʿAbdülmelik ve birisi daḫî salṭanatdan maʿzūl **[90a]** Muḥammed'dir -ki kāfiri alıb ṭaleb-i mülk içün Fas üzerine gelmişdi- cengde ḳatl olundı. Ve birisi daḫî Portaḳāl pādişāhıdır ki ol sebebden Portaḳāl beğinin nesli münḳaṭıʿ olub İspanya kāfiri varub Portaḳāl taḫtını istîlā eyledi. Baʿdehū Mevlā Aḥmed İbn Mevlā Şerîf Muḥammed Taḫt-ı memālik-i Maġrib'de sulṭān oldı. Ġāyetde ʿālim ve ḫōş-ṭābʿ ve laṭîf naẓma ḳādir idi ve ehl-i ʿadl ū inṣāf sulṭāndır. Pādişāhımız Ḫāḳān-ı Aʿẓam ve Şehenşāh-ı Muʿaẓẓam, Sulṭānü'l-ʿArab ve'l-ʿAcem ve'r-Rum es-Sulṭān bin es-Sulṭān Sulṭān Murād Ḫān Ḫażretleri'niñ āsitānesine dā'im-i muvālāt ū muḥabbet üzre olub müräselāt ū mükātebātı ū tuḥaf ū hedāyāsı eksik değildir. Bu naẓm-ı ḫūb dil-āvîz ve kelām-ı şekker-āmîz anın kelimāt-ı ṭayyibesindedir*: Naẓm:* ***"Lā ve ṭarafün selbü's-seyfi'l-meżâ / Fî ḳıvâmi ke-ḳıne'l-ḫaṭṭı nehed / Ve vemîżu lâḥa lemmâ ibtesemtü / 'An <u>ş</u>enâyâ mi<u>ş</u>le dürran ve bered / Mâ hilâlü'l-ufḳı illâ ḥâsid / Le-'ulâhâ ve behâ-hâ ve'l-feyed / Ve li-zâ ṣâra ṭuyulânen ḥıllen / Keyfe lâ yuğnî naḥvelen min ḥased"***[222]

Fî <u>Z</u>ikr-i Mülūk-i Benî-Ley<u>s</u>-i Ṣıġār (Saffârîler)

Ley<u>s</u>, ehl-i Sicistan'dandır. Pirinç düzüb ṣatar idi. Ṣoñra birkaç kimesne ile binüb inüb ḳaṭʿ eylediler. Nāgāh Sicistan beği Dirhem Bin Nāṣır'ıñ bir gece ḫazînesine girüb **[90b]** cümle malını aldılar. Ve Ley<u>s</u> ḫazîne kūşesinde bir yıldırır nesne görüb ne iyi diyüb diliyle ṭatdı. Meger tuz imiş, bildi. Pes haḳḳ-ı nemeki başmayub aldıġu malı yerine redd eyledi. Ṣabāh Dirhem bu ḥalden haberdār olub emān ile nidā itdirüb bu sırrıñ vechine vuḳūf murād eyledi. Ley<u>s</u> gelüb "*Ol vaż'ı iden benim*." didi. Dirhem eyitdi: "*Pes sebeb ne oldı bu denlü malı alub yine redd idüb yerine ḳoyasın?*" Ley<u>s</u> eyitdi: "*Çünki ḫazînende*

[222] Beyitlerde i'râb ve vezn hatâları mevcuttur.

nemeğiñ ṭatdım, lāyıḳ görmedim ki saña ḫıyānet idem." Dirhem bu ḫalden ġāyet ḥaẕẕ idüb Leyṣ'i ümūr-ı dîvāniyyeniñ baʿżısına istiḫdām eyledi. Ṣoñra anıñ ḫizmetin beğenüb serʿasker eyledi ve Leyṣ fevt olub yerine oġlı Yaʿḳūb ḳā'im oldı. Baʿdehū Dirhem vefāt idüb yerine oğlı Sulṭān Melik oldı. Ve ṣāliḥ-i mülke ṣāliḥ olmamaġın ʿasker Sulṭān Yaʿḳūb ile ittifāḳ idüb pādişāh itdiler ve Sulṭān Yaʿḳūb'un kārı bülend olub Ḫorasan'a ve Kirman'a ve Hind ve Ahvāz'a mālik oldı. On yedi yıl salṭanat eyledi ve İki yüz altmış beş'de vefāt itdi ve yerine ḳarındaşı ʿAmr bin el-Leyṣ sulṭān oldı ve ʿAmr'ıñ kārı gāyetle bülend oldı. Ve Ġaznîn'e ve Ḳuhistan'a ve Māzenderān'a **[91a]** ve Sind'e mālik oldı ve İki yüz seksen yedi'de ʿAmr ḳaṣd itdi ki Baġdad'ı Muʿtażıd Billāh'ıñ elinden ala. Pes Muʿtażıd, İsmāʿîl-i Sāmānî'yi anıñ ḥarbine gönderdi. İsmāʿîl daḫî varub ʿAmr ile cenk iderken ʿAmr'ıñ atı ḥareket ve ıżṭırab idüb sākin olmadı. Tā kim ʿAmr'ı alup İsmāʿîl'iñ ʿaskeri içine getürdi ve İsmāʿîl atı ṭutub ḫalîfeye gönderdi. Naḳl olunur ki ʿAmr'ı İsmāʿîl ṭutub bir ferrāşıñ ḫargāhına ḳoyub ḥaps eyledi. ʿAmr acıġub ferrāşdan taʿām istedi. Ferrāş daḫî "*Nesneye ḳādir değilim lākin her gün baña bir ḳoyun boynu virirler; anı bişireyim.*" didi. Fi'l-ḥāl anı bir saṭl içine ḳoyub bişirdü ve kendü bir ḫuṣūṣ içün ṭaşraya gitdi. Nāgāh bir kelb gelüb başını saṭlıñ kulbundan ṣoḳub kelb başı ile ḳazġanı götürüp gitdi. ʿAmr āh idüb eyitdi: "*Sübḥânallāh, ṣabāḥ sârbân gelüb maṭbaḫa Üç yüz deve vefā itmez didi; şimdi maṭbaḫı bir kelb suhūletle götürüb gitdi*." Baʿdehū Sicistan'a ve Ḳuhistan'a Ṭāhir bin Muḥammed bin ʿAmr bin Leyṣ vālî oldı ve Muʿtażıd anın ḥarbine Emîr Bedrî'yi gönderüb anı helāk eyledi. Baʿdehū ol dūdmāndan **[91b]** Ḫalef bin Aḥmed Sicistan'a ve Ḳuhistan'a mālik oldı ve müddet-i medîde ḥükūmet eyledi. Ve ʿulemā ū fużalāya raġbet gösterdi ve emr eyledi; ʿulemā-i zamānı bir ʿālî tefsîr yazdılar ve ʿulūmdan bir nesne ḳalmadı ki illā anda derc itdiler. Ḥālā nüsḫası Belde-i Nîşābūr'da mevcūddur; lākin kitāblar yazmasında ifnā-i ʿömr iderler. Ḫalef bin Aḥmed Hicret-i Nebeviyye'niñ Üç yüz ṭoḳsan ṭoḳuz'da fevt olub Devlet-i Benî Ṣıġār āhir şod.

Fî Ẕikri Mülūk-i Sāmānîyān

Anlar Ḫorasan'a ve Māverāünnehir'e mālik oldılar. Behrām Çubin neslindendir. Ecdādı Ferġana'da ḫāḳānıñ baʿżı ʿamellerinde idi. Hārūnurreşîd Ḫorasan'a vardıḳda Esed bin Sāmān'ıñ evlādı Nūḥ ve Aḥmed ve İlyās ve Yaḥyā'ya ʿaẓîm riʿāyetler eyledi ve Emîr-i Ḫorasan Ġassān bin ʿUbbād Aḥmed

bin Esed'e Ferġana'yı virdi. İki yüz dört'de Yaḥyā'ya Şāş'ı[223] virdi ve İlyās'a Herat'ı ve Nūḥ'a Semerḳand'ı virdi. Ṣoñra Ṭāhir bin el-Ḥüseyin, Emîr-i Ḫorasan olduḳda Esed'iñ evlādını bu ḥāl üzre ḳarār eyledi ṣoñra Aḥmed ölüb yerine oġlı Nāṣr bin Aḥmed Māverāünnehir'e vālî oldı ve İki yüz yetmiş ṭoḳuz'da Nāṣr fevt olub yerine birāderi İsmāʿîl bin Aḥmed müstaḳillen sulṭān oldı **[92a]** ve İki yüz ṭoḳsan beş'de İsmāʿîl fevt olub yerine oġlı Ebū Nāṣr Aḥmed sulṭān oldı ve Üç yüz bir'de Ebū Nāṣr şikāra çıḳub çadırda ḫizmetkārları elinde ḳatl olundı ve yerine oġlı Nāṣr bin Aḥmed bin Nāṣr sulṭān oldı ve Üç yüz yiġirmi ṭoḳuz'da Ṭaberistan Ḥākimi olan Mākān bin Kākî'niñ cengine ümerāsından Ebū ʿAlî bin Muḥtāc nām kimesneyi gönderdi ve Nāṣr anı yanına çaġırdı ve lāzım olan maʿnāları tenbîh eylerdi. Bir niçe defʿa Ebū ʿAlî Nāṣr önünde yüzin gözin burturdı. Ṣoñra ṭaşra gelüb fi'l-ḥāl esbābın çıḳardı. Gördi ki gömlek altında bir ʿaḳreb girüb kendüyi yedi yerde ṣoḳmuş. Nāṣr'a bu ḥāli ḫaber virdiler. Fi'l-ḥāl emr eyledi; Ebū ʿAlî bin Muḥtāc'ı daʿvet idüb "*Niçün bu ḥāle ṣabr eyledin*?" didi. Ol daḫî eyitdi: "*Pādişāhıñ yanında bir ʿaḳrebiñ birkac defʿa urmasına taḥammül itmeyen pes pādişāhıñ ġaybetinde ḳılıc yarasına niçe ṣabr eyler*?" didi. Nāṣr'a bu söz ḫōş gelüb Ebū ʿAlî'ye küllî riʿāyetler eyledi. Pes Ebū ʿAlî varub Mākān'ı helāk eyledi ve Nāṣr'a yazdı ki, "*Emmā mā-kāne fe-sāra ke-ismi-hî*" yaʿnî Mākān, adı gibi yoġ oldı. Zîrā "Mā-kāne" dimek "Olmadı, yoġ oldı" **[92b]** dimekdir. Ve Üç yüz otuz bir'de Nāṣr fevt olub otuz yıl salṭanat sürdi ve Üç yüz ḳırḳ üç'de fevt oldı. Kerîmü'l-ḫulḳ, ḥüsnü's-sîret kimesne idi. Yerine oġlı Nūḥ bin Nāṣr şāh oldı. Yedi yıl altı ay salṭanat sürüb Üç yüz elli'de ṭop ū çevgān oynar iken atdan düşüb helāk oldı. Yerine ḳarındaşı Manṣūr bin Nūḥ şāh oldı ve on beş yıl ṭoḳuz ay salṭanat sürüb Üç yüz altmış altı'da Buḫāra'da göçdi. Yerine oġlı Nūḥ bin Manṣūr şāh oldı. Bunuñ zamānında çoḳ fitneler olub Āl-i Sāmān'ıñ mülküne tezelzül geldi ve Sicistan ḥākimi Ḫalef bin Aḥmed'e incinüb Ṭāhir bin el-Ḥüseyin bin Ṭāhir'i anıñ cengine gönderdi ve yedi yıl Ḫalef'i muḥāṣara eyledi; dermān idemedi. Evvel ẓaʿf bu sebebden ḥāṣıl oldı ve Ḫalef yazub gönderdi: "*...Yā Nūḥu kad cādelte-nā fe-ekṯerte cidāle-nā fe'ti-nā bi-mā te'idü-nā in künte mine's-ṣādiḳîne.*"[224] Ve Üç yüz seksen üç'de Ḫorasan emîri Ebū ʿAlî bin Sîmcūr işāretiyle Melik-i Türk Buġra Ḫān gelüp Nūḥ'la cenk eyledi

[223] Özbekistan'ın başkenti olan Taşkent. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdullah Muhammedcanov, "Taşkent", *DİA*,XL,s. 145-148.
[224] Kur'ân-ı Kerîm, Hûd Sûresi, 32.Âyet-i Kerimesi.

ve Nūh'u ṣıyub Buḫāra ve Semerḳand'a mālik oldı. Baʿdehū Buḫāra hevāsıyla alışmayub çıkub gitdi ve yolda fevt oldı. Pes Nūḥ gelüb yine Buḫāra'da **[93a]** ḳarār eyledi ve Üç yüz seksen dört'de Nūḥ Ġazne ḥākimi Emîr Sebüktegin'e Ebū ʿAlî'den şikāyet eyledi ve anı Ebū ʿAlî cengine ṭaleb eyledi. Ol daḫî icābet idüb Nūḥ'la ḳalḳub Ebū ʿAlî ile cenk itdiler ve anı maġlūb itdiler ve Nūḥ anıñ emāretin Emîr Maḥmūd bin Sebüktegin'e sipāriş eyledi ve kendüsi dönüb Buḫāra'ya geldi. Ve niçe defʿa cenkden ṣoñra Üç yüz seksen yedi'de Nūḥ fevt olup müddet-i ḥükūmeti Yiġirmi bir yıl ve ṭoḳuz ay olmuş idi. Baʿdehū oġlı Manṣūr bin Nūḥ şāh oldı ve Üç yüz seksen ṭoḳuz'da Begtüzün ve Fāik nām emîrler Manṣūr'ı ṭutub gözlerine mîl çekdiler. Bir yıl ve ṭoḳuz ay ḥükm ve yerine yiġirmi yaşında ḳarındaşı ʿAbdülmelik bin Nūḥ serîr-i memlekete cülūs eyledi. Pes Maḥmūd Sebüktegin bu ḥāli işidüb gelüb Begtüzün ve Fāik'le muḥkem cenk eyledi ve anları maġlub idüb Ḫorasan'dan Sāmāniyān'ıñ ḫuṭbesin ḳaldırdı ve kendi nāmına ḫuṭbe oḳutdı ve bu ḥāli işidüb Melik-i Türk İlig Ḫān ṣadākat yüzinden Ḫorasan'a ve Buḫāra'ya geldi ve ʿAbdülmelik ve sā'ir ümerā aña ḳarşı vardılar. Pes ʿAbdülmelik'i ṭutub ḥaps eyledi ve ḥapsde helāk **[93b]** oldı. Ve sā'ir Āl-i Sāmān'ı ve ol devletin ümerāsın ṭutub helāk eyledi. Nāgāh içlerinden Müntaṣır İsmāʿîl bin Nūḥ ʿavret sūretine girüb Ḫārezm'e gelür, ʿasker cemʿ eyler ve bir yerden Buḫāra'ya hücūm eyler ve anda olan Türk ʿaskerin ḳırdılar ve babasınıñ taḫtına geçüb baʿdehū İlig Ḫān ḫayli ʿasker ile gelüb Müntaṣır iḳāmet idemeyüb Ḫorasan'a gelür ve anda baʿżı yeri istîlā eyler. Ṣoñra Maḥmūd bin Sebüktegin'den ḫavf idüb Semerḳand'a varur ve anda ʿasker cemʿ idüb Buḫāra'yı Türk elinden alur. Ṣoñra Üç yüz ṭoḳsan dört'de İlig Ḫān tekrār gelüb Müntaṣır'ı Buḫāra'dan çıḳardı. Andan ṣoñra Müntaṣır'ıñ kārı süst olub arada żāyiʿ oldı. Ve min-baʿd ẓuhūra gelmemişdir.

Fî Ẕikr-i Mülūk-i Ġazneviyān

Anlarıñ evveli Alp Tegin nām emîrdir. Sāmāniyān'dan Aḥmed bin İsmāʿîl ḳullarından idi. Ṣoñra ʿAbdülmelik bin Nūḥ zamānında Ḫorasan beği olub ve aña ʿāṣî olub, varub Gazne'yi aldı ve anda kendi nāmına ḫuṭbe oḳutdı. Baʿdehū Nūḥ bin Manṣūr anıñ oġlı Ebū İsḥāk'a Ḫorasan beğliğin virdi ve Emîr Sebüktegin anıñ ḥācibi idi ve hemşîresiniñ zevci idi. Ṣoñra Ġazne'de Alp Tegin ölüb oğlı İsḥāk Ḫorasan'ı **[94a]** terk idüb Ġazne'ye vardı. Ebū İsḥāk daḫî az müddetde helāk olub yerine ḳā'im olur kimsesi olmamaġın ʿasker Sebüktegin'i

sevüb anı Ġazne'de şāh itdiler. Sebüktegin ʿadl idüb dā'im Hind'e ġazālar idüb ḫayli ḥiṣārlar feṯḥ idüb çoḳ māl ū esbāba mālik oldı ve yiġirmi yıl temellük idüb Üç yüz seksen altı'da fevt oldı ve kendü vaṣiyyetiyle küçük oġlı İsmāʿîl şāh oldı. Ve büyük ḳarındaşı Maḥmūd Ḫorasan'da ḳarār itmiş idi. Ṣoñra miyānlarında iḫtilâf vāḳiʿ olmaġın Maḥmūd ḳalḳub İsmāʿîl'iñ cengine geldi ve anı Ġazne'de ḥiṣār eyledi. Ṣoñra İsmāʿîl'e emān virüb, gelüb birāderi Seyfüddevle Maḥmūd'a salṭanatı teslîm eyledi. Sulṭān Maḥmūd, İsmāʿîl'e emān virüb eyitdi ki: "*Eğer sen beni ẓafer bulsañ baña ne eylerdin?*" ol daḫî eyitdi ki: "*Seni bir ḳalʿada ḥaps iderdim ve sana müstevfî ṭaʿām ve libāsıñ virürdüm*" didi. Sulṭān Maḥmūd daḫî aña eyle eyledi. Sulṭān Maḥmūd ʿādl ū ʿaḳl ve kāmil ū muḥibb-i 'ulemā ū ṣulehā ū mütedeyyin ġāzî pādişāh idi. Dā'im Hind'e ġazavāt iderdi ve andan ḫayli yer alub ehl-i İslām ile maʿmūr eylemiş idi. Cümleden birisi Dört yüz on altı'da Medāin **[94b]** Hind'den Sūmenāt'da bir kinîse var idi. Hünūd, anı Mekke'leri bilüb küllî taʿẓîm iderler idi ve aña nezrlerinden cevāhir ū emvālden çoḳ nesne getürüb ḳorlar idi ve aña on biñden ziyāde köy vaḳf itmişler idi. Sulṭān Mahmūd varub Hünūd'ı ḳırub ol kinîseniñ malların aldı ve ṣanemlerin yaḳdı ve büyük ṣanemin getürüb Ġazne'de binā eyledüği eşiği eyledi. Sulṭān Maḥmūd zamānında ġāyet büyük pādişāh idi. Cemîʿ-i mülūk andan ḫavf iderler idi. Ġazne'ye ve Ḫorasan'a ve Rāz'a ve Hemedān'a ve Cürcān'a ve Sicistan'a ve Ḫarezm'e ve İṣfahan'a ve Gūr memleketine ve Hind iḳlîmen ve ʿIraḳ'a ḥükm ider idi. Ḥaremeyn-i Şerîfeyn'de anıñ nāmına ḫuṭbe oḳunmuşdur. Firdevsî Şehnāme'yi anıñ nāmına dimişdir. Ve daḫî aña ḳarîb niçe muṣannefāt anıñ nāmına dinilmişdir. Dünyāda enhār-ı ʿiẓāmdan birisi ki Nehr-i Ceyḫun'dur; anıñ üzerine bir cisr binā itdirüb aña iki biñ kerre biñ flori ṣarf eyledi. Otuz yıl salṭanat eyleyüb Dört yüz yiğirmi bir'de ʿillet-i ishālden ve su'-i mizācdan göçdi. İki yıl miḳdārı ḫasta olub aṣlā döşeğe yatmadı ve yaṣduġa dayanmadı. Belki oturduġı yerde uyur idi. Ve altmış yıl ʿömr sürdi ve yerine **[95a]** kendi vaṣiyyetiyle küçük oġlı Muḥammed bin Maḥmūd şāh oldı ve İṣfahan emîri olan büyük ḳarındaşı Sulṭān Mesʿūd bu ḥāli işidüb, gelüb ḳarındaşını ḫalʿ idüb yerine sulṭān oldı ve Sulṭān Muḥammed'iñ gözine mîl çekdi ve aña rātib taʿyîn eyledi ve aña riʿāyet eyledi ve dā'im kendi yanında ṭutub anuñla muṣāḥabet ider idi ve ḳıṣṣası gelse gerekdir, *inşāallāhu teʿālā*. Sulṭān Mesʿūd, babası Sulṭān Maḥmūd'a beñzer idi. ʿAdl ū dādda ve ḥüsn-i sîret ve kesret-i cihādda tamām-ı ʿaẓamet ve şevket ū revnaḳ-ı salṭanat üzre muḳîm oldı. Tā ki Dört yüz yiğirmi

ṭoḳuzda Āl-i Selçuḳ Ḫorasan'da ẓuhūr idüb niçe defʿa Sulṭān Mesʿūd'uñ gönderdiği ʿaskeri bozdılar. Andan kārları bülend oldı. Sulṭān Ṭuġrul Beğ Nişābūr'da ve Dāvūd Beğ Herat'da taḫta cülūs eylediler ve müstaḳillen nām-ı salṭanat daʿvāların eylediler. Ve Dört yüz otuz bir'de Sultān Mesʿūd niçe yüz fîl ve niçe yüz bin ʿasker ile ḳalḳub Āl-i Selçuḳ cengine vardı. Āl-i Selçuḳ bir tepeye ḳaçdılar. Sulṭān Mesʿūd'uñ iki gün miḳdārı anları ḳovub ʿāḳıbet ṣusuzluktan ʿaskeri içine iḫtilāf **[95b]** ū şiḳāḳ düşdi. Āl-i Selçuḳ bu ḥāli duyub Sulṭān Mesʿūd'uñ üzerine yürüdiler. Ve Ġazneviyān'ı muḥkem ṣıdılar ve malların aldılar. Ve Sulṭān Mesʿūd Ġazne'ye gelüb ümerāsınıñ kimin ḳatl ve kim ʿazl eyledi ve oġlı Sulṭān Mevdūd'ı Belḫ'a gönderdi ki Dāvūd bin Selçuḳ'uñ elinden ala. Ve kendüsi ʿādeti üzere Hind cānibine gitdi ki anda ḳışlaya. Ve birāderi Sulṭān Muḥammed'i daḫî yanınca bile götürdi. Nāgāh ḫazînedār başı Anuştegin nām ḫādim Nehr-i Ceyhun'u geçdikde ġālib ʿasker ile bir olub Sulṭān Muḥammed'i ḫevāh ū nā-ḫevāh alub bekledi ve Sulṭān Mesʿūd ile cenḳ itdiler ve ṣıdılar. Sulṭān Mesʿūd esîr idüb gitdi. Ḳalʿasında ḥaps eylediler. Ve Sulṭān Muḥammed aña riʿāyet idüb "*Seniñ baña itdüğü ben saña itmeyem*." didi. Ve Sulṭān Muḥammed'in Şihābüddîn Aḥmed nāmına oġlı -ki babası ümūr-ı salṭanatı aña ısmarlamışdı- dîvāne meşreb olmaġın babası izinsiz Sulṭān Mesʿūd'u ḳatl eyledi. Sulṭān Mesʿūd ehl-i ḫayr pādişāh idi. Naḳl olunur ki bir Ramażān'da biñ kerre biñ aḳçe taṣadduk eyledi ve ʿulemāyı muḥkem sevüb riʿāyet ū iḥsān eyler idi. Her cānibden ʿulemā anıñ **[96a]** cenābı ḳaṣdın iderlerdi. Anıñ nāmına çoḳ kitāb te'lîf itmişlerdir. Kendüsi daḫî laṭif ḫaṭṭ yazar idi. Memleket-i vāsiʿ pādişāh idi. İṣfahan ve Rāz ve Ṭaberistan ve Cürcān ve Ḫorasan ve Ḫarezm ve Kirman ve Sicistan ve Sind ve Ġazne'ye ve Gūr'a mālik ve ḥükm-i revān idi. Berr ū baḫrde ḥükm iderdi. On üç yıl pādişāh olub fevt oldı.

Ebū'l-Feṯḥ Mevdūd bin Mesʿūd

Babasınıñ ḳatl olunduğın işidicek Ḫorasan'ı terk idüb Ġazne'ye geldi ve ʿammîsi Sulṭān Muḥammed ile cenk idüb ġālib oldı. Ve Anuştegin ve Sulṭān Muḥammed'iñ evlādından ʿAbdürraḥîm nām oġlundan māʿadāsını ḳatl eyledi. Ve sā'ir ehl-i beytinden sulṭānlığı ḳābil olanları daḥî ḳatl eyledi. Ve nāmdār pādişāh olub ḫōş-sîret iẓhār eyledi. Türk pādişāhı ve sā'ir mülūk-i eṭrāfla muḥabbet idüb kendüye muṭîʿ eyledi ve Hind'de çoḳ ġazālar eyledi. Ve Dört yüz ḳırḳ bir'de fevt oldı. On yıla ḳarîb salṭanat idüb yiğirmi ṭoḳuz yıl ʿömr sürdi ve

yerine oġlı Sulṭān Mesʿūd şāh oldı. Lākin küçük olmaġın biraz zamān annesi tedbîr-i memleket eyledi. Baʿdehū ʿasker andan ʿudūl idüb ʿammîsi **[96b]** Bahāüddevle ʿAlî bin Mesʿūd'u[225] şāh eylediler. Ve Bahāüddevle ḳarındaşı Sulṭān Mevdūd'uñ hātūnu -ki Āl-i Selçuḳ'dan Dāvūd Beğ'iñ kızı idi- anı nikāḥlandı ve iki yıl miḳdārı bu ḥāl üzre geçdikde Maḥmūd Sebüktegin oġlı Sultān ʿAbdürreşîd'î ḫurūc idüb salṭanatı Bahāüddevle elinden aldı. Ve Dört yüz ḳırḳ dört'de Dāvūd Beğ'iñ kızı, zevci Bahāüddevle içün ʿAbdürreşîd'e incinüb ḳapucubaşı olan Ṭuġrul ile müttefik olub kendi ḳavmi olan Āl-i Selçuḳ'dan yardım ṭaleb eyledi ve ʿAbdürreşîd'i ṭutub salṭanatdan ḫalʿ eylediler ve Ṭuġrul anı Āl-i Sebüktegin'den ṭoḳuz nefer kimesneyi ḳatl eyledi ve Sulṭān Mesʿūd'uñ kızın cebr ile nikāhladı ki kendüsi sulṭān ola. ʿĀḳıbet ehl-i devlet cemʿ olub Tuğrul'ı öldürdiler. Ferruḫzād[226] nām kimesneyi pādişāh eylediler. Ferruḫzād baʿżı ḳılāʿda maḥbūs idi. Anūştegin nām emîr-i kebîr anı getürüb serîr-i salṭanata iḳāmet eyledi. Anūştegin yarār ve şecāʿat-şiʿār kimesne idi. Niçe defʿa Āl-i Selçuḳ ile cenḳ idüb ġālib olmuş idi ve Ferruḫzād daḫî cemîlü's-sūret, ʿakıl ū şecîʿ ū kerîm kimesne idi. Dört yüz elli bir'de ḳulunc marażından **[97a]** fevt olub altı yıl salṭanat idüb göçdi ve yerine birāderi Ẓahîrüddevle İbrāhim bin Mesʿūd bin Maḥmūd pādişāh oldı. Ḫōş sîret ve dîndār ve ʿakıl ū ṣāḥib-i mürevvet pādişāh idi. Otuz yıldan ziyāde salṭanat sürdi. Hind cānibine ʿaẓîm ġazālar idüb çoḳ yerler feṭḥ eyledi ve Āl-i Selçuḳ'la ṣulḥ idüb sā'ir mülūk daḫî aña riʿāyet idüb baba dirler idi. Cümle leṭā'îf-i fikr ū tedbîrinden menḳūldür ki Melikşāh-ı Selçukî ibtidā'-i salṭanatında Ġazne'ye sefer idüb gelür iken Sulṭān İbrāhim, Melikşāh'ın ümerāsına bir kāġıd yazub eyitdi ki: "*Berḫudār olasız, ahde vefā itdiğinüz ve pādişāhınızı baña getürdünüz ki nezāketle elüme teslîm idesiz. Ḥaḳîḳat ise ancaḳ olur. Ben de size ḳādir olduğum deñlü riʿāyetler iderüm*." didi ve anı kendi ḫavāṣṣından bir ḫizmetkāra virdi ve eyitdi ki: "*Yüri, Melikşāh cānibine var ve anın şikāra çıḳduğın gözedüb nāgāh aña gözük ve saña şikence itmeyince mektubları çıḳarma*." didi. Fi'l-vākiʿ eyle eyledi. Ḳaçan ki Melikşāh mektubları gördi; kendi ümerāsından ḳorḳub fi'l-ḥāl geri döndi. Ve Dört yüz seksen bir'de Ẓahîrüddevle fevt oldı. **[97b]** Ve ṭoḳsan yaşından ziyāde ʿömr sürdi. Merḳūm Sultān İbrāhim ġāyetle mü'min ve kār-dān kimesne idi. Naḳl olunur ki, ḳaçan kendi içün bir ḫāne binā eylese, yāḫūd bir ḳaṣr binā itse,

[225] Bahāüddevle 'Ali bin Mes'ūd, Nuruosmaniye Ktp, nr.3097, vr.47b.
[226] Ferruḫzād, Nuruosmaniye Ktp, nr.3097, vr.47b.

muḳaddemā Allāh içün ya bir mescid ya bir medrese veyā bir ribāṭ binā ider idi. Andan, istedüğini yapar idi. ʿAlāüddevle Mesʿūd bin İbrāhîm, babasından ṣoñra pādişāh oldı. ʿAlāüddevle, zāhid ū ṣāliḥ ve ehl-i ʿadl ve ṣāḥib-i ʿaḳd ū re'y kimesne idi. Babası ḥayātında Āl-i Selçuḳ'uñ ḳuvvetini göricek, aña Melikşāh'ıñ kızını almışidi. Bu cihetden ʿAlāüddevle'niñ zamānı Āl-i Selçuḳ'uñ fetretinden emîn oldı. Ve ʿAlāüddevle yigirmi yedi yıl ḥükm eyleyüb Beş yüz sekiz'inde emr-i Ḥaḳḳ irişüb göçdi. Ve yerine oġlı Sulṭān Şîrzād bin Mesʿūd bin İbrāhim pādişāh oldı. Bir yıl salṭanat sürdükden ṣoñra ḳarındāşı Sulṭānüddevle Arslan pādişāh oldı ve gelüb taḫtını ḳarındaşınıñ elinden aldı ve Şîrzād'ı ve sā'ir ḳarındaşlarını ṭutub ḳatl eyledi ve ḳarındaşı Behrām Şāh ḳaçub Sulṭān Sencer yanına vardı ve Arslan Şāh'dan şikāyet eyledi. Ve Sulṭānüddevle'niñ salṭanatınıñ üçüncü yılından Sulṭān Sencer ḳalḳıb Ġazne üzerine geldi ve Arslan **[98a]** Şāh ile muḥkem cenk eyledi. ʿĀḳıbet Sulṭān Sencer ġālib olub Arslan Şāh Hind'e gitdi ve Sulṭān Sencer Ġazne'ye girüb ḫazînede olan emvāl-i ʿaẓîme'i alub Ġazne taḫtında Behrām Şāh ibn Mesʿūd bin İbrāhim'i sulṭān eyledi ve şarṭ eyledi ki Ġazne'de Sulṭān Sencer nāmına ḫuṭbe oḳuda. Ve ḳırḳ gün bu ḥāl üzre geçüb ṣoñra Arslan Şāh Hind'den ʿasker ile gelüb Ġazne'i ḥiṣār eyledi. Ve Behrām Şāh, Sulṭān Sencer'e ḫaber gönderüb yardım ṭaleb eyledi. Ol daḫî ʿaẓîm ʿasker gönderüb Arslan Şāh'ı münhezim eyledi ve anı ṭutub Behrām Şāh'a teslîm itdiler. Behrām Şāh daḫî te'ḫîr itmeyüb ḳatl itdirdi. Bu ḥāl Beş yüz ḳırḳ sekiz'inde vāḳiʿ oldı. Ve niçe defʿa Behrām Şāh, Ġūriyān'la cenk idüb ekserinde ġālib oldı. Ve Beş yüz ḳırḳ sekiz'inde Ġazne Sulṭānı Behrām Şāh fevt oldı. Müddet-i salṭanatı otuz altı yıl idi. Mezbūr ḫōş-sîret ū kerîm ū ʿadl ū 'ālim-dōst kimesne idi. ʿUlemānıñ anuñ nāmına çoḳ kitābları vardır. Cümleden birisi "*Kelîle ve Dimne*"[227] anuñ nāmına te'lîf olunmuşdur. Andan ṣoñra oġlı Niẓāmüddîn Ḫüsrev Şāh sulṭān oldı. Ve Beş yüz **[98b]** ellisi'nde Melik ʿAlāüddîn-i Ġūrî gelüb Ġazne'i Ḫüsrev Şāh elinden aldı ve Ḫüsrev Şāh Hind'e varub Lahor'u feṭḥ idüb ḳarār eyledi. Ṣoñra Şihābüddîn-i Ġūrî Beş yüz elli beş'de Hind'e varub Lahor'u Ḫüsrev Şâh elinden aldı ve anı ṭutub ḳarındaşı Melik Ġıyāseddîn-i Ġūrî'ye gönderdi. Ol daḫî Ḫüsrev Şāh'ı bir ḳalʿada ḥaps eyledi ve anda fevt oldı. Ve Melikşāh bin Ḫüsrev Şāh Hind etrāfında ḳıyām itdi.

[227] Gazneliler döneminin meşhur münşîsi Nasrullah-ı Şîrâzî'nin (ö. VI./XII. yüzyılın ikinci yarısı) Behram Şah'a ithaf ettiği eser, Kelîle ve Dimne-i Behrâm Şâh adıyla şöhret bulmuştur. Ayrıntılı bilgi için bkz.Tahsin Yazıcı, "Nasrullah-ı Şîrâzî",*DİA,* XXXII, s.425.

Lākin Şihābüddîn-i Ġūrî elinde giriftār olub emri muẕmaḥil oldı. Min baʿd Āl-i Sebüktegin tamām olub anlardan kimse ẓuhūr itmedi. Cümle devletleri iki yüz on üç yıldır.

Fî Ẕikri Mülūk-i Merdāvîc ed-Deylemî (Ziyârîler)

Evveli İbn-i Ziyād'dır. Deylem'dendir. Üç yüz on beş'de Esfār bin Şîreveyh, Cürcān'a istîlā eyledi ve mezbūr Merdāvîc, anuñ serʿaskeri idi. Ḫufyeten cümle ʿasker ile mübāyeʿat idüb Esfār anı duyub ḳaçdı. Pes Merdāvîc, ardından irişüb helāk itdi ve kendüsi serîr-i salṭanata cülūs eyledi ve kendüye altun taḫt düzdi ve altunlu muraṣṣaʿ tāc giydi ve ümerāsına gümüş kürsîler düzetdi ve günden güne kārı bülend oldı. Ebū Müslim "Kitābü İṣfahan"[228]ı ḫalîfeye yazub **[99a]** gönderdi. ***Beyt: "Erâ nâran bâḥıcin min be'îdin / Le-hâ fî külli nâşıyetin şuʿâʿin"***[229] Neṯr: Baʿdehū mezbūr Merdāvîc ḳalḳub Ḳazvîn'e ve Rey'e ve Hemedan'a ve Dînever'e ve Yezd'e ve Ḳum'a ve Kāşān ve İṣfahan'a ʿasker gönderdi. Merdāvîc ġālib olub cümle Bilād-i Cebel'i istîlā eyledi ve Halvān'a varınca nehb ū ġāret eyledi. Ve mezbūr ġāyet cebbār ve tünd-ṭabʿ ū ẓālim olmaġın Üç yüz yiğirmi üç'de hammām içinde Türk ʿaskeri, üzerine hücūm idüb ḳatl itdiler ve yerine karındaşı Veşmgîr bin Ziyād şāh oldı. Ve ol niçe defʿa mülūk-i eṭrāfla cenk idüb ʿāḳıbet Üç yüz elli altı'da şikāra çıḳub bir yaralanmış ḫınzîr, mezbūruñ üzerine ḥamle eyledi. Ol ḥālde at yıḳılub mezbūrı düşürdi ve fi'l-ḥāl fevt oldı. Ve yerine oġlı Bîstūn bin Veşmgîr şāh oldı. Ol daḫî Üç yüz altmış altı'da fevt olub yerine ḳarındaşı Kābūs bin Veşmgîr şāh oldı. Ol ehl-i ʿilm ve ḫōş-ṭabʿ ū şāʿir kimesne idi. Üç yüz yetmiş bir'de ʿAḍudüddevle aña incinüb anın cümle memleketin elinden aldı. Ve ol Ḫorasan'a varub Benî Sāmāniyān'a teḳarrüb idüb on sekiz yıl maʿzūl **[99b]** oturdı. Baʿdehū Cürcān'ı ve Ṭaberistan'ı ve Māzenderan'ı ve Geylān'ı istîlā ve on beş yıl salṭanat ū ʿizzetde muḳîm oldı. Mezbūruñ kendi şiʿridir: Beyt: ***"Kul li'llezî bi-şurûfi'd-dehri ġayri-nâ / Hel 'a'idü'd-dehri'l-âmini le-hû ḥaṭar / E mâ tera'l-baḥra ya'lû fevḳa-hû ceyfün / Ve yestefirru bi-aḳṣâ ḳa'ri-hi'd-dürar / Fe-in yekün neşibet eydiye'z-zemânü bi-nâ / Ve messe-nâ min 'avâdî ru'ûse-hü'z-żarar / Fe-fi's-semâ'i nücûmin ġayri ẕî-'adedin / Ve leyse yükşefü ille'ş-şemse ve'l-***

[228]İranlı edip, tarihçi, lugat ve nahiv âlimi Hamza el-Îsfahanî'nin (ö.971) eseri olan İsfahan'ın coğrafyası, topografyası, tarihî özellikleri ve burada yetişen meşhur kişiler hakkında bilgi vermektedir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Abdülkerim Özaydın, "Hamza el-İsfahanî",*DİA,* XV, s.513-514.
[229] "Uzaktan parlayan bir âteş görüyorum. O âteşte herbir alının nûrları vardır."

***ḳamer*"**[230] Neṣr: Mezbūr, bu şiʿri zamān-ı felāketinde dimiş idi. Mezbūr Ḳābūs, şuʿarā ū ʿulemāya küllî raġbet idüb iltifāt ider idi. Cenābı mecmaʿ-i ehl-i meʿārif ü kemālāt olmuşidi ve anıñ haḳḳında Ahmed-i Mîkā'îlî, eydür: Beyt: **"*La te'şîne şemsü'l-'ulā Ḳābūsen / Fe-men 'aṣā Ḳābūse lā ḳābūsen.*"**[231] Neṣr: Lākin mezbūr, ʿaskerine ziyāde ʿunf u şiddet üzerine olmaġın ʿasker anı mülkden ḫalʿ idüb oġlı Melikü'l-Meʿālî Menūçihr'i Cürcān'dan getürüb şāh itdiler. Ve babasına gelüb mülāḳāt itdikde, aña nāṣîhat eyledi ve mülki aña teslîm eyledi. Ve Ḳābūs bir ḳalʿada ʿibādete münḳaṭıʿ oldı. ʿĀḳıbet 'asker andan ḫavf idüb üstünden libāsın aldılar. Ol daḫî sovuḳdan helāk oldı. Ve Menūçihr, cümleten ol ẓālimleri ḳatl **[100a]** eyledi. Ve Menūçihr Dört yüz yiġirmi'de fevt oldı ve oġlı Anūşirvān şāh oldı. Ve Maḥmūd Sebüktegin anıñ elinden memleketin aldı ve Āl-i Merdāvîc'den mülk ū salṭanat münḳaṭıʿ oldı. Cümle devletleri yüz beş sene olur.

Fî Ẕikri Mülūki'l-Ġūriyye

Bunlarıñ aṣlı Etrāk-i Ḫıṭā'dan olub Cebel-i Ġūr'da tavaṭṭun itmişler idi ve anda kārları bülend olub Beş yüz ḳırḳ beş'de ẓuhūr itmişlerdir. Ve Altı yüz ṭoḳuz'da anlardan salṭanat münḳaṭıʿ olmuşdır. Anlardan evvel meşhūr olan Seyfeddîn Muḥammed bin el-Ḥüseyin'dir. Ġazneviyān'dan Behrām Şāh'a ḳızın virüb ḳuvvet ṭutmuşdur. Ṣoñra Behrām Şāh'a ḳaṣd idüb Behrām Şāh, anı bir vechile ele getürüb ḳatl itmişdir. Andan ḳarındaşı Sūdî bin el-Ḥüseyin Ġūr'a mālik oldı ve birāderi ḳanın ṭaleb içün Ġazne'ye gelüb Behrām Şāh'la cenk eyledi. ʿĀḳıbet ol daḫî Behrām Şāh elinde helāk oldı. Andan ṣoñra ḳarındaşları ʿAlāüdddin Ḥasan ibn Cihānsūz şāh oldı. Ol ḳavî pādişāh idi. Ḳarındaşları ḳanıçün Ġazne'ye müstevlî oldı ve anda ḳarındaşı Seyfeddîn Sām'ı nā'ib idüb kendüsi Ġūr'a gitdi. Ṣoñra Behrām Şāh ehl-i Ġazne ile ittifāḳ idüb gelüb Seyfüddîn ile **[100b]** cenḳ itdi. Ve aña ġālib oldı. Ve Behrām Şāh fevt olub oġlı Ḫüsrev Şāh zamānında tekrār ʿAlāüddîn ile cenk itdi ve Ġazne'yi aldı ve kendüye "Sulṭān-ı Aʿẓam" diyü laḳab virdi. Ve Āl-i Selçuḳ gibi başı üstünde çetr-i hümāyūn götürtdi ve Ġazne'de ḳarındaşı Sām oġulları Ġıyāseddîn ile Şihābüddîn'i nā'ib naṣb idüb kendüsi Ġūr'a vardı. Ṣoñra Ġıyāseddîn ve

[230] "De ki, bizim dışımızda zamânın tasarrufuyla onun tehlikesi emniyetli zamâna mı âittir? Havânın denizin üzerinde parladığını görmez misin? Ki, herbir incinin derinliklerine kaçar. Zamân, bizim için el vermedi. Onun zararının başı bize temâs etti. Gökte sayısız yıldızlar vardır. Ancak orada ancak Güneş'in ve Ay'ın nûrları görülür."

[231] "Parlak, yüce Güneş Kâbûs'a isyân etmez. Kim ki Kâbûs'a âsî oldu, onun için kâbûs yoktur."

Şihābüddîn serkeşlik idüb ʿAlāüddîn ile cenk itdiler ve ġālib olub ʿAlāüddîn'i esîr itdiler. Andan Şihābüddîn ve Ġıyāseddîn inüb ʿAlāüüddîn'iñ elin öpüb kemākān taḫt ū salṭanatı aña muḳarrer ḳıldılar. Ve Beş yüz elli altı'da ʿAlāüddîn Cihānsūz ölüb yerine ḳarındaşı oġlı Ġıyāseddîn Muḥammed -ki ʿAlāüddîn aña ḳızın virmiş idi- ve aña salṭanatın vaṣiyyet itmiş idi; şāh oldı. Ve Ġıyāseddîn'iñ ayaġında niḳrîs zaḥmeti olmaġın ḳarındaşı Şihābüddîn'i mülkde kendüye şerîk idüb ümūr-ı ʿaskeri ve aḥvāl-i ḍarb u ḥarbı aña tefvîż eyledi. Sulṭān Ġıyāseddîn ḫayli ulu ve baḫtiyār pādişāh idi. Zamānında ʿaẓîm cenkler ve ḫayli fütūḥāt olmuşdur. Daḫî bir kerre sancāġı manṣūr olmamaḳ vāḳiʿ olmamışdır. **[101a]** Ḫārizmşahlar anıñ zamānında ḳuvvet ṭutmuşlar idi. Anlar ile niçe defʿa cenk idüb ġālib oldı. Ellerinden niçe memleketlerin aldı. Ve Mülūk-i Hind ile ʿaẓîm cenkler idüb ġālib olub küllî māl ile muġtenim olur idi ve anlardan Çîn'e ḳarîb olunca memleketler feṭḥ eyledi. Ṣoñra Ḫıṭāy kāfirleri Ceyḥun'ı geçüb bir niçe defʿa Şihābüddîn ile cenk itdiler. Ehl-i İslām ġālib olub çoḳ kāfir ḳırılub, ḫalās olanları daḫî Ceyḥun'da ġarḳ oldılar. Beş yüz ṭoḳsan altı'da ʿAlāüddevle Ḫārizmşah fevt olduḳda Melik Ġıyāseddîn üç gün nevbetin urdurmayub ġazā içün oturdı. Ḫuṣūṣā ki mābeynlerinde ʿadāvet var idi. Mücerred mürüvvet ū ḥürmet eyledi. Ve Beş yüz ṭoḳsan ṭoḳuz'da Sulṭān Gıyāseddîn Ebū'l-Feṭḥ Muḥammed bin Sām fevt olub müddet-i salṭanatı ḳırḳ üç yıl oldı. Sulṭān Gıyāseddîn ʿādl ū cevād ū ḫūb-iʿtiḳād ve muḥibb-i ḫayrāt, ʿālim ū fāżıl ū dîndār kimesne idi. Fî-sebîlillāh çoḳ mescidler ve ribāṭ ve ʿimāretler binā itmişdir. Ve ʿulemā ū ṣuleḥāya küllî iḥsān idüb her ḳanġı şehre varsa inʿām ū iḥsān ile ol şehr ḫalḳın ġanî ider idi. Şāfiʿî meẕheb idi. Kendi **[101b]** ḫaṭṭıyla laṭîf Muṣḥaflar yazub cāmiʿlerde vaḳf ider idi. Baʿdehū ḳarındaşı Şihābüddîn Ebū'l-Muẓaffer pādişāh oldı. Hind ve Sind ve Ḫorasan ve Ġūr'a ḥükm eyledi. Şihābüddîn ġāyet bahādır ve nāmdār ū dîndār pādişāh idi. Ekŝer ḳarındaşı zamānında olan fütūḥāt bunuñ elinden olmuşdur. Ṣoñra daḫî ġazālar idüb lākin zamān-ı salṭanatı çoḳ olmadı. Altı yüz bir'de Sulṭān Şihābeddîn Hind'e varub Kevkeryūn[232] ṭā'îfesiyle muḥkem cenk idüb cümlesin helāk eyledi ve dönüb gelür iken Kevkeryūn'dan birḳaç nefer giceyle Şihābüddîn'iñ çadırına girüb bekçileri öldürdiler. Ṣoñra Şihābüddîn namāzda secde iken yiğirmi iki yerde bıçaḳ ile vurub şehîd eylediler. Anlar daḫî ṭutulub ḳatl olundı. Ve vezîri Şihābüddîn'iñ ḳatlini gizleyib yaraların

[232] Aşırı Şiî İsmâiliyye mezhebine mensup bir zümre olan Karmatîler,ayrıntılı bilgi için bkz. Sabri Hizmetli, "Karmatiler", *DİA*, XXIV, s.510-514.

dindirdi ve bir maḥfeye ḳoyub Ġazne'ye ḳarîb geldikde öldüġün şāyiʿ eyledi. Sulṭān Şihābüddîn ʿādl ū ġāzî pādişāh ve dîndār kimesne idi. Emr itmiş idi ki haftada dört gün Sebt ve Eḥad ve İsneyn ve Sülaşe'de Ġazne ḳāḍîsı dîvāna gelüb ḳapucıbaşı ve çavuşbaşı anıñ emrini saġîr ū kebîri **[102a]** tenfîẕ eyleye. İmām-ı Faḫreddîn-i Rāzî "*raḥimehullāhu teʿālā*" dā'im meclis-i pādişāha ḥāżır olub vaʿż ider idi. Ve bir gün vaʿż idüb āhirinde eyitdi: "*Yā sulṭān! Lā sulṭâneke yebḳî ve lā telbîse'r Râzî. Ve inne emranā ilellāhi teʿālā!*"[233] Sulṭān şol deñlü bükā itdi ki ḥāżır olanlar merḥamet eylediler. Andan ṣoñra ehl-i dîvān ittifāḳ itdiler ki Şihābüddîn'iñ ḳız ḳarındaşı oġlı Bahāüddîn'i Sām ki Bāmyān ḥākimi idi; getürüb şāh ideler. Bi-ḥikmet-i Ḫüdā Bahāüddîn, Bāmyān'dan iki menzil gitdüğü gibi muḥkem ṣadāʿi mübtelā oldı. Ve kendide āŝār-ı mevt müşāhede eyledi ve oġulları Celālüddevle ve ʿAlāeddîn'e vaṣiyyet eyledi ki Ġazne'de şāh olalar ve ḫalḳa ʿadālet ideler. Anlar daḫî ʿacele ile gelüb Sulṭān ʿAlāeddîn taḫta cülūs eyledi. Ve Emîr-i Kirman Tāceddîn Ilduz ile bu ḥāli işidüb rāżī olmayub ʿasker cemʿ idüb bir niçe defʿa Sulṭān ʿAlāeddîn ile cenk itdi ve ġālib olub Celāleddin'i ve ʿAlāeddîn'i ele getürdi ve efendisi oğlı Ġıyāşeddîn Maḥmūd bin Ġıyāşeddîn ki Pest Emîri idi; aña ḫaber gönderüb, gelüb serîr-i salṭanata cülūs eyledi. **[102b]** Ve Altı yüz üç'de Muḥammed Ḫārizmşah, Ḫıṭā elinden ḫalāṣ olub Ġıyāşeddîn ile cenge ʿasker gönderdi. Anlar daḫî Ġıyāşeddîn'i ele getürüb Ḫārizmşah işāretiyle ḳatl olundı. Ve ol ṭā'îfeden ümūr-ı salṭanat münḳaṭıʿ oldı.

Fî Ẕikri Mülūk-i Kürti Ġūriyān

Bunlar Melik-i Sūdî neslinden geçünürler. Ṭoḳuz nefer kimesnedir. Ḳazvîn ve Ġūr ve Ḳuhistan ve Seraḫs ve Herat ve Nîşābur ve Ṭūs ve Cām'da ḥükm eylediler. Evvel anlardan salṭanat iden Melik Şemseddîn Muḥammed otuz üç yıl salṭanat itmişdir. Tarîḫiñ Yedi yüz on ikisi'nde geçmişdir. Andan ṣoñra oġlı Melik Rükneddîn şāh oldı. Yiğirmi sekiz yıl salṭanat eyledi. Andan ṣoñra ḳarındaşı Melik Faḫreddîn bin Şemseddîn mālik oldı. İki yıl ḥükūmet eyledi. Andan, ḳarındaşı Melik Ġıyāşeddîn bin Şemseddîn şāh oldı ve yiğirmi üç yıl salṭanat eyledi. Andan ṣoñra oġlı Melik Şemseddîn bin Ġıyāşeddîn bin Şemseddin şāh oldı. On ay salṭanat sürdi. Andan ṣoñra ḳarındaşı Melik

[233] "Ey sultân! Senin sultânlığın değil ancak Allâhü Teâlâ'nın sultânlığı bâkîdir, sonsuzdur! Nefsinin iblîsliklerinden sakın ve bu Râzî'nin sözünden râzî ol; nefsinden râzî olma! Ve muhakkak işlerimiz Allâhü Teâlâ'yadır!"

Ḥāfıẓüddîn bin Ġıyāseddîn şāh olub iki yıl miḳdārı ḥükūmet eyledi. Andan ṣoñra ḳarındāşı Melik Muʿizzüd-**[103a]** dîn Ḥüseyin bin Ġıyāseddîn şāh oldı. Kāmrān ū ser-firāz pādişāh idi. Mülūk-i eṭrāfla cenk idüb ekserinde manṣūr ū muẓaffer oldı. Yedi yüz yetmiş bir'de vefāt eyledi ve yerine oġlı Melik Ġıyāseddîn Pîr ʿAlî bin Muʿizzüddîn şāh oldı ve ol daḫî Yedi yüz seksen dört'de Tîmur elinde helāk oldı. Andan, Melik Muḥammed bin Melik Faḫreddîn ḥükūmet eyledi. Ve Yedi yüz seksen beş'de Tîmur Ḫān oġlı Mîrān Şāh elinde giriftār olub helāk oldı. Min baʿd bu nesilden kimesne bāḳî ḳalmadı. Müddet-i ḥükūmetleri yüz yıldan ziyāde oldı.

Fî Ẕikri Mülūk-i Benî Büveyh ed-Deylemiyyîn

Büveyh, Deylem'de oldukça ādem[234] kimesne idi. Üç oġlı var idi: ʿİmādüddevle ʿAlî ve Rüknüddevle Ḥasan ve Muʿizzüddevle Ebū'l Ḥüseyin Aḥmed. Ṭaberistan ḫākimi Mākān-ı Deylemî'ye ḫizmet idüb anıñ yanında taḳarrüb bulmuşlar idi. Vaḳtā ki Mākān, Merdāvîc-i Deylemî'den maġlūb oldı; bunlar Merdāvîc yanına vardılar ve Merdāvîc bunlara riʿāyet idüb herbirine bir nāḥiyeniñ ʿamelin sipāriş eyledi. ʿİmādüddevle, kār-dān kimesne idi. Kendi nāḥiyesi olan Kerḫ'in ḫarācıyçün gelen Merdāvîc'iñ ümerā ve ḳullarına **[103b]** istimāletler ve iḥsānlar idüb kendüye ṭābiʿ eyledi. Baʿdehū ṭoḳuz yüz kimesne ile varub İṣfahan ḫākimi İbn Yāḳūt on biñ atlu ile ḳarşu gelüb cenk eylediler. ʿİmādüdevle ġālib oldı. Andan ṣoñra ḫalḳıñ gözi ḳorḳub her ne cānibe vardıysa feṭḥ itdi. Ve Üç yüz yiğirmi bir'de İṣfahan ve Errecan ve Kāzerūn'u istîlā eyledi. Andan, Şîrāz'a mālik olub anı dārü'l-emāre eyledi. Andan, Aḥvāz ve Vāsıṭ ve Baġdad ve Bāsra'ya mālik oldı. Ve ḳarındaşlarınıñ herbirisin bir ʿamel üzerine ḳodı. Āl-i Büveyye'niñ cümle saʿādetinden biri budur ki, naḳl olunur ki, ʿİmādüddevle Şîrāz'a müstevlî olduḳda ʿasker gelüb mezbūrdan vaẓîfe istediler. Yanında anlara virecek māl olmadıġından elem-keşîde olub ḥayretinden arḳası üzre yaturken gördi ki, tavan arasında bir yılan başın çıkarub yine gitdi. Ḫavf eyleyüp fi'l-ḥāl emr eyledi. Ferrāşlar gelüb yuḳarı çıḳdıḳlarında gördiler ki, birḳaç ṣandūḳ var. ʿİmādüddevle'ye ḫaber eyledi. Emr eyledi; ṣandūḳları aşağıya indiler. Görseler kim, içinde beş yüz biñ altun var. Fi'l-ḥāl ʿalub **[104a]** ʿaskerine taḳsîm eyledi. Ve kār-ı salṭanatı muḥkem üstüvār eyledi. Ve daḫî naḳl olunur ki, bir derzî var idi ki, sābıḳan beğin ḳaftānın diker idi. Anı çaġırtdı ki, gelüb

[234] TSMK, Hazine nr.1607, vr.49a.

ḳaftānın dike. Derzî fehm eyledi ki, kendüyi ʿİmādüddevle'ye geçmiş olalar. Eyitdi ki: "*Vallāhi'l-ʿAẓîm, bende on iki ṣandūḳdan ġayri ṣandūḳ emānet ḳomamışdır ve içinde ne var idüğin bilmezin.*" didi. Fi'l-ḥāl emr olunub ol ṣandūḳları getürdiler. Görseler ki, içinde nefîs emvāl ū esbāb var idi ki, taʿbîri mümkin olmaz. ʿİmādüdevle alub żabṭ eyledi. Ve Üç yüz otuz sekiz'de ʿİmādüddevle Şîrāz'da fevt oldı. On sekiz yıl salṭanat eyledi. Rüknüddevle Ḥasan bin Büveyh'e İṣfahan ve Rey ve Hemedān'a ve sā'ir ʿIraḳ-ı ʿAcem'e ḥükm ider idi. Üç yüz altmış altı'da göçüb ḳarındaşı zamānında ve ḳırḳ dört yıl sonra salṭanat sürdi. ʿAkl ū kāmil ve ehl-i ḫayr kimesne idi. Yetmiş yıldan ziyāde ʿömr sürmüşdür. Muʿizzüddevle Ebū'l-Ḥüseyin Aḥmed bin Büveyhi ʿIraḳ-ı ʿArab'da sulṭān oldı. Baḫtiyār, ġāyet nāmdār idi. Yiġirmi bir yıldan ziyāde salṭanat idüb Üç yüz elli altı'da fevt oldı. Muʿizzüddevle Şiʿî mezheb idi. Baʿdehū oġlı ʿİzzüd **[104b]** devle Baḫtiyār ʿIraḳ-ı ʿArab'a sulṭān oldı. Ġāyetle ḳuvvetlü kimesne idi. Bir ṣıġırıñ iki boynuzundan alup yıḳardı. Lākin ʿîş ū nūşa meşġūl olub nisvān[235] ū muġanniyyāta ile muʿāşeret itmeğin ʿaskeriniñ yüzi döndi ve ʿAḍudüddevle cānibine yüz ṭutdılar. Ve Üç yüz altmış yedi'de ʿAḍudüddevle ile cenk idüb ḳatl olundı. ʿİzzüddevle on bir yıl salṭanat idüb otuz altı yıl ʿömr sürdi. ʿAḍudüdevle Ebū Şücāʿ Fiyā[236] Ḫüsrev bin Rüknüddevle, ʿammîsi ʿİmādüdevle'niñ evlādı ḳalmamaġın ölmezden bir yıl evvel kendi memleketin ʿAḍudüddevle'ye virmişidi. Ṣoñra babası Rüknüddevle'niñ daḫî memleketine mutaṣarrıf olub baʿdehū ʿIraḳ-ı ʿArab'a daḫî mâlik oldı. ʿAḍudüddevle, selāṭîn-i cihānıñ aʿẓam ū eşrefinden, ehl-i ʿadl ve ehl-i ḫayr ve ṣāḥib-i ʿakl ve ehl-i inṣāf kimesnedir. ʿUlemā anıñ aḫlāḳ-ı ḥamîde ve meḥāsininde kitāblar te'lîf itmişlerdir. Anıñ āṯār-ı cemîlesindendir, Medîne-i Münevvere'niñ sūrı anıñdır. Ve Meşhed-i ʿAlî "kerramellāhü teʿālā veche" ve Meşhed-i Ḥüseyin "*raḍıyallāhu ʿanhu*" ve Baġdad'da dāru'ṣ-ṣifā ve Fāris'de fuḳarāya ʿimāret ve Şîrāz'da Sūrü'l-Emîr nām şehriñ bināsı anındır. Ve Üç yüz **[105a]** altmış sekiz'de ʿAḍudüddevle sefer idüb Diyārbekir'i istîlā eyledi. Ve Diyār-ı Mevṣıl'i ve Cezîre-i Benî ʿÖmer'i aldı. Ve Altmış dokuz'da varub Rey'i ve Hemedān'ı ḳarındāşı Faḫreddîn elinden aldı. Ve Faḫrüddevle ḳaçub Ḳābūs bin Veşmgir yanına vardı. Andan, ʿAḍudüddevle varub Ekrād elinden bir niçe ḥiṣār aldı. Ve Üç yüz yetmiş'de 'Aḍudüddevle'ye Yemen'den bir ʿanber geldi.

[235] "Nisvân" cem'i "nisâ"dır. "Fi'lân" vezni üzerine. [Der-kenâr.]
[236] Fennā.

Elli altı Rıṭl-i ʿIrāḳî çekerdi. Ve Yetmiş bir'de ʿAḍudüddevle Melik Ḳābūs'uñ elinden Cürcān ve Ṭaberistan'ı aldı. Ve Üç yüz yetmiş iki'de ʿAḍudüddevle şarʿa zaḥmetinden fevt oldı ve Meşhed-i ʿAlî'de defn olundı. Otuz dört yıl salṭanat idüb ḳırḳ yedi yıl ʿömr sürdi. Ve ḥālet-i nezʿde āhir-i kelimesi "*Mâ eġnâ 'annî mâliyeh. Heleke 'annî sulṭāniyeh*"[237] oldı. ʿAḍudüddevle melik-i ʿaẓîm idi ve ġāyet mehîb ū ehl-i siyāset idi. Fāris'de ve Kirman ve ʿIraḳeyn'e ve Şam ve Diyārbekir'e ḥükm eyledi. Ve aña Rum'dan ḫarāc geldi. Ve kendüsi ʿālim ū fāżıl ve şāʿir ū kātib ve şecîʿ ū ṣāḥib-i himmet, muḥibb-i ʿulemā ve anlara muḥsin kimesne idi. Mü'eyyedüddevle ibn Rüknüddevle, Babası Rüknüddevle aña İṣfahan ḥükūmetin virmişidi. **[105b]** ʿAḍudüddevle sulṭān olıcaḳ, anı anda muḳarrer ḳıldı. Ṣoñra ḳarındaşı Faḫrüddevle'nin memleketin aña virdi. Mü'eyyed İṣfahan ve Cürcān ve Ṭaberistan'da yedi yıl ḥükm idüb Üç yüz yetmiş üç'de fevt oldı.

Faḫrüddevle ʿAlî bin Rüknüddevle

Babası Rüknüddevle ḥayātında aña Cürcān ve Ṭaberistan'ı virmişidi. Ṣoñra ʿAḍudüddevle anıñ elinden alub ḳarındāşı Mü'eyyedüddevle'ye virdi ve Faḫrüddevle, Nūḥ bin Manṣūr-ı Sāmāniyān yanına vardı. Ve ʿAḍudüddevle fevt olub baʿdehū ḳarındaşı Mü'eyyedüddevle fevt olduḳdan ṣoñra Mü'eyyedüddevle'niñ ümerāsı Faḫrüddevle'yi daʿvet eylediler. Ol daḫî ḳıtālsiz ve hîçbir ferde minnetsiz gelüb Mü'eyyedüddevle'niñ memleketinde serîr-i salṭanata cülūs eyledi. Ve dünyāda faẓl ū ʿakl ile ve kemāl-i hüner ile meşhūr olan Ṣāḥib bin ʿAbbād anıñ vezîri idi. Ve anıñ zamānında Faḫrüddevle'niñ ḥāli bu idi. Ol fevt olduḳdan ṣoñra Fahrüddevle ẓulme şurūʿ eyledi ve nāḥaḳ aḫẕ-ı māl idüb emvāl ū esbāb ū cevāhir ū aḳmişeyi vāfire cemʿ eyledi. Ve Üç yüz seksen yedi'de vefāt idüb ḫātūnı cümle mālı ḳabż eyledi. Ḥattā tüccārdan kefen içün bir top ḳarż aldılar. Faḫrüddevle on **[106a]** dört yıl ḥükūmet eyledi.

Mecdüddevle Ebū Ṭālib Rüstem bin Faḫrüddevle

On bir yaşında, babasınıñ memleketine mālik oldı. Anası ġāyet ʿākıle ve müdebbire ḫātūn olmaġın, oġlunun aḥvāl-i mülkin görüb gözetdi. Ṣoñra Mecdüddevle büyüyüb ʿîş ū nūşa meşġūl oldı. Maʿa-zālik vālidesiniñ ḥüsn-i tedbîriyle mülki ḫalel-pezîr olmadı. Ṣoñra vālidesi vefāt idüb Mecdüddevle'niñ

[237] Kur'ân-ı Kerîm, Hâkka Sûresi, 28-29. Âyet-i Kerîmesi.

niẓām-ı memleketi muḫtel oldı ve mülūk-i eṭrāf aña her yañeden hücūm eylediler. ʿĀḳıbet Dört yüz yiğirmi bir'de Maḥmūd Sebüktegin gelüb Mecdüddevle'i ṭutdı ve Ḫorasan'da baʿżı ḳalʿalarda ḥaps eyledi. Mecdüddevle otuz üç yıl salṭanat sürdi. Ṣamṣāmüddevle Merzübān bin ʿAḍudüddevle: Babası ʿAḍudüddevle'niñ vefātından ṣoñra şāh oldı. Lākin ḳarındaşı Şerefüddevle -ki Kirman Şāhı idi- Ṣamṣām'ıñ salṭanatına ḳā'il olmayub, ḳalḳub Fāris'e müstevlî oldı. Üç yüz yetmiş beş'de Kūfe üzerine gelen Ḳarāmiṭa üzerine Ṣamṣām ʿasker gönderüb anları muḥkem maġlūb idüb şevketlerin bozdı. Ve Üç yüz yetmiş altı'da Şerefüddevle Ahvaz ve Vāsıṭ'ı istîlā eyledi ve Ṣamṣām ile muṣāfāt **[106b]** yüzin gösterdi. Pes Ṣamṣām gerçek ṣanub Şerefüddevle yanına vardı. Pes Ṣamṣām'ı ṭutub ḥaps eyledi ve Şerefüddevle ʿIraḳ'ı istîlā eyledi. Şerefüddevle ġāyet bahādır ve muḳaddim kimesne idi. Ve Üç yüz yetmiş ṭoḳuz'da Şerefüddevle fevt oldı. Cümleten ʿIraḳ'da salṭanatı iki yıl ve sekiz ay oldı. Ṣamṣāmüddevle tekrār Ṣamṣām ehl-i Fāris ittifāḳıyla ḥapsden çıḳdı ve Fāris'de taḫta geçdi. Şerefüddevle ölmezden birḳaç gün muḳaddem ādem göndermişler idi ki varub Ṣamṣām'ın gözine mîl çeke. Şerefüddevle öldüḳden ṣoñra ol kimesne gelüb Ṣamṣām'ı kūr eyledi ve bu ḥāl üzerine Fāris'de on yıla ḳarîb ḥükm eyledi ve niçe defʿa Şemsüddevle ile ve Bahāüddevle ile cenk idüb anlara ġālib oldı.

Bāhaüddevle Şāhen-şāh Ḫüsrev bin ʿAḍudüddevle

Şerefüddevle'niñ vefātından ṣoñra kār-ı salṭanat Bahāüddevle'de ḳarār eyledi. Ve Üç yüz seksen bir'de ḫalîfe Ṭāiʿ Lillāh-i ʿAbbāsî'i ṭutub ḫalʿ eyledi ve yirine Ḳādir Billāh'ı naṣb eyledi. Ve Bahāüddevle, zamānında mülūk-i eṭrāfla niçe defʿa cenk eyledi ve āḫirü'l-emr nuṣret Bahāüddevle'niñ olur idi. Ve Dört yüz üç'de Bahāüddevle ṣarʿa ʿilletinden göçdi. Ḳırḳ iki yıl ʿömr sürdi.

Sulṭānüddevle Ebū **[107a]** Şücāʿ bin Bahāüddevle

Babasından ṣoñra ʿIraḳ'da ve Kirman ve Fāris'de sulṭān oldı. ʿAḍudüddevle üç vaḳitde nevbet vurdurur idi. Sulṭānüddevle beş vaḳitde nevbet vurdurur idi. Ve anıñ zamānında Deylem ve Baġdād'da ġāyet żaʿîf oldı. Ve Dört yüz on beş'de Sulṭānüddevle fevt oldı ve yerine ḳarındaşı Şerefüddevle Ḫasan bin Bahāüddevle sulṭān oldı. Ve Dört yüz on altı'da Müşerrefüddevle fevt olub yerine ḳarındāşı Celālüddevle bin Bahāüddevle ʿIraḳ'da taḫta geçdi ve kendüye

“Şāhenşāh-ı Aʿẓam ve Melikü’l-Mülūk” diyü laḳab virdi. Ve Dört yüz otuz beş’de göçdi. Ve on sekiz yıl miḳdārı salṭanat eyledi. Anın zamānında kār-ı salṭanat ġāyet-i żaʿîf olmuşidi. Celālüddevle laṭîf ḫaṭ yazar idi ve ṣuleḥāyı sever idi ve anları varub ziyāret ider idi ve anlardan duʿā iltimās ider idi. ʿİmādüddevle Merzbān bin Sulṭānüddevle: Babası Sulṭānüddevle’niñ vefātından ṣoñra Kirman Meliki ʿammîsi Ḳıvāmüddevle ile cenk idüb anı maḳhūr eyledi. Tekrār Ḳıvāmüddevle gelüb cenḳ eyledi. Ġālib olub ṣoñra yine ʿİmādüddevle ʿasker cemʿ idüb, gelüb **[107b]** ʿammîsini Şîrāz’dan çıḳardı ve babası taḫtında ḳarār eyledi. Ve Dört yüz on ṭoḳuz’da Ḳıvāmüddevle ölüb ʿİmādüddevle Kirman’ı istîlā eyledi. Ve Dört yüz ḳırḳı’nda ʿIraḳ’da Kirman’a giderken yolda ḫasta oldı. Maḫfeye binüb maḫfede vefāt eyledi. Dört yıl iki ay ʿIraḳ’da salṭanat eyledi. Ve Deylem cemîʿ-i māl ū ḫazînesin yaġma eyledi. Ve oġlı Ebū Manṣūr Filāsütūn, Şîrāz’a gelüb şāh oldı. Ve Dört yüz ḳırḳ sekiz’de Emîr Faẓlūye elinde esîr olub baʿżı ḳılāʿda maḥbūs oldı ve emr-i mużmāhil oldı.

el-Melikü’r-Raḥîm Ḳıvāmüddevle ibn Bahāüddevle

Babası Dört yüz otuz beş’de Celālüddevle’niñ vefātından ṣoñra Baġdad’da müstevlî oldı. Lākin ġāyet-i ẓālim ū ḫūnî olmaġın ḫalḳ andan bîzār oldılar. Ol daḫî anlardan ḫavf idüb oġlı Melik Raḥîm’i Baġdad’da ḳodı ve kendüsi Şîrāz’a çıḳub gitdi. Ve Ḳıvāmüddevle’niñ vefātından ṣoñra Melik Raḫîm, ʿIraḳ’da salṭanat nāmın urundı ve ʿasker cemʿ idüb Şîrāz ve Ḫūzistan ve Hemedān’a mālik oldı. Ve Dört yüz ḳırḳ yedi’de Sulṭān Ṭuġrul Selçūkî Baġdād’a gelüb bir nezāketle Melik Raḥîm’i yanına getürdi. Andan ṭutub ḫaps eyledi. Ve ʿIraḳ’dan Benî Büveyye’niñ salṭanatı münḳariż oldı. Cümle Āl-i Büveyye’niñ müddet-i salṭanatı yüz yiğirmi yedi yıldır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: OSMANLI TÜRKÇESİ METİN

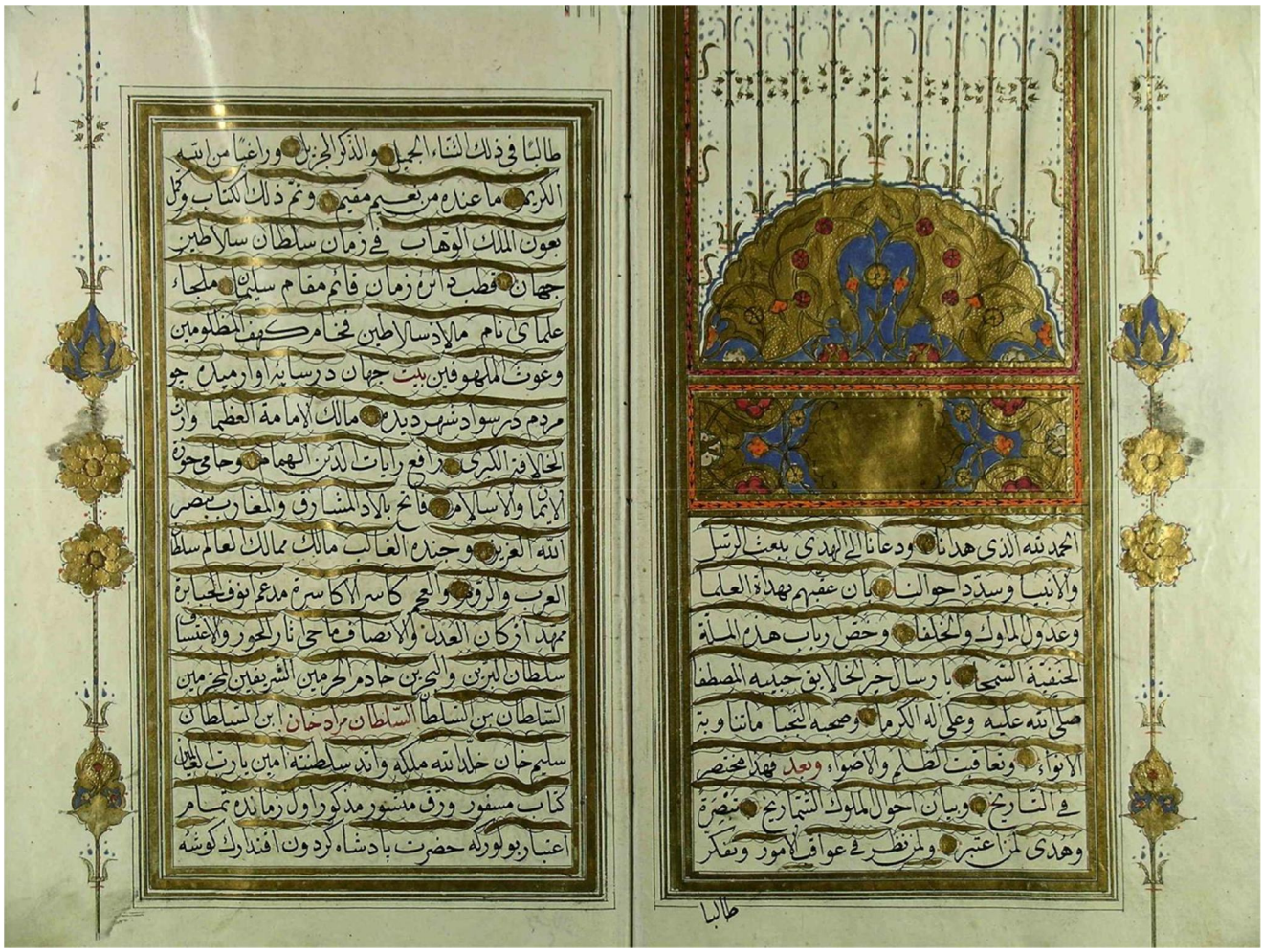

انظار قبولدربله والحاظ عنایت سعادت موصولدربله
ملحوظ ومنظور اولوب زلال عنایتلرندن کلزار مقصود
متبسم وهبوب نسیم کرمندن کلشن مطلوب متنسم اوله
نظم لایسلم العین الخالص من النقصان مالم یضرب علیه
سکة السلطان بیت اگرچه زر عزیز جمله اولدی رواج
سکهٔ شاهیله بولدی نقد ویوکتاب مستطابی الختمش باب
اوزرینه ترتیب یتدم باب اوّل سرور انبیا علیه التحیه
والثنا حضرتلرینك احوال شریفه سی بیانندهدر باب
ثانی خلفاء راشدین بیانندهدر باب ثالث بنی امیه ملوکنك
بیانندهدر وانلرایکی قسم در برقسمی شامدهحکم
ایتمشلردر وقسم آخری مغرب زمینده حکم ایتمشلردر
باب رابع خلفاء عباسیه بیانندهدر انلردخی ایکی
بولکدر برقسمی بغدادده وقسم آخری مصرده در باب
خامس فاطمیون بیانندهدر انلردخی ایکی قسمدر برقسمی
مغرب ومصر وشامدهوبرقسمی فارسدهدر باب
سادس حرمین شریفین اولان ملوك شرفانك بیانندهدر
انلردرت قسمدر قسم اوّله بنی اخیضر وقسم ثانی یه بنی موسی

وقسم ثالثه

وقسم ثالثه هواشم وقسم رابعه بنوفتاده در باب سابع
ملوك شرفاء مدینه منوره بیانندهدر باب ثامن مغرب
زمینده شرفاء ادارسه بیانندهدر باب تاسع اندلسده
بنی جمود بیانندهدر باب عاشر یمنده طبطبا شرفاسی
بیانندهدر باب حادی عشر دیلمه وطبرستان ومازندرانده
وسائر اطراف ارضده اولان شرفا بیانندهدر باب ثانی
عشر شرفاء فاس بیانندهدر باب ثالث عشر مغربده
بنی اغلب بیانندهدر باب رابع عشر بیانندهدر
باب خامس عشر بنی کلب بیانندهدر باب سادس
عشر مغرب زمینده ملثمین بیانندهدر باب سابع
عشر ملوك موحدین بیانندهدر باب ثامن عشر ملوك
بنی حفص بیانندهدر باب تاسع عشر بنی مرین بیانندهدر
باب عشرین بنی وطاس بیانندهدر باب الاحدی
والعشرین مصرده بنی طولون بیانندهدر باب الثانی
والعشرین مصرده بنی طغج بیانندهدر باب الثالث
والعشرین شاهان بنی ایوب بیانندهدر وانلر آلتی قسم در
قسم اوّل مصر وشامده حکم ایتمشلردر قسم ثانیسی یمنده

حکم ایتمشلرد ر وقسم ثالثی حمصده وحماده حکم ایتمشلرد ر
قسم رابعی حماده حکم ایتمشلرد ر قسم خامس حلبده حکم
ایتمشلرد ر قسم سادسی حصن کیغاده حکم ایتمشلرد ر
باب الرّابع والعشرین مصرده حکومت ایدن ملوك
جراکسه نك بیانندد ر باب الخامس والعشرین ملوك
یمن بنی زیاد بیانندد ر باب السّادس والعشرین
ملوك بنی نجاح بیانندد ر باب السّابع والعشرین ملوك
بنی مهدی بیانندد ر باب الثامن والعشرین ملوك بنی
رسول بیانندد ر باب التاسع والعشرین ملوك
بنی طاهر بیانندد ر باب الثلثین موصلده ملوك بنی
حمدان بیانندد ر باب الاحدی والثلثین ملوك دیار
بکر بنی مروان بیانندد ر باب الثانی والثلثین ملوك
بنی عقیل بیانندد ر باب الثالث والثلثین ملوك بنی
مزید بیانندد ر باب الرّابع والثلثین ملوك بنی مزداس
بیانندد ر باب الخامس والثلثین ملوك شام اتابکان
بیانندد ر باب السادس والثلثین ماردینده ملوك بنی
ارتق بیانندد ر باب السّابع والثلثین صفادیان بیانندد

باب الثامن

باب الثامن والثلثین ملوك سامانیان بیانندد ر
باب التاسع والثلثین ملوك غزنویان بیانندد ر باب
الاربعین ملوك دیلمانندن بنی مرداویج بیانندد ر باب
الاحدی والاربعین ملوك غوریه بیانندد ر انلرایکی
قسمدر قسم اولی غزنه سلطانلریدر قسم ثانی خراسانده
باب الثانی والاربعین عراق عجم ملوك آل بویه بیانندد ر
باب الثالث والاربعین ملوك آل سلجوق بیانندد ر
انلردرت قسمدر قسم اول ملوك خراسان وعراقدر قسم
ثانی شاهان کرماندر قسم ثالث سالاجقهٔ رومدر
قسم رابع سالاطین سالاجقهٔ رومدر باب الرابع والاربعین
سالاطین آل عثمان ابدالله تع سلطنتهم الی انقراض الزمان
نصرهم الله وکثرهم وضاعف قدرهم اوصاف حمیده
وسیر جمیله لری بیانندد ر باب الخامس والاربعین
ملوك دانشمندیه بیانندد ر باب السادس والاربعین
خوارزمشاهلری بیانندد ر باب السابع والاربعین
اتابکان لایت فارس بیانندد ر الباب الثامن والاربعین
ملوك چنکیزیان بیانندد ر الباب التاسع والاربعین

دشت فجا فذ حكومت بلدين خانلر بيانندة در
الباب الخمسين قرمان پادشاهلرينك بيانندة در
الباب الاحدى والخمسين ملوك طوائف بيانندة در
الباب الثانى والخمسين ملوك بنى مظفر بيانندة در الباب
الرابع والخمسين ملوك سربداران الباب الخامس والخمسين
ملوك هندوستان بيانندة در الباب السادس والخمسين
ملوك كجرات بيانندة در الباب السابع والخمسين ملوك
كبلا وشكى خانلرى بيانندة در الباب الثامن والخمسين
سلاطين شيروان وشكى خانلرينك بيانندة در الباب
التاسع والخمسين سلاطين آل جلاير بيانندة در الباب
الستين سلاطين آل تيمور لنك احوالى بيانندة در الباب الاحدى
والستين ماوراء النهرده واقع سلاطين اوزبكيانك بيانندة در
الباب الثانى والستين سلاطين آق قيونلونك احوال
غزواتى بيانندة دركه انلرم آل بايندريه دخى ديرلر ديار
بكردن ظهور ايتمشلر در الباب الثالث والستين
سلاطين قره قيونلونك احوالى بيانندة در الباب الرابع
والستين سلاطين ذوالقادريه بيانندة در الباب

ملوك ديار كرمان بيانندة در الباب الثالث والخمسين

الخامس

4

الخامس والستين ملوك آل رمضان بيانندة در الباب
السادس والستين ملوك قزلباشيه بيانندة در الباب
الاول فى ذكر نبذ من احوال خير آل سرور كائنات ومفخر
موجودات سيد المرسلين وخاتم النبيين وهو محمد
بن عبد الله بن عبد المطلب بن هاشم بن عبد مناف
بن قصى بن عروة بن مرة بن كعب بن لوى بن غالب
بن فهر بن مالك بن النضر بن كنانة بن مدركه بن نزار
بن معد بن عدنان بن اد بن الهميع ذات ملك صفاتلر
وير بلا فضائل ومناقب برنبى به وير لمامشلر قطعه
هر بند كلو مدح ايدرسم اول شهى معرفتدن دست عقل
اولور تهى شول كسك كم مداحى الله اوله وارقياس
ايله كيم اول نه شاه اوله نعت فخر الملة والدين مولانا جلال الله
سيوطى قدس سره العزيز بيورور بزم بيغامبر مزم سيف
وير لمشدر وهم كتاب مبين وير لمشدر وقران عظيمدن
غيرى بيكدن زياده معجزات عظيمه سى وارد ر ومعلوم
اولا كه حضرت محمد صلى الله تع عليه وسلم بنات كرامى وازوا
طيباتى افضل نساء عالمين در واصحابى بيغمبر دن ماعدا

ج

اولان خلایقك فضلیدر وعلمای بنی اسرائیل انبیاسی
مقامنده در وامتی افضل امم در آخر زمانده حضرت عیسی
کوکدن اینوب پیغمبر مزك امتندن اولان مهدینك اردنده
نماز قلسه کرکدر صورتا بنیمز کچه مؤخر در معناده جمله دن
مقدمدر بر روایتده کلدیکه جمله خلق آنك حرمتنه یارد المشدر
بیت ظاهر اخاتمه اوسر در اولور مبتدا کاه اولور مؤخر اولور
نثر ولادت شریفه لری عام فیلده واقعه اولمشدر اون
آیکی یاشلرینه کردکده عمیسی ابو طالب یله شامه کلمشلردر بکری
بش یاشلرینه کردکده حق طائفه سی کلوب اوکلرنده ایمانه
کلمشلردر درقرق یاشلرینه کردکده نبوت ویرلمشدر
الی یاشلرینه کردکده مدینه منوره جانبنه هجرت بیورمشلردر
تاریخ اسلامدر اولوب غزا بیورد قلری قول صحیح اوزره بکرمی یدی غزادر
جمله دن بری بدر غزاسیدر واحد غزاسیدر وخندق
وبنو قریظه وبنو المصطلق وخیبر غزالری ومکه مکرمه
شرفها الله تع فتحیدر که اول وقتده اون بیك غزات
موحدین یله یانلرنده حاضر اولدیلر ودخی غزوهٔ حنین در

وغزوهٔ

ط معراج شریف واقع دلمشدر
قلی اوج یاشلرینه کردکلرنده صح

وغزوهٔ طائف در وغزوهٔ تبوك درکه آنده کندیلریله معیتا
اوتوز بیك جیوش موحدین حاضر اولدیلر بعض روایتده
فرق بیك وبعض روایتده یتمش بیك دخی دیمشلر واما
شول غزاکه کندیلر آنده حاضر اولمیوب بلکه برمقدار
عسکر اسلامه صحابه دن برکمسنه سردار ایدوب کوندرمشلردر
اوتوز سکز غزوه در وبعض روایتده دخی زیاده دیمشلر
لکن قول راجح اول ذکر اولنلردر وهجرت نبویه نك اونبشنجی
سنه سنده حج اکبر اولوب الیوم اکملت لکم دینکم واتممت
علیکم نعمتی ورضیت لکم الاسلام دینا آیه کریمه سی نازل
اولدی وبو آیت کریمه نك نقلتلرنده بندکلری ناقه طاقت
کتورمیوب چوکدی وهجرت نبویه نك اون بشنجی سنه سنده
صفر آیندہ صداع وحمی دن مزاج شریفلری انحراف بولوب
ربیع الاول آیندك سکزی قاله اثنین کونی بروح وریحان
وجنة نعیم عالم بالایه اغاز ایدوب مدینه منوره ده حضرت
عایشه صدیقه نك رضی الله تع عنها اوندہ دفن اولندی
اللهم صل وسلم علی سیدنا محمد المصطفی المختار سیدالابرار افضل
صلوتك واکمل تسلیمك بفضلك یاکریم وبالله واحشرنا مع اخوانه

من النبيين والصديقين والشهداء الصالحين وحسن
أولئك رفيقا صحيح مسلم وبخاريده ايدر لركه عمر شريفلرى
المثل وجد ايدى واوزرلرينه اهل بيتى نماز قلديلر آندن
صكره سائر ناس كلوب فوج فوج نماز قلديلر بعده ملائكه
كرام الباب الثانى فى بيان احوال الخلفاء بعده ذكر امير المؤمنين
ابو بكر الصديق رضى الله تع عنه اسمى عبد الله در حضرت
رسول اكرم صلى الله عليه وسلم ايله مرة بن كعبده جمع اولوب فهر بيشيدى
حضرت رسولدن ايكى ياش وياخود اوچ ياش كوچك رمنى
نام محلده طوغمشدر اوتوزيدى ويا اوتوز سكز ياشنده اسلامه
كامشلردر ويكرمى التى سنه اسلامده عمر كبى ومشدر وفضائلنه نهايت
يوقدر حضرت رسول الله اوكنده فتوى ويرمشلردر واسلامه
وجاهليتده اصلا اخمر ايچمامشدر حضرت رسولى عالم ملكوته
عزم ايتدكلرنده صكره سقيفه بنى ساعده الائمة من
قريش حديث شريفنى روايت ايدوب جمله سى اول
قوله راضى اولوب خلافت ايله بيعت ايمشلردر حضرت
ابى بكرك اكرچه زمان خلافتى ايكى يبل درت آيدر لكن بو
از زمانك ايچنده چوق يرلر فتح ايمشلردر وچوق جهاد واقع

اولمشدر

اولمشدر اولا حضرت رسول الله صلى الله تع عليه وسلم
امر شريفى وزره اسامه بن زيدى سردار قيلوب قبائل
قضاعه جنكنه كوندردى بعده خالد بن وليدى قبائل
عربيله اهل ضاحيه وبمامه جنكنه كوندردى بعده
خالد وارب اولا طليحه ايله جنك ايدوب چوق قتالدن
صكره اهل اسلام غالب اولوب مسيلمة قتل اولندى بعده
حضرت ابى بكر خالدى عراق حاتينه كوندرب اول
ولايتى بطريق الصلح فتح ايلدى بعده ابو العلاء حضرمنى
بحرين اوزرينه كوندرب اهل اسلام كمكه كيدلر بو ايمدى بلر
پس ابو العلا وضو ايدوب ايكى ركعت نماز قلدى ويا عليم
يا حليم ويا على ويا عظيم دعا ايلدى واندن جمله عسكر
دريادن كچوب بحرينى فتح ايلدى بعده حضرت ابى بكر خالدى
يكرمى بيكدن زياده كمسنه ايله شام غزاسنه كوندردى بچه
دفعه حدود شامه جنكلر اولدى بو جمله سنده بعنايه
الله تعالى اهل اسلام غالب اولدى عاقبت بوانشاده
ابو بكر حضرتلرى فوت اولوب دمشق مدينه سى يمنى
كون محاصره ديكر حضرت عمر زمانندن رضى الله تع

عنه فتح اولندی نصفی حضرت خالد عنوة سیفله فتح
ایتدی ونصفی حضرت ابی عبیدة بن الجراح صلحاً فتح
ایلدی حضرت ابوبکر رضی الله تع عنه التمش اوج یاشنده
وفات ایلدی وخلافتی حضرت عمره وصیت ایلدی و
جسد شریفی حضرت پیغمبرك صلی الله تعالی علیه وسلم
یانلرنده دفن اولندی اللهم لا تحرمنا اجره ذکر امیر
المؤمنین عمر بن الخطاب رضی الله تع عنه فریشید رحضرت
رسول ایله صلی الله تع علیه وسلم مرة بن کعب ده ملاقی
اولدیلر شجیع وعادل وذی رای کمسنه ایدی خلافتده
سیرت حسنه انمشدر زهد وورعنه وسائر مناقب
جلیله سنه نهایت یوقدر خلافتی زمانلرنده فتوحات کثیره
اولمشدر اولا مدینه دمشق زمان خلافتنده فتح اولدی
بعده خیبر دن اهل کفری جفا رب اهل اسلامی اسکان ایلدی
بعده تمام عراق فتح اولدی آخرنده هجرتك اون دردنده
شهر بصره بنا اولندی راشدر اندن حمص وحما وحلب وانطاکیه
وسرمین وعزز ومرعش فتح اولندی بعده حضرت عمر
رضی الله تعالی عنه قالقوب بیت المقدس فتح ایلدی آخرنده

سعد بن

سعد بن ابی وقاص حضرتلرینی کسرای عجم جنکنه کوندردی
رستم ایله جنك ایتدی ورستم وعسکرینی هلاك قیلوب
جمیع ماللرین آلدی آخرنده سعد مدینه وارب آخرنده کسرانك
تاجن وخزینه سن الوب عسکره بخش ایلدی بعده تکریت
وموصل فتح ایلدی آخرنده هجرتك اون التنجی سنه سنده حضرت
عمر حج شریفه وارب کلمه سی سنه ده کوفه بنا اولنوب سعد
بن ابی وقاص آنی قرارکاه ایلدی واول سنه حضرت عمر حج
شریفه وارب مسجد حرامی توسیع ایلدی وکلمه سی بیل
اهل اسلامه اهوازی وتستری فتح ایتدیلر واندن کسرانك
سرعسکری هرمزانی طوتوب اخذ ایلدیلر واول دخی اسلامه
کلدی وهجرتك اون سکزنده مکه مکرمه ده ومدینه منوره
زیاده قحط اولدی پس حضرت عمر اطراف عالمه مکتوبلر
صالوب زاد طلب ایلدی حضرت ابوعبیدة بن الجراح شامدن
درت بیك دوه یوکی بغدای ایله کلوب ارض حجازده
بغدای چوغ اولدی واوجوز اولدی وحضرت عمر اصحابیله
استسقایه چقدیلر وحضرت عباسه دعا ایتدردیلر
پس دخی مدینه یه کلدیلر محکم بغور یاغدی انکیچون

استسقا وسائر مهمّاتدن اولاد رسوله دعا ابتدرمك
سنت فالدی وهجرتك اون طقوزنده مصر واسكندريه
فتح اولندی ویكرمی بدنجی سنه ده عجم بكلربكیسی
فیروزان یوزالتی بیك عسكرایله همدان اوكنده عسكر
اسلامله جنك ایدوب بحكم خدا جمله كفار قلجدن
كچدی وفیروزان فاجوب طاغه چقدی وآنی فقعاع
نام كمسنه قتل ایلدی واندن همدان واصفهان وآذربایجان
وشیراز وجرجان وقزوین وزنجان وطبرستان فتح
اولندی ومغربده برقه وطرابلوس فتح اولندی وفوبه
وبربردخی واختف بن قیس خراسانه وارب بزدجرد
ایله جنك ایدوب صبوب ترکستانه فاجوردی وهجرتك
ومروزی فتح ایتدی وبلخه وارب منتهی اولدی
وهجرتك یكرمی اوچنده حضرت عمرذی الحجه نك یكرمی
دردنده صباح نمازنه امامت ایدوب طورركن
مُغیرة بن شُعبه نك لولو نام كافر قولی حضرت عمر
ایبنوب ایكی باشلو خنجر ایله التی یرده اوروب اوچ
كوندنصكره عالم آخرته پیوسته اولدی وحضرت رسول

اللهك صلی الله تعالی علیه وسلم یانندفن اولندی
مدت خلافتی اون بیل التی ای وسكز كوندر اصح قوله
التمش اوچ یاشنده وفات یلمشدر رضی الله عنه

ذكر خلافت امیرالمؤمنین حضرت عثمان

حضرت رسول اللهك ایكی كریمه سن آلوب داماد اولندی
ذوالنورین ایله ملقبدر غایتله حیا وادب صاحبی
ایدی اول جلدن ملائكه آندن استحیا ایدرلرایدی
قرآن عظیمی وفرقان كریمی آنلرجمع ایتمشدر وحضرت
رسول الله ایله عبد مناف ده جمع اولور وبالجمله مناقبنه
حدّ وغایت یوقدر حضرت عمردن صكره خلیفه اولمشدر
اون ایكی بیلدن اون ایكی كون الكسك خلافت ایلدی
ویتمش بش بیل وبر روایتده دخی زیاده عمر سوره مشدر
وقت خلافتنده طقوزده فعه حجه وارب حج ایلدی
وسر برخلافتنده مستقر اولدقدن بر بیل مقدارنه
حضرت عمر نصب بلدیكی مرایی تغییر ابتدی صكره
تغییر ایدوب اكثرنی كندی افرباسندن قلدوعیبجون
خلق تحمل ایتیوب ظهور فتنه یه باعث اولدی وهجرتك

یکرمی دردنده سجستان ومکران ولایتلری فتح
اولدی ویکرمی آلتیده نیشابور فتح اولنوب عظیم غنیمت
حاصل اولدی واول سنه زمین مغربدن افرنجیه یه وارنجه
یه دکین فتح اولنوب محکم جنك اولدی وایکیوز بیك
کافرك آلنزی قلمدن بکدی ومال وغنیمتدن هر آتلو
اوج بیك التون حاصل اولدی واول بیل اصطخر وارجان
فتح اولدی وامیر شام معاویه حضرت عثمان اذنیله قرسه
عسکر کوندروب یافوب وبیقوب هرسنه یدی بیك
فلوری ویرمك اوزره صلح ایلدیلر وبوسنه عسکر اسلام
آندلسه کچوب کافرلر خسارت اتدیلر وتاریخك اوتوز
اهل شامله اهل عراقك قرآن عظیم امرنده نزاعلری ولیغن
حضرت عثمان صحابه کرام اتفاقیله سائر نسخه لری
کیدروب حفصه آنه یانندهٔ اولان نسخه قرآن اوزرینه
جمع ایلدی وبوسنه ده حضرت پیغمبرك خاتمی حضرت
عثمانك برمغندن بئر اریسه دوشوب بولمدی و
تاریخك اوتوز برنده ملوك ساسانیانك اخری یزدجرد هلاك اولدی وبوسنه ده اهل خراسان عاصی اولوب

تکرار

تکرار اهل اسلام وارب فتح ایتدیلر وبوسنه ده حضرت
عثمان حضرت رسول الله صلی الله تعالی علیه وسلم
مسجد شریفنی توسیع ایتدی طولنی یوز التمش ذراع
وعرضنی یوز اللی ذراع ایلدی وغایتله تزیین ایلدی وتاریخك
اوتوز بشنده مصر وعراقدن بنجه اوباش کلوب حضرت
عثمانك افریاسندن شکایتلرایدوب عاقبت هوای
نفسله واغوای شیطانیله حضرت عثمانی اوندن محاصره
ایتدیلر وکندوکی خلافتدن عزل ایله دیدیلرایدی بخی
راضی اولمیجق اهل مصردن بریدبخت اوینك دیوانه
کیروب حضرت عثمانی صائم ایکن قرآن عظیم اوقورایکن
شهید ایلدی بحکمة خدا مبارك فانلری فسیکفیکهم الله
وهو السمیع العلیم آیتنك اوزرینه واقع اولدی فی الواقع
اول حاله مباشر اولنلری حق تعالی جمله هلاك قیلدی
ظاهر آخرت عذابی دخی آنلره مقرر در ذکر امیر المؤمنین علی
بن ابی طالب حضرت رسول الله ابن عمیسدر یعسوب
موحدیندر واسلامی قدیمدر ولادتی کعبه ایچنده واقع
اولمشدر جمیع عمرنده نه کفر ایله متصف اولمشدر ونه شرب

خبر ایتمشدر فضائلنه نهایت یوقدر حقنده انا مدینة
العلم وعلی بابها بیورلمشدر حضرت رسول الله کریمه
فاطمة الزهری نك زوجی وحسن وحسینك والدمات جدید
دخی حقنده انت منی بمنزلة هرون من موسی غیر انه
لا نبی بعدی بیورلمشدر حضرت عثمان مقتلنده نصکره
اجماع صحابه کرامله ذی المحجه نك اون سکزنجی قاله
سر بر خلافته کجوب عالم حکم ایتمشدر وبر ازمدت نصکره
حضرت علی کرم الله وجهه حضرت عثمانك امر اسنی
معزول ایلدی انلر ایسه مدت مدیدکی شامدکی معاویه
مصرده وبعض عراقده قوت بولمش کسنه لر ایله بر خصوصله
حضرت علیك متصلب فی الدین اولوب کندو حقنده
خیر اتمیه جکین فهم ایتمکین خلافتده اولوب حضرت عثمانك
قاتللرین حضرت علی قتل ایتمدی وارب عثمانك قانن
طلب ایدرز دیو هوا نفسله شامدکی معاویه عاصی
اولوب وبصره ده عثمان بن حنیف عامل ولدی وهربری
عظیم عسکر جمع ایلدیلر عاقبت تسکین فتنه ایچون حضرت
علی مدینه منوره دن قالقوب بصره یه واردی وبانده

عسکر

عسکر درت بیك عدد ایدی دیو صحابه کرندن بیعت
رضوان ایدنلردن ایدی وسکز یوزی انصاردن ایدی
اوغللری حسن وحسین ومحمد بن حنیفه بیله ایدیلر
واصحابدن عبد الله بن عباس وعمار بن یاسر ومحمد بن ابی
بکر عسکر امور ینه مولی ایدیلر واهل بصره اون بیك قریب
ایدی وایکی عسکر اراسنده محکم جدال وقتال اولوب عاقبت
اهل بصره منهزم اولوب اکثری قلمدن کجدی واول جنکده
حضرت زبیر وحضرت طلحه شهید اولدی وحضرت علی
وارب آنلرك اوزرینه نماز قلدی وتاریخلرك اوتوز بشنده معاویه
اهل شام ایله وحضرت علی اهل عراق ایله صفین نام موضعده
یوز اون کون اقامت ایدوب طقسان دفعه عظیم جنك
اولدی حتی لیلة الهریر دیدکلری برجمعه کجه سی صباحه دکین
جنك اولدی واول کجه ده حضرت علی دیتوزدن زیاده
تکبیر ایلدی وهر کز تکبیر ایتمزایدی الامرکه آدم قتل ایدر ویا بجمله
اهل شامدن قرق بش بیك کمسنه واهل عراقدن یکرمی بش بیك
مجاهد شهید اولدی معظم صحابه وصالحین حضرت علی ایله بنده
ایدیلر عمار بن یاسر وخزیمه ذو الشهادتین کبی واویس قرنی

کبی بو جمله اول جنکدن شهید اولدیلر عاقبت عمرو بن العاص
کوردیکه اهل شام اهل عراق قالمجندن فنا بولیور نسکین
حرب ایچون شویله رای ابتدیکه ایکی جانبدن اهل حل
وعقد کمسنه لر برموضعده جمع اوله لر کوره لر هر قیسی کتاب
الله موافق ایسه آنی خلیفه دیکلر وآخری خلع ایده لر
اهل عراق بو حالی کوریجک کرجک صانوب مغرور اولدیلر
وحضرت علی بو حیله دن اعتماد ایتمک دیدوکنه بقمدیلر پس
ایکی عسکر آیرنیلوب کلیجک بیل ادرج نام موضعده حکمان
حاضر اولدیلر چوق کفت وکو اولوب کلام مقطعن بولمدی
پس اهل شام خلیفه مز معاویه در دیدیلر واهل عراق وخراسان
وحرمین ویمن خلیفه مز حضرت علی در دیدیلر بو واقعه
دنصکره معاویه حضرت علی یه منبر لرنده وسائر برلرده خلاف
اوضاع ایدوب سب ایدرلرایدی وبو فتنه دن صکره
سکزیک نفر اهل عراقدن حضرت علی دن اوزرینه خروج ایدوب
معاویه یه تحکیمه قائل اولدیلر کتاب الله مخالفت ایتمک دیدیلر
حال بوکه تحکیمه مقدما آنلر رضا ویروب حضرت علی حیله دن
قائل اولمادیکی بیان ایدیلر پس آنلر حضرت علی نصحنه یدوب درت

بیکی رجوع

بیکی رجوع ایدوب درت بیکی خارجیلکدن مصرا اولوب
نهروانده جمع اولدیلر پس حضرت علی آنلری وارب جمله هلاک
ایلدی ودوکلی حضرت علی عسکرندن یدی نفر کمسنه شهید
اولدی ذکر قتل حضرت علی کرم الله وجهه خوارجدن باقی
قالانلردن اوچ کمسنه جمع اولوب اتفاق ایلدیلرکه هرینک قرنجی
رمضانک اون بدیسنده جمعه کیجه سی ابن ملجم حضرت علی یی
قتل ایلدی وعمرو بن عاصی مصرده قتل ایده وبرکی دخی معاویه یی
شامده قتل ایده وعالمی بونلرک شر وشورندن خلاص ایده لر
اول کیجه اولدقده برک معاویه یه وکوعده ایریشوب چالدی
لکن معاویه بیوک کمسنه ایدی قالون اتنه راست کلوب
نکاح طمر بن کسدی وکندی قورتلدی وعمرو بن العاص
مصرده اول کیجه خسته اولوب یرینه خارجه نام کمسنه یی
امامته کوندرمشیدی عمرو خارجی آنی عمرو بن العاص صانوب هلاک
ایلدی عربی ولیتها اذ فدت عمرا بخارجة فدت علیا بمن شئت
من البشر نثر وابن ملجم جامع کوفه ده بر برده کمین ایدوب حضرت
علی جامعه چقرکن مبارک باشینه قلجلاه اوروب خیلی زخم ایرکوردی
وابن ملجم اوزرینه برقطیفه براغوب طوتدیلر وحضرت علی

اول کیجه وسبت کیجه سی حیاتدن اولوب بعد لیلة الاحد
رحمة حقه پیوسته اولدی واوغللری حسن وحسین واپن
اخی عبد الله بن جعفر غسل ایدوب نمازین قلدیلر وخواجه خواجگان
کیجیله دفن ایلدیلر مدت عمرلری اتمش اوچ یاشلرنده
ومدت خلافتلری بش یلدن اوچ آی اسکندر واولادندن آتوز ایکی
کمسنه ترک ایلدی اون التسع ذکور واثنتین اناث ایدی رحمهم
الله تع

بابا سی حضرت علی رضی الله تعالی عنه ذی صکر عراق وخراسان
وحجاز ویمنه خلیفه اولدی یدی آی یوحال اوزره مستقر
اولدی هجرتک قرقنجی یلنده ربیع الاول آینده قرق بیک عسکر
ایله معاویه نک مقاتله سنه وارب مسکن نام محلده ایکی
عسکر کورشدکدن حضرت حسن رای کوردیکه البته بومرامک
اتمامنده مسلمانلردن یوزبیک کسنه نک قانی دوکلور بین صوب
اولدرکه مابینده صلح اولا معاویه یه خبر کوندردیکه سنکله صلح
ایدرم شول شرطله که سندن صکره خلافت بنه بزم اوله وحضرت
علینک سبتی ابطال ایده سن وبنمله بیله اولالرک برسنی برخیده
اتمیه سن وبنم لمالدک هرنه مقدار انجه استرسم درینغ

اتمیه معاویه دخی بوخصوصه راضی اولدی ابطال سبدن
ماعدا سنی نهایت حضرت حسن استماع ایلدکی برده ستب
اولنمیه دیدی وسیعلم الذین ظلموا ای منقلب ینقلبون
حضرت حسنه بوخصوص ایچون شیعه سی بیحضور
اولدیلر یا عار المؤمنین سودت وجوه المؤمنین دیدیلر
حضرت حسن دخی جواب ویروب بیوردیکه العار
خیر من النار تحقیق برکون حضرت رسول اکرم صلی
الله تعالی علیه وسلم منبر چقوب حضرت حسنی
کوجك اوغلی ایچون یدی اوکنه آلوب بیوردیکه
ان ابنی هذا سید وسیصلح الله به بین فئتین عظیمتین
من المسلمین دیدیلر یعنی بنم اوغلم سید در بیوك صاحب
حلم کمسنه اولمسنه اشارت بیوردیلر ویافنده الله
تبارك وتع بونك سببیله ایکی عظیم عسکرك مابینی اصلاح
ایدردیو بیورمشلر ایدی مکرر اول بیوردقلری کلمات
محقق الوقوع بوخصوصه اشارت ایمش بعده حضرت
حسن مدینه منوره یه کلوب اندن اون بیل مقداری
مکث ایلدی وتاریخ الیسندن خاتونی جعده البله

زهر لنوب فرق یدی یاشنده سعید و شهید بام خالق رب
مجید عزم سوی جنات نعیم ایلدی

معاویه ذکر امیر المؤمنین حسین بن علی رضی الله عنهما

معاویه رضی الله تع عنه فوت اولد قد نصکن اهل عراق
واهل مدینه واکثر قبائل عرب حضرت حسینه خلافته
بیعت ایلدیلر و بو حالا وزره مکه مکرمه ده شعبان و رمضان
وشوال وذو القعده آیلرنده قرار ایلدی بعده کوفه عمیسی
اوغلی مسلم بن عقیلی کوندردی عامهٔ اهل کوفه کلوب حضرت
حسینك طاعتنه بیعت واتفاقی اینديلر وحضرت حسین
بو خصوصی استماع ایدوب کوفه جانبنه توجه ایلدی ناگاه
یزید بو خصوصدن آگاه اولوب بصره سکی عبید الله بن زیادی
کوفیه مسلم اوزرینه کوندرب آلکوفی لایوفی مقتضا سنجه اهل
کوفه مسلمه معاونتدن الچکدیلر پس ابن زیاد کلوب
مسلمی طوتوب هلاك ایلدی وحضرت امام حسین کربلا
نام موضعه کلدکده ابن زیاد طرفندن ایکی بیك آتلو کلوب
بعده دورت بیك سوار کلوب بعده نهر ملعون بیکه
قریب سوار ایله کلدی وحضرت حسینك یانندن یوز

نفوس قریب کمسنه واردی حضرت حسین اول کیجه
انلاردن اذن ویردی کندی افرباواولادندن اولینلر
کتدیلر وکندیله انجق اوتوز آتلو وفرق پیاده قالدی
بعده عاشورا کونی تحرکدن ظهر وقتنه دکین جنك اولدی
عاقبت حضرت حسین رضی الله تع عنه عطش غلبه
ایدوب صوایچمکه فراطه توجه ایدرکن اوقله اوروب
شهید ایلدیلر اسد غابه نام کتابده ایدر رحمه الله تعالی
مختار بن عبید الله الثمثل التی سخنده عسکر جمع ایدوب
ابن زیاد اوزرینه واردی واقع عاشورا کونی دبلدی
حضرت امام حسین آلی یدی یاشنده شهید اولدی

الباب الثالث فی احوال بنی امیه

انلرادن دورت نفر صدر اولی معاویه در قریشیدر
بابا سی ابو سفیاندر مقدم عام فتحده اسلامه کلمشدر
اصحابدن در وکتبه وحی دندر شکلآ وهیبتلو کمسنه
ایدی وعزت وفخر وریاستی سورایدی لطیف اسبابلر
کیرایدی وکوزل آتلره بنزایدی واوتوروب یمسندی و
اینمسندی ملوکانه حرکت ایدرایدی شامده نیابتة و

ونغلبًا واصالةً فرق بیل حکومت ایتمشدر معاویه زمانندن
تاریخک فرق سکزنده استانبوله عظیم عسکر کوندرب
اوغلی یزیدی آنلرک سردار ایلدی واول عسکرده ابن عباس
وابن عمر وابن الزبیر وابو ایوب انصاری بیله ایدی وانلر
کلوب سودلجه ده جمال افندی تربه سنه اولدوغی محلده فرود
استانبولی محاصره ایدیلر بعده دونوب کتدیلر وتاریخک
فرق طقوزنده صحابه دن عقبه بن نافع مغربده قیروان نام
شهرک یرنده اولان میشه وقامشلری کسوب لطیف شهر
بنیاد ایلدی وعسکر اسلامه انی قرارگاه ایلدی تاریخک
الی الیسنده قبیلهٔ ازد دن سفیان بن عوف براز عسکر ایله
رومه غزا ایلیوب استانبوله کلوب اول فیشلاندہ قرار
ایلدی ابو ایوب انصاری حضرتلری اول عسکرده بیله ایدی
شتا المندن حضرت ابی ایوب مبطون اولوب وفات
ایلدی واندہ دفن اولندی سر عسکر اولان سفیان دخی فوت
ابو ایوب یاننده دفن اولندی وتاریخک الی یشنده سعید بن
عثمان بن عفان خراسانه کیدوب اولوب دونرلر وانلر ایله جیحون
صوینده کیجوب سمرقنده وصفده واردی وعسکر کفاری

صیوب ترمذه واردی وآنی فتح ایلدی وتاریخک التمشنده
غرهٔ رجبده معاویه شامده وفات ایلدی اول وقتده عمری
یتمش سکز یرینده ایدی ذکر امارت یزید عنید بابا سی معاویه فوت
اولدقده حمص یاننده بربرده ایدی خبر کوندرب کتوردیلر
واهل حرمین آنی قبول اتمدیلر پس یزید مسلم بن عقبه نام
مخصله عسکر کوندرب امر ایتدیکه اولا اهل مدینه قتال
ایده وانلر غالب اولورسه اوج کون واوج کیجه رجالنی
قتل ونسوان واولادلرینی اسیر ایدوب بلد کاری کبی اشلیه
مسلم دخی اون بیک آتلو ایله واروب حرم نام محلده اهل مدینه
ایله قتال ایدوب مهاجرین وانصاردن یدیوز کسنه شهید
ایلدی سائر اهل مدینه دن اون بیک آدم دخی قتل ایدوب
اوج کون اوج کیجه مدینهٔ منوره شهرنده فساد ایتدیلر
وقصد ایتدیکه اول مسلم نامنه اولان کافر مکهٔ مکرمه یه
توجه ایلیه یولده هلاک اولدی حالا هرکیمن قبرنی طاشلیوب
اوستی بریوک طاش یغنده پیدا اولمشدر اول عسکر دسردار
حصین بن غیر نام کسنه اولدی حصین دخی کلوب عبد الله
بن زبیری مسجد حرامده محاصره ایلدی وجبل ابی قبیس ده

منجنیق بیدا ایدوب حرمه طاش اتدی بحکمة الله تع
اولا شناده یزیدك موتی خبری کلدی پس حصین جنکدن
الجلدی وعبدالله بن زبیر ابتدیکه کل سکا بن بیعت
ایدیم وسنی شامه ایلتوب اندن قائم مقام معاویه اول
دیدی عبدالله اعتماد واعتقاد ایتمدی وحصین شام
جانبنه توجه ایلیوب کتدی روایت اولنورکه عبدالله
بن زبیر صکره حصینك راینه تابع اولدوغنه تأسف
وندامت کوسترمدی ویزید اولدوکندن اوتوزطقوز یاشنده
ایدی ومدت حکومتی اوچ بیل اولدی وهرکز حضرت
حسینك قتلنه رضا کوسترمیوب مباشرت ایدلدن
بری فلاح بولمدی واضطرابندن خالی اولمدی ولعذاب الاخره
أشد وابقی ذکر معاویة بن یزید آل ابوسفیانك آخر ملوکیدر
وجمله نك اصلجه سر یکرمی یاشنده سریر سلطنته مستقر
اولدی دائم بابا سنك وجدی معاویه نك ایله وکی حواله
بیحضور اولورایدی وانلرسلکنده اولدوغنه مغمور ایدی عاقبت
قرق کون خلافت نامن بولوب بعده خلق جامعه جمع ایلدی ومنبر
جنوب الله تعالی به حمد وثنا ایدوب حضرت رسول اکرمه

صلوة

صلوة وسلام ایدوب چوق وعظ ونصیحت ایلدی بعده
دده سنك کندوسندك نصلب ودیانتده وفضائل وکمالاتده
اولی وامرخلافته احق واحری اولان کمسنه ایله نزاع وجدالدن
یاد ایلدی بعده بابا سنك احوالن وسوء سیرتن ومحارمده
اسراف وهیچ وجهله خلافته لیاقتی اولمیوب اولاد رسول الله
صلی الله تعالی علیه وسلم حقنده ایلدوکی سوء ادب وجرأت
وجسارتن ذکر ایدوب محکم بکا ایلدی ودونوب
ابتدیکه بن بوحالو وبوصفتلو کمسنه لرك ثالثی ولدم وبکا
انجق راضی اولاندن آرتقدیر بن سزك کناهکرکزی یوکلنم
بن استروکه حضرت حقك جل وعلا حضورینه اوزارناس
ایله وازمیم ایشته شیز وایشته سلطنتکزکیمه استرسکز ویرك
بن سزك رفاقتکزدن طاعتمی قالدردم دیوب اینوب قرق
کون مقداری طشره چقمادی وامرابتدیکه سیزه برخلیفه
بولنجه خلقه ضحاك بن قیس نماز قلسون قرق کوندن صکره معاویه
رحمت حقه پیوسته اولدی نقش خاتمی الدنیا غرور سبحان
الله یخرج الحی من المیت مقتضاسنجه یزیدکبی بلیددن بویله
وجود شریف ظهور ایلدی رضی الله تعالی عنه وارضاه

فی ذکر خلافة امیر المؤمنین عبد الله بن الزبیر

حضرت رسول الله ایله صلی الله تع علیه وسلم جدی قصی ده
جمع اولور لر آنه سی اسماء بنت ابو بکر صدیق بقدر مدینه ده مهاجرین
دن اول وجوده کلان مولود در یزیدك زمانند خلافتله
اولنمشدر مزبور اهل حرمین شریفین ویمن وعراق واهل
مصر بیعت ایلدیلر ودیار شامدن داخی سرّا بیعت اولندی
وبالجمله آز قالمشدیکه مزبور امر خلافت جملةً مسلّم اوله وخلقله
منوالیاسکزدفعه حج ایلدی بعده شامدن مروان ظهور
ایدوب مصر وشامی عبد الله بن زبیرك طاعتندن اخراج ایلدی
والتمش وزنده ابن الزبیر کعبه مکرمه یی یقدی زیرا که حصین
بن نمیر منجنیق طاشیله اوزرینه آلهی وهن کلمشیدی
وخطیمی دخی ایرویه آلوب بیت الله یی تجدیدًا بنا ایلدی والتمش
آلتنده عراقده مختار ظهور ایدوب حضرت حسینك رضی الله
تع عنه قاتلنه مباشرت ایدنلری جملةً هلاك ایتدی وشانی
عظیم اولوب چوق بیمن مالك اولدی لکن مختار نفسنده
فاسد اولوب بیتی خیر اولمامغله بصره امیری اولان عبد الله
بن زبیرك قرنداشی مصعب الندن قتل اولندی وبتمش یرمشنده

عبد الملك

عبد الملك عراقه واروب مصعب ایله جنك ایدوب غالب
اولوب مصعبی هلاك ایلدی وجمله عراقده اولان ممالکه مالك
اولدی وبتمش یکیدن عبد الملك حجاج ظالمی ابن زبیرك جنکنه
کوندردی کلوب غالب اولوب ابن زبیری مسجد حرامده
محاصره ایلدی وابو قبیس طاغنی اوزرنده منجنیقلر قورد رب
عاقبت یدی آی محاصره دن صکره ابن زبیرك قتل ایدوب
حجاز وبمنده عبد الملکه خلافتله بیعت اولندی ابن زبیر
زاهد عابد یکیجه سی قایم وکوندزی صائم کسنه ایدی
نقل اولنورکه رکوع وسجوده کثرت مکنندن قوشلر کلوب
اوستنه قونارلر ایدی حجاج ظالم باشنی کسوب شامه کوندردی
جسد یني منکوسًا صلب ایلدی بر بیل بو حال اوزره طوردی
بعده عبد الملك حجه کلدکده والده سی اسماء فارشو واروب
شمدی نصکره اوغلم دارده انسه اولمازمیدی دیدی
اولدخی رضا ویروب بس اسماء اوغلنك کمکلرین فوجاغنه
الدی فی الحال حیض کوروب ممه سندن سود کلدی مع ذلك
اسماء اول حالده بتمش یاشنده زیاده ایدی ذکر مروان بن
الحکم باما سی حکمی حضرت رسول الله صلی الله تع علیه وسلم

سومزایدی نفی عزالبلدا تمشیدی واوغلی مروان حضرت
عثمانك کاتب سری ایدی وبونك اوجدنك حضرت عثمانك
باشنه نه بلا کرکلدی ابن زبیرك ایام خلافتنده جانبیه نام
محلده سلطنته بیعت اولندی وعبدالله بن زبیرك جانبندن
اولان ضحاك بن قیس ایله جنك ایدوب غالب کلدی وآنی
هلاك ایلدی بعده مصر وارب دیار مصری ضبط ایلدی
واوغلی عبدالعزیزی اندن نائب نصب ایلدی وکندوسی
شامده کلوب خاتونی اندن هلاك اولدی مدت حکومتی
اون آی مقدارى اولدی وبتمش اوچ یاشنده نقل ایلدی
عبدالملك ابن مروان عبدالملك بابا سندن صکره ومضانك
التمش بشنجی سنه ده سریر سلطنته مستقر اولدی عاقل وفقیه
وزاهد کمسنه ایدی صکره دنیایه مغرور اولدی
نقل اولنورکه بکلك مزده سی کلدکده مصحف شریفك قوراندی
فی الحال یوموب شمدیه صکره سکا الوداع دیدی عبدالملك
لطیف رای وتدبیر لرایدوب جمله اعدا سنی قهر ایلدی وجمله
مما لکی تحت تصرفنه کتوردی بنکله اجمالا سابقده ذکر
اولنمشدر واول آلتون وانجه یه عربی نقش وسکه اورن

مزبور

مزبور عبدالملك دراندن اول سکه نك خطی رومی وفارسی
ایدی وتاریخك یتمش ایکیسنده عطاء بن رافع صغلبه یه غزا
ایدوب عظیم فتوحلر ایلدی مدت مدیدا هل اسلام الندن
اولوب چوق علما وصلحا حاصل اولمشدر بعده اون طائفه
غلبه ایدوب دارالکفر ایلدی وسکسن وحبشی ده حجاج
ظالم واسط شهرینی بنا ایلدی وانی کندویه قرارکاه ایلدی
وتاریخك سکسن اوچی سنه سنده نصف شعبانده عبدالملك
شامده وفات ایلدی وجمله حکومتی یکرمی بر یل واون
بش کوندر الولید بن عبدالملك بابا سندن صکره سریر
سلطنته قرار ایلدی ولید بنایی سودایدی زمانده عظیم
بنالر اولدی ومسجد حضرت رسول اکرم غرب انقان
وزینتله بنا ایتدردی بعده شامده جامع بنی امیه یی بنا
ایدوب خیلی اموال صرف ایلدی صکره مکه مکرمه یه
اوتوزبیك آلتون کوندروب کعبه نك ایچنه طلا ایلدیلر
وکذلك قدس شریفی تعمیر ایچون واوالتون کوندروب قبة
صخرة اللهی وسائر مساجد شریفهٔ تعمیر ایتدردی اهل شام
قتنده ولید افضل بنی امیه درمع ذلك عمر بن عبدالعزیز

ایدر کوردم ولیدی قبر وضع اولنید قدر کفنی ایجنده
محکم مضطرب اولوب الترین بوینه بغلدیلر وانك زمانده
طقسان بش ینه سنده امیر جابر حجاج نفقی فوت اولدی
نقل اولنور که حجاج اولدکده حبسده اوتوز بیك مقداری
اروعورت وارایدی اوستلری آچق والتلرینده دوشك
یوق اجلقدن اکثسی لردی وطقسان التنجی سنه ده ولید
فوت اولوب اول وقت عمری قرق ایکی یاشلرنده ایدی ومدت ولایتی
طقوز یل ویدی آی ایدی فی ذکر امارة سلیمان بن عبد الملك
قرنداشی نصکره بیك اولدی وجیه وحسن الشکل کیسنه
ایدی ابن عمتیسی عمر بن عبد العزیزی وزیر ایتدی وکندوی
صکره سلطنته آکا وصیت ایلدی وجهاده رغبت کوستردی
قرنداشی مسلمه روم سمتنه غزایه کوندردی واکا امر ایلدیکه
استانبولی فتح ایلیه پس مسلم دخی عاقبت سلیمان بن عبد الملك
فوتی خبری کلدکده مسلم دخی غلطه دن قسطنطانیه یه جامع
شریف یاپلمق اوزره صلح اولوب قالقوب کیتدی حالا اول
جامع موجود در وتاریخ طقسان ایکیسنده سلیمان فوت
اولدی مدت ولایتی ایکی یل سکز ایدر وعمری قرق بیلدر

فی ذکر

فی ذکر خلافة امیر المؤمنین عمر بن عبد العزیز

معاویه اولدوکی وقتده مدینه ده تولد ایلدی آنه سی
حضرت عمرك اوغلی عاصمك قزیدر سلیمان بن عبد الملکدن
صکره خلافتله بیعت ولندی کندوسی اوقدر ارض
دابقده ایدی سلطنت آتن کتوردیلر که آکا بنه بندی
یللکه کندونك قدیمندن اولان براولدیجه انه بندی سوراید
کلوب دیوار لرده اولان زارلری سوکوب صاندرب
انجه سن بیت المال قاندردی وجمیع بنی امیه نك بیت المالده
اولان اسرافاتلرین قطع ایلدی واول حکومتی کندوسی خصمی
اولان عباس بن ولیدین برکا فوق طلب ایلدی کافه حکم
ایلدی واندن صکره بر یهودی یه تعلیم ایلدی کلوب علی
رؤس الاشهاد کندوقزین طلب ایلدی اولدخی ایتدی سن
یهودیسن وبن مسلمانم مسلمانك قزین کافره المق جائز
دکلدر دیدی پس یهودی ایتدی یا پیغمبر کز حضرتلری
امام علی یه نیجون قزین ویردی دیدی عمر ایتدی امام علی
خود ائمه دیندندر وعظمای ملتندندر حاشا که امام
علی کافره دکلدر دیدکده یهودی ایتدی یا پس نیجون منبر کزکر

اکا لعنت ایدرسز چونکه امام علی مؤمن موحد درد یدکده
عمر دونوب اهل دیوانه جواب وبرك دیدی انلر جوابه قادر
اولمیجق امر ایلدیکه من بعد منبر لرده اول مقوله وضع اولنمیه
وسب برینه ان الله یأمر بالعدل والاحسان آیت کریمه سنی
اوقیه لردیدی وتاریخلك یوز برنده بنی امیه الندن مسموم
اولوب اوتوز طقوز یاشنده وفات ایلدی مدت خلافتی
ایکی یل بش آی ولدی نقل اولنور که خلیفه اولدوغنده کوزلری
اوستنده اولان لباسی انجق اون ایکی آچه ایدر ایدی امام
شافعی رحمه الله ایدر خلفا بشدر ابوبکر وعمر وعثمان وعلی
وعمر بن عبد العزیز یزید بن عبد الملك عمرك ابن عمیسیدر یزید
فرق کون عمر بن العزیزك سیرتی اوزرینه اولدی صکره لرده
وطریقه مشغول اولدی حتی کیفیت موتی شویله اولدیکه
بر باغچه یه کردی ارضلاردی دیوزبش سنه سنده حتانه
نام بر جاریه که غایت سوردیدی ایکیسی برین کاوب
امر ایلدیکه بوکون هیچ بر فرده دستور ویرمیه لر حتانه دخی
یاتوب کولر ایکن بزید انك آغزنه بر انار دانه سی اتدی
اول دانه حتانه کلزنه صیحه ایوب حتانه فوت اولدی

یزید

یزید اکا محکم جزع ایتدی واصلا ایمدی وایچمدی متصل اکا
حتی بوحال اوزره یدیجی کون یزید دخی فوت اولدی مدت
سلطنتی دورت یل برآیدر کند وسی فرقه وارمامایدی
هشام بن عبد الملك قرنداشی ندن صکره والی ولدی
هشام قان اتمکی سومزایدی وحلیم النفس واهل رای ایدی
عمر بن عبد العزیزدن صکره عدله قریب بنی امیه دن هشام
ایدی ویوزاون سکزده خراسانه امیری اسد بن عبد الله
سمرقند جانبنه کجوب ترك اوزرینه غالب اولوب چوق
کافر هلاك ایلدی ومال واسباب آلوب خاقانی قتل ایلدی
ویوز یکرمی برسنه سنده جزیره بیکی مروان بن محمد صاحب
سریر ملك مملکتنه کیروب بیلده یتمش بیك اسیر ویرمك
اوزره صلح ایدوب دوندی ویوز سنه ده مسلم بن عبد
الملك روم طرفنه غزا ایدوب چوق حصار فتح ایلدی
ونصر بن سیار سمرقند کجوب خاقان ترکی قتل ایلدی
وفرغانیه واروب چوق مال الله کیردی ویوز یکرمی
بشنجی سنه سنده هشام رصافه نام محلده فوت اولدی
ولیه ایله مابینی اولغله جمله خزینه مفتاحلرین الوب یتجه

مدت هشام برکفن ویرمدی نقل اولنورکه هشام حج
شریفه کتدکدن النیوزدوم انجق اسبابن چکرایدی
مدت سلطنتی اون طقوز یل وطقوزای درعمری الی یش
سنه درجزاه الله نع ولید بن یزید بن عبدالملک ولید
شاعرایدی ومدمن خمرواهل لهوطرب ایدی عقیدسنن
فسادواریدی برحوضه خمرطولدرب کیروب ایچنده
اوتورایدی وجنبله نمازقیلورایدی برکون برجاریه سنه
وطی ایدوب یوزین صاردروب یمین ایتدیکه وان جما
خلقه صباح نمازین قیلیوین جاریه دخی ایله ایلدی نقل اولنوکه
کند وحالیچون النه مصحف شریف آلوب تفاعل ایلمش
ناکاه بوایت شریفه کریمه کلدی وخاب کل جبار عنید
پس مصحف شریفی قارشوسنه قیوب الینه تیروکمان
آلوب مصحف شریفه حاشا ثم حاشا اوق آتوب اوردی
وایتدی جبار عنیدی قورقودرمیسن ایشته اولجبار
عنید دیدکاک بنم فجانکه ربکه ملاقی اولاسین دیکه یارب
بنی ولید یان لدی ویرتدی عاقبت اهل شام بوحاله
تحمل ایدمیوب یزیدبن ولیدی خبرکوندروب کیجیله

کتوردیلر

کتوردیلر واکابیعت ایله یلدیلر ولید بن یزید مکرشکاره
چقمشیدی پس یزید عسکرکوندروب ولیدی قصرغماندن
حصارایتدیلر بعده طونوب باشین کسدیلر ویزیده
کوندردیلر یزید دخی سجده شکرایلدی وامرایلدیکه باشلغی
کوندن دیکوب شام ایچنده کزدردیلر

بن ولید فاسقدنصکره امیراولدی تاریخ یوز
یکرمی التیسنده جمادی الاخره شاه اولدی یزیدك
والده سی کسرانك اوغلی شیرویه نك قزیدر وشیرویه نك
والده سی قیصرك قزیدر یزید فخارایدرایدیکه بن کسری
اولادندن ام ویابام مروان در وانامك بابا سی قیصردر
ویزیده اهل حمص عاصی اولوب صکره اهل حلب دخی عاصی
اولدیلر هرینه عسکرکوندروب غالب اولدی ویش
آی واون ایکی کون سلطنت ایلدی ووفات ایلدکده فرق
آلتی یاشنده ایدی بنی امیه ده دینی وورعی وارآدم ایدی
ذکرابراهیم بن ولید قرنداشی یرینه یزیدك وصیتی ایله پادشاه
اولدی کسنه ابراهیمه طاعت ایلمدی ورغبت کوسترمدی
عاقبت دردت ایدنصکره یوزیکرمی بدنجی ییلده جزیره

امیری مروان حمار سکسان بیک عسکر ایله کلوب ابراهیمک
بیکلر بکیسی سلیمان ابن هشام که یوز بکمی بیک عسکری
وار ایدی محکم جنک ایدوب صباحدن عصر وقتنه دکین
جنک مستمر اولدی صکره مروان غالب کلوب سلیمان
عسکرینی محکم صیدی وابراهیم بوحالی اشیدوب فاجوب
کرلندی ذکر مروان بن محمد بن مروان خلق اکا مروان حمار
دیرلر سریر سلطنته مستقر اولدی واهل حمص اکا عاصی
اولدیلر کندوسی واروب آنلری قهر ایلدی صکره اهل
شام دخی عاصی اولدی آنلره دخی عسکر کوندروب مسخر
بعده اهل حلب عاصی اولدیلر آنلره دخی کذلک عسکر
کوندروب مسخر ایلدی بعده سلیمان ابن هشام ظهور ایدوب
یانته یتمش بیک اهل شامدن وغیریدن عسکر جمع
اولدی وارض قنسرینه قرار یتدی مروان آنی اشیدوب
واروب جنک ایلدی غالب اولوب اوتوز بیک آدمی
قلچدن کچوردی بعده سلیمان مزبور حمصه فاجوب آنده دخی
یانته چوق کمسنه جمع اولدی مروان آنده دخی واروب
تکرار جمعیتلرین طاغتدی ویوز بکمی سکز بیک نفر خراسانی

بنی عباسک دعوتی شایع اولدی ابو المسلم خراسانی انلر طرفندن
ظهور ایلدی وکاری بلند اولدی مروان آنک دفعنه خراسانی
بکی نصر بن سیار خبر کوندروب واکا معاونته یتمش بیک عسکر
ایله یزید بن هبیره کوندردی نصر بن سیار دخی ابو مسلم ایله
جنک ایدوب ابو المسلم غالب کلدی ویوز اوتوزده ابو مسلم
فوت بولوب مروه مستولی اولدی واوتوز برده نصر فوت
اولوب ابو مسلم جمیع خراسانک مالکی اولدی واوتوز ایکیده امیر
عراق یزید بن هبیره ایله حسن بن قحطبه جنک ایدوب
یزید مغلوب عباسیانک عراقه مالک اولدیلر وشهر ربیع الاول
کوفه ده عبد الله الشهیر بالسفاح عباسی به خلافتله بیعت و
ومروان ارض شامدن یورویوب یوز بکمی بیک ایله سقاح
عیسی عبد الله بن العباس ایله زاب صوبنی وستندن جنک
ایلدی عبد الله انچق بکمی بیک عسکر ایله ایدی تقدیر
حتی قدیر ایله صفلر بزندکده مروانه بتول انمک اقتضا ایلدی
فی الحال آتندن ایندی آتی فاجوب ایکی عسکر آراسنده کوردکده
مروان قتل اولندی دیو شایع اولوب عباسیان بالاقتال غالب
اولدیلر مروان دیمشکه ذهبت لدولة بالبولة مروان فاجوب

موصله کلدی اندن حرانه کلدی اندن حمصه کلدی اندن
شامه واصل اولدی بوجمله ده عبد الله عباسی عسکرایله
مروانك آردنه دوشوب کلوب ایدی وقتاکه شامه کلدی
عبد الله آندن قالدی وسفاحك مریله فرندانی صالحی مروانك آردنجه
کوندرب صالح دخی مصر اطرافنده بوصیر نام قریه ده مروانه
ایریشوب باشن کسدی نقل اولنور که مروان بوصیر کلدکده
برخاص خادمنه ایجنوب دلنی کسمشدی همان برکدی کلوب
اول کسلن دلی یدی صکره مروانك باشی کسلدکده دریسن
صویمق اسندکلرنده دلی وزلدی واول کدی کلوب مروانك
دخی اکلایدی ذلك تقدیر العزیز العلیم سبحانه من لا یزول
ملکه مروان بنی امیه ملوکنك آخریدر قتل اولندقده النمش
ایکی یاشنده ایدی مدت حکومتی اون بش یل واون بچق
آیدر شجیع واهل رای کمسنه ایدی اما دولت کندکدن صکره
هیچ برسی فائده اتمدی جمله بنی امیه نك دولتی بیك آیدن
حضرت حسن خلافتدن فراغت ایلدکده لیلة القدر خیر من
الف شهر بیورمشیدی کمسنه دمزنی فهم اتمامشیدی صکره
وجهی معلوم اولدی قدس الله سرّه العزیز فصل ملوك بنی

امیه دن

امیه دن اندلسده حکومت ایدنلرك بیاننده در
بونلردن بربولك طائفه دخی اندلس ولایتنه کیجوب اندن
سلطنت تمشلرینه نلروك اولی التمام عبد الرحمن بن
هشام بن عبد الملك در مولدی دمشقده تاریخ یوز
اون اوچنده واقع اولمشدر وقتاکه بنی عباس ظهور ایدوب
بنی امیه یولدقلری برلرده هلاك اینمك قصدینه ایلدیلر هر
بری برکوشه فرار ایدوب ناصر عبد الرحمن دخی خلفا عباسیدن
منصور دوانیقی زمانده یوز اوتوز بش خالنده اندلسه وارب
انده خلقی کندوطاعتنه دعوت ایلدی خلق دخی
قدیمی خاندان ملوکدن اولدوغیچون طاعتنی قبول ایلدیلر واندن
کاری بلند اولدی ویوز الی ده قرطبه نك سورینی بنا
ایدوب انی دار الملك ایلدی واندہ اولان عظیم جامعی بنا ایلدی
واکا یوز بیك التون صرف ایلدی ویوز یتمش برده عبد الرحمن
فوت اولدی اندلسده اوتوز اوچ یل سلطنت سوردی
ویرینه اوغلی هشام قائم اولدی ویدی یحیی یل سلطنت
ایدوب یوز سکسن تاریخنده فوت اولدی ویرینه حکم
بن هشام تملك ایلدی ویکرمی التی یل سلطنت ایدوب

بعد ایکیوز النده فوت اولوب برینه اوغلی عبد الرحمن
امیر اولدی انك زمانده مجوس طائفه سی غالب اولوب
اهل اسلامدن جوق کمسنه هلاك ایلدیلر صکره اهل اسلام
غلبه ایلدیلر واوتوز بر یل سلطنت ایدوب ایکیوز اوتوز
سکزده فوت اولدی وفرق دورت اوغل ترك ایلدی ایجلرنده
منذر بن محمد ملك اولدی وایکیوز طقسان بشده فوت اولوب
برینه فرزندی عبد الله بن محمد امیر اولدی واوجیوزده عبد الله
اولوب برینه اوغلی وعلی عبد الرحمن بن محمد بن عبد الله سلطان
اولدی عبد الرحمنك بابا سی محمدی جدی عبد الله برحمد
ایجون قتل ایتمشیدی واوجیوز الیده عبد الرحمن اولوب
برینه اوغلی المنتصر حکم والی اولدی عبد الرحمن الی یلدن زیاده
حکم ایلدی انك زمانده خلفاء عباسیه ضعیف اولوب
اولوب مصرده خلفاء فاطمیه ظهور ایلدی پس کنده ویه ناصر
لدین الله امیر المؤمنین خلیفة رسول الله دیو لقب ویردی
بعده اوجیوز التمش آلتیده حکم کیجوب برینه اوغلی المؤید
هشام ملك اولدی وهشام صغیر اولغین جمیع امورده ابو
عامر مغافری تصرف ایلدی ومؤیدی حجر ایلدی وکنده و

علم و

علم وفضل تحصیلنه مشغول اولوب دائما علما ومشایخله
مصاحبت ایدر ایدی حتی نقل اولنور که کفار ایله الی دفعه دن
زیاده جهاد ایدوب جنك ایدوب غالب ولمشدر بعده
اوجیوز طقسان طقوزده اولوب برینه اوغلی ابو مروان منصر
اولدی ولدخی بو سیرت اوزره ایدی یدی یل اقامت
ایدوب فوت اولدی وبرینه فرزندشی عبد الرحمن بن ابو
عامر متصرف اولدی لکن حقندن کلما مکله اوجیوز طقسان
طقوزده المهدی محمد بن هشام بن عبد الجبار بن عبد الرحمن
الاموی خروج ایدوب مؤیدی خلع ایلدی وعبد الرحمانی
طونوب صاب ایلدی وکندوسی سریر مملکته جلوس ایلدی
ودوریتوز تاریخنده سلیمان بن حکم بن سلیمان بن عبد الرحمن
الاموی ظهور ایدوب سلطنتی محمدك اندن آلدی بعده محمد
کلوب تختی سلیمانك اندن الدی صکره عسکر محمدی
طونوب مؤیدی حبسدن چقاردیلر وتختنه کیجوردیلر
ومحمدی کتوروب اوکنده اولدردیلر بعده سلیمان بن حکم بن
سلیمان کلوب مؤیدی قرطبه ده حصار ایلدی ومؤید
شهردن چقوب کتدی دخی هرکز خبری معلوم اولمدی

وسلیمان کلوب تخته کجدی ومستعین بالله دیولقب ایلدی
ودرتیوزید بسنده سینه امیری علی بن جمود علوی حبران
عامری یه کله مؤیدك أمر سندك ایدی اتفاق ایدوب کلوب
مستعین ایله محکم جنك ایتدیلر ومستعینی وباباسنی وقرنداشی
طتوب اولدردیلر وعلی بن جمود قرطبه ده خلیفه اولدی
بعده بنی امیه دن عبد الرحمن ابن هشام بن عبد الجبار بن
عبد الرحمن کلوب قرطبه یه والی ولدی ومستظهر بالله
دیوکنده ویه لقب وضع ایلدی وبرفاج ایدن صکره قتل
اولندی بیرینه المستکفی بالله محمد بن عبد الرحمن بن عبد الله
بن عبد الرحمن قائم اولدی بربیلدورت آی کجدکدن صکره
مسموم اولوب کجدی اندن صکره مالنه امیری یحیا بن علی
بن جمود علوی کلوب قرطبه یه مستولی ولدی بعده معتد
بالله هشام بن محمد بن عبد الملك بن عبد الرحمن اموی کلوب
والی ولدی وانك زمانندن اندلسده صکره کلی حرب وقتال
واقع اولدی ودورت یوز یکرمی ایکیده معتد بالله
خلع اولنوب اهل قرطبه ده اخی بنی امیه دن نام نرشخصی
بیعت بلدیلر وایرته سی طوتوب اولدردیلر نقل اولنور که اهل

قرطبه

قرطبه مزبور امیه یه ایتدیلر که خوف ایدرز که قتل اولنه بن
زیرا که کورورز که بنی امیه دن دولت دونمشدر مزبور امیه
دخی ایتدیلر که بوکون بنی والی یلك وایرته سی ولدرك فی الواقع
ایله اولدی اندن صکره ملوك اطراف دن بیعه لر پیدا اولوب هر
طرفدن بروالی وبرملك ظهور ایتدی اندن صکره ملوك
اطراف دن وسلطنت مختل اولدی خطبه الحمد لله الذی
جعل المتوکل علیه معتصما بحبله الوثیق والمستعین بهدا
مهدیا لا یضل عن الطریق والواثق به منصور اللواء والمستمسك
به ظاهرا علی الاعداء والمهتدی به رشید الاحوال والمقتدی
به موفقا فی الاقوال والافعال والمقتدر به لا یعجز مطلوب ولا
یعصیه مراد والمعتز به مستظهرا علی اهل العناد احمده حمد الفا
بفروضه وسننه واشکره شکر المستنجد بعوارف منه واشهد
ان لا اله الا الله وحده لا شریك له القادر القاهر المحیط بما تکن
الضمائر شهادت المسترشد فلم یزل راشدا والمعتضد بها
فکانت له یدا وساعدا واشهد ان سیدنا محمدا عبده و
رسوله الامین المامون الذی من کان مستضیئا بنور هدایته
کان معتصما فی المحنة والتلون والمتقی لاثار هدایته کان الله

مستعین بالله

سبحانه عنه راضيًا والمكتفي بسنن اتباعه كان له ناصرًا و
هاديًا صلى الله تع عليه وسلم وعلى آله مصابيح الهدى واصحابه
منار اعلى الفضل والتقوى وبعد فان اولى من اتبع سنن النبيين
واحياء سنن المرسلين من اقامه الله عمادًا للدين وجعلهم
ائمة المسلمين ورقاهم في درج الشرف الى اعلى مقام وجعلهم
من صهوات المجد في اعلى سنام وهم الخلفاء العباسية الذين
وطروا الدين المحمدي بعد اندراسه وايدوه بالجهد البالغ بعد
انطماسه وارغم الله بهم انوف بني امية ارباب الدعوة
الفاسدة واباد بهم صناديد الكفرة والملاحدة شكر الله عيسى مسا
الجميلة ومجاهداتهم في احياء هذه الملة النقية الجليلة فهذه
المجلة الغرا في بيان نبذ من احوال هؤلاء الخلفاء الخفاء الخفاء
ليقف لناظر فيها على صدق مقالنا وان كان جموم مناقبهم
يتحمل اجمالًا فوق مجالنا فيكون الملوك على بصيرة من امرهم و
يستجابون به ما يزيدهم في نصرهم ويصير غيرهم في استجلاب
الرحمة عليهم مسئوفًا ولذلا نهم مستغرقًا فسبحان من هو الذي
لا يزول ملكه الباب الرابع في ذكر الخلفاء العباسية انار
اول خليفه سي عبد الله السفاح ابن محمد بن علي بن عبد الله

بن عباس

ابن عباس در رضي الله تع عنهم نار يخك يوزا وتوزا يكسنه
ربيع الاولك اون اوجنجي كونى جمعه كونى خلافتله بيعت اولندى
وبنى اميه نك اغيانندن جوق كمسنه كلوب مطيع اولدى
بركون غضب يدوب جمله سن توپوزلرايله ودكنكلراوب
يقديلر واوزرلرينه قاليلرد وشدوب اوتوردبلر وصفرلر
ايله طعام كتوروب اوزرلرنده بيدبلر بعده سفاح ايتدى
بوكون حضرت حسنين كبى بركوندد دخى اكابرادكلدر
اندك آدم صالوب بنى اميه نك جمله قبرلرين قازدرب
كمكلرين چقاردب آتشه اوردبلر معاويه نك كوزدكر
قبرندن كل كبى طبراق اولمش ويزيدك قبرندن بركمك بولدبلر
وعبد الملكك برقاج كمكين بولدبلر وهشامى قبرندن
بتون بولدبلر پس چقاردب بنجه مدت آصدبلر آندن آتشه
كاين هوايه صاجدبلر وسليمان بن عبد الملكك وقرنداشى
مسلمه وسائر ملوك بنى اميه چقاردب باقدبلر سبحان
من لا يزول ملكه بعده سفاح امرايدوب بنى اميه دن هر
كيمى بولدبلر ايسه قتل ايتدبلر ومتلرين سوفلرده برغوب
كلابه طعمه اولدى واهل موصل عاصى اولوب سفاح قرنداشى

يحيانى كوندوب اون بربك آدم قلجدك كوردى وعبد الله
سفاح هرجانبه كندى آقا رينه دك آدملر صالوب ممالكى
ضبط ايتدبلر فرداسى منصور جزيره وآذربايجانى وارمينه
وبردى وعيسى داودى مدينه ومكه ويمن وبامبه وفرداسى
اوغلى عيسى بن موسى نك كوفه واطرافنى ضبطه كوندردى و
شامى عيسى عبد الله بن علبه وبردى ومصر ابو عون بن
يزيدى كوندردى وخراسان وعراق عجمى ابو مسلمه وبردى
وناربخك بوزاوتوزالتى سنه عبد الله سفاح جدرى
مرضندك انبارنام موضعده فوت اولدى اوتوزاوچ يشامنده
ايدى مروان وفاتندك صكره مدت خلافتى دورت
بيل درو قبله سكز آى مقدم خلافتله بيعت ولمشيدى سفاح
تخته كاكدكن بو بيتى سويلدى بيت تناولت نادى من امنية
عنوة وجزت براى اليوم عن سام قيصرا والفيت ذلك عز مفارق
هاشم والبستها عزا ولم الها فزاد خلافة المنصور عبد الله بن محمد
بن على بن عبد الله بن عباس منصور اول بيل حجه كتشيدى
حجدك دونوب كلوركن خلافتله مژده ايلديلر سفاح خلافتى
اكا وصيت ايلمشيدى وشام نائبى عبد الله بن على خلافتى كندوبه

دعوى

دعوى ايدوب منصوني اطاعت ايتمدى منصور ابو المسلمى
انك جنكنه كوندوب نصيبين نام محلده جنك ايلديلر
ابو مسلم غالب اولوب عبد الله بن امية دن الدوغى
جميع اموال واثوابى آلوب منصوني كوندردى بعده ابو المسلم
خراسانه وارب منصوني عاصى اولوب قصد ايلديكه اوكا
عليدنه بركمسنه يه دعوت ايليه منصور راى وتدبير
صاحبى كمسه ايدى بوحالى شيدوب ابو مسلمك يوزينه
كلدى واكا مواعيد كذبه ايلدى واينا ندوب يانه
دعوت ايلدى ابو مسلم منصورك يانه كيروب مصاحبت
ايدركن منصورك ستان آزدنده قلجلر ايله قودغى اوغلنى
يعقوب ابو مسلمى اولدردبلر ويوزفرقى يديده منصور
بغداد دك بناسنه شروع ايلدى ومنصور زمانندن حضرت
حسن اولادندن بيچه كمسنه ظهور ايدوب جمله سنه منصور
غالب اولدى ويوزالتى يديده بغداد دك مقابله سنده مهدى
رصافه بنا ايلدى ويوزالتى سكزده منصور حج شريفه وارب
مكه قربنده بئر ميمون نام محلده محرما فوت اولوب آنده
دفن اولندى اول وقت التمش دورت ياشنده ايدى

ومدت خلافتی یکرمی ایکی یلدر خلافة المهدی محمد
باباسند نصکره باباسنك وصتبیله خلیفه اولدی باباسی
حیاتنده مهدیبه طبرستانی سنجاق ویرمشیدی آندن علم و
ادب ودیانت آوکرنوب دائما علمایله مصاحبت ایدر
ایدی وزنادقه طائفه سنی سومیوب هرقنده بولسه انلری
قتل ایدرایدی ویوز التمشنده مهدی مکهٔ مکرمه حرمینك
طاق وایوانلرینی یاپمغه امرایلدی ودریادن لطیف مرمر
درکار کلوب کوندردی واهل حرمینه عظیم مال واسباب
کوندردی وکندوسی حج ایدوب کعبه یه قارایلندی
والتمش برده امرایلدی مکهٔ یولنده میللر وعلامتلر وبرکه لر
یاپدیلر شویله اولدیکه برکسنه قصدا نسه مکهٔ یه دلیل سیز
وارمه یه ایدی وامرایلدیکه جمیع منبرلری فصالدوب حضرت
رسولك صلی الله تعالی علیه وسلم منبری مقداری ایده لر
والتمش وجده مهدی دومرغزاسنه واروب جوق یر
فتح ایلدی والی یشندی اوغلی هارون الرشیدی رومه
کوندروب استانبول بوغازینه دکین کلدی وجوق مال
واسیر آلوب کتدی ویوز التمش طقوزده مهدی ون یل

وبرای

وبرای خلافت سوردکده نصکره فرق اوج یاشنده فوت
اولدی موسی الهادی باباسندن صکره خلیفه اولدی ولدی
هادی جرجاندہ محاربه ایدرایدی هارون الرشید تکجون
خلفدن بیعت ایلدی هادی هیبتلو ومتکلم وعالم ومتجر
کمسنه ایدی لهو وطربی سورایدی وشراب ایچرایدی بریل
واوچ آی خلافتده نصکره بورکنده بریار بیدا اولوب آندن
فوت اولدی اول وقت یکرمی یدی یاشنده ایدی هرون
الرشید قرانداشندن نصکره خلیفه اولدی خلافتی کوننده
فوت اولنجه کیجه وکوندزده یوزرکعت نماز قیلورایدی
وخالص مالندن کوندیبك انچه تصدق ایدرایدی علمی
وعلمایی سوزایدی واسلامی تعظیم ایدرایدی ودائم کندوندن
ذنوبنه واسرافنه اغلردی خلفاء عباسیه نك عظمای سندندر
مرقوم بریل حج وبریل غزا ایدردی ویوز سکسن الیده هارون
الرشید برامکیه غضب ایدوب جعفر بن یحیانی ولدرب
ویحیا واوغلی فضلی اولنجه حبس ایلدی ودخی مالندن اون
بش یبك کزبیك التون آلدی ذکر اولنور که هادی ولدکده
هارون الرشید طرهوسده یبوب ایکمکده ایدی خلق آنك

هرون الرشید خراسانه وارد یکا حوالنی کوره طوسده خسته
اولوب امر حق ایرشدی اولدی یکرمی اوچ یل واکی
آی واون سکز کون خلیفه اولدی وقرق بش یل عمر سوردی
اون بش اوغلی واون بش قزی قالدی محمد الامین زبیده خاتوندن
اوغلیدر باباسی هرون الرشید فوتندن صکره خلیفه اولدی
امین غایت کوزل وشجیع یکیت ایدی لکن رای وتدبیری
ناقص ایدی ودائم لهو ولعب ایله مشغول ایدی حتی
غریب نام عفیفه جاریه بیک فیلوریه آلوب خلقدن عریان
ایتدی وخلقك قلونی مأمونه میل ایلدی امین بوحالی
کوریجك مأمونی خلافتدن خلع ایدوب کوجك اوغلی
ناطق بالاللهی برینه اقامت ایتدی مأمون بوحالی اشیدیجك
خراسانه عسکر یله اتفاق ایدوب قرداشنی خلافتدن خلع
ایلدی بعده بنجه دفعه ایکی جانبك عسکری جنك ایدوب
هربار مأمون عسکری غالب کلدی عاقبت یوزطقسان
یدیده مأمون طرفندن هرثمه وطاهر نام امیرلر عسکر ایله
کلوب امینی بغداده محاصره ایتدیلر بعده امین هرثمه
ایله اتفاق ایدوب قصد یلدیکه امین کیجیله حصاردن

بوحالی ایجون خلافتی آخره تحویل ایتمك استدیلر تخیا واولمز
هارون الرشیدی آکا کلی محبت ایدوب بابا ایدمنشیدی
سعی ایدوب خلافته واصل ایتدیلر واکا ترك لهو ایله
نصیحت ایتدیلر اول جهتله هرون الرشید آکا کلی محبت
ایدوب بابا ایدمنشیدی وجعفر فرداشی دیمنشیدی
وهرون قوقرداشی عباسه وجعفری محکم سوردایدی
حتی بردم آنلرسز اولمزایدی پس جعفر عباسه نکاح
ایتدی شول شرطله که آکا یقین اولمیه ونیچه مدت اوجی
بربرده اولدیلر بعده جعفرك عباسه یاننه وارد وغن
اشیدوب غضب ایلدی ویوزطقساندن هارون یوز
اوتوزبش بیك آدم ایله رومه کلوب هرقبیله قلعه سین
اوتوزکون حصار ایلدی بعده فتح ایدوب جمله خلقدن
اسیر ایتدی وعسکرین ایجری کوندرب ملفونیه حصارین
وسوکدجك حصارین فتح ایدوب خراب ایتدیلر وتکفور
بوحالی ایشیدوب خراج قبول ایلدی نقل اولنورکه دنیاده
برقارش بیر قلدی الاهرون اکا مالك اولدی یا اهلی مسلمان
اولدی ویاخود خراج کذار اولدیلر ویوزطقسان اوجده

هرون

کندی فابقبله فاجوب فرندا شی مامون یا ننه وان طاهر یو
حالدث خبیر اولوب کیندن طونوب فابقله چقدقدن فابقی
یا تورب امینی آلدیلر طاهر کتوردیلر طاهر دخی آنی براوده
حبس ایدوب اندن قتل ایتدی امینك اول وقتده عمری
یکرمی سکز یبل ایدی ومدت خلافتی دورت یبل وسکز
آی ایدی المامون آنه سی براشجی جاریه ایدی کندوسی عالم و
فاضل کمسنه ایدی حکمی خراشا وهند وستانه ویمن وغیره
روان ایدی مامون فرندا شی امینك التی آی بیوکلکده زیده
خاطر یجون هرون امینی خلافتده مامون اوزرینه تقدیم
اتمشیدی مامونك زمانده بنی عباس اوتوزاوج بیك
کمسنه ایدی تاریخك ایکیوز برنده مامون امام علی
بن موسی الرضائی ولی عهد ایلدی وانك نامنه سکه اورد
پس بوسببدن بنی عباس تعصب ایدوب مامونی خلافتدن
خلع ایدوب مهدی اوغلی قرابراهیم نام کمسنه یه بیعت
ابتدیلر وایکیوز اون بشده مامون روم غزاسنه کیدوب
نیجه حصار لرفتح ایلدی وسالم وغانم دونوب شامه وارد
وایکیوز اون التیده تکرار مامون روم غزاسنه وارو

نیجه

نیجه برلرفتح ایدوب شامه ومصره واردی وایکیوز سکزده
تکرار مامون روم طرفنه غزا ایدوب کفاری قردی
وچوق اسیر ومال آلدی ونیجه قلعه لرالوب دونوب طرسوسه
کلوب اندن برقاچ کون حظا ایدوب اوتوردی ناکاه امر
حق ابریشوب اندن فوت اولوب دفن اولندی مدت خلافتی
یکرمی برییلدن آلتی آی ناقصدر وعمری قرق سکز یبل درنفل
اولنورکه مرضی مشتد اولدقده امرایلدی کلدوشد یلر اوزرینه
یوالنوب دیرایدیکه یامولا یزول ملکه ارحم لمن قد زال ملکه
المعتصم بالله قرانداشندن صکره خلیفه اولدی باباسی هرون
خلافتی اولا امینه صکره مامونه صکره مؤتمنه عهد ایدوب
معتصمی خلافته امرندن چقارمشیدی عبدی یرید وانا اراید
ولا یکون الا ما اراید مقتضاسنجه خلافت معتصمه دکدی و
جمیع خلفاء عباسیه که صکره کلمشلردر جمله سی معتصمك
نسلندندر معتصمك علمی آزایدی لکن مع ذلك قیصر روم
معتصمه برورهلوکاغد کوندرمشیدی اولدخی مرایلدیکه
آردینه یازه لرا ما بعد بسم الله الرحمن الرحیم ما بعد فقد قرات
کتابك وسمعت خطابك والجواب ماتری لا ما تسمع

وسبعلم الکفار لمن عقبی الدار معتصم غایت شجیع وقوتلو
کمسنه ایدی لقبنه ثمانی دیر لر ایدی زیرا خلفاء عباسیه ندن
سکز نجیدر وسکز بیل سکزای خلافت سورمشدر وسکز
حصار بنا ایلمشدر وایکیوز اون سکز ده سریر خلافته کچمشدر
وایکیوز یکرمی اوچده قیصر بلاد اسلامیته یه کروب چوق
فساد ایتدی پس معتصم یوز بیکدن زیاده عسکر جمع ایدوب
واروب قیصر ایله جنك ایدوب قیصری صدی بعده
عمود بیه واروب محاصره ایلدی وآخی عنوه فتح ایدوب
اهلنی اسیر ایلدی ومالارین الوب قلعه سین خراب ایلدی
وایکیوز یکرمی بدیده معتصم وفات ایلدی عمری اول وقتده
قرق یدی بیل ویدی ای ایدی الواثق بالله بابا سندن نصکره
خلیفه اولدی واثق شاعر وکریم وحلیم ومؤدب کمسنه
ایدی عربك اشعارینی حفظ ایدوب علم غنائی کوزل بیلور
ایدی غایت بلاغتدن منبر جقوب خاطرنه کلندن لطیف
خطبه لر اوقورایدی واثق بش لتای خلافت ایتدکدن
صکره اوتوز سکز یاشنده ایدی ایکیوز اوتوز ایکی سنه سنده
استسقاء مرضندن فوت اولدی مرض موتنده بسطاً فالدرب

یوزین طبراغه اوروب ایندی یامن لا یزول ملکه ارحم الله
زال ملکه المتوکل علی الله جعفر بن المعتصم قرنداشندن نصکره
سریر خلافته کچدی متوکل خلیفه اولدوغی کبی خلق قرآن مسئله
رفع ایلدی لکن خارجی یدی حضرت علی سومزایدی متوکل
خلفاء عباسیه نك اولولرندن شرق وغرب اکا مطیع
ایدی وزمانی صفا ایله ممتد ایدی ایکیوز قرق درت ده
متوکل شامه کلدی وآندن طورمق استدی یزید بن محمد مهلبی
بعض ابیات سوبلدی عراقه وارمسین ترغیب ایلدی پس
متوکل شامدن طورمق رایندن فراغت ایلدی وایکیوز قرق
بدیده متوکل عسکرندن ترك طائفه سی متوکلدن بحضور
اولوب سلاحداری باعدایله اتفاق ایدوب متوکل وزیری
ابوالفتح خاقان ایله باده مجلسنده ایکن نصف اللیلده اون
نفر کمسنه اوزرینه هجوم ایتدیلر وایکیسنی دخی هلاك
ایتدیلر متوکلك زمانی جمله اون درت بیل وطقوز آی
وطقوز کوندر قرق بر یاشنده ایدی المنتصر بالله محمد
بن المتوکل بابا سندن نصکره سریر خلافته کچدی بابا سی
متوکل مزبور حیاتنده خلافتله بیعت تمشیدی صکره

مزبوره انجنوب خلافتدن خلع اولمسن مراد ایلدی بس
منتصر دخی ترک عسکری ایله اتفاق ایدوب متوکلی قتل ایتدی
لاجرم اول سببدن شیرویه یکی چوق معمر اولمدی نقل اولنور که
بابالسنی قتل ایدن بناء صغیر بنم بابامی بنلرك دیمش اولدغی
خوف ایدوب طبغور نام طبیبه اوتوز بیك آلتون ویرمش
طبیب دخی بیشتر آغوسورب منتصری آنوکله قصد ایلدی
منتصر اولدی چوق اکلمیوب حکمة خدایله طبیب دخی
مریض اولدی واوغلانی بیلمیوب اول بیشتر ایله آندن
قصد ایلدی طبغور دخی اولدی منتصرك مدت خلافتی
آلتی آی ایدی المستعین بالله احمد بن المعتصم منتصرك
عمیسیدر غایت کریم کمسنه ایدی جمیع خزینه سن شوکا
بوکا تفریق ایلدی علمی آز ایدی لکن عالم وشاعر کچنور ایدی
وخلقك کندویه بارك الله لطیف علمکز وشعرکز وآردر
دیدکلرین کرچك صانور ایدی وایکیوز آلتی کیده ترك
عسکری مستعینی خلافتدن خلع ایتدیلر وشهر شامرده
محاصره ایتدیلر بس مستعین برقایقه بنوب بغداده کلدی
اندن دخی محاصره ایتدیلر لاجرم مستعین کندوی مقهوراً

خلع

خلع ایلدی اندن مستعین واسطه نقل ایتدیلر اندن قادسیه
نقل ایلدیلر اندن هلاك ایلدیلر اوچ بیل طقوز آی خلافت
ایدوب یکرمی دورت بیل عمر سوردی المعتز بالله محمد
بن المتوکل مستعین معتزی حبس ایتمشیدی ترك عسکری
چقاروب خلیفه ایتدیلر معتز اون طقوز یاشنده فایق الحسن
کوزلجوان ایدی کاهی التونله تاجله اوتورب دیوان ایدر
ایدی وایکیوز آلتی یشده ترك طائفه سی معتزدن وظیفه
اسندیلر خزینه یوقدر دیدی انلردخی آلتی بیك التونه رضا
تدارك اولنمق کرك دیدیلر خزینه ده اولدکلرینه بولمدی
معتز والده سی قبیحه نام خاتوندن حامل شویله اولدی بکا
آلتی بیك آلتون ویردیدی اولدخی ولکن بوقدرنه ویریم
دیدی بس عسکر ترك اتفاق ایدوب معتزی قصر خلافتدن
چقاروب دوکدیلر واوزرندن اسبابن چقاروب کشنده
بغلادیلر تاکیم کندی خلع ایلیه بعده طنوب معتزی حمامه
قیوب اندن خیلی ممکث ایتدردیلر وقتاکیم طنس چقدی
صواستدی قارلوصوق صو ویردیلر ایچوب فی الحال فوت
اولدی بعده اتراکدن صالح نام امیر معتزك والدسن مصادره

ایدوب شول قدر اموال وجواهر ظاهر اولدیکه تعبیر اولنماز
اولخیینه اوغلنی الی بیک التون صاتون المیوب هلاک ایتدی
معتزك مدت خلافتی دورت یل والتی آی دریکرمی دورت
یاشنده ایدی المهتدی بالله محمد بن الواثق ابن عمتیسی معتزدن
صکره سریر خلافته کچدی معتز مزبوری سامره یه سوروب
ایدی مهتدی بیعته راضی اولدی تاکیم معتز کندی ایچون
نفسنی خلع ایتدم دیمیچه پس معتزی کتوردیلر مهتدی آکا
فرشو اروب علیك السلام یا امیر المؤمنین خلیفة رسول الله
دیوب فارشوسنه اوتوردی وشاهد ترکاوب معتزك
خلافتدن عجزینه شهادت ایلدیلر بعده معتز خوفندن نفسنی
خلع ایتدم دیوب لبن اوزاتدی ومهتدیه بیعت ایلدی
بعده مهتدی صدر مجلسه کچدی ایکی قلیچ برقینداولنز
دیدی بعده ترك طائفه سی معتزی الوب حمامه قویدیلر
وچقدقدن آکا فرصو ویردیلر ایچوب فوت اولدی
نتکیم مقدما ذکر اولنمشدر مهتدی ملیح الوجه وحسن الکلام
وغایتده صالح ودیندار وبهادر کمسنه ایدی جمیع آلات
لهو وطربی کیدردی ومظالمی ازاله ایلدی وکندوسی اوتوروب

مسلمانلرك مصالحین کوردی وکتاب وکندهٔ بازیلور
ایدی دائم صوم اوزره اولوب اوچ کاهی سرکه وزیت
ایله اچارایدی اقامکندوبه برمعین بولیدی ومهتدی
ایدرایدیکه استحیا ایدرمکه بنی میتدن عمر بن عبد العزیز کبی کمسنه
اولا وبنی عباسدن انلرآل رسول آیکن ایله برکمسنه اولمیه زمانلرده
امت اتفاق ایتدیلرکه خلفاء حضرت رسول الله صلی الله
تعالی علیه وسلم التی کمسنه در ابوبکر عمر وعثمان وعلی وعمر بن
عبد العزیز ومهتدی وایکیوز الی آلتیده ترك عسکری
مهتدی به ایتدیلر وانی قتل ایتمك استدیلر پس مهتدی
دخی سلاحن کیوب آز کمسنه ایله حضوب انلرایله محکم
جنك ایلدی عاقبت آنلرهزیمت بولوب مزبوری
شهید ایلدیلر مدت خلافتی بر یل مقداری اولدی وعمری
فرق سکز ایدی المعتمد علی الله احمد بن المتوکل ابن عمتیسی مهتدی
قتل اولندقدن صکره سریر خلافته کچوب خیلی زمان خلافتده
برقرار اولدی لکن کندوسی دائم لهو وطربه اولوب امر
خلافتی قرنداشی موفقه تفویض ایلدی اولدخی کرکی کبی مرتبه
حرکتلر ایلدی وعسکری کندوبه رام ایلدی واعدا سنی قهر

ایدوب بوایامده اون دورت بیك مقداری سیاه
زنکیلر جمع اولوب ایجلرینه آل رسولدك برکسنه آلوب
خلیفه دکدیلر وکارلری بلند اولوب چوق فساد
ایلدیلر وعنوف عبادانی واهوازی آلوب خلقنی قردیلر
بعده بصرهٔ آلوب اطرافنده پنجه شهرلر بنا ایلدیلر وبصرهٔ
خراب ایدوب بوحالاوزه اون دورت بیل قرامطه ایتدیلر
موفق متصل آنلرایله جنك ایدوب آخرایکیوز یتمشده
جمله سی اوزرینه غالب اولوب وجودلرین صحیفه روزکاردن
حك ایلدی وایکیوز یتمش بدیده موفق خسته اولوب
مونه قریب اولدقده معتضد نام اوغلنی حبس ایتمشیدی
پس خدامی واروب حبسدن چقاردیلر وموفق آنی
کوریجك مونسی مقرر ایلوب اوغلسنی بوکون ایچون
صاقلادم دیدی وعمك معتمدی آوکنجه کون سن دیدی
واوج کوندنصکره کچدی ومعتضدی باباسی برینه قائم
اولوب خوش رای وتدبیرلرایلدی وخراسانه امیری
یعقوب صفّاره ایله جنك ایلدی وانی منهزم ایتدی و
بوسنه ده قرامطه طائفه سی ظهور ایلدی وایکیوز یتمش

طقوزده

طقوزده معتمد علی الله بغداده کلوب قصر حسناده اوتوره
ایکن فوت اولدی مدت خلافتی یکرمی اوج بیل و
التی کوندر الّذی برپچق یاشنده ایدی المعتمد علی الله احمد بن
الموفق بن المتوکل علی الله عمتیسندنصکره سریر خلافته کچدی
وخلق معتضدی سودیلر معتضد شجیع وصاحب رای
وتدبیرایدی وملك جبّار ایدی زمانینده ترك عسکرین
ضبط وقهر ایلدی وهرکیمه کندویه عدو اولدیسه البته
اکا غالب اولدی وزمانده چوق قان دوکلدوکی ایچون
معتضده سفّاح ثانی دیدیلر ومصر امیری خمارویه ایله
پنجه دفعه جنك ایدوب خرّما بیندرنده مصالحه اولوب
حمارویه قطر الندی نام جمیله قزینی فرق بیك التون تکاله
معتضده بردی واکا بیك کرّ بیك التونلق جهاز ایدوب
کوندردی وایکیوز سکسن اوجده معتضد امر ایلدیکه
معاویه واوغلنه ویابلنه منابرده سب ایدرلر وکندیلرك
انلرك معایبنده برکتاب تالیف ایلدی که خطبا اوقاتلرده
اول کتابی علی رؤس الاشهاد ناسه اوقیه لرصکره وزیری
عبید الله بوطریق ایله خلافتی علویان الدرهم دیونخویف

ایلدی وایکیوز سکسکان بشنده معتضد واروب امری فتح
ایلدی اندنصکره قسرین وعواصمی واروب حماد ویه نك
بیکلری الندن آلوب ضبط ایلدی وایکیوز سکسکان یدیده
معتضد ماوراء النهر حاکمی اسماعیل سامانی یه امر ایلدی
واروب عمرو بن لیث صفاری ایله جنك ایلدی وانی سیر
ایدوب معتضد کوندردی وایکیوز سکسکان طغوزده
معتضد محکم خسته اولدی ارباب دولتی حالندن شبهه
ایتدیلر پس طبیب کاوب نبضنه الوردقده ایلدی فی
الحال کوزین آچوب طبیبه بردیمه اوردی طبیب بر
پنجه آدم بیرکید وب تسلیم روح ایلدی ومعتضد دخی
اول ساعتده کچدی معتضدك مدت خلافتی طغوز
ییل وطغوز یحق آی یدی وفرق بشر یاشنده ایدی
خلفاء عباسیه نك شوکتی معتضد ده اولدی تمام
صکره کلنلرك مجرد اسملری خلیفه ایدی المکتفی بالله
علی بن المعتضد باباسی معتضد دنصکره خلیفه اولدی
معتضد غایت کوزل جمیل الصورت ومعتدل القامه
کمسنه ایدی حتی حسنیله زمانده ضرب مثل

اولنور

اولنوردایدی وبوسنده قرامطه طائفه سی ظهور ایدوب
حما وحمصه وهتر وسلمیه، آلدیلر اندن واروب دمشقی
محاصره ایلدیلر پس ایکیوز طغسان بردهٔ مکتفی انلرك جنکنه
عسکر کوندرب واروب حمادقربنده جنك ایلدیلر وسر
دارلرین طنوب مکتفی یه کوندردیلر وایکیوز طغسان
ایکیده مکتفی محمد بن سلیمان نام کمسنه براز عسکر ایله کوندب
دمشقه کوردی بعده مصره واروب حماد ویه ایله
جنك ایلدی وحماد ویه جنکده اولدی وانك برینه شیبان
نام عیسی قائم اولدی اولدخی جنکده صندی پس محمد بن
سلیمان واروب مصره مستولی اولدی وآل طولونی
طنوب اون یدی نفر کسنهٔ حبسیله بغداده کوندردی
وجمله خزینه لرین الوب خلیفه یه کوندردی وایکیوز طغسان
دورندهٔ قرامطه طائفه سی عراق حجاجنی باصوب مالارین
الدی وآنلردن یکرمی بیك کمسنه هلاك ایلدیلر پس مکتفی
آنلرك جنکنه آدم وعسکر کوندرب قرامطهٔ بوزوب دنیلرین
طنوب خلیفه یه کوندردیلر بعده بغداد کسوب کوندره
دیلکه یلر ومکتفی التی یل والتی آی واون طغوز کون

خلیفه اولد قدنصکره تاریخك ایکیوز طقسان اشدی بنجه
آیلر خسته اولوب فوت اولدی اونوزاوج یاشنده عمرسوردی
المقتدر بالله جعفر بن المعتضد قرنداشندن نصکره اون اوچ
یاشنده سریر خلافته کچدی مقتدر صغیر اولمغین امر
خلافت سست اولدی ودورت آیدنصکره عسکر
مقتدرا وزرینه غلمان غلبه ایدوب خلافتدن
خلع ایتدیلر وعباسی نام وزیرینی قتل ایتدیلر وعبدالله
نام که معتزك اوغلیدرخلیفه قلدیلر واول کون غلمان
دارالخلافه ارسندن نزاع وقتال ایدوب بنه مقتدری
خلیفه قلدیلر وعبدالله بن معتزی طوتوب حبس
ایتدیلر وصکره انواع عقوبتله بوغوب اولدردیلر عبدالله
شاعر طبع ایدی اولاد رسول الله دن سومزایدی ومقتدرك
زمانندهقرامطه طائفه سنك کاری بلنوب اولوب بنجه دفعه
خلیفه نك عسکریله جنك ایدوب غالب اولدیلر عاقبت
اوجبوزاون بدبخت ابوطاهر قرمطی یوم ترویه ده علی الغفله
مکه یه کیروب حجاجه قلیچ قویدی وجملهسن هلاك ایدوب
قتلای زمزم قیوسنه القا ایلدیلر ومبارك حجرالاسودی قوپاروب

وکعبه

وکعبه قاپوسن چفارب کندی یرلری اولان هجین ایلدی
وحجرالاسود اندن بکرمی یکی بیل طوردی ومقتدر زمانندهٔ
بنجه دفعه مغربدن مهدی خلیفه نك دمیادن طوتنمایله
وقرمدن بنجه بیك آتلوسی کلوب اسکندریهٔ وطیادی
الدیلر بعده مقتدرك بغدادن عسکری ودریادن طوتنمایله
واروب مغربیلری دفع ایتدیلر واوجبوزاون آلتنجی
مرتبه دیلمی ظهورایدوب کاری بلند اولندی مقتدر
لهو ولعبه ونسا وندمانه صحبتنه مائل اولمغین امرد ولتن
بتسوان وندمانه ویردی وهرکس سندکی کبی تصرف
ایلدی وخزاین واموال تلف اولوب ساس خلافتی زیاده
ضعیف ولدی وطقوزکسنه بری بری اردنجه وزیرایتدی
علاج پذیر اولمدی پس چند مقتدردن منحرف اولوب
قرنداشی محمد بن معتضدی حبسدن چفارب خلیفه ایلدیلر
ومقتدری طوتوب مونس خادمك اوندهحبس ایتدیلر
واوجنجی کون جندکلوب محمد بن معتضد دن جلوس ایچون
عنایت وبخشش استدیلرانلرده برجك خزینه دن نسنه
بولنمدی غوغا بیوبوب تکرار مقتدری کتوروب خلیفه

ابن مقله

ایتدیلر و محمدی مقتدر یاتدیلر طوتوب احضار ایلدی
و فرنداشم سنك بوخصوصیچون کناهك یوقدر دیدی پس
مقتدر بوده فعه باغ و باغچه لرین وذی قیمت اسباب لرین
صاتوب جنده مراد لرینجه عنایتلر ایلدی بو واقعه اوجبوز
اون بدین اولمشیدی و اوجبوز بکرمیدی مونس خادم
مقتدر خلیفه یه انجنوب موصل جانبنه واردی و آنده آل
حمدان اوزرینه غالب اولدی وطغوز آی اندن فرار ایدوب
محکم یات و براغ کورب بغداده کلدی مقتدر دخی انك
جنکنه جقوب مغلوب اولدی و مقتدرك مدت خلافتی
یکرمی دورت ییل واون برآی واون آلتی کوندر وعمری
اوتوز سکز ییل اولمشدر القاهر بالله محمد بن المعتضد فرزندشندر
سریر خلافته کچدی و فرامطه ایجون مشاوره قصد ایدوب
مونس خادم و بدرین حاجب و سائر مقتدرك قتلنه همکیم
مباشرت ایتدیسنه دعوت ایدوب دار خلافته کلدکلری
کبی طریف بسکری ایله جمله سین قتل ایلدی و بوتقریله
شولد کلوسفك دما ایتدیکه حسابه کلمز حتی کندی دولتی
معینی طریف بسکری داخی طوتوب حبس ایلدی و وزیری

مقاله عزل ایلدی پس بو سبیدن عسکر قاهردن بوزجوبر دیلر
و ابن مقله دائم آنلری خروجله تحریك ایدوب قاهرك
شرندن آنلری تحذیر ایدر ایدی و اجبوز بکرمی کیدن
جند سیردن آنلتوب قاهری دار الخلافه ده حصار ایتدیلر
وقا پولاری آچدروب ایچری کردیلر و قاهری محکم سرخوش
بولوب سموری اولدی تاکیم اوزرندن قلیج ایله آدملر
کوردی پس قالقوب حمام اوستنه قاچدی اشغیدن
اوقله اورزدیوب ایتدردیلر اولدخی طریف بسکرینك
یرینه آنی حبس ایتدیلر و کوزلرینه میل چکدیلر و قاهرك
مدت خلافتی بر ییل و آلتی آی ویدی کون ایدی قاهر
علم نجوم و منطق و فلسفیانه زیاده مائل ایدی سریانی
و فارسیدن بو بابده بنجه کتابلر ترجمه ایتدرمشدر الراضی
بالله محمد بن المقتدر عمیتسندن نصکره خلیفه اولدی و زمان
امر خلافت نهایت بهلدی ضعیف اولدی بصره ده ابن
رایق و خوزستانده بریدی و فارسده عماد الدوله ابن
بویه و کرماندن محمد بن الیاس و عراق عجمده رکن الدوله
بن بویه و دیار مصر ده بنی حمدان و مصر و شامده بنی

اخشید وخراسان وماوراء النهرده نصر بن نوح سامانی و
طبرستان وجرجاندہ مرداویج دیلمی وبحرین ویمامه ده قرامطه
ومغرب وافریقیه ده قائم علوی واندلسده عبد الرحمن
اموی بوجمله سی مستقلاً بادشاه اولدیلر واوجوزیکری
بنده ابن رایق ایله ابن بریری میانده بنجه دفعه محاربه جنك
اولدی بغداد ك اماریت جیشلكی ایچون عاقبت ابن رایق
غالب ولوب بغداده کردی وراضی آنك اسمنی منبرده
ذکر ایتدردی وابن بریری عراقه وارب ابن بویه بغداد
اوستنه تحریك ایلدی بعده بحکم غالب ولوب ابن رایق
شامی اخشیدیون الندن آلدی واوجوزیکرمی طقوزدن
النی بیل واون کون خلافت سوردکدنصکره علت استسقادن
راضی بالله مریض اولوب فوت اولدی عمری اوتوز ایکی
سنه ایدی راضی عالی همت شاعر طبع اهل فضل کمسنه ایدی
بالله ابراهیم بن المقتدر فرندانشی راضیدن صکره
متقی سریر خلافته کچدی متقی صالح ومتدین وکثیر الصوم
ودائم التهجد والتلاوة من القرآن کمسنه ایدی متقی زمانه
کار خلافت غایت پست اولوب امراء اطراف راسنده

اماریت

اماریت بغداد ایچون هزارجند اولوب کاه بری
کاه بری غالب اولورایدی عاقبت ابن بریری کلوب
بغداده استیلا ایلدی وخلیفه وابن رایقی بغداددن
چقاردی انلردخی ناصر الدوله یانینه موصله واردیلر
ناصر الدوله ابن رایقی قتل ایلدی واماریت جیشی ایچون
انی نصب ایلدی وخلیفه ایله قالقوب بغداده کلدی
وابن بریری بوحالی کوروب فرار ایلدی وناصر الدوله
تکرار موصله کیدوب بغدادده سیف الدوله
کندی مقامنه اقامت ایلدی دیلمدن امیر توزن
سیف الدوله قصدنه عسکر چکوب کلوب بغداده
استیلا ایلدی واوجوز اوتوزا وجدی متقی مصر حاکمی
اخشیدیه آدم صالوب اولدخی حلبه کلوب اندن رقه
کلدی ومتقی دخی شکار نیتیله قالقوب ملاقات ایلدی
وحالندن شکایت ایلدی اخشید قصد ایلدیکه خلیفه
آلوب مصره وشامه ایلتنه وکندوسی مقامنه خدمتنده
اولا متقی راضی اولمدی عاقبت متقی دونوب هیتله
کلدی وتوزن خلیفه یمین وعهد ایلیوب مقام اخلاص

وصل فتده اولمسنه مواعید وموانق ایلدی خلیفه دخی
بغداده طوغریایوب سندیه نام موضعده توزون
بغدادده جقوب خلیفه یه ملاقات ایدوب غدر
ایدوب خلیفه ئی طوتوب کوزلرینه میل چکدی جمله
جمله متقبتك ایتام خلافتی اوج بیل وبش ای وبکرمی
کون اولمشدر وبکرمی بش بیل عمر سورمشدی بالله
علی بن المعتضد عمیسی متقید نصکر خلیفه اولدی واوجوز
اوتوز دورتده انابیك جیوش اولان توزون صرع
زحمتنده اولدی وبرینه ابن شیرزاد انابیك اولدی
بس اهوازدن معزالدوله ابن حرکت ایدوب کلوب
بغداده کیردی وخلیفه ایله شیرزادی پنجه کزلتوب
ظهور ایتمدیلر بعده معزالدوله نك وزیری ابن مهلبی
ایله بولیشوب عذرایلیوب اترا کدن خوف ایدوب
ظهور ایتمدم دیدی ولکن معزالدوله ایجون غایتله مسرور
اولدم دیدی ومکتفی امرایلدی معزالدوله نك نامنی
سکه یه قازدردی ومعزالدوله مکتفی ایجون کوزنده بش
بیك اقچه تعیین ایلدی بعده معزالدوله مکتفی دن خوف

ایدوب

ایدوب دارالخلافه یه حاضر اولدی مکر خواسك اجانبندن
ایلچی کامشیدی ایکیوز مشاوره قصدین ایلدی خلیفه
سربرنده طوردکن ایکی دیلمی کلوب خلیفه نك الین اوپر
کبی اولوب خلیفه یی سربردن اشاغی یقدیلر وطوتوب
معزالدوله اوینه کتوردیلر واندن ایکی کوزینه میل چکدیلر
مکتفی لك جمله مدت خلافتی بر بیل ودورت آیدر المطیع
بالله فضل ابن المقتدر عمیسی مکتفید نصکر مزبوری سربر
خلافته کجوردیلر مطیعك عمری اول وفتده اوتوز دورت
سنه ایدی مطیع زمانده مصرده محکم زلزله لر وحرقلر
واقع اولدی اول سببدن اکثر بلاد خراب اولدی وخلقی
صحرالره جقوب قرارایلدیلر وبغداده طاشن یاغوب هم
طاشك وزنی بر درطل وارایدی وخلق ازلسنده محکم
قحط اولوب ادم اتی یندی وبرانمکه براو صاتلدی
واوتوز بدیدن فرات نهری طاشوب بغدادی غرق
ابتدی وصوبکرمی برذراع یوقاروچقدی واوتوز سکز
قرامطه طائفه سی حجرالاسودی کندی اراد تلریله کتوروب
مطیعه تسلیم ایتدیلر مقدما بجکم نام انابیك آنلره بوخصوص

ایجون الی بیك النون و بر مشید یکه حجر الاسودی وین
کتورب برینه وضع ایدر راضی اولما مشلر ایدی بودفعه
مجاناً کتورب تسلیم ایتدیلر و فرق التدن رازدیارندن
زلزله اولوب طالقاندن یوز آلتی قریه بین کچدی و بتون
دریا فرق زلزله اولدقدن صکره سکسن اذراع مقداری
بیر چکلوب ایچندن طاغلر و جزیرلر ظاهر اولدی و اجزای
فرق طفوزده مصر جاجیلری وادی صفراده قنوب اونور
آیکن ناکاه بر کیجه عظیم سیل کلوب جمله سنی دریایه الفا
ایلدی و اجیوز آلتمش کرد اطه سنی کافرلر مسلمانلر التدن
آلدیلر مزبور اطه ایکیوز اوتوزده فتح اولنوب مسلمانلر
التدن فالمشیدی و اوجیوز آلتی آلتیده موصل طرفلرندن
آیکی آدم کتوردیلر قولتقلری التندن بری برینه متصل
ایلدیلر آبزمق استدیلر طبیب ایتدی اکر بر بردن آجیفور
و بر بردن صوصرلرسه ایرلمق اولماز فی الواقع اویله اولدی
نفر بقدن فراغت بلدیلر و اوجیوز آلتی سکزده مغربدن
معز علوبنك قولی جوهر قاید کلوب مصری و شامی
فتح ایلدی و اول دیاردن عبا سیلرك خطبه سین قطع ایدی

و اوجیوز

و اوجیوز التمش سنه سنده مطیع لله مفلوج اولوب دیلنه
و سائر اعضاسنه ثقلت کلدی پس سبکتکین نام اتابك
مطیعدن التماس ایتدیکه خلافتی اوغلی عبد الکریمه ویرم
اولدخی راضی اولوب نفسنی خلع ایلدی مطیعك مدت
خلافتی یکرمی طفوز بیل و بش آیدن بر فاح کون زیاده ایدی
بو حال اوزره مطیع بنچه آی محترم و معظم صاغ اولوب
بعده جوار حقه پیوسته اولدی الطایع بالله عبد الکریمه
بن المطیع لله باباسی تعیینی ایله خلیفه اولوب سریر خلافته
کچدی و اوجیوز سکسن ایدی اطراف آراسنده
نزاع و جدال اولوب ذو الدوله بغدادی عزالدوله دیلمی
التدن آلدی و عزالدوله قتل ایلدی و بغدادی بهاء الدوله
ویردی و اوجیوز سکسن ابرده بهاء الدوله طایع بالله نك
مالنه طمع ایلدی پس خلیفه نك خذ متنه کلدی و اولنك
بیر اوبه اوتوردی بعده کندی طائفه سیله اشارت
ایلدی طایعی تختندن چکوب ایندردیلر و بهاء الدوله
اوبنه کتوردیلر و خلافتدن طایعك خلعنه شاهد لر
اقامت ایلدی و طایعك کوزینه میل چکوب وقادر

بالله یانده محترم دوردی تالیم وفات ایلدی طابعك
مدت خلافتی اون یدی بیل وسکز آیدر واوجبوز طقسان
اوچنده یمشر اوچ یاشنده وفات ایلدی القادر بالله احمد
اسحاق بن المقتدر قادر بالله بطیحه نام محلده مقیم ایدی
بهاء الدوله آدم صالوب کتوردی وبغداده قریب کلدکده
بهاء الدوله اعیان ناس بله استقبال ایدوب تختة کتوردیلر
وبیعت ایلدیلر قادر بالله مسلمان ومتدین وپرهیزکار
کمسنه ایدی دایم تهجد فلرایدی وچوق صدقه ویرر
ایدی وعالم وفاضل وفقیه ایدی اهل سنتك مدحنده
ومعتزله ورافضه طائفه سنك ذمنده برکتاب تالیف
ایلدی واصوله برکتاب تالیف ایلدی واندن صحابك
فضائلنی بیان ایلدی وقران عظیمك خلقنه قائل اولان
معتزلینك کفارنی بلدردی واول کتاب هرجمعه کونی
جامع مهدیه ده اصحاب حدیث خلقه سنده اوقورایدی
لاجرم حق سبحانه وتعالی قادر بالله زمانلرنده محکم روشن کار
اسدی وسد یاجوج ومأجوج دن بوجانبه برکمسنه دوشندی
برارسلون قامنی وایکی قارئی متعالی وارایدی وایکی عظیم مولفلری

وارایدی

وارایدی بغداده کتوریلوب خلق تماشا ایلدی واجبوز
سکسان آیکده قادر بالله بهاء الدوله نك قرنی نکاحلندی
یوز بیك التون نکاحله واوجبوز سکسان طقوزده بغداده
محکم قادر یاغوب بر ذراع مقداری اولدی ودورتبوز
اون سکزده عراقه طولو یاغدی بر دانه سی بر رطل وایکی
رطل ایدی وبوسنه ده تشرین ثانیده عراقده محکم صوق
بیل اسوب دجله نك صوئی طولدی ودولابلر دونمز
اولدی ودورتبوز یکرمی آیکده قادر بالله وفات
ایدوب سکسان بیدی بیل عمر سوردی وبرینه اوغلی
بامر الله خلیفه اولدی کله آدی عبدالله در قائم بامر الله
آق بکز لوخوب شکللو ومرحمت وشفقتی غالب عادل و
دیندار واهل معرفت کمسنه ایدی ودورتبوز یکرمی اوچده
بغداده محکم قحط اولوب استسقا ایچون جله جامعلرده
یوز نفر آدم انبق جمع اولدی ودورتبوز یکرمی سکزده
بغداده یغمور یاغوب ایچنده بیوك بالقلر بیله یاغدی
وبوسنه ده حکیم ماهر ابن سینا فوت اولدی ودورتبوز
قرق سکزده عراقده محکم قحط اولوب صولکلر چوف

خمسنه وفات ایلدی حتی چوغی بالاکفن وغسل دفن
اولندی وبوحال الکثر برده واقع اولدی ومصرده بر عجیب
قصه واقع اولدی اوج خرسوز براوی دلوب صباح
اولدقده کوردیلر بر یسی اول دکلدر اولمش وبری دخی
نزدیان باشنده وبر یسی دخی الده وغی اسبابی جمع ایدوب
اوستنده اولمش ودورتیوز الی سنه سنده بساسیری
نام امیر علوی بغداد اوزرینه مستولی اولوب قائم بامرالله
خلیفه بر بیل مقداری عانه وحدیثه قلعه سنده حبس
ایلدی ومصرده اولان مستنصر بالله علوی نامنه خطبه
اوقیدب سکه اوردی ودورتیوز الی برده خطیفه ملک
طغرل سلجوقی معاونتیله حبسدن خلاص اولوب ینه
سریر خلافته کلدی ودورتیوز الی دورتده خلیفه دورت
بوز بیک التون مهریله طغرل نام امیرک قیزنی تزوج ایلدی
وبوسنده شامدن اولان سرایر آتش دوشوب جمله بنی
امیه نک اثاری یانوب محو اولدی صکره اول آتش جامع
ایریشوب بالکلیه جامع محترقی اولدی تکرار ملک عادل
ابوبکر ایوبینک زمانند لطیف بنا اولندی ودورتیوز

التمش

التمشده محکم زلزله اولوب رحله شهری بیر وکجدی واول
زلزله دن مدینه منوره ده مسجد شریفک ایکی شرافه سی
بیقلدی وصخرة الله ایکی شقه اولوب بقدرة الله تعالی ینه بر
بیر کلدی ودریا بر کونلک ایچری چکلوب اونه طرفی قهنه
طاشدی وچوق یرلر خراب اولدی وخلق چکلن یرلره
کیروب شوشی بوشی دیو شهرلرایکن ناکاه دریا کیرو
کلوب جمله سنی هلاک ایلدی ودرتیوز التمش یدیده قائم بامر
فان الدروب اوبورکن بندی چوزلدی وشول دکلو
فان آقدیکه اوبانوب حیاتندن امیدن کسدی واوغلی
اوغلی عبدالله یرینه خلیفه دیکدی وکندوسی فوت
اولدی مدت عمری یتمش دورت بیل اولوب قرق
دورت بحق بیل خلافت سوردی هیچ بنی عباسدن
برکمسنه بودکلو خلافت بنا مشدر باباسی قادر
بالله ایله کندینک خلافتی مجموع بنی امیه نک خلافتنه
قریب اولمشدر القتدر بامرالله عبدالله بن محمد بن القایم بامرالله
قایم بامرالله بر کیجه برجاریه ایله جماع ایدرکن کندی
کندی کولکه سنن کورب دیوارده پس اول حالی مکروه

کورب من بعد نسایانده وارمادی اول سببدن اولادی
قلیل اولوب محمد نام اوغلی حیاتنده فوت ایلیوب آنده
اوغلی مقتدیدن غیری وارثی خلافتی بولنمدی لاجرم
آنی یرینه خلیفه نصب ایلدی مقتدی عادل وغیور
وآمر بالمعروف والناهی عن المنکر حسن السیرة والسریرة خلیفه
ایدی سریر خلافته اوتوردقدن عمری یکرمی بیل ایدی
زمانندن خلق خوش حال ایدیلر ندکلو بغدادده ازلر
عودت واوبنارا وغلان واریسه سورب چقاردی
لکن زمانندن چوق زلزله اولوب عظیم بنالر خراب اولدی
وخلق ول جهتدن شهرلری وکویلری قیوب صحرالرده
ساکن اولدیلر ودورنبوز سکسان یدیده خلیفه فجاءة
بغدادده فوت اولدی مدت خلافتی اون طقوز
یحق بیل ایدی وقرق بیل مقداری عمر سوردی المستظهر
بالله احمد بن المقتدی بامرالله نصکره اون آلته یاشنده
خلیفه اولدی ودورنبوز سکسان سکزده مقتدینک
وزیری ابوشجاع فوت اولدی عالم ودیندار واهل خیر
کمسنه ایدی التونزیک التونر مالک اولوب جمله

خیراته

خیراته فی سبیل الله صرف ایلدی ودائم مجلسنده علما وفقها
اولوب هرمشکل انلاره سئوال ایدرایدی وآنلرنه دیرسه
آنله ایدرایدی صکره معزول اولوب مدینه منوره
واردی وآنده وفات ایلدی وسکسان طقوزده برج
حوته شمس وقمر ومشتری وزهره ومریخ وعطارد جمع
اولدی مهتابین عظیم طوفان اولوردیدیلر اولدی نهایت
مصر حجاجی وادی سنافیده اوتورایکن سیل کلوب
اکثرینی واکثر اسبابه مالارینی الوب کتوردی ودورنبوز
طقسان اکیده فرنك طائفه سی قدس شریفی آلدیلر ودورنبوز
طقسان اوجده صوفی عبد الرزاق غزنوی فوت اولدی
بنجه کره بایان حج ایتمشدر عجب صالح ومجاهد کمسنه ایدی
یوز یاشنه واصل اولمشیدی نقل اولنورکه اولورا ولدقده
خاتونی تمشکه دیناده برکفن قیوب کتمدك بوکون ایچون
محارم حجاب ایدوب حکروز عزیزدخی بوتمشکه ایله کفن
قیوب کیدیدم اول زمانده حجاب حکردم وبشیوز
برده بغدادده برکوچك کوزسیز قرخغز بیدا اولوب
هرکشینك سرینه واقفا ولورایدی حتی مهرلرك

یازوسین وخاتمزده اولان طاشلرك لونلرین بیلوب
خبر ویرایدی وبشیوزاون ایکیده مستظهر بالله مناقب
علتندن وفات ایلدی ویکرمی دورت یحق
بیل خلافت سوردی مستظهر بالله کریم الاخلاق حسن
الضبط والتدبیر حافظ قرآن عظیم فصیح وبلیغ وشاعر
کمسنه ایدی زمان دولتی کوناکه اهل بغداده بیرام ایدی
المسترشد بالله فضل بن المقتدی بالله قرنداشندن نصکره
خلیفه اولدی بابای مقتدی ایله وصیت ایلمشیدی
وبشیوزاون دورتده حلله حاکمی دیلسز بغداده کلوب
محاصره ایلدی بعده مصالحه اولوب دونوب کتدی
تکرار بشیوزاون آلتیده خلیفه نك قتالنه کلوب
اولنجه دفلر ونیلر چالدیروب نسوان وارایدی خلیفه
دخی فقها وصلحائی وسائر اهل قرآن اولنلری باینجه آلوب
جنکه چقدی چوق صواش اولدی عاقبت خلیفه
عسکری غالب اولوب دیسك اکثر عسکری صویه
غرق اولدی واسیر اولنلرك بیوندری وریلوب نساکر
اسیر اولدی وبشیوزاون بدیده خلیفه کندی وغلامین

واوعلی

واوغلی اوغلارین سنت ابدوب بغداددده بدی کون
عظیم شنلکلر اولدی جمله سی اون ایکی نفر کمسنه ایدی وبشیوز
اون طقوزده سلطان طغرل ایله دیسکلوب بغدادی
مسترشد الله المقتدی ایله خلیفه دخی انلرك جنکنه
چقدی بتقدیر خدا طغرل عسکری وسنه عظیم قاریاغمور
سلطان طغرل غایتله خسته اولدی پس جمله سی فالقوب
پراکنده اولدیلر وبشیوز یکرمی بشده سلطان محمود اکرام الله
کلوب بغداده دخول ایلدی اندن محکم خسته اولوب
چقوب کتدی وبشیوز یکرمی بدیده سلطان محمود خلیفه نك
جنکنه کلدی خلیفه دخی آنوکله جنك ایدوب آمرانده
وعسکرندن چوق کمسنه قتل ایلدی وچوغنی اسیر ایلدی
وسلطان محمود وزیری نك بغداددده اولان اوینی
یغما ایلدیلر صکره ینه میانلرنده صلح اولدی وبشیوز یکر می
دورتده بغداددده ایکی دیکناوا وچارعوبلر بیدا اولدی
خلقه اندن کلی زحمت وخوف لاحق اولدی وبشیوز
یکرمی طقوزده سلطان طغرل فوت اولوب یرینه سلطان
مسعود قائم اولدی ودیسر ایله جنك خلیفه یه کلدیلر

ناگاه جنك اولوب سلطان جانبی غالب اولوب خليفه
اسيرا ولدی اندن سلطان بخر سلطان مسعوده خبر
كوندرديكه خليفه يه حرمت ايدن وتماكان تخت خلافتده
ابقا ايليه سلطان مسعود دخی خليفه ايچون اوناق
قوروب كلوب اوكنده بيرا وبدی ودبسی تاجی آجوق
كتوروب خليفه دن عفو رجا ايتدی اندن خليفه يه
عسكر قوشوب بغداده روانه ايلدی ناگاه اون نفر
باطنی ملاحده عسكر ايله بيله كيدوب بكجه ايله فرصت
بولوب خليفه جاددن پاره پاره ايلديلر اندن انلردخی
طوتولوب قتل اولندیلر جمله اهل دنيا مسترشدا يچون
ماتم طوتديلر عمری قرق بش بيل ايدی اون بدی بيل اوان
بدی كون خلافت ايلدی شجيع وعالی همت وفصيح و
بليغ ولطيف الكلام وخلقی كوزل محبوب القلوب كمسنه
الراشد بالله منصور بن المسترشد بالله ندك صكره خليفه
اولدی بشيوز اوتوزنده سلطان مسعود راشد دن
دورتيوز بيك التون طلب ايلدی شول سببدن
كه بابالری مسترشد سيرا ولدقده خلاصايچون وعد

اتمشيدی راشد شجيع كمسنه ايدی راضی اولیوب اكا
سيف وبرر مديو خبر كوندردی مابينلرنده وحشت
اولدی عاقبت ايكی طرف جنكه اتفاق ايلديلر سلطان
مسعودك عسكری چوق ولغين خليفه موصله عماد الدين
زنكی يانه واردی پس سلطان مسعود بغداده كيروب
دار الخلافيه مستولی اولدی وراشدك خطنی ابرازايدوب
بومضمونده كه هرياركه بغداددن چقه خلافتدن معزول
اوله اندن عماد الدينه خبر كوندريكه راشدی بغداده
كوندن راشد تسليم اولنمقدن خوف ايدوب حرانه
واردی بخر شاهدن يارد مطلب ايتدی اولدخی النفات
ايتمدی آندن دونوب آذربايجانه كلدی اكا مستولی
اولوب آنده چوق قان دوكدی اينكچون قلوبلرندن متنفر
اولوب برحيله ايله راشدی قتل ايتديلر المقتفی لامر الله محمد
بن المستظهر راشدك خلفندن نصكره خلافت ايله بيعت
اولندی مزبور التی كون مقدم حضرت رسولی صلی الله
عليه وسلم واقعه سنده كوريوب بيورمشلركه يافندم
بوامر سكا واصل اولور بكا اقتفا ايدر يعنی افندا قبله بن

اول سببدن مقتفی بالله دیو لقب وضع اولندی بشیوزاوتوز
برده سلطان محمد بن ملکشاهك قرنی نکاحلندی یوز
بیك آلتون مهرایله سلطان مسعوده عقده حاضر اولدی
اوتوز آلتی سنه ده کعبهٔ مکرمه یه اون سکز بیك فیلوری به
برناجر کسوم ندارك ایدوب اوردی شول سببدن که
ملوکك بربرینه حرب وقتال اینمکله کسوم ندارکنه مجال آلمری
اولمامشیدی وبشیوزاوتوز اوچده مصرده وحلبده محکم
زلزله اولوب چوق کمسنه هلاك اولدی حتی حلبده بر
کیجه ده سکسن دفعه زلزله اولدی وبشیوز دوردنده بغداد
عبدالقادر کیلانی مدرسه سنده خلق جمع اولوب برصالح
عزیزك میتنك نمازین قیلارلرایکن میت آغزوب
چوق بولدی وقالقدی تاکاه برینه برمیت دخی کتوریلوب
جمع اولان خلق بونك نمازین قیلدیلر وبشیوز آلتی اکیده
سلطان محمدبن محمود بغداده کلوب محاصره ایلدی
شول سببدنکه سنهٔ ماضیه ده خلیفه سلطان سلیمان
ایچون مبایعه ایلدی ویوسنه ده سلطان محمد ایله سلطان
سلیمان جنك ایدوب سلطان محمد غالب اولدی وخلیفه یه

بیحضور

45

بیحضورا اولوب محاربه سنه کلدی اهل بغداد محکم
جنك ایدوب سلطان محمد منهزما اولوب کتدی و
بوسنه ده اقلیم شامده عظیم زلزله اولوب چوق کمسنه
بنا آلتندن قالوب هلاك اولدی وحلبك آلتی مواضعی
یقلدی وکذلك حما وشیزر وحمصك وکفرتابك
وحصن اکرادك ولادقیه نك ومعرة وانطاقیه نك وطرابلس
آلتی بنیه سی منهدم اولدی وبشیوز آلتی یشنده مقتفی بالله
وفات ایدوب آلتمش التی یل عمر سوروب بکرمی دورت
یل اوج آی خلافت تمشیدی مقتفی بالله خلفاء بنی عباسین
کبی خلافت وسلطنتنده وتدبیر عسکرده مستقل
ایدی باباسی مستظهرك فوتندن اوج آی مقدم سلطان
محمود فوت اولوب وان حیوة المرء بعد عدوه وان
کان یومًا واحدًا آلتی المستنجد بالله یوسف بن المقتفی
بابالسند نصکره خلیفه اولدی غایت صالح ومتدین
وکریم الاخلاق ولطیف السیرة کمسنه ایدی مستبعد بر
زمانده واقعه کورمش یدیکه کوکدن برملك کلوب
آوجی ایجنه اوج ح یازمشیدی بعض معبرلر دیمشلر ایدیکه

خمس وخمسین وخمسمائه ده خلیفه اولوردی فی الواقع ایله
ایله اولدی وبشیوز التی یدیده نورالدین شهید واقعه سنده
حضرت رسول الله صلی الله علیه وسلم کوردیکی کبی بنی شوایکی اشوکمسنه لردن قورتاریوب مشیدی اولدیغی
اولکیجه آتلنوب آنکسنه ایله شامدن اورتیشیخی کون
مدینهٔ منوره واردی وتتبع ایدوب آندن صلحایی یوقلیوب
مکرزی صلحاده ایکی فرنك بولدی طشره دن یبری قازوب
قبر شریفه یقین کلمشلر بس ایکیسی دخی اولدرب قبر شریفك
حواله سن ناصویه واریجه توجله ودمرایله محکم ایلدی
وبشیوز التمش آلتیده مستنجد بالله خسته اولدی وایوجه
اولوب عالمی ضیافت ایلدی وبنه نکسل اولوب حکیم حمامه
امر ایلدی غایت ضعفدن حمامده کیجدی مستنجد بالله عمی
التزاملر ومکسی قالدرمشیدی فرق سکزیل عمر سوروب
اون یدی یبل خلیفه ویرای خلافت ایلدی المستعلی بالله ابو
محمد بن المستنجد بالله نصکرسریر خلافته کچدی وبونك
زمانلرنده مصر وشام وحرمیندن ویمندن خلقاء فاطمیونك
خطبه سی کسلوب جمله دنیاده خطبه مستضی نامنه اولدی

حضرت

حضرت حسندن غیری حسن نامله پادشاه اولمشیدی
مستضی هم اسمنده وهم کنیتنده حضرت حسنه
مشارك واقع اولمشدر مستضی خلیفه اولدوغی کون
اعیانه بیك خلعتدن زیاده خلعت کیدرب رعایت
وبشیوز بیمش یکده مستضی خلیفه برای مقداری محموم
اولوب فوت اولدی اوتوز طقوز یبل عمر سوروب طقوز
یبل اوج آی یدی کون خلافت ایتدی مستضی شریف النفس
حسن السیرة عادل وکریم ورحیم القلب کمسنه ایدی
زمانلرنده جمله التزام ومکسی قالدرمشیدی الناصر لدین
الله احمد بن المستضی ناصرك زمان خلافتی ممتد اولوب
حتی فرق یدی یبله ابرشدی هرکز بنی عباسدن کمسنه بو
طبقه یه ابرممشد رناصرك زمانلرنده بغدادده سومك و
سولمك وعشق ومحبت شایع اولوب کنده وسی دخی نادان
کوکرجن بسلیوب اوجور رایدی وتوفنك آنا رایدی
وبعض کمسنه لری وارایدی اعیان واکابرك سرّ الشدکلری
فعللردن خبر ویرر رایدی اول جهتدن بعض اکابر
ناصرم کشغله ومغیبانه اطلاعله اعتقادایدرلردی وبشیوز

وبشیوز سکسنا اکیدی منجمین حکم ایتدیلر که عالم روزکارا
خراب اولسه کرکدر بحکمة خدا اول دیدکاری کون
هیچ بیل اسمدی حتی منار لرمومیلر یافدیلر سویمدی
خلق انلری هجوایتدیلر انلرا نودی دیدی مصراع هرزه میکوید
منجم زاژمیخواید طبیب نثر وبشیوز طفشان بشدی ناصر
لدین الله امرایه امرایدوب بغداده کرجله کرمدن
برحصار یاپدیلر الی هذا الآن شهرك سوری یوغیدی
ناصرلدین الله زمان خلافتنده علما ومشایخدن شیخ
احمد رفاعی وامام قاضیخان وصاحب لبدایع ابوبکر
کاشانی وامام سهیلی وصاحب هدایه وقاضی فاضل
وابن جوزی وابن الاثیر صاحب جامع الاصول وامام
فخرالدین رازی وابوالبقاء نحوی وزید کندی نحوی
وفات ایلدیلر رحمهم الله تع وبشیوز سکسنا بشدی
اواسط رجبده بتوفیق الله تع سلطان صلاح الدین
الندی قدس شریف تکرار فتح اولنوب اهل اسلام النه کچدی
والتیوزاون دوردنده یدی کون یدی کیجه ذیحله
صویی محکم طاشدی حق بنا لرخراب ایلدی اهل بغداد

هلاك

هلاك اولمغی معاینه ایلدیلر والتیوزاون یدیده چنکیز
خان فتنه سی اولوب اقصای چینده بغداد نواحی
سنه دکین فساد لری منتشر اولدی والتیوز یکرمی
ایکیده ناصر خلیفه عسر بولدن پنجه زمان خسته اولوب
بعده وفات ایتدی خصوصا که بومرضك دفعی ایچون
پنجه منزل یرلردن صافی صولر کتورر لرایدی مع
ذلك مفید اولمدی وبوخصوص ایچون پنجه دفعه
ذکری شقل ولمشیدی والتمش طفوز یاشنده فوت اولدی
پیر لکندن غایت ضعیف اولوب اکثر قواسی عملدن
قالمشیدی ناصرلدین الله عالم ودانا ورحیم القلب وعدل
کستر کمسنه ایدی لکن شیعی مذهب ایدی الظاهر
بامرالله محمد بن الناصر احمد الی آخره یاشنده پدرینك فوتندن صکره
خلیفه اولدی عاقل ووقور ودیندار وعادل کمسنه
ایدی طقوزآی بحق حکومت ایلدی لکن عمر بن عبدالعزیز
سیرتی نی احیا ایلدی بابالری زمانندن اولان التزامات
جمله کیدردی ومعطل اولان یرلرك خراج ومحصولی ماضیسنه
آلمدی یالکز یعقوبه نام بلدك یتمش بیك فیلوری خراجی

بعشلیوب المدی وصالح وعابد کمسنه لری قاضی
نصب ایلدی وخلفك بربرین کجك ایچون سعایت مکتوبلر
ابطال ایلدی ومال پادشاه ایچون حبس ولندری اطلاق
ایلدی نقل اولنور که بعض مفسدین مزبور ظاهر پنجوت
بویله ایدرسین دیدکده جواب وبروب بتدیکه بن
اکندیدن صکره دکان آچدم اندن صکره برکشی ندکلو
فائده ایدر قوك بنی صاغ اولدغجه خیر اشلیوب عمل صالح
ایلیم آلتیوز یکرمی اوچنجی سنه ده فوت اولوب اوغلی
اون نفر کمسنه ترك ایلدی ایچلرندن المستنصر بالله
العباس بن الظاهر خلیفه اولدی اول زمانده مستنصر
اوتوز یش یاشنده ایدی لطیف الشکل وحسن القیافه کمسنه
ایدی بابالری سیرتنه کیدوب خلقه عدل واحسان
وانعام ایلمکدن خالی دکل ایدی ودائم علما وصلحایی تقریب
ایدوب انلرایله مصاحبت ایدرایدی وانلرده بذل احسان
ایدردی والتیوز یکرمی دوردنجی سنه خان فوت
اولوب والتیوز یکرمی طقوزده تاتار شهرزورن کلوب
وخلیفه اربل صاحبی زین الدین کوکبری انلرك مقابله سنه

کوندردی

کوندردی تاتار فرار ایدوب بعده زین الدین خسته
اولوب دفع تاتار وحفظ دیار اقتدارندن اولماغین
خلیفه عسکر کوندرمیوب ربلی ضبط ایلدیلر والتیوز اوتوز
برده مدرسه مستنصریه تمام اولدی دخی اندن مقدم
اویله برمدرسه بنا اولمدی ائمهٔ اربعه نك مذهبنجه
دورت درس شرط ایتدی وهربر مذهبدن التمش ایکی
دانشمند ودورت معید تعیین ایلدی ودار الحدیث
ودار قرا وبیمارخانه ومسافرخانه ومکتب بنا ایلدی
وبوجمله ایچون مستوفی طعام وکسوه ونفقه تعیین ایلدی
وخزانهٔ کتبدن شول دکلو نفایس کتب وضع ایلدیکه تعبیر
کلمز واول فخرنده خلیفه ووزرا وجوه علما حاضر
اولوب سماط رچکلدی ودعا وثنا اولدی والتیوز
قرق جمادی الاخر سنه خلیفه مستنصر وفات ایلدی
الی بریل عمر سوردب واون التی یل خلیفه اولدی واون آی
ویکرمی یدی کون مستنصرك نهایت کرمندن منقولدر
جدی ناصر لدین الله بترحوض یاپدروب ایچنه فلوری
توردی وکندیسی کنارنده اوتوروب دائم دیرایدیکه آه

بن یونی فجان طولدرمو ومستنصر اولحوضدن متصل
وجوه خیراته صرف ایدوب دیر ایدیکه آه بن بوحوضی
فجان بوشلدب مرضات حقه صرف ایدرم المستعصم
عبد الله بن المستنصر خلیفه اولدقده اوتوز یاشنده ایدی
فرآن عظیمی تحویدایله بیوکلکندن ازبر اتمشیدی وعربیت
علمنی تمام بیلوردی ولطیف خط یازاردی وخوب
صوتی واداسی واریدی اوزرنده سکون ووقار کوزیور
ایدی اهل خیر خلیفه ایدی التیوز وجندن ناتار یعقوبا
نام موضعه کلدیلر پس خلیفه دخی براز عسکر کوندرب
تاتاری صدیلر لکن آردنجه قومدیلر والتیوز فرق طغوز
یوم فطرده آکندی زمانندن صلوة عید قلندی والتیوز
والتیوز آلتی آکیدن دیار عدندن بعض طاغلرده عظیم آتشلر
پیدا اولدی نقلکم حضرت رسول اکرم صلی الله تعالی علیه وسلم
بعض احادیثنده اکا اشارت بیوردیغی والله اعلم
دجاله عظیم طغیان ایدوب حصارن دیوارلرندن
آشوب چوق بیر خرابه یلدی وخلق هلاک اولمغله
مفترق بیلدیلر وکیملر بنوب جناب حضرته تضرع و

انابت

انابت ایتدیلر وبوسنده حدیث شریفده بیوریلدیغی
اوزره ارض حجازده عظیم نار ظاهر اولوب اندن شامده
بصری نام محلده دوه لرك بویونلری کورندی بعده مدینه
منوره ده محکم زلزله اولدی وچوق اولر خراب اولدی
بعده مدینه نك اوستی یارلندی حره نام محلده براتش ظاهر
اولوب اوچ آی مقداری طوردی دوردت فرسخ مقداری
یری استیعاب ایدوب طوردی بحکمة خدا اندن اولان
طاشلری ایدوب بردن نك اغزنه کتوروب سد ایلدی
مکر اول وادیدن اهل فساد بادیه عربلری کلوب اطراف
مدینه ده فساد ایدرلردی انلرك یولدن صوتلوب بسد
یاجوج منال وارلسندن قالدیلر اندن رمضان شریفده
مسجد نبویه آتش دوشوب جمله یاندی والتیوز آلتی
آلتیده هلاکوخان بغدادی کلوب محاصره ایلدی
اول زمانده بغداد ایچنده اون بیك عسکر مقداری لشکر
واردایدی زیرا وزیر خبیث ابن علقمی رافضی عباسیانی
سومزایدی مرادی اولایدیکه برعلوی خلیفه نصب
ایتلیه ایدی پس بغداد عسکرینك یمادلرین وظیفه لرین

کسوب خزینه یه ضبط ایلدی شمدی دشمن بوقدر
وارلک کارکزده اولک دیوب دستور ویردی صکره
هلاکو خانه خبر کوندرب ولدخی کلوب هرجانبدن
بغدادی محاصره ایلدی و وزیر مزبور خلیفه یه ایتدیکه
مناسب ولدرکه جقوب خانه بولنسوب مصالحه
اولنه که نصف خراج بغداد انک اوله ونصفی سیزک
اوله خلیفه کرجک صانوب فقها ومشایخ وسائر ارکان
یدییوزکمسنه ایله جقوب خانه واردی وخان
جمله سن قتل ایدوب خلیفه دخی هلاک ایلدی ودار
الخلافه بغدادی ایتدرب فرق کون وفرق کیجه اهل بغداد
قلیچ قویدی نجمنا بیک کره بیک وسکزکره یوز بیک
آدم قتل ایلدیلر انا لله وانا الیه راجعون خلفاء عباسیه
آخریدر بوقصه شهر صفرده واقع اولدی مستعصمک
مدت عمری قرق آلتی یل دراون بش یل وسکز آی خلیفه
اولدی جمله عباسیه دولتی ۵۲۴ یلدر ذکر الخلفاء العباسیة
فی المصر المستنصر بالله احمد بن محمد عم المستعصم بالله
اوج یحق یل خلافت بنی عباسدن منقطع اولدی

صکره

صکره مزبور مستنصر تاریخک التیوز آلتی طقوزنده مصره
واردی ملک الظاهر بیبرس صحت نسبنی اثبات
ایتدردی اندن براز عسکر ایله بغداد سمتنه روان
اولدی مکر بغداد قربنده فرغانام ناتار خلیفه نک
خبرین آلدی وکلوب محکم جنک ایدوب خلیفه و
عسکرین هلاک ایلدی ومستنصرک جمله ایام خلافتی بش
آی ویکرمی کون اولدی بعده حلبده خلیفه نامنه اولان
الحاکم بامر الله احمد بن علی بن ابی بکر ابن الامام المسترشد
بالله ظاهر بالله امر یله مصره کلوب التیوز التمش صفرنده
نسبی ثابت اولدی وخلافتله مصرده بیعت ولندی
وخطبه ده اسمنی یاد ایلدیلر وکندوسی مناظر الکبش
نام محلده ساکن اولدی مطلقا حاکم وصکره مصرده
اولان خلفا نک مجرد اسملری واردر بوخسه هیچ
تصرفه قادر دکللردر والتیوز یدمش سکزده جمله ملوک
دنیا ازاسنده نزاع اولوب بربریله جنک ویدمش
طقوزده اسکندریه ده برطاش وزیرینه ایلدرم بایزید
اول طاشی یقدی ویلدرم دمرین بولوب ایتدیلر

بنجه وقیه دمور حاصل اولدی والتیوز طقسان اسکرده
حاکم بامرالله فوت اولدی ومدت خلافتی قرق بیل
وبنجه آی اولدی اندن اوغلی مستکفی بالله سلیمان
بن الحاکم بامرالله برینه خلیفه اولدی اوتوز بش یاشنده
خلافتده اولدقده نصکره ملک ناصر حرکسی مزبوره السلطنه
طالبدر دیو انجنوب خلافتدن خلع ایلدی وقوص
نام محلده حبس ایلدی واثق بالله ابراهیم بن محمد بن الحاکم
بیعت اولندی وبرسیلدت زیاده واثق خلافتده اقامت
ایتدکدن نصکره ملک ناصر اولوب برینه اوغلی ملک
منصور سلطان اولدی پس فترها واعیشا اتفاقیله واثق
خلع ایدوب برینه الحاکم بامرالله احمد بن المستکفی سلیمانی
بیعت ایلدی وحاکم یدیوز الیده مرض طاعون دن نجوب
برینه المعتضد بالله ابوبکر ابن المستکفی حاکمک قرنداشنه
بیعت اولنوب خلیفه اولدی ومعتضد یدیوز التمش
اوچده فوت اولوب برینه اوغلی المتوکل علی الله محمد خلیفه
اولدی متوکلک صکره بش اوغلی خلیفه اولمش بوحال بر
کمسه یه میسر اولمامشدر عبد الملک اوغللرندن دولت

کمسنه

کمسنه خلیفه اولمشدی ویدیوز سکسان بشده ملک
برقوقه بعض کمسنه لر غرایدوب ایتدیکه متوکل بعض کمسنه
ایله اتفاق ایتدیلر که ملک ظاهر ایله بن طوب وچوکان
اویناسون سز ظاهری اولدرک سز وخلیفه آلوب سلطان
ایده سز پس ملک برقوقی بخنوب من غیر وجه شرعی
متوکلی خلافتدن خلع ایدوب زندانه قودی واثق بالله
عمر بن ابراهیم بن محمد المستمسک بن الحاکمه بیعت ایلدی
واثق یدیوز سکسان اسکز شوالنده یحجوب معتصم بالله
زکریا بن ابراهیم بن محمد المستمسکه بیعت ایلدی وحلب نائبی
بلبغا متوکل حقنده غدر اولدی دیو خروج ایدوب طوتر
ظاهر یوحمالی کوریجک تکرار متوکلی کتوروب بیعت ایلدی
واکا ملک برقوق جوق انعام واحسان ایلدی خلفاء مصرده
متوکلدن مالدار وکثیر الاولاد کلمامشدر اولادندن
یوزنفر کمسنه سی وارایدی ایچلرندن بشی کندودن صکره
خلیفه اولدی ویدیوز طقسان یدیده سلطان ایلدرم
خان متوکله هدیه کوندروب سلطنته اذن وتشریف
طلب ایلدی اولدخی اذن ویروب ملک مجاهد دیو

لقب ویردی وسکز یوز سکزده رجب ایندہ متوکل
علی الله فوت اولدی جمله ایام خلافتی حبسیله وغیر حبسیله
قرق بش یل اولمشدر بعده اوغلی المستعین بالله عباس بن
المتوکل خلیفه اولدی وسکز یوز اون دوردنده مصر سلطانی
ملک فرجله مستعین بالله شامه ملک مؤیدجنکنه
کیدوب اندہ منکسر اولدیلر پس عسکر مستعینی
سلطان نصب ایلدیلر ویدی یوز دن صکره ملک مؤید
فوت قاهره ایله مصر کلدکده نصکره مستعینی سلطنتدن
خلع ایدوب کندوسی یرینه سلطان اولدی وسنه
خلافته المعتضد بالله داود بن المتوکل تعیین ایلدی مد
معتضد عالم وصالح وکریم واهل اوراد واذکار کمسنه ایدی
خلفاء بیشین اثرینه کیدوب اندن صکره حرکتی کبی حرکت
ایتمک استردی شعار وندمایه بذل وجود ایدر ایدی
وواردی اکا وفا ایتیوب احتاسی بوخصوص ایچون
دین ارتکاب ایدر ایدی وسکز یوز قرق بشده مدت
مدیده خسته اولوب وفات ایلدی ملک چقماق
وغیر یسی نمازنه حاضر اولدیلر المستکفی بالله سلیمان بن المتوکل

فرزند اشد بکی

فرزند اشند نصکره خلیفه نامنه اولدی وسکز یوز اللی
بشده فوت اولدی ملک چقماق وغیری نمازنه حاضر
اولدیلر مستکفی خلفانك صلحا وعبادندن ایدی دائم
تلاوت قرآن عظیم ایدوب صلوته مداوم ایدی القائم
بامر الله حمزه بن المتوکل فرزند اشند نصکره خلیفه اولدی غایت
شجیع وعالی همت کمسنه ایدی وسکز یوز اللی طقوزده عسکر
مصر سلطانی ملک اینالاوزرینه خروج ایدوب قائمی
یانلرینه آلدیلر وآنی مستعین کبی سلطان ایتمك استدیلر
بحکمة خدا منهزم اولدیلر وقائم قاضی القضات علم الدین
بلقینی فتواسیله خلافتدن خلع ایدوب المستنجد بالله
یوسف بن المتوکله بیعت ایلدیلر وسکز یوز سکسن
دوردنده مستنجد فوت اولوب یرینه المتوکل علی الله یدی
عبد العزیز بن یوسف بن المتوکل خلیفه اولدی وطقوز
یوز اوچده متوکل محکم خسته اولوب فوت اولدی وآنك
یرینه اوغلی المستمسك بالله یعقوب بن عبد العزیز خلیفه
اولدی مستمسك خیلی زمان خلافت ایدوب بعده
فوت اولوب یرینه اوغلی المتوکل علی الله محمد بن یعقوب

بن عبد العزيز خليفه اولدى متوكل مصرده اولان خلفاى
عباسيه نك آخريدر اندە نصكره بنى عباسدن خليفه قالمدى
وطفوز يوز يكرمى اكيده سلطان العرب والعجم والروم
مبيد الفرنج سلطان سليم خان طاب ثراه مصر واروب
مستولى اولنجق متوكلى طتوب كندويله استانبوله كتوروب
يدى قله ده حبس ايلدى وسلطان سليم خان يوز يكرمى
آلتيده عالم قدسه رحلتى قرب اولدقده امر ايلدى متوكلى
حبسدن اطلاق ايدوب مصره وارمغه اجازت ويردى
واكا كوندە التمش اقچه وظيفه تعيين اولندى وعم وعثمان
نام اوغللرينه دخى خزانەء عامره دن وظيفه تعيين اولندى
بوجمله مصرده اولان خلفاء عباسيه نك مدت خلافتلرى
ايكيوز التمش ايكى ييلدر بسم الله الرحمن الرحيم الحمد لله الذى
جعل القائم فى طاعته مهديا والمنصور بالتوية نصره عزيزا قويا
والمعز لدينه العلى والظاهر بامر الحق مستعليا بطاعته والحاكم
بين عباده بالحق مستنصرا من عنايته وجعل الآمر بالمعروف
من عباده والحافظ لدينه ظافرا بمراده وفائزا بزياده
نعيم من معاده ونشهد ان لا اله الا الله الملك العظيم الذى

وعد

وعد العادلين من خلفاء عباده بنعيم مقيم ونشهد ان
سيدنا محمد المصطفى العاضد لشوكة فاسد وحاسد صلى الله
عليه وعلى آله الطيبين الطاهرين وعترته الباهرين خصوصا
منهم على الخلفاء الحنفاء الذين حكموا بالصدق والعدل
والحق فى اقصى مصر الغرب وعامة الغرب والشرق

الباب الخامس فى بيان احوال الخلفاء الفاطمية

انلراون دورت نفر كمسنه دراولاد رسولدندر سلسلەلرى
اسمعيل بن جعفر الصادقه جفاد نسابه فاندە صحت يتيلرندە
شبهه يوقدر لكن خلفاء عباسيه كندى دولتلرين صيانت
ايچون بونلرك يتيلرين قدحى متضمن برمحضر يازوب
بعض اجلهء اهل بغداده امضا ايتدرمشلر ايدى آنك اصلى
يوقدر اهل علم اولوب ناقد وبصير اولنلر حقيقت حالى
بيلورلر ولا ينبئك مثل خبير اولرى محمد مهديدر حسين
بن محمد العلوينك اوغلدر حسين اهل علم واهل كمال كمسنه
ايدى اعتقاد ايدرايدىكه كندى وصى صاحب مراوله
يمن جانبندە ومغرب زمينده كندينك احباب وشيعه سى
اولوب حسين ايچون خلقى دعوت ايدرايدى حسين

او غلی محمدی تعلیم علوم و کمالات ایدوب کندو دن صکره
محمدك امام و وصی اولاجغین دیمشیدی وکندینك
یمن و مغربده اولان دعات و شیعه سنه اکا اعلام
ایتمشیدی جمله دن جانب مغربده عبید الله قداح
نام کسنه کبار دعات و شیعه سندن اولدوغین
افاده ایتمشیدی نقل اولنور که افریقیه امیری زیاده الله بن
عبید الله اغلبی زمانده عبید الله قداحك کاری
بلند اولوب اکثر قبائل کلوب عبید الله یه تابع
اولمشلر ایدی وفاته محمد مهدینك نامه سمی عالمه
منتشر اولدی محمد اول زمانده شام فرینده سلمیه نام
موضعده ایدی وبابای حسین فوت اولمشدی
پس مکتفی بالله عباس بوحالدن خبردار اولوب محکم
منالم اولدی وهر جانبه خبر کوندروب البته محمدی
که مهدی علوی دیرلر بولوب کندویه کتورلر پس مهدی
تجارت طریقیله فاجوب مصره واردی اندن طرابلسه
اندن سجلماسه نام شهره کلدی وآنك حاکمی الیسع بن مدرار
واروب برمقدار هدیه ویردی اولا اشناده طرابلس

حاکمی

حاکمی زیاده الله الیسعه خبر کوندردی که اول شکل ناجر
که یانکه وارمش اول شخصدر که مکتفی آنی طلب یلر پس
فی الحال الیسع محمد مهدی طتوب حبس ایلدی وفاته
زیاده الله بوخبری اشیدوب عمیتسی اوغلی براهیم ایله
فرق بیك عسکری کوندردیکه واروب عبد الله قداحله
جنك ایدن عبد الله قداح انلری صیوب اکثرین قلجدن
کچوردی و بوحالدن صکره زیاده الله مصر فاجدی اندن
عبد الله قداح سلجماسه اوزرینه کلدی وافریقیه ده فرزندی
ابو العباس نائب نصب ایلدی والیسع ایله جنك ایدوب
الیسع طاقت کتورمیوب یکجیله فرار ایلدی پس عبد الله
سلجماسیه کلمیوب محمد مهدی حبسدن چقاردی تاریخ
ایکیوز طقسان آلتیده رمضان آینده محمد مهدی آته بندکی
کندوسی وسائر رؤوس قبائل غاشیه بردوش
اولوب محمد مهدینك اوکنه دوشدیلر واندن مهدی
برچادر فوروب جمله قبائل کلوب بیعت ایلدیلر اندن
الیسعی طتوب کتوروب باشین کسدیلر فرق سجلماسه دن
طوردیلر صکره قالقوب افریقیه جانبنه توجه ایلدیلر وفاس

نام موضعده طورب آیین سلطنتی ترتیب ایتدیلر وهر
جانبه عاملر وامیرلر کوندرب اندن بریره عسکری کوندرب
اول نواحیده اولان قدیمی خاندان سلطنت اولان تمنه ری
قهر ایتدردی بنی اغلب کبی وبنی مدرار وبنی رستم وآدا
کبی وفتاکه کوندن کونه مهدیلک کاری بلند اولدی ومهدی
امرنده مستقل اولدی عبدالله فداح عمکین اولوب کندی
الندن سلطنتی غیریه جهود وغنه نادم اولدی وخلقه
اول بنم طاعتنه دعوت ایتدکم مهدی بودکلر دیمکله یاکلدی
بسن بوفی مهدی ایشدوب بوخصوصل ایچون عبدالله
وفرنداشنی تنها سنه کتوردب قتل ایلدی اندن برنجه
دفعه مهدی عسکر کوندرب وطونمایله مصرلی فتحنه
عسکر کوندردی عسکری دخی اسکندریه یه یعقوب
صعیدی واشمونین وجیزهٔ فتح ایتدیلر صکره عباسیلی
غالب اولوب تکرار اول مملکتلری الدیلر واجیوز
اوجده محمد مهدی مهدیه نام شهری بنا ایلدی واکا
محکم سور چکردی ودموردن فایولر ایلدی نقل اولنور
فایونک هر فنادی یوز فطار دموردی وقتاکیم مهدیه

تمام

نماز اولدی مهدی یتدی الحمد لله نعم دخی شمدی
اوین اولدم فاطمیون اوزرینه زیراکه بوشهرك هرجانبی
دریا وانجق قره برطرفی وارد ربویله محکم بنا اولماز
دیدی واوجیوز یکرمی ایکیده محمد مهدی فوت اولدی
واوغلی قائم بریل مقداری آنك اولد وغین طیور مدی
زیراکه برتدبیری وارایدی محمد مهدینك عمری التمش
اوج ییلدر ومدت خلافتی یکرمی دورت ییل وایکی آیدر
القائم بامرالله احمد بابا سندن صکره خلیفه اولدی واوجیوز
یکرمی بشده صفلیه امراسندن بعضیسی عاصی اولدی
قائم انلره عسکر کوندرب قهر ایلدی وعظما سنه کیلر ایله
کتوردایکن یولده کیلری دلوب غرق ایتدیلر
بعده فرنك مملکتلرینه اوتوزبان قدرغه کوندرب اوچ
یان حصار آلدیلر وواقر مغنم اولدیلر واوجیوز اوتوز
اوجده ابویزید نام خارجی ظهور ایدوب کوندن کونه
کاری بلند اولدی وجوق یری استیلا ایلدی ونجه
دفعه قایمك عسکرینی صدی ابویزید تکاذبه مذ
ایدی یعنی جمیع اهل ملتی اکفار ایدرایدی ومال ودمارینی

مهدی

مباح کورمایدی بعد قائمی مهدیته ده محاصره ایلدی
صکره قالقوب قیروانه واردی بو اثناده قائم فوت
اولدی مدت عمری التی یدی ییل ایدی ومدت خلافتی
اون ایکی ییل ودورت آیدر المنصور بالله اسمعیل بن احمد
بن محمد منصور یاسلسنك موتنی کتم ایلدی حتی که خارجینك
کارین برطرف ایلدی وبربیلدن زیاده سفر ایدوب
خارجی مملکتنده چقارب عاقبت کتامه قلعه سنده
حصار ایدوب خارجی برصرب بردن فرار ایکن
دوشوب مجروح اولدی منصور آنی کوربجك
تکبیر ایدوب سجده یه واردی وبرنیچه کوندن
صکره خارجی اولدی منصورك غایت بهادر وکریم
وجوانمرد وشاعر وفصیح کمسنه ایدی خطبه
اوقوردی واول حالده خطبه انشا ایدر ایدی
بروجهله بلاغت اوزره که تعبیر اولنماز ایدی المعز
لدین الله معد بن المنصور یاسلسنده نصکره خلافته بیعت
اولندی یکرمی دورت یاشنده ایدی واوجیوز فرق
درد ندن اندلس حاکمی ناصر اموی ایله مخالفتلری اولوب

معز طونیا

معز طونیا یله اندلس یقاسنده محاربه بولدقلری
کمیلری یاقوب یقدیلر وفاره یه چقوب خیلی
خسارت ایلدیلر وقرق یدیده معز لدین الله جوهر
قاید نام قولنی فصای غربه کوندرب فاسی وسائر بلادی
بحر محیطه وارنجه فتح ایلدی واوجیوز التی برده معز اوغلی
سنت ایدوب صقلیه یه کلدکلرنده آدم کوندرب یکه
تخت حکومتنده اولان اطفال مسلمینی دفتر ایدوب کوندی
اول دخی صایوب اون بش یك سنتلك ولنجق اطفال بولنوب
معز عرض ایلدی معز دخی آنلرك متما یجون یوز بیك
اقچه والتی یوك قفنان وکوملك کوندردی وکندینك
اوغلی سنت اولاجغی کیچه جمله سنی سنتلك یتدردی
واوجیوز التی اوجده معز لدین الله عالی طونیا یله صقلیه
اوکندکافر ایله جنك ایتمکده ایکن عنایة الله تعالی
مسلمین غالب اولدیلر واون بیکدن زیاده اسیر آلوب
خلیفه یه کوندردیلر وکفارك جمله اموالن غارت ایلدیلر
والد قلری اموالده برقلیج بولندی اوزرنده یازلمش که
بو قلیج یوز یتمش مثقال در بنیچه مدت حضرت رسول الله

صلی الله تع علیه وسلم اولکده کفار ایله جنك اولوب ناصر
اولدیسندن آنیدخی خلیفه یه کوندردیلر واوجیوز آلتی
سکزده مصرده امیر اولان کافور اخشیدی فوت اولوب
مصرده معتد به کمسنه قالمدوغی جهتدن معزلدین الله قولی
جوهر قایدی عسکر ایله مصره کوندردی اولدخی جنك ایدوب
مصری فتح ایلدی وشعبانك اون بدیسنده معزك نامنه
خطبه اوقتدی واندن قاهره وقصرینه وجامع ازهره
بناسنه شروع ایلدی وشامه جعفر بن فلاحی کوندروب
اولدخی واروب شامی ضبط ایلدی واوجیوز التمش
برده معزلدین الله مغربه اقلیمندن برار آدملر قیوب کندوسی
مصره جانبنه توجه ایلدی وجمله اموال واسبابن وخزاینی
معه آلتوردی نقل اولنورکه ابنجق خزینه النوفی بیك بشیوز
دوه یوکی ایدی ومصره کلدکده سیرت حسنه وتهیات
مرتبه عدالت کوستروب اندن شامه طرفنه حرکت قیلدی
جنکنه واروب قرامطه صدی وانلردن جوق کمسنه
قتل ایلدی باقی قچنلرك آردنجه اون بیك آدم کوندروب
انلری لحصه وقدیمه واردنجه قودیلر وجمله شامی

معزك

معزك تصرفنه کلدی ومعز مصر کلوب بونك اوزرینه
براز مدت کچدکده نصکر عضد الدوله امر ایلدیکندن افتکین
نام غلامی کلوب شامه مستولی اولدی معزلدین الله دخی
انك قصدنه سفر عزمنده ایکن اوجیوز التمش بش ربیع
الاولنده فوت اولدی فرق بشن یحق بیل عرسوروب یکرمی
اوج یحق بیل خلافت ایلدی اوج بیلی مصرده وسائری مغربده
معزلدین الله عادل وعاقل وشجیع واهل رای کمسنه
ایدی علم نجومی لطیف بیلور ایدی وکرم وجودی نهایه
ایدی العزیز بالله نزار بن المعزلدین الله عزیز عبد نحرك
واریجه بابا سنك مونسی اخفا ایلدی صکره اظهار ایدوب
خلق اکا خلافتله بیعت ایتدیلر عزیز خلفاء فاطمیونك
احسنیدر ادیب وفاضل وکریم وشجاع وعادل وکثیر
العدل کمسنه ایدی بابا سنك کبی علم نجومی غایت
خوب بیلوردی وغایت شکاردوست ایدی و
خلیفه اولدقده جوهری شام فتحنه کوندردی مفید اولدی
بعده عزیز کندوسی قالقوب شامه واردی افتکین
قرامطه ایله متفق اولوب عزیز ایله جنك ایلدیلر عزیز

بنده

انلری صیوب اکثرین قتل ایلدی ویوز بیک التون وعده
ایلدیکله هرکیم افتکینی طتوب کندویه کتوردسه بعض اُمرا
جهد ایدوب الهکتوردی وعزیزه کوندردی عزیز
دخی افتکینه رعایت ایدوب یانجه مصره بیله کتوردی
وعزیزک زمانندهرجانبه غزالر اولوب دائما رایه سی
منصور ومظفر عودت ایدردایدی وعسکر اسلام غانمین
وسالمین کلورلرایدی واوجیوز سکسن ابرندن امیر
جوهر قاید منصبدن عزل اولنوب اول حالده فوت اولدی
واوجیوز سکسن آلتیده اواخر رمضاندن عزیز مصردن رومه
غزا نیتیله مسیس نام محلّه کلدکده امر حق برینجوب قولنج
مرضندن فوت اولدی قوقابکی یحیی بن عمر سوردیکرمی
بر یحیی بن خلاف ایلدی الحاکم بامرالله منصور بن العزیز
اون بر یاشنده خلیفه اولوب لالاسی پیرجوان خادم
جمله احوال خلافتی کوردکوزتدی واوجیوز طقسان
حاکم لالاسی پیرجوان خادمی ولدردی وجوق مالنی
الدی پیرجوانک دوردت بیک آتی ودوردت بیک
قاتری بولندی وبشیوز بیک التونلق جواهری واقاتسی

وبیک

وبیک کثر بیک قلوریسی بولندی ومالابس وصیغا
نهایت یوغیدی واوجیوز طقسان آلتیده بنی امیه دن
ابورکوه نام برشخص ظهور ایدوب کاری بلند اولدی
ونیجه کز عسکر حاکم ایله جنك ایدوب عاقبت حاکم جانبی
غالب اولدی وابورکوه اسیر ایتدیلر وحاکم آنی قتل ایدوب
باشنی اطراف مماککه کزدردی حاکم بامرالله اول امرنده حالی
ایواولوب عدل وداده وتکثیر خیراته وجهاده وتعظیم علما
ومشایخده مجد وساعی ایدی صکره آواخرنده بعض ناپسنده
ایشلرایدوب قلوب ناسلرندن نفرت ایلدی دائما یالکوز
براشکه بنوب مصرك صوقاقلرندن کزرایدی وکندوسی
جبار وشدید البطش وسفاك دماکمسنه املغله بر
احدا کا تعرض ایتمکه قادر دکللرایدی ودورتیوز
اون برنده شوالدن حاکم بامرالله کیجه ایله جبل مقطمه واردقده
که اندهنجومه نظرایلیه زیرا کندینك طالعندهکسب
النجوم بعض سوء حال مشاهده ایتمشیدی واندن خوف
ایتمشیدی مکرسابقدن کندینك قوقرنداشنه ستّ الملك
بعض تهمت یحیون ایچون قتلنه قصد ایتمشیدی

اول دخی حاکمک جبلان اید وکین بیلوب برینجه کمنه کوندرب
حاکمی قتل ایتدردی واندن ابرنه سی فماسن بولوب جسدی
بنجه اولد وغین بلمدیلر حاکم اوتوز التی یحق بیل عرسورب
یکرمی بشن بیل خلافت ایلدی الظاهر لاعزاز دین الله علی
بن الحاکم بابا سی اولدکده ظاهر شامده ایدی پس ستالملک
معجلا شامه آدم صالوب ظاهری دعوت ایتدی وستت
الملک خلقی لدابوب دیرایدیلکه قرنداشم بکا ایتدیکه بن
برقاچ کون فلان برده بخوم ترصد اتسم کرک درشویله
بیله سزدیوب هرکاه برایکی انلوکمنه کوندرب انلرک دخی
بنرحاکمی فلان برده فودق دیرلرایدی وقتلکه ظاهر کلدی
معزلدین الله که تاجن باشنه اورب لطیف حمله لرکیدی
وانی تخته کیجورب ارکان دولته عظیم استمالت ویردی
وچوق مال واسباب بذل ایلدی ظاهر اول حالده اون
برياشنده ایدی دورت بیلدن صکره ستالملک فوت
اولدی وظاهر کوچك اولمغله تدبیر مملکتده نقصان و
قصور نمایان ایلدی واطرافدن ممالک فاطمیونه هجوم
ایتدیلر پس اول حالدن بری فاطمیونك دولتنه ضعف

بورندی

بورندی ودرتیوز یکرمی یدیده نصف شعبانده خلیفه
ظاهر فوت اولدی اوتوز اوچ یحق بیل عرسورب واون
التی بیل طقوز آی خلافت ایلدی ظاهر لدین الله عادل و
کریم ولطیف سیرت کمسنه ایدی المستنصر بالله معه
بن علی بن الحاکم بن العزیز بن المعز لدین الله الفاطمی العلوی
الحسینی الهاشمی بابا سی اولدکده یدی یاشنده اوغلنجق
ایدی پس امیر الجیوش افضل کاانا بیکلك ایدوب
امور مملکتده کرکی کبی تصرف وتدبیر ایلدی مغربه
واطراف شامه ونوبیه عسکر لرکوندرب جمله سی
منصور ومظفر عودت ایتدیلر ودرتیوز التی ده بغداده
وموصله بر بیل مقداری خطبه مستنصر علوی نامنه
اولدی وبالجمله جمله ممالك اسلامیه ده مستنصر نامنه
خطبه اوقنوب سکه اولدی ومستنصر زمانند
محکم قحط اولدی نقل اولنورکه مستنصرك بودکلو قوتیله
انحق بنجك اوچ عدد آتی قالمشیدی بعد باذن الله
قیع کاری ینه شیئا فشیئا قوت طوتوب حال سابقنه عود
ایلدی ودرتیوز سکسن بدیده امیر الجیوش افضل که

که هزبر ممالکدك سلامتیه ایدی فوت اولدی برقاج آیدن
صکره خلیفهٔ مصر مستنصر علوی دخی فوت اولدی مستنصر
التمش یدی بیل عمرسورب التمش بیل خلافت ایلدی هرکز
دولت اسلامیته ده بوددکلوهیچ برکمسنه خلافت
ایتمدی وبوذکلود ولت دخی بولدی المستعلی بالله
احمد بن المستنصر بالله سندنصکره یکرمی بیاشنده خلیفه
اولدی قرنداشی نزار راضی اولمیوب اسکندریه یه وارمش
واندن عسکرجمع ایدوب مستعلی انلرك جنکنه واردی
ویرارآدملرکوندردی انلری بوزب نزاری طوتوب
اولنجه بریرده حبس ایلدیلر ودرتیوز طقسان بشنده صکره
مستعلی فوت اولدی مدت خلافتی یدی بیل وایکی
آیدر مستعلی زمانندهٔ کار خلافت غایتله پست اولدی
اکثر نواحی الدن چقوب قدس شریفی کافر المشید
الآمر باحکام الله منصور بن المستعلی احمد بن المستنصر
طقوز یاشنده امیر الجیوش رائیله خلیفه اولدی ودولت
یوز طقسان سکزده افرنج طائفه سیله آمر باحکام الله
عسکری آراسنده پنجه دفعه جنك عسکر اسلامیته

بعون

بعون خدا غالب اولدیلر وبشیوزاون بشنده امیر الجیوش
آتله کیدرکن برفدایی کلوب قتل ایلدی امر انك خزینه سیندهٔ
التیوز بیك کره بیك آلتون وایکیوز آلتی اردب اچمه
ویتمش بیك قماش ولایعد ولایحصی اسباب واملاك
بولدی وخیول وعبید وجواری چوق ایدی ابن
خلکان نقل ایدرکه انك خزینه سنده ایکی بیك صندوق
بولندی ایچنده خاتونلرایچون التون اکنه بولندی
وبونك برینه مأمون نام وزیرا ولدی مصرده جامع
اقمر صاحبیدر بعده بشیوزاون طقوزده خلیفه آمر
طقوب صلب ایلدی وبشیوز یکرمی دوردنده خلیفه
ازکمسنه ایله روضه نام محله واردی ناکاه باطنیه
طائفه سندن برآلای جماعت یالن فلجلرایله هجوم
ایتدیلر وآمری قتل ایتدیلر آمرا تو زدورت بیل
عمرسورب یکرمی طقوز بحق بیل خلیفه اولدی الحافظ
لدین الله عبد الحمید بن الآمر باحکام الله آمر دنصکره
دیار مصرده اوج کون مقداری آمرك برار منی غلامی
مستولی اولدی وحکم ایلدی فضلك اوغلی وزیرابو

علی حافظ بولوب کتوروب خلافته کچوردی حافظك
پدری خلیفه اولما مشدر بلکه امیر ایدی مستنصرك
اوغلیدر حافظ اول زماندن الی سکز یاشنده ایدی
وزیر ابو علی حافظی محکم ضبط ایدوب یاننه کمنه قیو
ویرمز ایدی واسم وزیرك ایدی حافظك نامی
بوغیدی حافظ دخی وزیرینك قتلنه حیله ایدوب
عاقبت بشیوزیکرمی آلتیده قتل ایلدی ویرینه ابو
الفتح یانسئ وزیر ایلدی وانی دخی قتل ایدوب
برینه اوغلی حسن وزیر ایدندی پس بوحالدن صکره
حافظك کاری بلنه اولوب دولتی قوت طوتدی
وصکره ایکی آمی وزیرلرینی دخی قتل ایدوب مستقل
اولدی نقل اولنور که حافظ قولنج مرضنه مبتلا اولوب
آکا شیر ماهی دیلمی معادن سبعه دن وقتنده برطبل
پیدا اتمشیدی هرچند اول طبل اودسه دیچ چقوب
مرضندن خلاص بولورایدی اول طبل خزینه ده قالوب
صکره ملك صلاح الدین مصره مستولی اولدقده برکره
بکیله خزینه یه کردیلر اول طبلك سر یغی بیلمدیلر تاکاه

اول

اول کره بکی طبلی الله آلوب اوردی ودرحال وصوردی
حجاب ایدوب اول طبلی بن چالدی واول طبلی صنعق
ایله عملی باطل اولدی حافظ لدین الله مدت مدیده
مصرده والی ولوب بعده بشیوز قوقدورتده وفات
ایلدی یتمش یدی سنه عمر سوردی ویکرمی بیل مقداری
خلیفه اولدی الظافر بامرالله اسمعیل بن الحافظ لدین الله
بابا سند نصکره اون یدی یاشنده خلیفه اولدی وظافر ایسه
ولعبه مشغول اولوب کار خلافتدن غافل ایدی
عاقبت سبب هلاکی شویله واقع اولدیکه ظافر وزیری
عباس اوغلی نصری غایتله سوب کاهیجه کیجیله خفیه
وزیرك اوینه واروب نصر ایله یاتور ایدی وبوحال
خلق ایچنده مشهورا ولمغله وزیر عار چکوب اوغلی
نصر ایله برکیجه ظافری اولدرب برقویه التوب براقدیلر
وابرته سی وزیر ظافری کیجیله کمی یه بنوب بیلده غرق
اولمش دیو افشا ایلدی ظافرك مدت خلافتی بش
ییلدر مصر قاهره ده جامع ظافری ظافر لدین الله بنا
اتمشدر الفائز بنصر الله عیسی بن ظافر بش یاشنده بابا سندن نصکره

وزیر کتوب تخت خلافته کیچوردی بعده وزیرك
ظافری قتل ایتدوکی معلوم اولوب منیته حاکی طلایع
زریك و وزیرك قصدنه مصر کلدی وزیر دخی خوف
ایدوب جمله اموال وجواهرین آلوب وغلی نصر ایله دیار
شامه قاچوب کتدی ناکاه یولده فرنك ظهور ایدوب
وزیری اوغلی ظهور ایله یلر پس طلایع فرنکه مال ویروب
وزیری واوغلنی صاتون آلدی وایکیسنی دخی باب قصر
اوزرینه آصدی وبشیوز اللی پشه فائز بنصر الله
وفات ایلدی اون بر پاشنده خلیفه لکی التی یل وایکی
آی اولمشدر العاضد لدین الله عبد الله بن الامیر یوسف
بن الحافظ لدین الله العلوی الحسنی اون بر پاشنده
خلیفه اولدی مزبور عاضد لدین الله هك پاپاسی خلیفه
اولمامشدر عاضد صغیر اولمغله برنجه وزیر بریدن
کلوب بر بریني قتل ایدوب بوسببدن احوال مملکت
ضعیف اولوب فرنك طائفه سی دیار مصریه هجوم
ایلدیلر وعاضد شام سلطانی نور الدین الشهیدن
یاردم طلب ایلدی اولدخی اسد الدین شیرکوه ایله

سلطان

سلطان صلاح الدین خیل وعسکر ایله معاونته کوندردی
انلر دخی بشیوز التمش آیکیده مصره واروب فرنك ایله
مقاتله ایلدیلر وانلره غالب اولوب دیار مصریه دن
چقاردیلر اندن دونوب شامه واردیلر وبشیوز التمش
دوردنده تکرار فرنك طائفه سی مصر کلوب بلبیسه
استیلا ایلدی لر اندن کلوب مصرده قاهره محاصره ایلدیلر
وزیر شاور فرنکدن خوف ایدوب مصر آتش وردی
واللی دورت کون مقدارى مصر یانمغله یاندی حلا قرافه
جانبنده اولان خرابه یرلرا ولدینان یرلر در نقل اولنور
اندی دورتیوز دانه معمور حمام وارایدی پس یوسف صلاح
نور الدین شهید بعض نسوان اسبابی کوندرب بکا
یتش ونسوانی فرنك الندن خلاص ایله دیدی اولدخی
تکرار اسد الدین شیرکوه ایله صلاح الدینی معاونته
کوندردی فرنك انلرك قدومن ایشیدنجك فرار ایلدی
وعاضد وزیری شاوری قتل ایدوب اسد الدین
شیرکوهی وزیر ایتدی وایکی آیدنصکره اسد الدین فوت
اولوب ملك صلاح الدینی وزیر ایلدی وبشیوز اللی

بدیدہ ملک نور الدین انقابله ملک صلاح الدین مصرده
خلفاء فاطمیتونك خطبه لرین فالدروب خلفاء عباسیانك
زمن سندن مستضی بنور الله نامنه خطبه اوقندی عضد
اول حالدن غایت خسته اولوب انتقال ایلدی وبر
قاچ کون خسته اولوب یوم عاشورا ده فوت اولدی
عاضد لدین الله خلفاء فاطمیتونك آخریدر عاضد لدین
الله یکرمی بر یاشنده سوروب اون ایکی یل خلافت ایلدی
جمله آیام خلافتلری مغربده ومصرده ایکیوز یتمش سنه در
اندن صکره ملک مصر بنی ایتوبه انتقال ایلدی

فی ذکر التزاریة الاسماعلیة فی بلاد الفارس

قزوین وطالقان وقهستان وسمکون وخورستان
واصفهان وسائر بلاد فارسده حکومت ایتمشلردر
انلرك اولدری جمال الدین حسن در واول محمد اوغلیدر
واول مصطفی لدین الله نزاراوغلیدر ونزار مصر خلیفه
مستنصر بالله اوغلیدر باباسی حیوتنده خلافتی
نزاره عهد ایتمشیدی صکره فوت اولدقده وزیر افضل
خلافتی کوچك قرنداشی مستعلی یه نقل ایلدی پس نزار

اسکندریه

اسکندریه واروب اندہ مستقلاً خلیفه اولدی بعده
افضل انوك اوزرینه کلوب پنجه دفعه جنك ایلدی عاقبت
نزار منهزم اولوب کرفتار اولدی واوغلی اوغلی حسن
قلعهٔ الموت ده کندولرك داعیلرینی ایشیدوب آنده وارمدی
کیا بزرك محمد بن بزرك امیدحسنده نصکره اولدیار تملك
ایلدی ودورت یل طوروب بعده قتل اولندی وبشیوز
التمش برده برینه علاء الدین خاند محمد بن حسن قائم اولدی
وعلاء الدین قرق دورت یل تملك ایلدی والتیوز
یدی سنه سنده فوت اولوب برینه اوغلی جلال الدین
حسن بن علاء الدین قائم اولدی اول غایتده ستی
مسلمان ومتدین ایدی ومحب علما ومشایخ وعادل
کمسنه ایدی والتیوز اون سکزده فوت اولوب
برینه خوند علاء الدین محمد بن حسن قائم اولدی والتیوز
الی اوچ سنه سنده اوغلی خاورشاه اشارتیله قتل اولندی
مزبور علاء الدین اون توز بش یل سلطنت ایلدی بعده اوغلی
رکن الدین خاورشاه قائم اولدی بابالرینه قصد ایتدی
انو کیجون ملکدن جوقلق منفعت بولیمادی عادة الله

بونك اوزرينه جارى اولمكله شدر والتيوز الى بشد
هلاكو كلوب اولديارك سلطنتن خاور شاهك الندن
آلدى وانلردن صكره ملك منقطع اولدى بو طائفه
آلتزصرب قلعه لرده حكم ايدرلر ايدى اول سببدن سلاطين
آل سلجوق وغيرلر بونلره بر وجهله ظفر وجهان بولمامشلر
ايدى فى ذكر ملوك المكة والمدينة المشرفتين من اولاد فاطمة الزهرا
الحمد لله الذى شرف الانسان ببعث الانبياء المؤيدين
بالدلائل وجعلهم شعوبًا وقبائل ليعرفوه ويعبدوه مدى
الغدات والاصائل وجعل اشرف الانسان ما اتصل بنسب
حبيبه المصطفى فهو فى الحقيقة كشجرة طيبة اصلها ثابت
وفرعها فى السماء وآثر منهم الخلفاء الحنفاء بمزيد اللطف
والشرف والاهتداء وجعلهم شموسًا للمهتدين وبدورًا
العدالة للمستنيرين والصلوة والسلام على من خص بصحة
النسب من بين الانسان وافضل من ظهر الى الوجود من الاصلاب
وآله الكرام الطيبين وصحبه العظام الباهرين واحبابه
وازواجه سلامًا يتصايق العقل عند تعداد انواعه فصل
امدى معلوم اولاكه مكة مكرمه ده وطايفه وينبعه

وسائر

وسائر ارض تهامه ده وتجدده حكم ايدن سادات كه بنى
حسندن اوله دورت قسمدر قسم اوله بنى اخيضر ديرلر
اخضرك تصغير يدر احمرك اخيمر اولدوغى كبى انلرك
اولى يوسف اخيضر در يمامه ده حكم وامير ايدى اول
بصره ده خليفه اولان ابراهيمك اوغليدر ابراهيم موسى
الجون موسى عبد الله محض عبد الله حسن مثنى حسن
مثنى حضرت فاطمة الزهرا اوغلى حسن بن علينك اوغليدر
رضى الله تع عليهم اجمعين بنى اميه دولتنك آخرنده
نفس زكيه محمد المهدى بن عبد الله المحض مكة مكرمه
شرفها الله تع خلافتله بيعت ولندى حتى اول مجلسده
منصور دوانيقى حاضر ايدى محمد مهديه بيعت ايدوب
برقصيده سويلدى واول قصيده دندريت قوموا
ببيعتكم ينخفض بطاعتنا ان الخلافة فيكم يابنى الحسن
نشر ومنصور خليفه اولدقدن محمد مهديله مكاتبات ومعاتبات
واقع اولدى ويوسف اخيضرك كندو نصكن يمامه ده
اوج اوغلى على الترتيب حكم ايتديلر محمد وابراهيم وابو
جعفر احمد صكره حسن نام اوغلى ظاهر اولوب حجان مالك

مالك اولدى وايكبوز اللى برده بنى عباس الندن قتل اولنوب
صكره اسمعيل بن يوسف ظهور ايدوب كثرت قتل ايله مشهور
اولدوغجون مزبوره سفاك ديديلر صكره فرندانشى محمد
بن يوسف اميرا ولدى صكره يوسف بن محمد بن يوسف
اميرا ولدى اندن ابراهيم بن محمد حكم ايلدى اندن محمد بن محمد
حكم ايدوب قرامطه مكه يه كلدكده آنلر ايله جنك ايدوب
مزبورى قتل ايتديلر واند نصكره اوجبوزاوغلى آلتيناى
حسن بن يوسف بن محمد بن يوسف حكم ايلدى اندن صكره
اوغلى احمد حكم ايلدى اندن اوغلى محمد بن احمد حكم ايلدى
اندن صكره محمد بن جعفر بن احمد حكم ايلدى اولدخى قرامطه الله
هلاك اولدى صكره صالح بن اسمعيل بن يوسف امارت
ايدوب آنك اولادى سودان مملكتنده بحر محيط كنارنده
غانه ده حكم ايلدى قسم ثانيه اولاد موسى الثانى ديرلر
بنى حسن درلر سلسله لرى بويله در موسى بن عبدالله
بن موسى الجون بن عبدالله المحض بن حسن المثنى بن حسن
بن على بن ابى طالب رضى الله عنهم اجمعين بونلردن
اول داود بن موسى الثانى اميرا ولمشيدى بعده محمد الاكبر

بن مو

بن موسى الثانى زمانده مدينه ده ظهور ايدوب خلافت
دعواسن امتمشدر بعده اوغلى حسين اميرا ولمشدر اندن اوغلى
محمد الثائر اميرا ولدى اندن اوغلى حسين اميرا ولمشدر
بعده اوغلى حسين بن جعفر اميرا ولمشدر وجبوز فرقه دن
صكره خلفاء فاطميون زمانده يكرمى بيلدن زياده استقلا
مكه مكرمه ده وسائر ارض تهامه ده حكم ايليوب بعده
ابوهاشم محمد بن حسين اميرا ولدى بعده ابوجعفر محمد بن
حسين اميرا ولدى بعده اوغلى جعفر بن محمد اميرا ولدى
وحكم ايلدى بعده فرندانشى ابوالفتوح حسن بن جعفر بن محمد
بن الحسين بن محمد الثائر اميرا ولدى حسن غايت
بهادر وشاعر وفصيح لسنه ايدى دوردنبوز برده
شامه وارروب استقلالا خلافت دعوى ايدوب كندوسنه
راشد بالله ديو لقب ويردى وخلفاء فاطميه دن حاكم
بامرالله كه وزيرى ابوالقسم حسين بن على المغربى مصرده
قاجوب مزبوره وزيرا ولدى حاكم بوكاردن غمكين اولوب
كلى مال خرج ايلدى وشامده بنى جراحله اتفاق ايدوب
مزبورا بوالفتوحى صديلر اندن ابوالفتوح دنوب آبا واجداد

حکم ایلد وکی عرض حجاز ده عودت ایلدی واندن دورتوز
اوتوز ده کجدی ویرینه اوغلی تاج المعالی بشکر حکم ایلدی
تاج المعالی کریم ومحسن وشاعر ولطیف طبع وبهادر کمسنه
ایدی دورتوز التمش دورتده کجدی برینه اوغلی کحمله
اولیوب عقیم اولغله بنی سلیمان دن حمزة بن وهاس بن داود
بن عبد الله بن داود بن سلیمان بن عبد الله بن موسی الجون
بن عبد الله بن حسن بن حسن بن علی بن ابی طالب رضی
الله تع عنهم اجمعین امیر اولدی ویدی بیله قریب حرمین
شریفینده وسائر ارض حجازده ونهامده حکم ایلدیلر
صکره حکومت بنی هاشمه انتقال ایلدی بو ذکر اولنان
بنو سلیمان مغربده تملک وحکومت ایدن بنی سلیمان دکلدر
انلر غیری طائفه در انلر تلمساندن ومغرب اوسطده بنجه
مدت حکومت ایتمشلر در سلیمان بن المحض بن حسن
المثنی بن حسن بن علیدر بنی عباس زمانده قرناشی
ادریس مغربه وارد قدنصکره مزبور سلیمان دخی بصره دن
فرار ایدوب مغربه واروب تاهرتده امارت ایلدی
صکره قرناشی ادریسیک وفاتندنصکره واروب تلمسانی

ثغور مغربه استیلا ایدوب خلافت وسلطنت دعوی
ایلدی واول مملکتلر مدتمدیدانک اولادی الیوم
قالدی وصاحب الکشاف کتابنک اولنده مدح ایتدکی
شریف حسنه حمزه نک اوغلی اوغلی تصغیر ایله علی بن عیسی
بن حمزه بن وهاسدر عیسی یمنده مخالفدن امیر ایدی قرناشی
ابو غانم یحیا کلوب عیسایی قتل ایدوب یرینه امیر
اولدی واوغلی اوغلی عیسنده فاجوب مکه کلدی وآندن
اقامت ایلدی وکاهی شرفاء مکه دن نیابته آمات
ایلر ایدی لطیف طبع وکریم وخوش سیرت کمسنه ایدی
وشعر ده وسائر علومدن کامل ایدی وکفاه مدحًا ثناء
الزمخشری علیه وتسدید کتابه له قسم ثالثه هواشم دیرلر
انلرک اولی ابوهاشم محمد در جعفرا وغلیدر جعفر ابو
هاشم اوغلیدر واول محمد اوغلیدر محمد عبد الله
اوغلیدر واول ابوهاشم محمد اوغلیدر واول حسین
اوغلیدر حسین دخی محمد اوغلیدر محمد موسی الثانی
اوغلیدر باباسی وجدی بنعد ووادی مرده حاکملر
ایدی لبعض تاریخده مکه مکرمه ده دخی حکومت ایتمشلر در

صکرہ ابو ہاشم محمد قوت طنوب مکۂ مکرمۂ حمزہ الذین
آلدی ومدت مدیدہ ارض حجازدہ حکومت ایلدی
ویوز بیلہ قرب عمر سوردب دورتیوز سکسن ایدہ
کجدی وبرینہ اوغلی ابو قلیتہ قاسم امیر اولدی وبشیوز
اون یدیدہ کجدی اندن صکرہ اوغلی امیر شجاع فارس قلیتہ
امارت ایلدی اندن فرندا شی محمد بن قاسم امیر اولدی
وفرندا شی اوغلی عمدۃ الدین ہاشم بن قلیتہ کلوب محمدی
قتل ایلدی وبرینہ امیر اولدی وعیسی یحیا جنکہ کلوب
آنلرہ غلبہ ایلدی بعدہ کجوب برینہ اوغلی قاسم امیر اولدی
صکرہ قطب الدین عیسی بن قلیتہ کلوب قاسمی مکۂ دن
چقاردی وکندوسی امیر اولدی صکرہ وفات
ایدوب برینہ اوغلی داود تملک ایلدی بشیوز سکسن
یدیدہ صکرہ عمیسی مکثر بن عیسی کلوب داود ایلہ
جنک ایلدی جبل ابو قبیس اوزرندہ برقلعہ بنا ایدوب
داود دن وعسکر مصردن منہزم اولدقدہ اندہ اولوایدی
عاقبت مصر جانبندن مکثر معاونت ایدوب امارت
مکۂ انک اوزرینہ مقرر ایلدی واندن رجا ایتدیکرہ جبل

ابی

ابی قبیسدہ بنا ایلدوکی قلعۂ نقض ایلیہ وداود وارو ب
نخلہ دہ بشیوز طقسان اد ورتدہ وفات ایلدی صکرہ
محمد بن مکثر امیر اولدی وامیر قنادہ کلوب انی قتل ایدوب
اندن امارت مکۂ وتہامۂ آلدی قسم رابعہ بنو قنادہ
درلر اول قنادہ ادریس وغلیدر اولدخی مطاعن اوغلیدر
مطاعن عبد الکریم اوغلیدر اول عیسی اوغلیدر
عیسی حسین اوغلیدر حسین سلیمان اوغلیدر سلیمان
علی اوغلیدر علی عبد اللہ اوغلیدر عبد اللہ حسن
مثنی اوغلیدر حسن مثنی حسن بن علی اوغلیدر وقنادہ
نک فرندا شی صرخہ بن ادریس بن مطاعن بن عبد الکریم
اولادی امرا وسادات بنو عیدر قنادہ ملک جلیل در
وزیادہ بہادر وبلند ہمت وعالی قدر در اول ینبع قلعہ
امارت ایلیوب بعدہ بشیوز طقسان طقوزدہ خیلی عسکر
ایلہ کلوب مکۂ مکرمہ وعامۂ حجازی ہواشم الذین
آلدی وخیلی عسکر جمع ایدوب ترک قولاری استخدام
ایلدی وقبائل عربی قورقوب جملہ سی حدود یمنہ
وارنجہ مطیع اولدیلر وخلیفہ ناصر لدین اللہ عباسی

قناده یه تمام محبت یوزین کوسترب بنجه دفعه مکاتبا
ایله بغداده دعوت ایلدی اولدخی عاقبت اجابت
ایدوب بغدادده توجه ایلدی کوفیه وارد قده اهل ایله
مزبوره فارشوکلوب زنجیر ایله برار برار سلاتی دخی
فارشوچقاردیلر فی الحال قناده بونی کورب مکه جانبنه
دوندی وایتدی بن بردیار کرم که ارسلان اندن ذلیل
اوله وبوابیاتی ناصرلدین الله کوندردی نظم بالادی
ولوجارت علی عزیزة ولوانی اعری بها واجوع ولکف
ضرغام اذاما بسطتها بها اشتری یوم الوغی وابیع معزة
لثم الملوک لظهرها وفی بطنها للمجد بین ربیع ا الترک
تحت الرهان وابتغی لها مخرجا انی اذا الرفیع وما انما الا
المسک فی غیر ارضکم اضوع واما عندکم فاضیع نثر قناده
عادل ومنصف ومهابت وشجاعت صاحبی کمنه
اولوب کندی عسکرندن وغیریدن اهل فساد قشا
ایمکه قادر دکلر ایدی بنجه دفعه امیر مدینه
هاشم بن قاسم ایله وجماز بن شحنه ایله جنک ایلیوب
آخر التیوزاون سکزده خیلی عسکر جمع ایدوب مدینه

جانبنه

جانبنه متوجه اولدی وادی لسباع نام موضعده
محکم خسته اولوب کمکه قادر اولدی وکندی
قرنداشی ایله اوغلی حسنه براز عسکر قوشوب کوندردی
وحسن عمیسنک مکله طالب ولد وغین معلوم ایدیوب
عمیسنی هلاک ایلدی ودونوب قناده یانه کلدی
قناده بوحالدن بیحضورا اولوب حسنه سرزنش ایتدی
حسن دخی غضبه کلوب قناده دخی هلاک ایلدی و
کندی مکه ده ومرض حجازده امیر اولدی لاجرم مملکتده
متمتع اولیوب التیوزاون طقوزده یمن پادشاهی
اولان ملک اقسیس حجه کلوب حسن ایله جنک ایلدی
وحسنه غالب اولوب مکه الندن الدی وحسن بغداده
واروب یوز بولمدی اندن مصره واروب انده دخی
مرادی ال ویرمدی وخائب وخاسر هلاک اولدی
والتیوز یکرمی آلتیده ملک اقسیس فوت اولوب یمنه
ملک منصور عمر بن رسول والی اولدی ومکه امارتنه
راجح بن قناده یه تعیین ایلدی وحجاج ایله آنی مکه یه
کوندردی وآندن التیوز قرق یدی سنه سنه دکین

مقیم اولدی اندن قرنداشی اوغلی ابو سعد حسن بن علی
ابن قتاده کلوب مکه یه والی اولدی والتیوز الّی برده
قتل اولنوب جماد بن حسن ابن قتاده والی اولدی اندن
ینه راجح بن قتاده کلوب تکرار مکه یه والی اولدی بعده
راجحک اوغلی غانم مکه ئی بابالرینک اندن آلوب والی
اولدی وراجح التیوز الّی دورنده وفات ایلدی اندن صکره
ادریس بن قتاده وابونمی محمد بن حسن بن علی بن قتاده
کلوب مکه ء غانمک اندن الدیلر وایکیسی معًا والی
اولدیلر وراجح التیوز التمش یدی سنه سنده ابونمی
ادریسی برجنکده قتل ایدوب کندوسی مستقلًا والی
اولدی وحطبه وسکه کندی نامنه ایلدی وکندی
حیاتنده ملکتی حمیصه ورمیثه نام اوغللرینه ویردی
والّی بیل مقداری حکومت ایلیوب یدیوز برده وفات
ایلدی ابونمی حلیم وصاحب وقار وصاحب رای و
سیاست واهل عقل ومروّت کمسنه ایدی ولطیف شعر
دیوب محاسن افعالنه نهایت یوغیدی ویدیوز
اوجده مصرجا نبندن ابونمی اولادندن ابو الغیث وعطیفه

نام

نام کمسنه لر کلوب مکه یه والی اولدیلر ویدیوز اوتوز
یدی سنه سنه وارنجه دورت قرنداشک مابینلرنده
دفعه حرب وقتال اولوب کاه مصرجا نبندن وکاه
ملک خدا بندن طرفندن معاونتا یجون عسکر کلوب
فتنه قائم اولدی عاقبت رمیثه دن ماعدا سی هلاک
اولوب امارت مکّهٔ مکرمه رمیثه اوزرینه باقی قالدی
ویدیوز قرق آلتیده رمیثه معزول اولوب مصردن ملک
کامل عجلان بن رمیثهٔ مکّیه والی قالدی ویدیوز قرق
سکزده قرنداشی ثقبه کندویه مشارک اولدی ویدیوز
التمش کیده ایکسی بیله معزول اولوب مصردن سنده
بن رمیثه ومحمد بن عطیفه امارت مکّیه یه تعیین اولندی
بعده ثقبه وعجلان عودت ایدوب والی ولدیلر وسنده
محمدی مکه دن قاچوردیلر ویدیوز التمش کیده ثقبه
اولوب انک یرینی عجلان اوغلی احمده تعیین اولندی
صکره جمیع امارتی احمده تفویض ایلدی وعجلانک مدّت
حیاتنده نامی خطبه ده وزمزم اوستنده تعریف یاد
اولنوراید ی ویدیوز یتمش یدیده عجلان فوت اولدی

مزبور اهل عقل و صاحب مروت و بهادر کمسنه ایدی شانه
سرای بنا ایدوب خیلی جوق قوله مالك اولدی وهر
جانبه سفر ایتدیسه غالب ولدی واحمد دیو سکسنان
سکزده وفات ایدوب مربصه اوغلی محمد بن احمد بن
عجلان والی اولدی وبنی حسنك بابا سی احمد بنجه کمسنه
حبس ایتمشیدی محمد انلرك کوزلرینه میل چکدی وعنان
بن معانس بن رمیثه بقدرت الله تعالی حبسدن خلاص
اولوب صاغ وسالم مصره واصل اولدی وامیر مکه محمد دن
شکایت ایدوب کندویه مکه امارتی تفویض ولنمق
رجا ایلدی سلطان مصر دخی خوش دیوب عنانی امیر
حاج مکه یه کوندردی ومحمد بن احمد خلعت کیمك ایچون
محمل یانینه کلدی برقدایی کلوب آنی اولدردی وعنان
بن معاس امیر حاج معاونتی ایله مکه یه والی اولدی و
کندویه علی بن عجلانی شریك ایلدی وعسکر ارالرنده
نزاع اولوب بنجه دفعه جنك ایتدیلر عاقبت یدی
یوز طقسان دوردنده ایکیسی دخی مصره واروب
دیوان مصرده علی بن عجلان عنانك اوستنده اولدی

وسلطان

وسلطان مصر مکه امارتن علی یه تعیین ایدوب
عنانی مصرده حبس ایلدی وعلی مکه یه کلوب عنانك
هواسنده اولان اشراف امرادن یمتش کشی حبس ایلدی
صکره هر بیسی بر وجهله خلاص اولوب علی بن عجلان
قصد ایتدیلر ویدیبوز طقسان یدیده وادی مروده
انی قتل ایتدیلر آندن قرنداشی حسن بن عجلان کلوب
کعبه یه والی اولدی وقرنداشی علینك قاتللرینی سیئة
جمله سن قتل ایلدی وبو سببدن حسنك اعین ناصر
مهابتی زیاده اولدی وسکز یوز ایکیده مکه مکرمه ده
عظیم سیل اولوب مسجد حرام اولدی وباب کعبه دن
بیت شریفه سیل کیردی ومکه ده جوق اولر خراب
اولوب خیلی نفوس تلف اولدی وبوسنه ده حرم شریفده
اتش دوشوب یوز اوتوز طاش دیرك یانوب عمدن
قالدی وسکز یوز یدیده مکه مکرمه ده ایکی قاضی احداث
اولدی بریسی مالکی وبریسی حنفی اولانه کانجه الجوق شافعی
قاضیسی حکم ایدرایدی وسکز یوز اون سکزده شریف
حسن عزل اولنوب یرینه مصردن رمیثه بن محمد بن عجلان

ارسال اولندی وسکز یوز اون طقوز ده شریف حسنه
امارت ایچون منشور ویردی وحسن بنبوع یکی شریف
مقبل ابن بختیاری یانه آلوب رمیثه ایله محکم جنك
ایلدی عاقبت حسن غالب اولوب اهل مکه مصحفلر ایله
قارشو کلوب حسندن امان طلب ایلدیلر حسن دخی
امان ویروب اوج کون ایچنده رمیثه وتوابعی مکه ذی
جقوب یمن جانبنه توجه ایلدی لرو شریف حسن دخی
مکه یه داخل اولوب قرار ایلدی وسکز یوز یکرمی یدیده
حسن معزول اولوب یرینه مصر جانبندن علی بن عنان
بن مغانس براز عسکر ایله امیر نصب ایدوب کوندردیلر
وسکز یوز یکرمی طقوز ده شریف حسن مصره واروب
تکرار مکه امارتن آلدی وهر بیل اون بیك فیلوری
ویرمکه التزام ایلدی وشرط ایلدیکه جده نك جرایحی
محصولی کندینك اوله وهنده جانبندن کلان کیلرك
اعشاری صاحب مصرك اوله وبو حال اوزره یدی
بیل یوز طقسان یدیده مصردن چقوب مکه یه عزم ایدرکن
یولده فوت اولدی واوغلی شریف برکاتی مقدما مکیه

کوندر

71

کوندرمشیدی پس شریف برکات مکه دن کلوب بنابرك
میتین آلوب کتورب مکه ده معالاده دفن ایلدی سید
حسن التمش بیلدن زیاده عمر سورب اوتوز ایکی بیل مکه ده
والی اولدی اهل خیر وصبور وصاحب حیا ومروت
کمسنه ایدی دائم خیر وصدقات ایدرایدی
مکه ده نسوان ورجال ایچون ایکی رباط بنا ایلدی وبیمارستانی
معمور ایدوب اکا اوقاف تعیین ایلدی وینجه کهنه
رباطلری تجدید ایلدی وسلطان مصر ملك اشرف
فوت اولوب ملك طاهر جقماق سلطان اولدقده
شریف برکاتی عزل ایدوب یرینه قرق بشده علی بن
عجلانی مکه یه امیر ایدوب مصردن کوندردی و
شریف برکاتی علی ایله محکم جنك ایتدکده نصکر ضعوب
یمن جانبنه توجه ایلدی بعده علی بن حسن معزول
اولوب ابوالقاسم بن حسن مکیه والی اولندی وسکز
یوز اللی ده شریف برکات اوغلی محمدی هدایا ایله مصر
کوندروب تکرار مکه امارتن طلب ایلدی وسلطان
مصر دخی اجابت ایدوب برکاتی مکیه والی ایلدی وشریف

برکاتك مصر کلمسین طالب یلدی برکات دخی مصر
وارروب کلی احترام واکرام بولدی ودونوب
مکیه کلوب سریر حکومتده مستقل اولدی وسکزیوز
آللی طقوزده وادی فرده فوت اولوب اعناق رجاله
مکیه کتوریلوب معلاده دفن اولندی واوغلی
محمد اناك اوزرینه برعالی قبه بنا ایلدی شریف برکات
عاقل وفاضل وشجیع وعفیف کمسنه ایدی لطیف نظمه
قادر ایدی ملك عادل محمد بن برکات بابا سندن صکره
مستقلا سریر مملکه جلوس ایلدی وسکزیوز یتمش بدیده
عراق پادشاهی اوزون حسن مکهٔ مکرمه یه محمل کوندردی
رستم نام امیر حاج ایله واحمد نام قاضی ایله سنجاقلر و
علملر وبرمقدار عسکر کوندردی مکه یه کلدکلرنده
شریف حسن امیر حاجی وقاضی طوتوب قید وبند ایله
مصر کوندردی مصر سلطانی بوحالدن غایت حظ
ایدوب ملك عادل محمد انعاملر واحسانلر وبرآلتون
جوهردار قلیچ والتون ایرلی آت کوندردی وسکزیوز
طقسان ایکیده یمن سلطانی محمد بن عبد الوهاب بن

طاهر

طاهر فوت اولوب اولدیارده اختلال واقع اولدی
وملك عادل شریف محمد دیارینه بعض برکن استیلا
ایلدی وبوسنه ده مصردن منشور کلوب افطار حجاز
وینبوع ناحدود شامه وارنجه ملك عادل محمد ویرلدی
ومدینه منوره ده اول مصر سلطانی نامنه واندن ملك
محمد عادل نامنه واندن مدینه منوره امیری نامنه
خطبه اوقندی وملك عادل محمد هرجانبه عسکر کوندرب
قبائل عربی طوعا وکرها کندویه مطیع ایلدی وعدل و
شجاعت ایله وسعت مملکت ایله صیت وصداسی
عالمه منتشر اولدی وطقوزیوز اوچده وادی انارنام
محلده فوت اولدی واعناق رجال اوزره کتوریلوب مکه
کتوردیلر ومسجد حرامه ادخال اولنوب یدی کرة کعبه
طواف ایتدروب وباب کعبه ده نمازین قلدیلر بعده
معلاده دفن اولنوب اوزرینه اوغلی سید برکات عالی
قبه بنا ایلدی واون التی اوغلی قالوب ایچلرندن سید برکات
بابا سی یرینه قایم اولدی بابا سی ملك عادل محمد سکز
یوز یتمش بدیده مزبور برکاتی مصر سلطانی ملك اشرف

قیتبایه کوندوب اما رتدن کندوبه شریک اولماسین رجا
ایتمشیدی ملک اشرف دخی مسئولنی قبول ایدوب برکاتی
تعظیم ایله کندی جانبنه کوندرمش ایدی برکات مکیه
کلدکده ملک عادل محمد ملکدن الجکوب جمیع امور ملکی
وقیاده جیوشی جمله برکاته سپارش ایتمشیدی شریف
برکات کرکی کبی حکم ایدوب حفظ وحراست وامن
عدالتده لازم اولانی ادا ایتمشیدی وطقوزیوز التیده
مکهٔ مکرمه ده برفتنه حادث اولوب اول سببدن امیر
حج معاونتیله شریف چراغ بن محمد بن برکات مکیه استیلا
ایلیوب صکره حجاج ایله شامه جقوب کندی صکره
طقوزیوز یدیده مکیه توجه ایدوب مکیه قریب یرده
فوت اولدی ونکرار شریف برکات مکیه قریب بردن
کلوب قرارطوتدی وطقوزیوز سکزده ینبوع جانبندن
حجاج یغمالنوب اول سببدن شریف جازان بن محمد بن برکات
مکیه استیلا ایلدی وشریف برکاتیله جنک ایدوب اول
حالده بنی ابراهیم کلوب مکه شهرین محکم غارت ایلدی
وشریف جازان بوسنه نک آخرنده مکه ده قتل اولندی ومحمد

بن بر

بن برکات اولادندن حمیصه مکیه استیلا ایلدی زیرا که
برکات مصره سلطان غوریه وارمشیدی وبرکات
کلوب مکه اعمالندن شرفدن ساکن اولدی وجمیع خصوصدن
الجکوب فارغ اولدی وطقوزیوز طقوزده حجاجله مصردن
حکمدار کلدیکه حمیصه مکه امارتندن معزول اولوب شریف
برکات ایسترسه کماکان والی اوله والاهرکیمی ایسترسه
آنی والی نصب بلیه برکات دخی امارتی قبول اینیوب قرنداشی
شریف قایتبای مکه یه والی یلدی واوغلی علی بن برکاتی
اکا شریک ایلدی وینه جمیع مهمات اموری وتدبیر احوال
مملکتی شریف برکات کوردی برفاج بیلدن صکره احوال
مملکت مختل اولوب اول دیاردن بالکلیه امّا قالمشیدی
بحمدالله شریف برکات بنی ابراهیم اوزره غزا ایدوب انلا
هلاک ایلدی وبلاد شامدن حسمایه غزا ایدوب انلاره
غالب اولوب مملکتدرینه استیلا ایلدی وسائر اهل فساد
اولان قبایل عربی قورقوب فتنه لرین ساکن ایلیوب
یمن برکاتیله تکرار نظام وانتظام بولدی صکره اوغلی علی
اولوب برینه اوغلی محمد شافعی امیر نصب ایلدی مزبور مصره

ولادت اتمکین بابای برکات تیمنًا بالامام الشافعی آدنی
شافعی قومشیدی چوق زمان کچمیوب اولدخی فوت
اولوب برکات آنک یرینی اوغلی شریف ابن نخی ابن برکات
نام امین تعیین ایلدی وطقوزیوز اون سکزده مکه مکرمه
شرکتله امارت ایدن شریف فاینباینی فوت اولوب
شریف برکات اوغلی ابونمی بن برکاتی مصره کوندردیکی
مستقلًا امارت مکه مزبوره تفویض اولنه سلطان
غوری دخی مسئولنه اجابتله ایدوب ابونمی بن برکاتی
خوش کوروب عزت واحترامله آنی مکه یه کوندردی
واکا حرمین شریفین وینبعه ومطلقا ارض حجازده حکومت
ایچون منشور ویردیلر وابونمی مکه یه قریب کلدکده شریف
برکات وسائر اشراف واعیان زینتله قارشو واروب
استقبال ایلدیلر وبونا یخه کلنجه اول دیاردہ حاکم وواليسی
اولدرغایت عادل وعاقل ومدبر واهل خیر کمسنه در بحمدالله
تمع انک ایام دولتنده حجاجدن وغیریدن برکمسنه یه ضرر
ترتب ایتمامشدر بخت حکومتنده بی عدد مال واخر خوجیلر
هریردن استراحت ایتمشلردر هیچ برینک مالنه طمع

ایدوب

ایدوب تعرض ایتمامشدر وامن وامان شول حدده در که
برایلق یول کنسک وباشکه برطبق السک کمسنه سکابوندر
وقاندک کلوب قاندکیدرسن دیمز انفسًا ایدرلم
بومرتبه ضبط وامان قاندہ اولور وسلطان سلیم خان
علیه الرحمة والرضوان تاریخنک طقوزیوز یکرمی آیسندہ
مصره واروب فتح ایتدکده شریف برکات اوغلی شریف
ابونمی ایله مصره کلوب سلطان خان حضرتلرینه نیل
مبارک اوزرینده روضه ده ملاقات ایدوب بیت
شریفک مفتاحلرین کنوروب تسلیم ایلدی ودخا ایلدیکه
اوغلی ابونمی کماکان حرمین شریفینک وعامةً حدود
شامک امارتی وحدود شامدک حدود یمنه وارنجه
اولان اقطار حجازیته نک امارتی تفویض ایلیه سلطان
سلیم دخی انلری خوش کوروب دیدکلرین قبول ایلدی
وهریرینه خلعتلر وقلجلر ویروب مکه یه کوندردی وعامةً
جدّه بندرینک محصولن ابونمی بن شریف برکاته ویردی
وطقوزیوز اوتوز برده شریف برکات فوت اولوب
معلاده دفن اولندی اوزرینه برعالی قبه بنا اولندی

شریف برکات عادل وعاقل واهل رای وتدبیر وصاحب
دین وشجاعت کمنادیدی وطقوز یوز الکی سکزده مصر
امیر حاجی محمود بك کلوب مکه ده کلی فتنا ایلدی
وشریف ابو نمیك علی الغفله اوین باصوب قتال ایلدی قتال
نسبته باشر میوب فعلنه نادم اولدی واکرا بو نمیك عنایتی
اولسه حجاج جمیعًا بغما اولوردی پس بو حالدن نصکره
شریف ابو نمی اوغلی شریف باب عالیه کوندردی
ودرجا اینديکه اماره تنا مارتن تفویض وتقلید ایلیه لر
سلطان سلیمان خان دخی مزبور احمدی اوغلی ایدینوب
کلی دعایتلر ایلدی وانك مرادین روا قلدی وطقوز یوز
التمش وحدن شریف حمادرض جهازده فریق نام محلده فوت
اولوب اعناق رجالدن مکیه حمل اولنوب کنوردیلر ومعالاده
دفن اولندی وبابالسی ابو نمی اوزرینه برعالی قبه بنا
ایلدی آندن نصکره محترکتابك والد ماجدی امیر حسن
بن امیر احمد بن یوسف بن احمد بن علاء الدین الحسینی الحنفی
مکه مکرمده قاضی ایکن شریف ابو نمیك اولادندن شریف
حسن رشید وکامل وعادل وعاقل اولغین شریف ابو نمیك

مسئولیله

مسئولیله باب عالیه شریف احمد یرینه والی ولسنی
رجا ایدوب عرض ایلدی پادشاه جنت مکان سلطان
سلیمان خان علیه الرحمة والرضوان حضرتلری دخی مسئوله
قبول ایدوب برات همایون یازیلوب دمشکه مکه
مکرمه قاضیسی مولانا السید حسن سنك استحقاقله
وحسن حالکه شهادت ایلکین سنی حرمین شریفینه والی ایتدی
جمله اعیان واشراف وجمله عسکر وقبایل حرم شریفده
جمع اولوب زمزم اوکنده رئیس منشور آیالت مآبی اوقوب
اندن شریف حسنه خلعت تقلید ومرصع سیف همت
وعطا اولنوب پادشاهك ایام سعادتیچون دعالر اولندی
واندن شرفا واعیان قالقوب شکرالله تمع بیت شریفی
طوافله ایدوب پادشاهك مریله شریف حسن سریر حکومته
جلوس یلدی حالا اول دیارك حکومت وآیالت انلکدر وطقوز
یوز سکسن ابرده طائفك اوستی باینده اولان اهل بحیله عصیان
اوزرینه اولغین شریف حسن خیلی عسکر جمع ایدوب
انلرایله جنك ایتدی وانلر غالب ولدی وجمله مملکتلرین
ضبط ایدوب بحیله وزهران وراوان نام قصبه لرینده

فائدلر وقاضیلر نصب ایلدی بحیله واسع بردر وهواسی
خوب وصوئی چوق وباغ وبغچه سی وذروعی وافر
یردر اهل بحیله الی هذا الآن برسلطانك اطاعتنده اولمایوب
ایدی وطقوز بوزاوجدن شریف حسن بجده ولایتندن
بصره قریندن برعرب قبیله سیله جنك ایلدی واناس
غالب اولوب بعض مملکت لریني آلدی وحفظ وضبط
ایچون آدملر تعیین ایلدی والله تع اعلم بالصواب

فی ذکر شرفاء المدینة النبویة المنورة

بنی امیه زمانندن مدینه منوره ده حسن متتالی اوقاف
صدقات اوزرینه والی اولوب بعده عبدالرحمن بن
الاشعث عراقدن حسنه بیعت یدوب خلیفتی انك طاعتنه
دعوت ایلدی عبدالرحمن قتل اولندقده حسن اختفا ایلدی
صکره ولید بن عبدالملك جانبندن مسموما اولوب
فوت اولدی بعده قرنداشی زید بن حسن بن علی بن ابی
طالب اوقاف وصدقات اوزرینه والی اولوب صکره
منصور دوانیق زمانندن مدینه منوره نك وسائر
نواحی نك امیری اولدی ویوزبیل عرسوردی صکره

حضرت

حضرت علی کرم الله وجهه قرنداشی عقیلك نسلندن
امیر مسلم بن عقیل بن محمد بن عبدالله بن محمد بن عقیل مدینه
منوره ده اصالة والی ولدی بعده برجنکده قتل اولنوب
آنك اولادندن ابوالهیثم مسلم بن احمد بن مسلم والی ولوب
خیلی مدت حکومت ایلدکدن صکره اوجیوزاوتوزده فوت
اولدی مزبور مسلم لطیف صورت وخوش سیرت متأدب
کمسنه ایدی بعده مدت مدیده عبدالله بن حسن بن
عبیدالله بن العباس بن علی بن ابی طالب رضی الله تع عنهم
حرمین شریفینده هم قاضی وهم امیر اولدی بعده اسحاق بن محمد
بن یوسف بن جعفر بن ابراهیم الاعرابی بن محمد بن علی بن عبدالله
الجواد ابن جعفر الطیاد مدینه منوره ده امیر اولدی
ومدینه منوره نك سوردینی بنا ایلدی بعده دولت فاطمیون
امیر حسن بن طاهر بن مسلم بن عبدالله بن طاهر بن یحیا
بن حسن بن جعفر الحجه بن عبدالله بن الحسین بن علی بن
الحسین بن علی بن ابی طالب رضی الله تع عنهم مدینه
منوره ده مستقلا والی ولدی وکندی نامنه خطبه
اوقندی بالطبع مسلم امیر جلیل القدر وعالم وفاضل ومحدث

کمسنه ایدی وهر وجهله خلقك مقبول ومرغوب
اولوب سلطان دکلوآکا اقبال ایدرلرایدی فاطمیون
مزخلیفه آنی طلب حبس ایلدی وعافبت ینجه اولدوغی
معلوم اولدی اوغلی شریف حسن بوحالی کوردب مدینه
کلدی واندن خروج ایدوب دعوای ملك ایلدی
وکندویه عمیسی اوغلی ابوعلی بن طاهری شریك ایدوب
امور مملکتی وقیادة جیوشی آکا اصمرلدی ابوعلی فوت
اولنجق اوغلاری خراشا محمود بن سبکتکینه کلدی معاونت
طلبی ایچون بحکمة خدا آندة فوت اولدی وهانی ومهنه
مدینه ده قالدیلر وبومابیندة ینجه دفعه جنك اولوب
عاقبت امارت مدینه منوره ابوعمارة مهنا بن ابوهاشم
داود بن القسم بن عبدالله بن طاهر بن یحیی بن حسن
بن جعفر الحجه اوزرنده قالدی اندن صکره امارت مدینه
منوره حسین مخیط بن احمد بن الحسین بن ابوهاشم داود
بن القسم بن عبیدالله بن طاهر بن یحیا اوزرنده قالدی
یدی آی مقداری امارت ایلدی مزبور عابد وزاهد
واهل ورع کمسنه ایدی بعده امارت مدینه منوره شرفها

الدین

الدین حسین بن ابوعمارة مهنا به مقترا ایلدی بعده اوغلی
مهنا الاعجد قرارایتدی وبونك اولادنه مهنائیه دیرلدی
مدید حکم ایدوب بعده اوغلی حسین بن مهنا والی ولدی
اندن قرنداشی ابوعبیدالله مهنا امیر اولدی آندن صکره برادری
ابوفلیته قاسم بن مهنا والی ولدی ابوفلیته عظیم القدر وشجیع
قوی ودیندار وصالح واهل تدبیر کمسنه ایدی صلاح الدین
مزبوری محکم سورایدی حتی بشیوز سکسنشاد ورتده قدس
شریف فتحندن نصکره سفر ایدوب لادقیه وصهیون وبغراس
فتح ایلدی شریف مذکور بوفتوحاتده صلاح الدین ایله
معًا ایدی بعده اوغلی هاشم بن قاسم مدینه منوره ده بالاستقلال
وفاتنده نصکره والی ولدی وینجه دفعه مکه والیسی اولدی
قتاده ایله جنك ایدوب آکا غالب ولدی والتیوزاون
ایکیده شامدن ملك ایتوبی یانه واردی وقتاده اوزرینه
یاردم طلب یتدی وکلورکن یولده وفات ایلدی وکلن
عسکرهاشمك قرنداشی اوغلی مبرز الدین حماد بن قاسم اوزرینه
جمع اولوب قتاده ایله وادی صفراده جنك ایدوب اهل
مدینه غالب ولوب قتاده ینبع قلعه سنده کیردی وآندن

آنی حصار ایدوب بعد مابینلرینه مصالحه واقع اولدی
واللتیوز الّتی سکزده طائفهٔ تاتار خلیفهٔ عباسی مستعصم باللهی
قتل ایدوب مکّه ده شریف ابوتمی ومدینه ده شریف عزّ
الدّین جماد باقی قالدی اندن صکره مدینهٔ منوره ده امیر
شیخه بن هاشم بن قاسم امیر اولدی بعده ابوسعد جماد
بن شیخه امیر اولدی بعده برادری امیر عیسی بن شیخه امیر اولدی
مزبور حرون دیرلر ایدی زیراکه غایتله غضبناک وشدید
البأس کمسنه ایدی بعده فرندا شی امیر منیف بن شیخه امیر
اولدی ویدیبوز دوردنده وفات ایدوب یرینه برادری
اوغلی ابوعامر منصور بن حماد بن شیخه امیر اولدی بعده
فرندا شی مقبل بن حماد بن شیخه امیر اولدی بعده منصورك
اوغللری کبش وکبیش وفضل وعطیه نام کمسنه لرك آرالرنده
اماردت مدینه ایچون نزاع اولوب هرّبری برزمانده
برر مقدار امیر اولدیلر بعده امیر عطیه جمله سنه غالب اولوب
یدیبوز سکسن اوچده فوت اولوب یرینه اوغلی محمّد
بن عطیه امیر اولدی ویدیبوز سکسن اسکزده محمّد فوت
اولوب یرینه عمّی بن قاسم بن حماد والی اولدی بعده جمال

الدّین

الدّین حماد بن هبة بن حماد بن منصور بن حماد امیر اولدی
ویونك زمانده خیلی فترت اولوب مصر سلطانی ملك
النّاصر مدینهٔ منوره امارتن دخی مکّهٔ مکرّمه امیری اولان
حسن بن عجلان نه تفویض ایلدی وحسن بن عجلان رائیله
مدینهٔ منوره امارتی ثابت بن نفیر بن هبة بن حماد بن
منصور اوزرینه مقرّر اولدی وسکزیوز اون برده ثابت
فوت اولوب یرینه عجلان بن نفیر بن هبة بن حماد امیر
اولدی وسکزیوز یکرمی اکیده عجلان عزل اولنوب یرینه
امیر عزیز بن هنادع بن حماد بن هبة بن منصور امیر اولدی
بعده سکزیوز یکرمی بشده فوت اولوب یرینه حسن
بن حماد بن هبة امیر اولدی بعده اینان بن حماد بن هبة
امیر اولدی بعده معزول اولوب یرینه امیر مانع ابن علی
بن عطیه بن منصور امیر اولدی وسکزیوز اوتوز طقوزده
فوت اولوب یرینه وثبان بن مانع امیر اولدی مزبور
سلیمان شجیع وعادل واهل ورع وتدبیر صاحب انصاف
کمسنه ایدی بعده امیان بن مانع بن عطیه امیر
اولدی بعده سلیمان بن عزیز بن هنادع بن هبة بن حماد

بن منصور امیر اولدی بونلردن صکره اولان امرا مدینه
تفصیل احوالنه اطلاعمز اولمغین تعرض اولنمدی لکن بنه امارت
مدینه متون الی هذا الزمان اول طائفه نك اثرنده درفصل
سابقده ذکر اولنان جعفر الحجه بن عبدالله الاعرج اوغلی
حسین بلخ شهرینه واروب اندن انك اولادی ملوك بلخ
وسادات نقبا اولمشلر ایدی تفصیل حالاری معلومز اولمغین
احوالری علی الانفراد شرح وبیان اولنمدی فی ذکر الاداره
فی المغرب الاقصی الجلیل ادریس بن عبدالله المحض بن الحسن
بن الحسن السبط الکبیر بن علی بن ابی طالب صاحب فخ
حسین بن علی بن الحسن المثلث بن الحسن بن الحسن بن علی
بن ابی طالب رضی الله تعالی عنهم مدینه منوره ده ظهور ایدوب
خلیفه اولدقده حج ایچون مکه مکرمه واردی ناکاه بنی
عباسدن اول موسمده خیلی آدم یولنوب حسین ایله جمله
ایندیلر وانی شهید ایتدیلر ومذکور ادریس اول حالده
بیله ایدی بعده مصره فرار ایلدی واندن واضح نام امیر شیعی
اولمغین ادریسی علی العجله غربه ایصال ایلدی واندن سوس
اوسطده یوز یمش ایکیده ظهور ایلیوب خلقی کا اطاعت

ایندیلر

ایندیلر واندن اولن زناته ومصموده قبیله لری وسائر
قبائل عرب آکا منقاد اولدیلر واد ریس کندویه خلافت
نامن اورنوب بنلسنه تاج اورندی وهرون الرشید دخی
حالنك غایتله عمکین اولوب امیر واضحك بوبنن اوردی
وزیدیه طائفه سندن سلیمان بن جریر ایله اتفاق ایدوب
اکابر مقدارسم ویردیکه وارب فرصت ایله ادریسه ویروب
هلاك ایدن اولدخی غربه واروب ادریسه سم ویردی
وادریسك لالاسی راشد بوحالی بیلوب سلیمانك ازندن
قالجله جالوب هلاك ایلدی وادریسك برجاریه دن حامله
قالوب اهل غرب تاج خلافتی کتورب جاریه نك قارنی
اوستنه قودیلر بعده براوغلان ظهور ایدوب بابالری دیله
تسمیه قلدیلر ادریس دخی بیوبوب اولدیار کرکی کبی
سلطنت ایلدی وفاس شهرنی بنا ایدوب اساسن قزار
ایکن برنده برفاس ظهور ایتمکله اول شهر فاس دیدیلر مزبور
ادریس غایت مهابت ویهادر وخوش سیرت کمسنه ایدی
وایکیوز اون دوردنده خلیفه غرب ادریس فوت اولوب
یرینه اوغلی محمد بن ادریس فاسده وبربرده وسائر دیار

غربده خلیفه اولدی ومذکور محمد قرقرداشی قاسمی طابغه
امیرابتدی وبرادری عمری منهاجه ده امیرابتدی وقرداشی
یحیانی بلاد دانیده امیرابلدی وسائر برادرلرینی بربرولایتلرنده
امرا ایلدی ومحمد مدت مدیده خلافت ایدوب بعده وفات
ایلدی وبرینه قرداشی اوغلی علی بن عمر بن ادریس قائم اولدی
وعلیناك امری متزلزل اولدی واز زمانده خلافتدن خلع
اولندی وقرداشی اوغلی یحیا بن ادریس بن عمر بن ادریس
بن ادریس خلافت ایلدی وفضالت بن جیوش نام خروج
ایلیوب اوجیوز بدیده فاسی یحیا الذی آلدی بعده من
بن محمد بن قاسم بن ادریس بن ادریس ظهور ایدوب یکه
بیل مقداری تملك ایلدی واول زمانده محمد مهدی فاطمی
حسینی ظهور ایدوب دارسه کارنی تمام ایلدی واوجیوز
قرقدا نصکره ادریس بن محمد بن قاسم بن ادریس بن ادریس
ظهور ایدوب تمام کاری بلند اولدی اولدخی بوالعائفه
زنانی اولادی الذی هلاك اولدی جمله ادارسه نك مدت
دولتلری مغربده یوز بیلدن زیاده اولور فی ذکر خلفاء
بنی حمود بالاندلس اندلس عمر بن ادریس بن ادریس اولادندن

مدینه

مدینهٔ زینوندن توطن اینمشلر ایدی عیسی بن ادریس بن
عمر کاری بلند اولوب مغربده جبل الکوکب نام مدینهٔ بنا
ایلدی وآنلردن حمود ایله ملقب اولان احمد بن میمون ابن
احمد بن علی بن عبدالله بن عمر بن ادریس بن ادریسك اوغلی
علی سبته یه مستولی اولوب وقرداشی قاسم بن حمود اندلسك
جزیرهٔ خضرایه مستولی اولدی وقاسم مأمون بالله ایله
ملقب اولدی وعلی ناصرلدین الله ایله ملقب ودرتیوز
یدیسنده علی قرداشیله قاسم ایله قالقوب قورطبه تخت
سلیمان امویك اندك آلدیلر وناصرلدین الله علی قورطبه تختنده
مستقر اولدی ودرتیوز سکزده علی حمامدن خادملری اندن
قتل اولندی وبرینه بیوك برادری قاسم مأمون خلیفه اولدی
ودرتیوز اون ایکیده قرداشی اوغلی المعتلی بالله یحیا بن علی
عمیسنی خلافتدن خلع ایدوب کندوسی قورطبه ده سریر
خلافته کچدی وعمیسی قاسم اشبیلیه یه واروب آندن قالقوب
دورتیوز اون اوچده قرطبهٔ یحیانك اندك آلدی ویحیا
واروب مالقیهٔ وجزیرهٔ خضرایه استیلا ایلدی تکرار قاسم
ایله جنك ایدوب یحیا عمیسی قاسمی طنوب حبس ایلدی قاسم

قاسم حبسده ایکن دورتیوزا وتوزده وفات ایلدی جمله
قاسمك مدت خلافتی اوچ بیل اوچ آی اولدی وبحیا درتیوز
یکرمی یدیده بعض محاربه ده قتل اولنوب برینه مالقیده
برادری المئاید بالله ادریس ابن علی خلیفه اولدی ودرتیوز
اوتوز برده فوت اولوب برینه قاسم بن محمد بن حمود خلیفه
اولدی وبراز مدت خلافت ایدوب اندن ملکی زاد ایلدی
وبرکوشه ده عبادته مشغول اولدی بعده المستنصر بالله
حسن بن یحیا بن علی بن حمود خلیفه اولدی اولدخی وفات
ایدوب برینه علی بالله ادریس بن یحیا بن علی خلیفه اولدی
علی فاسد تدبیر وقبیح سیرت اولمغین خلافتدن خلع اولنوب
مهدی محمد بن ادریس بن علی بن حمود خلیفه اولدی ودرتیوز
قرق طقوزده مهدی فوت اولوب خلافت بنی حمود دن
منقرض اولدی بعدزمان محمد بن قاسم بن حمود نام کمسنه
جزبر خضراده ظاهر اولوب آز زماندن خلق آنی خلافتدن
خلع ایلدی وانك اوغلی قاسم بن محمد بن قاسم قایم اولوب اولدخی
آز زماندن کاری مضمحل اولوب بادیس بن جیوش صنهاجی
انلرك مملکتنه مستولی اولدی فی ذکر خلفاء یمن من بنی طبا

طبا

طبا ابوعبدالله بن ابراهیم طباطبا ابن اسمعیل بن ابراهیم بن
حسن بن علی ابی طالب رضوان الله علیهم اجمعین یوز
طقسان طقوزده کوفه ده ظهور ایدوب خلافت دعواسن
ایلدی وکاری بلند اولدی وسرعسکری ابوالسرایا الله
مسموم اولوب هلاك اولدی وابوالسرایا انك برینه
محمد بن محمد بن زیده بن زین العابدین خلافته تعیین
اولندی واولدخی حسن بن سهل جنکنده کرفتار اولدی بعده
ابراهیم بن طباطبانك اوغلی قاسم رسی صالح وزاهد و
فاضل کمسنه اولغین آل محمد ایچون جهل رسده دعوت
ایلدی بعده اوغلی ابوعبدالله حسین زمانه سنك مقبول و
منقادی اولغله اوغلی ابوالحسین یحیا معتضد بالله عباسی
زمانلرنده ایکیوز سکرده یمنده ظهور ایلدی وکندویه الهادی
الی الحق دیو لقب ویردی مزبور هادی مذهب زیدیه ده
فاضل واما م جلیل ایدی وغایت زهد اوزره اولوب دائم
جهاد ایدر ایدی ولطیف شعر سویلردی فقهده ابوحنیفه
مذهبنه قریب برمذهب اختراع ایتمشدر مزبور عامهٔ
یمنه استیلا ایدوب مکهٔ مکرمه ده یدی یل مقداری خطبه

اوقنمشدر حالا یمنده اولان ائمهٔ زیدیه وملوك یمن آنلك
اولادندندرلر بونلر طقسان سکزده کیجوب یرینه اوغلی مرتضی
محمد قائم اولدی بعده فرزندشی احمد المناصر لدین الله قائم
اولدی ناصر فاضل وکامل ومقبول خلق کمسنه ایدی اوجیوز
یکرمی دورتده وفات ایلدی بعده اوغلی المنتخب لدین الله
حسین بن ناصر بن یحیا قائم اولدی بعده فرزندشی منصور
یحیا قائم اولدی فرزندشی منتخبی قتل ایلدی بعده المختار لدین الله
قاسم بن علی بن الناصر قائم اولدی مزبور مختار ائمه زیدیه نك
کبارندن فضلا سندندر بعده اوغلی مستنصر بالله قائم اولدی
بعده اوغلی براهیم مؤید بالله قائم اولدی بعده اوغلی المعتضد
بالله عبدالله بن ابراهیم بن المختار قائم اولدی وبو طائفه دخی
یمنده بنو حمزه که آنلر ائمهٔ زیدیه دندر وملوك یمندر
انلرك اولی نفس زکیه حمزه بن حسن بن عبدالله بن یحیی
بن عبدالله بن الحسین بن قاسم الرسی بن ابراهیم بن اسمعیل
بن ابراهیم بن حسن السبط الکبیر دینجه مدت یمنده حکومت
ایدوب بعده اوغلی علی بن حمزه العالم بالله یرینه قائم اولدی
اندن اوغلی منتخب بالله حمزه بن علی قائم اولدی بعده آنلك

اوغلی

اوغلی سلیمان التقی بن حمزه قائم اولدی بعده الداعی لله حمزه
بن سلیمان قائم اولدی مزبور حمزه زیدیه نك فضلا سندندن
وکبرا سندندر بعده اوغلی امام عبدالله بن حمزه قائم اولدی
عالم وفاضل کمسنه ایدی اون طقوز یل دیار یمنده حکومت
ایلدی ودخی بوطائفه دن امام صلاح بن علی بن محمد بن
الحسین یمنده تملك ایدوب کاری غایت بلند اولدی
وینجه دفعه زبید سلطانی ملك اشرف اسمعیل بن محمد
ایله جنك ایدوب اکثرندن غالب اولوردی عدنی حصار
ایدوب اکثر برجینی یاقدی بعده زبیدی محاصره ایتدی
آخر اشرف آنوکله مصالحه ایدوب مابینلرنده ایوا اولدی
مزبور عالم وفاضل وعادل کمسنه ایدی تاکاء بدیبوز طقسان
اوجده قاطردن دوشوب خسته اولدی واوج آیدن صکره
فوت اولدی بعده اوغلی امام علی بن صلاح سریر امامته جلوس
ایلدی والی یل مقداری خلافت وامامت ایلدی وسکز
یوز اوتوز طقوزده مزبور امام علی فوت اولوب صنعاده دفن
اولندی ویرینه اوغلی محمد امام اولدی فوت سنقرنام غلام
تملك ایلدی صکره ارکان دولت انك سلطان اولدوغندن

اعلم فی ذکر ملوک دیلم از خلفاء علویه سابقا بالاد دیلمان

یحیی بن عبد الله بن حسن بن الحسن السبط الکبیر خلافت
دعواسن ایدوب کاری بلند ولشیدی هرون الرشید
یحیی جهتندن عمکین اولوب فضل بن یحیایی برمکی وافر
فلوری ایله و برمقدار عسکر ایله اولجانبه کوندردی ولکن
دیلمه واروب مستوفی مال ویروب وعهود وایمان ایله یحیایی
آلوب هرون الرشیده کتوردی اولدخی یحیایی خوش کورو
مدینه یه کوندردی الداعی الکبیر حسن بن زید بن محمد بن
اسمعیل بن زید بن الحسن بن الحسن السبط الکبیر مستعین
بالله عباسی زمانندن ایکیوز الی تاریخندن خلافتنامن
اوریتوب طبرستانه استیلا ایلدی وایکیوز الی یدیده جرجانه
استیلا ایلدی واون طقوز یبل سکزآی ونیجه کون اول
اطرافده خلافت ایدوب ایکیوز یتمش رجبنده فوت اولدی
وداعی کبیر عالم وفاضل وعادل وخوش طبع ودیندار ومتمسک
ایدی بعده داماد ی اولان احمد بن محمد بن ابراهیم بن علی
بن عبد الرحمن الشجری ابن القسم البطحانی ابن الحسن بن علی
بن زید بن حسن السبط الکبیر جمله کار خلافتنه استیلا ایلدی

عار ایدوب امام علینک قریبی اولان مهدی بن یحیی بن
حمزه نام شریفه بیعت ایدوب سنقری قتل ایتدیلر مزبور
حمزه صلاحک جدی اولان محمد قرندا شیدر وحالا زمانمزده
یمنده حکومت ایدن شرفا دخی بونلرد ندر انلرک اولی
یحیا بن المهدی بن احمد بن یحیی بن رسولدر جملهً ممالک یمنه مالک
اولوب سریر خلافتده امام اولدی وطقوز یوز التی وجمادی
اوبس باشا یمنه واروب یحیا یله جنک ایدوب سواحل
یمنه استیلا ایلدی بعده مزبور شریف یحیا طقوز یوز التمش
دوردنده فوت اولوب اوغلی شریف مطهر مقامنه قائم اولدی
اولدخی کلی قوت طنوب یمن بکلربکلریله بیجه دفعه کلی
جنکلر ایلدی آخر طقوز یوز یتمش دوردنده یمن پاشاسی
مراد پاشا یله جنک ایدوب قتل ایلدی وجملهً دیار یمنه
استیلا ایلدی بعده عتبهٔ علیه دن وزیر سنان پاشا اول
جانبه ارسال اولنوب اولدخی واروب قدیمدن اروام
الندهٔ اولان دیار لری عرب الندن آلدی وشریف مطهر
طقوز یوز سکسن اسنه سنده فوت اولوب یرینه اوغلی
یحیا علی قائم اولدی وحالا اول دیار لر آنک الندهٔ دراولله

اعلم

بعده القائم بالحق محمد بن زید بن محمد که داعی کبیر ك برادر
خیل عسکر جمع ایدوب احمد بن محمد ایله جنك ایتدی احمدی
قتل ایدوب فرنداشی داعینك مملکتنه مالك اولدی ومحمد
دخی اون یدی ییل خلافت ایدوب بعده عمرو بن لیث صفار
هزیمتلندن صکره خراشا استیلا ایتمك قصدیله سامانیان
ایله جنك ایلدی سامانیان جنکنده مجروح اولوب ایکیوز
ایکیوز سکسکن یدیده فوت اولدی بعده طبرستانده داعی
جلیل ابو محمد الحسن بن القسم بن الحسن بن علی بن عبد الله
الشجری بن القسم بن الحسن بن علی بن زید بن الحسن السبط
الکبیر ظهور ایلدی وبلاد دیلمك واول نواحیده کاری
بلند اولدی وغالب اولدی مذکور داعی کبیر ائمه زیدیه
واوجیوز التیده مرداویج الندی شهید اولدی بعده اوغلی
ابو عبد الله محمد بغداد ده نقیب النقبا اولوب معز الدوله
بن بویه نك هر وجهله مقبول ومرغوب یکن نقابت ترك
ایدوب اوجیوز الکی وجدی دیلم بلادنده هوشیم نام
شهرده خلقی حقه دعوت ایدوب کندویه حرام ومنقاد
ایلدی ومهدی لدین الله دیو کندویه لقب ویردی

واوجیوز

واوجیوز الکی طقوزده فوت اولدی الناصر الکبیر الاطروش
حسن بن علی بن حسن بن علی الاصغر بن عمر الاشرف بن زین
العابدین ابو الحسن السبط الصغیر ائمه زیدیه دندر زاهد
وفاضل کسنه در سابقا ذکر اولنان داعی محمد بن زید ایله طبرستانده
بیله اولوب سرعسکر سامانیان دافع طبرستانی محمدك الندن
آلدقده ناصر حسن ارض دیلمده اون دورت بیل قالوب خلقی
حقه دعوت ایلدی بعده اوجیوز برده طبرستانه داخل اولوب
اندن خلافت نامن اورندی واوج بیل اوج آی خلافت ایدوب
دوریوز دورتده آملده کجدی طفستا طقوز بیل عمر سوروب
مزبور ناصرك ابیاتندندر بیت ندیدم خوشتر از مازندران جا
الهی خیمه مازن در ایجانثر وخلق اوغلی احمده بیعت ایتمك
استدیلر اول باباسی ناصرك صاحب جیشی ایدی راضه
اولدی بلکه کندی قوی ادی داعی صغیر حسن بن قاسم
خبر کوندردی که کلوب باباسنك مملکتن آکا تسلیم ایله
اولدخی کلوب ایله ایلدی وناصرك جعفر ناصرك نام اوغلی بو
احوالی اشیدیجك راضی اولیوب عسکر جمع ایدوب
اوجیوز التیده داعی ایله جنك ایلدی وداعی مطوب

حبسل یلدی وکندوسی باباسی مملکتنده مستقراولدی
بعده داعی حبسدن خلاص اولوب عسکرجمع ایلدی وکلوب
مملکتی ناصرلدن آلدی وناصروا روب دیه کندی بعده
بعده ناصراوغلی احمدك اوغلی بوجعفر محمد که اکا صاحب قلنسوه
دیرلر براز مدت دیلمده تملك ایلدی بعده دیلمده ابوالحسین
احمد بن الحسین بن هارون بن البطحانی بن القاسم بن محمد
بن الحسن بن زید بن الحسن السبط الکبیر دیلمده خلافت ایله
بیعت ولنوب السید المؤید بالله ایله ملقب اولدی بعده
آیکیسی دخی عالم وفاضل وفقیه وکلامی کسنه لرایدی بعده
دیلمده ابوالقاسم زید بن ابی طالب الحسن بن زید بن صالح
بن محمد الاعلم ابن عبدالله بن محمد بن عبدالرحمن بن القاسم
بن البطحانی بن القاسم بن الحسن بن زید بن الحسن السبط الکبیر
دیلمده خلافت ایله بیعت ولنوب المسدد بالله ایله ملقب
اولدی فصل زین العابدین بن الحسین السبط الصغیر اوغلی
حسین اصغر اولادندن دراولکه کیلان حالا سلطان کیلان
اولان ملك احمد خان اولحسن اوغلیدر حسن محمد اوغلیدر
محمد ناصر ناصر محمد محمد مهدی مهدی امیر امیر ضیغ ضیغ حسن

علی

علی احمد احمد علی علی محمد محمد مهدی مهدی ابوزید ابوزید
حسن اوغلیدر ملك احمد عالم وفاضل وخوش طبع کسنه در
شاه طهماسب لندن کرفتار اولوب حبسل یاکز بوبیتی سوبلشدی
بیت شام فراق حال من زار مشکلست صبح وصال کرندمد
کار مشکلست نثر بعده شاه اسمعیل بن طهماسب ماتنده
حبسدن خلاص بولوب مملکتنه واردی ودرتیوز یلدن
زیاده درکه اول مملکتلرده انلرا باعن جد پادشاهلردر
وما زندران سیدلری دخی بونسلدندر وملوك دی دخی
بوطائفه دندر وانلردن ملك فخرالدین حسین بن علاءالدین
المرتضی بن فخرالدین حسن بن جمال الدین محمد بن الحسن وآنك
اولادی واخواتی وعماتی جمله دیك پادشاهلردر ودخی
زین العابدین بن الحسین السبط الصغیر اوغلی عبدالله
باهر دندر حسین کوکنی بن احمد بن محمد بن اسمعیل بن الارقط
محمد بن عبدالله الباهر مزبور ایکیوز الی یشدی مستعین بالله
زمانندن قویندن وابهردن وزنجاندن خلافت دعواسن
ایدوب پنجه مدت اندن قالمشدر ودخی امیرالمؤمنین
حضرت علی کرم الله تع وجهه نك عمر الاطراف نام اوغلندن

ملتان پادشاهی انلرك اولی بو عبد الله جعفر الملك ابن محمد
بن عبد الله بن محمد بن عمر الاطرافدر مزبور ملك جعفر اون
اوج نفر اولیله حجازدن چقوب هندوستانه داخل اولمشدر
وملتان نام شهری اوزرینه استیلا ایدوب کندی نامنه
خطبه اوقودوب سریر خلافته جلوس ایلدی مزبور جعفر
صالحی وجیوز التمش دورت اوغلی اولمشدر انلرك اول دیار
پادشاه لریدر طقوز یوز قرق حدودنده نسلدن منقطع
اولمغله جغتای پادشاهی اولان همایون میرزا بو انلرك مملکتلرینه
مستولی اولدی ودخی عمر الاطراف بن امیر المؤمنین علی کرم الله
وجهه نك اولادندندر یمنده ظفار نام محلده امام اولوب
تملك ایلین وانلرك اولی عبد الرحمن بن احمد بن ابی عبد الله بن
محمد بن عبید الله بن عبید الله بن محمد بن عمر الاطرافدر ودخی شام
قریندهٔ حرانده والی اولان سادات محمد دیباج بن جعفر الصادق
ابن محمد الباقر بن زین العابدین ابن الحسین السبط الصغیر اولادندر
انلرك اولی بو ابراهیم محمد الحرانی ابن احمد الحجازی بن محمد بن الحسین
بن اسحاق المؤتمن بن جعفر الصادق نام سیددر ودخی حضرت
علی کرم الله وجهه نك قرنداشی جعفر بن ابی طالبك اولادندر

عبد الله

عبد الله بن معاویه بن عبد الله الجواد بن جعفر بن ابی طالب
غایت فارس وبهادر وشاعر کسنه ایدی بوزیکرمی بشنده
مروان حماد زمانندن خلافت دعواسن ایدوب خلق اکا
تابع اولدیلر وکاری بلند اولوب عراق عجمدن جبله استیلا
ایلدی وابو منصور دوانیق عباسیانك بعض نواحی مملکتنده
عامل ایدی بوزیکرمی طقوزده واریجه حال بویله قالدی
بعده ابو مسلم بعض جبله ایله مزبوری کرفتار ایدوب حبس ایلدی
وبوزیکرمی ایکیده کجدی ودخی مذکور امام جعفر طباطبا دخی نسلندن
خیبر امراسی انلرك اولی امیر سلیماندر اولاد اسمعیل اوغلیدر
واول محمد اوغلیدر واول یوسف وغلیدر ویوسف جعفر
اوغلیدر واول ابراهیم اعرابی وغلیدر واول محمد اوغلیدر
واول علی اوغلیدر واول محمد الجواد ابن جعفر الطیار دردنجی
سلیمانك اوغلی اسحاق امیر اولمشدر واندن صکره اوغلی
احمد امیر اولمشدر بعده اوغلی دردسی امیر اولمشدر
بعده اوغلی عبد الله امیر اولمشدر ودخی احمد بن سلیمانك
علی اعرج واحمد نام اوغللری امیر اولمشلردر حالا وادی
قرانك امراواشراف وسادات کرامی اول طائفه دندر والله

تعالی اعلم فی ذکر شرفاء الغرب وملوک فاس انلرک اولی شیخ
ابو محمد شریف محمد المهدی بدر اولدخی محمد بن محمد بن عبد الرحمن
بن ابی الحسن علی بن محلوف بن زیدان بن احمد بن محمد بن
ابی القاسم بن محمد بن الحسن بن عبد الله بن الحسن ابن ابی بکر
بن علی بن حسین بن احمد بن اسمعیل بن قاسم بن محمد بن عبد الله
بن الحسن بن الحسن السبط الکبیر بن علی بن ابی طالب رضوان الله
تع علیهم اجمعین مزبور شیخ محمد مهدی سوسدم تینسی نام
شهرده نداهل صلاح واهل زهد کمسنه اولوب دائم خلقه امر معروف
ونهی منکر ایدر ایدی وبر مقدار جغرا حوالیده بیلوب کندی
اولادنک ملوک وسلاطین ولاجقلرین بیلور ایدی وطقوز
یوز یکرمی برده حج شریفه واروب اندن کلدکده اوجیوز نفر سوار
ایله کافره غزا ایلدی ودورت بیلدن صکره وفات ایدوب
اوغللری شریف احمد وشریف محمد بابالری ستاتن احیا ایدوب
دائم کفار جهاد وغزا ایدر ایدی واول سببدن خلق کندوسنه
کمال اعتبار ومحبت ایتمشلر ایدی وبردفعه فاس حاکمی سلطان
مرینی دن بردم طالب یدوب کفار ایله محاکم جنک ایتدیلر
ودبارا سلامدن کفاری جمعاً دیلر ونصارادن ازیله واسفر

وازمور

وازمور حصارلرینی الدیلر وکارلری وارد فحه قوت طتوب
شریف مولی احمد طقوز یوز یکرمی بدیده مراکش محمد بن الناصر
الدندن آلوب اندن سریر سلطنته جلوس ایلدی بعده القوب
فاس حاکمی سلطان محمد برنقال ایله جنک ایدوب مغلوب اولدی
صکره ایکی برادر مولی احمد ومولی محمد مابینده نزاع وقتال واقع
اولوب مولی محمد غالب اولدی وقرنداشی مولی احمدی اوغلی
بوحسون ایله طتوب اسیر ایلدی وآنلری آلتی آی حبس ایتدکدن
اطلاق ایلدی بعده مولی احمد کلوب تکرار جنک ایدوب مغلوب
اولدی ومولی محمد آکا ارض جریدی تملیک ایدوب آندن قرارکاه
تعیین ایلدی ومولی محمد الشریف مراکشده سریر سلطنته کچدی
مولی محمد حافظ قرآن صالح ومتدین متقی وعادل کمسنه ایدی
کندی ذاتی اوقیوب امامت ایدر ایدی وقرنداشی
مولی محمد آنی امام دیوا ستهزا ایدر ایدی نقدیر حق ایله مولی
احمدک ملکی مولی محمد انتقال ایلدی ولقد کتبنا فی الزبور من
بعد الذکر ان الارض یرثها عبادی الصالحون نقل اولنور کره ایکی قرنداش
جنک ایلد کلرنده مولی احمدک اوغلی بیک عسکری ومولی محمد
بیک اوجیوز آدمی وارایدی مع ذلک کم من فیة قلیلة غلبت

علی فینة کنبرة باذن الله مقتضا سبحه مولی محمد غالب اولوب
مولی احمدی اسیر ایلدی بعده مولی محمد صاحب فاس اولان
احمد بن محمد البرنقالی ایله جنك ایدوب انی اسیر ایلدی واحمد
اوغلی محمد قصری فاس حصارنده تحصن ایلدی ومولی شریف محمد
آنی اوج بیل مقداری فاسده محاصره ایلدی وطقوزیوزالتی
بشده فاسی محمد قصری الندن آلدی وجمله فاس ومراکش وسجلماسه
ناروداند وجمیع اقصای غرب مولی محمدك تحت تصرفنه کلدی
وطقوزیوزالتمش طقوزده مسید الخشب نام موضعده مولی
شریف محمد کندی ترك عسکریله الندن شهید اولدی جمله
اون آیکی بیل سلطنت ایلدی وفرزندانی مولی احمد اون طقوز بیل
سلطنت ایلدی بعده اوغلی مولی عبدالله بن مولی شریف محمد
سریر سلطنته کچدی وعمیسی مولی احمدك اولاد واتباعندن
اون بر نفرکسنه نك قتلنه امر ایلدی ومولی عبدالله برادری
مولی عثمان باباسنی قتل ایدن ترك عسکریله جنك ایدوب
حمیضتی قتل ایلدی وطقوزیوزیتمش برده خیرالدین پاشا اوغلی
حسن پاشا فاسی وزرینه وارووب مولانا عثمان آنکله جنك
ایدوب غالب اولدی اول سببدن مولی عبدالله فرزندانی

عثمانلرن

عثمانلرن خوف ایدوب بربیل صکره آنی ضیافته دعوت ایدوب
قتل ایلدی وطقوزیوزیتمش دوردنده مولی محمد شفشاوین مملکتن
شریف محمد بن سیدی علی ابن راشد علوی الندن آلدی وطقوز
یوزسکسان برده رمضانك یکرمی طقوزنده مغرب زمین پادشاهی
ابو محمد مولی عبدالله بن محمد فوت اولدی مدت سلطنتی
اون آیکی بیل مقداریدر مزبور عبدالله محب علما ومشایخ
ومطیع شرع شریف واهل عدل کمسنه ایدی بعده اوغلی مولی
محمد المستنصر سلطان اولدی بوسنه ده بور نقالدن یدی
بیك تلوکلوب فاسی وزرینه بوردیلر مستنصر اهل فاسی ایله
جنوب جنك ایلدی وجمله کفاری هلاك ایلدی ومزبور
محمد مستنصرك عمیسی عبدالملك ابن محمد خاقان اعظم سلطان
مراد خان درکاهنه کلوب باباسنك ملك موروثنی طلب
ایلدی مسئولنه اجابت اولنوب جزایر بکلربکیسی رمضان
پاشایه امر اولندیکه مولی عبدالملکه معین اولوب دیار غربك
سلطنتن محمد مستنصر الندن نزع ایدوب بوکاوین اولدی
طقوزیوزسکسان دوردنده محرم آیننده امرآء فاسایله اتفاق
ایدوب محمد مستنصرك جنکنه توجه ایلدی محمد مستنصرك دخی

اوتوز بیك تمنه سی وارایدی انلر ایله محکم جنك ایلدی وخیلی
آدمی هلاك اولدی وکندی فرار ایدوب مولی عبد الملك
مراکشه وارروب تخته قرار ایلدی ودرمضان پاشا ایله باب
عالی یه ایکیوز بیك التونلق تحف وهدایا کوندردی واباوجدی
آبینن ترك ایدوب عثمانیان آبینن اختیار ایلدی وطقوز
یوز سکسن آلتی سنه سنده جمادی الاخر نك اونده سکسن
بیك نفر دخی اسپانیا کافریله فاس وزرینه هجوم ایدوب
اوجیوز التمش عربه طوب وضرب بزن کنوردیلر وادی السیله
اهل اسلام ایله محکم قتال ایندیلر بحکمة تقدیر لم یزل اهل اسلام غالب
اولوب یکرمی بیك کافر قتل اولنوب وفرق بیك کافر اسیر
اولدی انجق یکرمی بیك مقداری کافر کمیلر ایله قاچوب خلاص
اولدی ودریادن سنان رئیسلرون دورت پاره قادرغه
ایله فجان کافرلرك اوتوز پاره قادرغه لرین سویندرب ایکی
پارچه لرین آلوب ایچنده بشیوز کافر اسیر اله کتوروب دونلی
ومولی عبد الملك سابقا مریض ولغبین اولجنكده آتدن اینوب
عربه کروب عربه ده فوت اولوب بوجنكده اوج پادشاه وفات
ایتمشدر بریسی مولی عبد الملك وبریسی دخی سلطنتده معزول

محمد درکه

محمد درکه کافری آلوب طالب ملك ایجون فاس وزرینه کلمشدی
جنكده قتل اولندی وبریسی دخی پورتقال پادشاهی درکه اول
سبیدك پورتقال یکینك نسلی منقطع اولوب اسپانیا کافری
واروب پورتقال تختنه استیلا ایلدی بعده مولی احمد ابن
مولی شریف محمد تخت ممالك مغربی سلطان اولدی غایتده عالم
وخوش طبع ولطیف نظمه قادر ایدی واهل عدل وانصاف
سلطاندر پادشاهر خاقان اعظم وشهنشاه معظم سلطان العرب
والعجم والروم السلطان بن السلطان سلطان مراد خان تادینك حضر
استانه سنه دائم مؤالات ومحبتله وزره اولوب مراسلات و
مکاتباتی وتحف وهدایاسی اکسك دکلدر بو نظم خوب دلاویز
وکلام شکرآمیز انك کلمات طیبه سندندر نظم لاوطرف سلب
السیف المضا فی قوا وکفنا للخط نهد وومیض لاح لما ابتسمت
عن ثنایا مثل در او برد ماهلال الافق احاسد لعلاها وبهاها
والفید ولذا صار ظبیا لاناحلا کیف لایغنی نحولا من حسد فی
ذکر ملوك بنی لبث صغار لبث اهل سجستاندندر برنخ دوب
صتاردی صکره براج کمنه ایله بنوب اینوب قطع ایلدیلر
ناکاه سجستان ابکی درهم بن نصرك برکجه خزینه سنه کیروب

جمله مالنی آلدیلر ولیث خزینه کوشه سندن بر بیلدیرر نسنه کوزه
نه ایکی دیوب دلیله طاتدی مکر توزایمش بیلدی پس حق تعالی
یاصمیوب الدوغی مالی برینه ردایلدی صباح درهم بوحالدن
خبردار اولوب امان ایله ندا ایتدی رب بوستاك وجعفه وقوف
مراد ایلدی لیث کلوب اول وضعی ایدن بنم دیدی درهم ایتدی
پس سبب اولدی بودکلو مالی آلوب ینه ردایدوب بیرینه
قویه سن لیث ایتدی چونکه خزینه کدن نمك طاتدم لایق کورمدم
که سکا خیانت ایدم درهم بوحالدن غایت حظا ایدوب لیثی
امور دیوانیه نك بعضیسنه استخدام ایلدی صکره آنك خدمتن
بکنوب سرعسکر ایلدی ولیث فوت اولوب یرینه اوغلی یعقوب
قائم اولدی بعده درهم وفات ایدوب یرینه اوغلی سلطان
ملك اولدی وصالح ملکه صالح اولمغین عسکر سلطان یعقوبله
اتفاق ایدوب پادشاه ایتدیلر وسلطان یعقوبك کاری
بلند اولوب خراسانا وکرمانه وهند واهوازه مالك اولدی
اون یدی ییل سلطنت ایلدی وایکیوز التمش بنده وفات
ایتدی ویرینه قرداشی عمرو بن اللیث سلطان اولدی وعمرو
کاری غایتله بلند اولدی وغزنینه وقهستانه ومازندرانه

وسندن

وسندن مالك اولدی وایکیوز سکسان ایدیده عمر قصد ایتدیکه
بغدادی معتضد بالله الندن آلا پس معتضد اسمعیل سامانی
انك حرینه کوندردی اسمعیل دخی واروب عمروایله جنك
ایدرکن عمروك آتی حرکت واضطراب ایدوب ساکن اولدی
تاکیم عمروی آلوب اسمعیلك عسکری ایچنه کتوردی واسمعیل
آتی طتوب خلیفه یه کوندردی نقل اولنورکه عمروی اسمعیل
طتوب برفراشك خرکاهنه قیوب حبس ایلدی عمرو آجغوب
فراشدن طعام استدی فراش دخی نسنه یه قادر دکلم
لکن هرکون بکا برقیون بوینی ویرلر آنی بشوروب یمدیدی
فی الحال آنی برسطل ایچنه قیوب بشوردی وکندی بر
خصوص ایچون طشره کتدی تاکاه برکلب کلوب باشنی
سطلك قولبندن صقوب کلب باشیله قوغانی کتوروب کندی
عمروآه ایدوب ایتدی سبحان الله صباح ساردیان کلوب
مطبخه اوجیوزدن وفا ایتمزدیدی شمدی مطبخی برکلب
سهولتله کتوروب کتدی بعده سجستانه وقهستانا طاهر بن
محمد بن عمرو بن لیث والی اولدی ومعتضد آنك حرینه امیر
بدرتی کوندروب آنی هلاك ایلدی بعده اول دودمانك

خلف بن احمد سجستانا وفهستانا مالك اولدی ومدت مدید
حکومت ایلدی وعلما وفضلایه رغبت کوستردی وامرایلدی
علماء زمانی برعالی تفسیر یازدیلر وعلوم مدنی برنسنه قالمدیکه
الآنده درج ایتدیلر حالا نسخه سی بلدهٔ نیشابوردہ موجوددر
لکن کاتبلر یازمقده اقناء عمر ایدرلر خلف بن احمد هجرت نبویه
اوجیوز طقسان طقوزده فوت اولوب دولت بنی صفار آخر شد

فی ذکر ملوك سامانیان

انلر خراسان وماوراء النهرده مالك اولدیلر بهرام چوبین نسلندن
اجدادی فرغانه ده خاقانك بعض عملدرندن ایدی هرون
الرشید خراسانا وارد قده اسد بن سامانك اولادی نوح
واحمد والیاس ویحیایه عظیم رعایتلر ایلدی وامیر خراسان
غسان بن عباد احمد بن اسد فرغانهٔ ویردی ایکیوزدوقده
یحیا شاشی ویردی والیاسه هرات ونوحه سمرقندی ویردی
صکره طاهر بن الحسین امیر خراسانا اولدقده اسدك اولادنی
بوحالاوزره قرار ایلدی صکره احمد اولوب برنسنه اوغلی نصر
بن احمد ماوراء النهره والی اولدی وایکیوز یتمش طقوزده
نصر فوت اولوب یرینه برادری اسمعیل بن احمد مستقل سلطان

اولدی

اولدی وایکیوز طقسان بشده اسمعیل فوت اولوب یرینه
اوغلی ابو نصر احمد سلطان اولدی واوجیوز یرده ابو نصر
شکار چقوب چادرده خدمتکارلری الندن قتل اولندی
ویرینه اوغلی نصر بن احمد بن نصر سلطان اولدی واوجیوز
یکرمی طقوزده طبرستانا حاکمی اولان ماکان بن کاکی نك جنکنه
أمراسندن ابو علی بن محتاج نام کمسنه کوندردی ونصر
یانندن چاغردی ولازم اولان معنالری تنبیه ایلدی برنیچه
دفعه ابو علی نصرا وکندو یوزین کوزین بوردی صکره
طبرستانه کلوب فی الحال اسبابن چقاردی کوردیکه کوملك آلنده
برعقوب کیروب کندویی یدی یرده صوفیش نصره بوحالی
خبر ویردیلر فی الحال امرایلدی ابو علی بن محتاج دعوت ایدوب
نیچون بوحاله صبر ایلدك دیدی اولدخی یتدی پادشاهك
یانندن برعقوب برقاچ دفعه اوردمسنه تحمل ایتمین پس پادشاهك
غیبتنده قلیچ یارمسنه نیچه صبر ایلردیدی نصر بوسوزدن خوش
کلوب ابو علی یه کلی رعایتلر ایلدی پس ابو علی واروب ماکانی
هلاك ایلدی ونصره یازدیکه امامکان فصار کاسمه یعنی ماکان
آدی کبی یوغ اولدی زیرا ماکان دیمك اولدی یوغ اولدی

دیمکدر واوجوز اوتوز برده نصر فوت اولوب اونوزیل
سلطنت سوردی واوجوز قرق اوچ فوت اولدی
کریم الخلق حسن السیرت کمنه ایدی یرینه اوغلی نوح بن نصر
شاه اولدی یدی یل آلتی آی سلطنت سورب اوجوز آلتی
طوب وچوکان اویناراکن آتدن دوشوب هلاک اولدی یرینه
قرنداشی منصور بن نوح شاه اولدی واون بش یل طقوز آی
سلطنت سورب اوجوز آلتمش آلتی ده بخاراده کجدی یرینه
اوغلی نوح بن منصور شاه اولدی بونك زمانلرنده چوق فتنه لر
اولوب آل سامانك ملکنه تنزل کلدی ونوح سجستان حاکمی
خلف بن احمد اینجنوب طاهر بن الحسین بن طاهری آلنك جنکنه
کوندردی ویدی یل خلفی محاصره ایلدی درمان ایده مدی اول
ضعف بوسببدن حاصل اولدی وخلف یازوب کوندردی
یا نوح جادلتنا فاکثرت جدالنا فاتنا بما تعدنا ان کنت من الصادقین
واوجوز سکسان اوچ فراسان امیری ابوعلی بن سیمجور اشتباه
ملك ترك بفراخان کلوب نوحله جنك ایلدی ونوح صیوب
بخاراوسمرقندی مالك اولدی بعده بخاراهواسیله الشمابوب
جقوب کندی ویولدن فوت اولدی پس نوح کلوب بنه بخاراده

قرلرایلدی

قرلرایلدی واجوز سکسان اوچ درتده نوح غزنه حاکمی امیر
سبکتکینه ابوعلیدن شکایت ایلدی وآنی ابوعلی جنکنه
طلب ایلدی اولدخی اجابت ایدوب نوحله قالقوب ابو
علی ایله جنك ایتدیلر والی مغلوب ایتدیلر ونوح انك اماراتن
امیر محمود بن سبکتکینه سپارش ایلدی وکندوسی دنوب
بخارایه کلدی ونیجه دفعه جنکدن صکره اوجوز سکسان
یدیده نوح فوت اولوب مدت حکومتی یکرمی بر یل وطقوز
آی اولمشیدی بعده اوغلی منصور بن نوح شاه اولدی
واوجوز سکسان طقوزده بکتوزون وفایق نام امیرلرینه منصوری
طوب کوزلرینه میل چکدیلر بر یل وطقوز آی حکم ویرینه
یکرمی یاشنده قرنداشی عبدالملك بن نوح سریر مملکته جلوس ایلدی
پس محمود سبکتکین بوحالی یشیدوب کلوب بکتوزون
وفایقله محکم جنك ایلدی وانلری مغلوب ایدوب خراسانك
سامانیانك خطبه سن قالدردی وکندی نامنه خطبه وقندی
وبوحالی ایشیدوب ملك ترك ایلکخان صداقت یوزندن
خراسان وبخارایه کلدی وعبدالملك وسائر امرا آکا قرشو
واردیلر پس عبدالملکی طوب حبس ایلدی وحبسده هلاك

اولدی وسائر آل سامان اول دولتك امراسن طتوب هلاك
ایلدی ناکاه ایچلرندن منتصر اسمعیل بن نوح عودت صورتنه
کیروب خوارزمه کلوب عسکر جمع ایلر و بربردن بخارایه هجوم
ایلر واندن اولان ترك عسکرین قرد یلر و بابالسنك تخته کچوب
بعده ایلك خان خیلی عسکر ایله کلوب منتصر اقامت ایدیوب
خراشتاکلور واندن بعض یرن استیلا اینلر صکره محمود بن
سبکتکین دن خوف ایدوب سمرقنده وارر واندن عسکر
جمع ایدوب بخارایی ترك ایلدیکی آلور صکره اوجیوز طقسان
دورتده ایلك خان تکرار کلوب منتصری بخارادن چقاردی
اندن صکره منتصر کاری سست اولوب آزاده ضایع اولدی
ومن بعد ظهوره کلمامشدر فی ذکر ملوك غزنویان انلرك
اولی البتکین نام امیر درسامانیاندن احمد بن اسمعیل قولندن
ایدی صکره عبدالملك بن نوح زمانندن خراسان بکی اولوب
واکا عاصی اولوب واروب غزنه الدی واندن کندی نامنه
خطبه اوقتدی بعده نوح بن منصور آنك اوغلی ابواسحاق خراسان
بکلکین ویردی وامیر سبکتکین آنك حاجبی ایدی وهمشیرین
زوجه ایدی صکره غزنه ده البتکین اولوب اوغلی اسحاق خراسانی

ترك ایدوب

ترك ایدوب غزنه واردی ابواسحق دخی آزمدتده هلاك
اولوب برینه قائم اولوركه سبکی ولمغین عسکر سبکتکینی سوب
انی غزنه ده شاه ایتدیلر سبکتکین عدل ایدوب دائم هندو
غزا ایدوب خیلی حصار لر فتح ایدوب جوق مال واسبابه
مالك اولدی وبیکرمی بیل تملك ایدوب وجیوز سکسن آلتیده
فوت اولدی وکندی وصیتیله کوجك اوغلی اسمعیل شاه
اولدی وبیوك فرندانیسی محمود خراساندن قرار اتمشیدی صکره
میانلرنده اختلاف واقع اولمغین محمود فالتوب اسمعیلك
جنکنه کلدی وآنی غزنه ده حصار ایلدی صکره اسمعیله امان
ویروب کلوب برادری سیف الدوله محموده سلطنتی تسلیم
ایلدی سلطان محمود اسمعیله امان ویروب ایتدیکه اکرسن
بنی ظفر یولسك بکا نه ایلرسك اولدخی ایتدیکه سنی بر قلعه ده
حبس ایدردم وسکا مستوفی طعام ولباسك وبردم دیدی
سلطان محمود دخی کا آیله ایلدی سلطان محمود عادل وعالم
وکامل ومحب علما وصلحا ومتدین غازی پادشاه ایدی
دایم هندو غزوات ایدردی واندن خیلی بیر آلوب اهالیسی
ایله معمور ایلمشیدی جمله دن بریسی دورتیوز اون آلتیده مدن

هند دن سومنات تدمر کنیسه وارایدی هنودانی مکه لری
بیلوب کلی تعظیم ایدرلرایدی واکا نذرلرندن جواهر واموالدن
چوق نسنه کتوروب فورلرایدی واکا اون بیکدن زیاده کوی
وقف تمشلرایدی سلطان محمود واروب هنودی قیروب
اول کنیسه نک مالارین آلدی وصنملرین یافدی وبیوک
صنمن کتوروب غزنه ده بنا ایلدوکی شیکی ایلدی سلطان محمود
زمانده غایت بیوک پادشاه ایدی جمیع ملوک اندن خوف
ایدرلرایدی غزنیه وخراسانه وعراقه وهمدانه وجرجانه وکجستا
وخوارزمه واصفهانه وغور وملکسنه وهندوستانه قدر
حکم ایدرایدی حرمتین شریفین ده آنک نامنه خطبه اوقونشدی
فردوسی شهنامه سنی آنک نامنه دیمشدی ودنیاکا قریب بیچه مدت
آنک نامنه دینلمشدی دنیاده انهار عظام مدت برسی که نهر
جیحون درآنک اوزرینه برجسر بنا ایتدروب آکا ایکی بیک کرم
بیک فلوری صرف ایلدی وتوزاوج یل سلطنت ایلیوب کذشته
یکرمی برده علت اسهالدن وسوء مزاجدن کجدی ایکی یل مقدار
خسته اولوب صلاد وشکه یاتمدی ویصدوغه طاینمدی
بلکه اوتوردغی برده اویورایدی والتمش یل عمر سوردی ویرینه

کندی

کندی وصیتیله کوجك اوغلی محمد بن محمود شاه اولدی
واصفهان امیری اولان بیوك قوداشی سلطان مسعود بوحالی
ایشدوب کلوب قوداشی خلع ایدوب یرینه سلطان
اولدی وسلطان محمدك کوزینه میل چکدی واکا راتب تعیین بلده
واکا رعایت ایلدی ودائم کندی یانده طوتوب آنوکله مقصد
ایدرایدی وقصه سی کلسه کرکدر ان شاالله تع سلطان
مسعود باباسی سلطان محمود بکزرایدی عدل وداد ده و
حسن سیرت وکثرت وجهاد ده تمام عظمت وشوکت وروق
سلطنت وزره مقیم اولدی ناکیم درتیوز یکرمی طقوزده آل
سلجوق خراساندن ظهورایدوب بیچه دفعه سلطان
مسعودك کوندردکی عسکری یوزدیلراندن کارلری بلند
اولوب سلطان طغرل بیك نیشابوری ده وداود بیك هراتی
تخته جلوس ایلدیلر ومستقلا نام سلطنت دعوالرین ایلدیلر
ودورتیوز اوتوزبرده سلطان مسعود بیچه یوزفیل وبیچه
یوزبیك عسکرایله قالقوب آل سلجوق جنکنه واردی
آل سلجوق بریته فاجدیلر سلطان مسعود اکی کون مقدارنی
آنلری قوب عاقبت صوسزلقدن عسکری ایچنه اختلاف

ط دعوا بیانه

وشقاق دوشدی آل سلجوق بوحالی طیوب سلطان مسعود
اوزرینه بورودیلر وغزنویانی محکم صدیلر ومالارین آلدیلر
وسلطان مسعود غزنیه کلوب امراسنک کیمن قتل وکین
غزل ایلدی واوغلی سلطان مودودی بلخه کوندردیکه داود
بن سلجوقک الندن آله وکندوسی عادتی اوزره هندجانبنه
کتدی که آندم قشلیه وبرادری سلطان محمدی دخی
یانجه بیله کتوردی ناکاه خزینه دارباشی انوشتکین نام
خادم نهر سیحونی کچدکده غالب عسکر ایله براولوب سلطان
محمدی خواه وناخواه آلوب بیکلدی وسلطان مسعود ایله
جنک ایتدیلر وصدیلر سلطان مسعود اسیر ایدوب کیدی
قلعه سنده حبس ایلدیلر وسلطان محمد کارعایت ایدوب
سنک بکا ایتدکک بن سکا ایتیم دیدی وسلطان محمد ک
شهاب الدین احمد نامنه اوغلی که باباسی امور سلطنتده اکا اقتدا
دیوانه مشرب ولغین باباسی ازدنسز سلطان مسعودی
قتل ایلدی سلطان مسعود اهل خیر پادشاه ایدی نقل اولنور
بر رمضاندہ بیک کره بیک اچه تصدق ایلدی وعلمائی
محکم سوب رعایت واحسان ایلر ایدی هرجا بندہ علما آنک

جنائی

جنابی قصد ین ایدرلردی آنک نامنه چوق کتاب تالیف
اتمشلردر کندوسی دخی لطیف خط یزر ایدی مملکتی
واسع پادشاه ایدی اصفهان وراز وطبرستان وجرجان وخراسان
وخوارزم وکرمان وسجستان وسند وغزنه یه وغور مالک
وحکمی روان ایدی برو بحر ده حکم ایدردی اون اوچ بیل پادشاه
اولوب فوت اولدی ابوالفتح مودودبن مسعود باباسنک
قتل اولندوغنی شیدیجک خراسانی ترک ایدوب غزنه یه
کلدی وعمیسی سلطان محمد ایله جنک ایدوب غالب
اولدی وانوشتکین وسلطان محمدک اولادندن عبدالرحیم
نام اوغلندن ماعدا سنی قتل ایلدی وسائر اهل بیتندن سلطان
قابل اولانلری دخی قتل ایلدی ونامدار پادشاه اولوب خوش
سیرت اظهار ایلدی ترک پادشاهی وسائر ملوک اطرافله
محبت ایدوب کندویه مطیع ایلدی وهندده چوق غزالر
ایلدی ودرتیوز فرق برده فوت اولدی اون بیله قریب سلطنت
ایدوب یکرمی طقوز یل عمر سوردی ویرینه اوغلی سلطان
مسعود شاه اولدی لکن کوجک ولغین براز زمان آنه سی
تدبیر مملکت ایلدی بعده عسکر اندن عدول ایدوب عمیسی

لغه

شاه ایلدیلر و بهاء الدوله قرنداشی
سلطان مودود ک خاتونیکه آل سلجوقدن داود بیگک قزی
ایدی آنی نکاحلندی و ایکی بیل مقداری بو حال اوزره کچدکدن
محمود سبکتکینی اوغلی سلطان عبدالرشیدی خروج ایدوب
سلطنتی بهاء الدوله الندن آلدی و دورتیوز قرق دوردنده
داود بیگک قزی زوجی بهاء الدوله ایچون عبدالرشیده
ایخنوب قاپوجی باشی اولان طغرل ایله متفق اولوب کندی
قومی اولان آل سلجوقدن یارد مطلب ایلدی و عبدالرشیدی
طوتوب سلطنتدن خلع ایلدیلر و طغرل انی و آل سبکتکینیدن
طقوز نفر کمسنه قتل ایلدی و سلطان مسعود ک قرنجیرایله نکاح
که کندوسی سلطان اوله عاقبت اهل دولت جمع اولوب
طغرلی ولد ردیلر نام کمسنه پادشاه
ایلدیلر فرخ زاد بعض قلاعده محبوس ایدی انوشتکین نام
امیر کبیر آنی کتوروب سریر سلطنته اقامت ایلدی انوشتکین
یرار و شجاعت شعار کمسنه ایدی بنجه دفعه آل سلجوقیله
جنک ایدوب غالب و منشیدی و فرخ زاد ده اخی جمیل الصوره
عاقل و شجیع و کریم کمسنه ایدی دورتیوز اللی برده قولنج مرضندن

فوت اولوب

فوت اولوب التی یل سلطنت ایدوب کچدی و یرینه برادری
ظهیر الدوله ابراهیم بن مسعود بن محمود پادشاه اولدی خوش
سیرت و دین دار و عاقل و صاحب مروت پادشاه ایدی
اوتوز یلدن زیاده سلطنت سوردی هندجانبنه عظیم
غزالر ایدوب چوق یرلر فتح ایلدی و آل سلجوقله صلح ایدوب
سائر ملوک دخی اکا رعایت ایدوب بابا دیرلر ایدی جمله
لطائف فکر و تدبیر ندن منقولدر که ملکشاه سلجوقی ابتدا
سلطنتنده غزنیه سفر ایدوب کلورایکن سلطان ابراهیم ملکشاهه
امر اسنه برکاغد یازوب ابتدیکه برخوردار اوله سزعهدمه
وفا ایتدیکوز و پادشاهکزی بکا کتوردکزکه نزاکتله الومه
تسلیم ایدهسز حقیقت ایسه انجق اولوربندهسیز قادر اولدیغم
دکلورعایتلر ایدرمردیدی وانی کندی خواصندن برخدمتکاری
ویردی وایتدیکه یوری ملکشاه جانبنه وارو آنک شکان
چقدوغن کوزدوب ناکاه آکا کوزک وسکاسنکجه ایتمبجه
مکتوبلری چقارمه دیدی فی الواقع ایله ایلدی تحتنده ملکشاه
مکتوبلری کوردی کندی امراسندن قورقوب فی الحال کبرو
دوندی و دورتیوز سکسن اتی برده ظهیر الدوله فوت اولدی

وطقسا یاشندك زیاده عمر سوردی مرقوم سلطان ابراهیم غایتله
مؤمن وکاردان کمسنه ایدی نقل اولنورکه قجان کندی ایچون بر
خانه بنا ایلسه یاخود برقصر بنا ائسه مقدما الله ایچون یا بر مسجد
یا بر مدرسه ویا بر رباط بنا ایدر ایدی آندن استدوکنی بنا
ایدی علاء الدوله مسعود بن ابراهیم باباسندن صکره پادشاه
اولدی علاء الدوله زاهد وصالح واهل عدل وصاحب عقد و
رای کمسنه ایدی بابالری حیاتندن آل سلجوقك قوتنی کوروبکه
آکا ملکشاهك قرینی المشید بوجهتدن علاء الدوله نك زمانی
آل سلجوقك فترتندن امین اولدی وعلاء الدوله یکرمی یدی
بیل حکم ایلیوب بشیوز سکزنده امر حق ایریشوب کجدی ویرینه
اوغلی سلطان شیرزاد بن مسعود بن ابراهیم پادشاه اولدی برسل
سلطنت سوردکدن صکره فرندا شی سلطان الدوله ارسلان
پادشاه اولدی وکلوب تختی فرندا شنك اندن آلدی وشیر
زادی وسائر فرندا شلرینی طتوب قتل ایلدی وفرندا شی بهرام
شاه قاچوب سلطان سنجرا بانته واردی وارسلان شاهدن
شکایت ایلدی وسلطان الدوله نك سلطنتنك اوچنجی
بیلدن سلطان سنجر غالب قوب غزنه اوزرینه کلدی وارسلان

شاه

شاه ایله محکم جنك ایلدی عاقبت سلطان سنجر غالب اولوب
ارسلان شاه هندوکتدی وسلطان سنجر غزنیه کیروب
خزینه ده اولان اموال عظیمه آلوب غزنه تختنده بهرام
شاه ابن مسعود بن ابراهیمی سلطان ایلدی وشرط ایلدیکه
غزنه ده سلطان سنجر نامنه خطبه اوقده وفرق کون بوحال
اوزره کیچوب صکره ارسلان شاه هندوستان عسکرایله کلوب
غزنه یه حصار ایلدی وبهرام شاه سلطان سنجره خبر کوندروب
یاردم طلب ایلدی اولدخی عظیم عسکر کوندروب ارسلان شاهی
منهزم ایلدی وآنی طتوب بهرام شاهه تسلیم ایتدیلر بهرام
شاه دخی تاخیر ایتمیوب قتل ایتدردی بوحال یدیشیوز فرق
سکزنده واقع اولدی ویدیجه دفعه بهرام شاه غوریانله
جنك ایدوب آلتمش غالب اولدی ویدیشیوز فرق سکزنده
غزنه سلطانی بهرام شاه فوت اولدی مدت سلطنتی اوتوز
آلتی بیل ایدی مزبور خوش سیرت وکریم وعادل وعالم دوست
کمسنه ایدی علمانك آنك نامنه جوق کتابلری واردر
جمله دن بریسی کلیله ودمنه آنك نامنه تالیف اولنمشدر آندن
صکره اوغلی نظام الدین خسرو شاه سلطان اولدی ویدیشیوز

الیسند ملك علاء الدین غوری کلوب غزنه‌ئی خسرو شاه
الندن آلدی وخسرو شاه هندوارو لاهوری فتح ایدوب
فرار ایلدی صکره شهاب الدین غوری بشیوز آلتی بنده هند
وارو لاهوری خسرو شاه الندن آلدی وآنی طوب
فرندشی ملك غیاث الدین غوریه کوندردی ولدنی خسرو
شاهی برقلعه ده حبس ایلدی واندن فوت ولدی وملکشاه
بن خسرو شاه هندوطرافنده قیام ایتدی لکن شهاب الدین
غوری الندن کرفتار اولوب امری مضمحل اولدی من بعد
آل سبکتکین تمام اولوب انلردن کمسه ظهور ایتمدی جمله دولتاری
ایکیوز اون اوچ ییلدر فی ذکر ملوك مردآویج الدیلمی اوّلی ابن
زیاد دردیلمدن درا وجیوز اون بشنده اسفار بن شیرویه
جرجانه استیلا ایلدی ومزبور مردآویج آنك سرعسکری ایدی
خفیةً جمله عسکرایله مبایعت ایدوب اسفار آنی طوب قاجدی
پس مردآویج آردندن ایرشوب هلاك ایتدی وکندوسی سریر
سلطنته جلوس ایلدی وکندویه التون تخت دوزدی والتون طو
مرصع تاج کیدی وامراسنه کمش کرسیلر دوزتدی وکوندن
کونه کاری بلند اولدی ابومسلم کاتب صفهانی خلیفه‌یه یازدی

کوندردی

کوندردی بیت اری نارًا باجج من بعید لها فی کل ناصیة شعاع
نثر بعده مزبور مردآویج قالقوب قزوینه وریه وهمدان
ودینور ویزده وقه وقاشان واصفهانه عسکر کوندردی
مردآویج غالب ولوب جمله بلاد جبله استیلا ایلدی و
حلوانه واریجه نهب وغارت ایلدی ومزبور غایت جبار
وتند طبع وظالم اولمغین اوجیوز یکرمی اوچده حمام
ایچنده ترك عسکری اوزرینه هجوم ایدوب قتل ایتدیلر
ویرینه قرندشی وشمکیر بن زیاد شاه اولدی واول پنجه
دفعه ملوك اطرافله جنك ایدوب عاقبت اوجیوز آللی
آلتیده شکار چقوب بریار لنمش خنزیر مزبورك اوزرینه
حمله ایلدی اول حالده آت یقلوب مزبوری دوشردی
وفی الحال فوت ولدی ویرینه اوغلی بیستون بن وشمکیر
شاه اولدی اولدخی اوجیوز آلتمش آلتیده فوت ولوب یرینه
قرندشی قابوس بن وشمکیر شاه اولدی ولااهل علم وخوش
طبع وشاعر کمسنه ایدی اوجیوز یتمش برده عضد الدوله
آکا انجنوب آنك جمله مملکتن الندن آلدی واولخراسانه
وارو ب بنی سامانیانه تقرب ایدوب اون سکزیل مزبور

او تورد ی بعده جرجانه وطبرستانه وماز ندرانه وکیلانه تنبلا
واون بش یل سلطنت وعزتده مقیم اولدی مزبورك کندی
شعریدر بیت قل للذی بصروف الدهر عیرنا هل عائد الدهر
الا من له خطر اما تری البحر یعلو فوقه جیف ویستقر باقصی
قعره الدرر فان یکن نشبت ایدی الزمان بنا ومستنا من
عوادی رؤوسه الضرر فی السماء نجوم غیر ذی عدد ولیس
یکسف الا الشمس والقمر نظر مزبور بوشعری زمان فلاکتنده دیمش
ایدی مزبور قابوس شعر وعلما یه کلی رغبتی یدوب التفات
ایدرایدی جنابی مجمع اهل معارف وکمالات ولمشیدی
وانك حقنده احمد میکائیلی ایدر بیت لانعصبن شمس العلی
قابوسا فمن عصی قابوس لا قابوسا نتر لکن مزبور عسکرینه زیاده
عنف وشدت اوزرینه اولمغین عسکر آنی ملکدن خلع ایدوب
اوغلی ملك المعالی منوچهری جرجاندن کتورب شاه ایتدیلر
وبایاسنه کلوب ملاقات ایتدکده اکا نصیحتلر ایلدی وملکی
آکا تسلیم ایلدی وقابوس برقلعه ده عبادته منقطع اولدی
عاقبت عسکراندن خوف ایدوب اوستندن لباس آلدیلر
اولدخی صوقدك هلاك اولدی ومنوچهر مجلة اول ظالملری قتل

ایلدی ومنوچهر دخی تبوز یکرمیده فوت اولدی واوغلی انوشروان
شاه اولدی ومحمود سبکتکین انك اندن مملکتن آلدی وآل
مرداویج دن ملك وسلطنت منقطع اولدی جمله دولتلری یوز
بش سنه اولور فی ذکر ملوك الغوریه بونلرك اصلی انرك خطادن
اولوب جبال غوردده توطن ایتمشلر ایدی وآندن کاراری بلند
اولوب بشیوز فرق بشدن ظهور ایتمشلردر وآلتیوز طقوزده
آنلردن سلطنت منقطع اولمشدر انلردن اول مشهور اولان
سیف الدین محمد بن الحسین درغزنویان دن بهرام شاهه قرین
ویروب قوت طوتمشدر صکره بهرام شاهه قصد ایدوب
بهرام شاه آنی بروجهله اله کتورب قتل ایتمشدر اندن فرندانی
سودی بن الحسین غور مالك اولدی وبرادری فاتن طالب
ایجون غزنیه کلوب بهرام شاهله جنك ایلدی عاقبت اولدخی
بهرام شاه اندن هلاك اولدی اندن صکره فرندانشلری علاء
الدین حسن ابن جهانسوز شاه اولدی اول قوی پادشاه ایدی
فرندانشلری قاچیجون غزنیه مستولی اولدی وآندن فرندانشی
سیف الدین سامی نائب ایدوب کندوسی غوره کتدی صکره
بهرام شاه اهل غزنه ایله اتفاق ایدوب کلوب سیف الدین ایله

جنك ايتدى واكا غالب ولدى وبهرامشاه فوت اولوب
اوغلى خسروشاه زمانندە تكرار علاء الدين ايله جنك ايتدى
وغزنەء آلدى وكندويه سلطان اعظم ديو لقب ويردى وآل
سلجوق كبى باشى اوستندە جنرهايون كوندردى وغزنەدە قرنداشى
سام اوغلارى غياث الدين ايله شهاب الدينى نائب نصب
ايدوب كندو سى غوره واردى صكره غياث الدين وشهاب
الدين سركشلك ايدوب علاء الدين ايله جنك ايتديلر وغالب
اولوب علاء الدينى اسير ايتديلر آندن شهاب الدين وغياث
الدين ابنوب علاء الدينك الى اوبوب كماكان تخت سلطنتنه
آكا مقرر قلديلر وبشيوز آلتى يندە علاء الدين جهانسوز اولوب
برينه قرنداشى اوغلى غياث الدين محمد كه علاء الدين آكا قرين
ويرمشيدى واكا سلطنتن وصيت ايتمشيدى شاه اولدى
وغياث الدينك آياغندە تقريس زحمتى ولمغين قرنداشى
شهاب الدينى مملكده كندويه شريك ايدوب امور عسكرى واحوال
ضرب وحربى آكا تفويض ايلدى سلطان غياث الدين
خيلى اولو وبختيار پادشاه ايدى زمانندە عظيم جنكلر وخيلى
فتوحات ايلشدى دخى بركن سخاغى منصور اولمق واقع اولمادى

خوارزمشاهيلر آنك زمانندە فوت طوتمشلر ايدى آنلر
ايله پنجه دفعه جنك ايدوب غالب ولدى آلمزدن پنجه
ممالكتلرين آلدى وملوك هند ايله عظيم جنكلر ايدوب
غالب اولوب كلى مال ايله مغنم اولورايدى وآنلردن چينه قرب
اولنجه ممالكتلر فتح ايلدى صكره خطاى كافرلرى جيحونى كچوب
برنجه دفعه شهاب الدين ايله جنك ايتديلر اهل اسلامه غالب
اولوب چوق كافر قريلوب خلاص اولنلرى دخى چنخوندە غرق
اولديلر بشيوز طقسان آلتيندە علاء الدوله خوارزمشاه فوت
اولدقدە ملك غياث الدين اوج كون نوبتن اوردويه
عزا ايچون اوتوردى خصوصاكه مابينلرندە عداوت وارايدى
مجرد مروت وحرمت ايلدى وبشيوز طقسان طقوزده سلطان
غياث الدين ابوالفتح محمد بن سام فوت اولوب مدت سلطنتنه
فرق اوج بيل اولدى سلطان غياث الدين عادل وجواد و
خوب اعتقاد ومحب خيرات عالم وفاضل ودندار كمسنه ايدى
فى سبيل الله چوق مسجدلر ورباطلر عمارتلرينا اتمشدر وعلما و
صلحايه كلى احسان ايدوب هر قنغى شهرە وارسه انعام واحسان
ايله اول شهر خلقى غنى ايدرايدى شافعى مذهبنه يدى كندى

کندی خطیبله لطیف مصحفلر یازوب جامعلرده
وقف ایدرایدی بعده فرنداشی شهاب الدین ابوالمظفر پادشاه
اولدی هند وسند خراسان وغور محکم ایلدی شهاب الدین
غایت بهادر ونام دار ودین دار پادشاه ایدی اکثر فرنداشی
زمانندن اولان فتوحات بونک اندن اولمشدر صکره دخی
غزالر ایدوب لکن زمان سلطنتی جوقاولدی التیوز برده
سلطان شهاب الدین هندوادوب کوکریون طائفه سیله
محکم جنک ایدوب جمله سن هلاک ایلدی ودنیوب کلوراکن
کوکریوندن برقاچ نفر یکیله شهاب الدینک چادرینه کیروب
بیکجه لری اولدردیلر صکره شهاب الدین نمازده سجده اوزره
ایکن بکرمی ایکی برده بیچاقلیله اوروب شهید ایلدیلر انلر
دخی طوتولوب قتل اولندی ووزیری شهاب الدینک قتلنی
کرلیوب یاره لرین دلک دلک ردی وبر محفه یه قویوب غزنیه قریب
کلدکده اولدوکن شایع ایلدی سلطان شهاب الدین عادل
غازی پادشاه ودیندار کمسنه ایدی امر ایتمشدیکه هفته ده
دورت کون سبت واحد واثنین وثلثاده غزنه قاضیسی دیوانه
کلوب قابوجی باشی وچاوشباشی آنک امرنی صغیر وکبیره

تنفید

تنفیذ ایلیه امام فخرالدین رازی رحمه الله تعالی دائم مجلس
پادشاهه حاضر اولوب وعظ ایدرایدی وبرکون وعظ
ایدوب آخرنده ابتدی یاسلطان لاسلطانک یبقی ولا
تلبس الرآزی وان امرنا الی الله تعالی سلطان شول دکلو
بکا اینتدیکه حاضر اولنلر مرحمت ایلدیلر اندن صکره اهل دیوان
اتفاق ایتدیلرکه شهاب الدینک فرقرنداشی اولغ بهاء الدین
سام که بامیان حاکمی ایدی کنوروب شاه ایده لر بحکمة خدا
بهاء الدین بامیاندن ایکی منزل کتدوکی محکم صداعه
مبتلا اولدی وکندیدن انار موت مشاهده ایلدی واولغ علاء
جلال الدوله وعلاء الدینه وصیت ایلدیکه غزنه ده شاه اولا
وخلقه عدالت ایده لر انلر دخی عجله ایله کلوب سلطان
علاء الدین تخته جلوس ایلدی وامیرکرمان تاج الدین
ایلدز بوحالی ایشیدوب راضی اولیوب عسکر جمع ایدوب
برنجه دفعه سلطان علاء الدین ایله جنک ایتدی وغالب
اولوب جلال الدینی وعلاء الدینی اله کتوردی وافندیسی
اولغ غیاث الدین محمود بن غیاث الدین که پست امیری
ایدی اکا خبر کوندروب کلوب سریر سلطنته جلوس ایلدی

والنبوزا وجدی محمد خوارزمشاه خطا اندن خلاص اولوب
غیاث الدین ایله جنگه عسکر کوندردی آنلردخی غیاث
الدینی اله کتوروب خوارزمشاه اشارتیله قتا اولندی واول
طائفه دن امور سلطنت منقطع اولدی فی ذکر ملوك کرت
غوریان بونلر ملك سودی نسلندن کجنورلر طقوزنفر
کمسنه در قزوین وغور وقهستان وسرخس وهرات و
نیشابور وطوس وجام ده حکم ایلدیلر اوّلا انلردن سلطنت
ایدن ملك شمس الدین محمد اوتوزاوج یل سلطنت ایتمشدر تاریخ
یدیبوزاون ایکیسنده کجمشدر اندن صکره اوغلی ملك رکن الدین
شاه اولدی یکرمی سکز یل سلطنت ایلدی آندن صکره فرزندی
ملك فخر الدین بن شمس الدین مالك اولدی آلتی یل حکومت
ایلدی اندن فرزندی ملك غیاث الدین بن شمس الدین شاه
اولدی ویکرمی اوچ یل سلطنت ایلدی اندن صکره اوغلی
ملك شمس الدین بن غیاث الدین بن شمس الدین شاه
اولدی اون آی سلطنت سوردی اندن صکره فرزندی
ملك حافظ الدین بن غیاث الدین شاه اولوب ایکی یل
مقداری حکومت ایلدی آندن صکره فرزندی ملك معز

الدین

الدین حسین بن غیاث الدین شاه اولدی کامران وسرفراز
پادشاه ایدی ملوك اطرافله جنك ایدوب اکثرندن منصور
ومظفر اولدی یدیبوز یتمش برده وفات ایلدی وبرینه
اوغلی ملك غیاث الدین پیر علی بن معز الدین شاه اولدی
واولدخی یدیبوز سکسن اده ورتدن تیمور الندن هلاك اولدی
اندن ملك محمد بن ملك فخر الدین حکومت ایلدی ویدیبوز
سکسن ابنده تیمورخان اوغلی میرانشاه الندن کرفتار اولوب
هلاك اولدی مربعد بونسلدن کمسنه باقی قالمدی
مدت حکومتلری یوزیبلدن زیاده اولدی فی ذکر ملوك
بنی بویه الدیلمیین بویه دیلمدن اولدقجه کمسنه ایدی اوج
اوغلی وار ایدی عماد الدوله علی ورکن الدوله حسن ومعز الدوله
ابوالحسین احمد طبرستان حاکمی ماکان دیلمی به خدمتنه یدوب
انك یانندن تقرب بولمشلر ایدی وقتاکه ماکان مرداویج
دیلمیدن مغلوب اولدی بونلر مرداویج یانته وارديلر و
مرداویج بونلره رعایت ایدوب هر برینه برناحیه نك عملین
سپارش ایلدی عماد الدوله کاردان کمسنه ایدی کندیسنه
ناحیه سی اولان کرخك خراجیجون کلان مرداویجك امراوقولله

استمالتلرو احسانلرایدوب کندو یرنابع ایلدی بعد طغرل
یوزکمسنه ایله واروب اصفهان حاکمی ابن بافوت اون
بیک آتلوایله قارشوکلوب جنك ایلدیلر عمادالدوله غالب
اولدی اندنصکره خلقك کوزی قورقوب هرنه جانبه
واردیسه فتح ایتدی واوجیوزیکرمی برده اصفهان وارجان
وکازرونه استیلا ایلدی اندن شیرازه مالك اولوب انی
دارالامارت ایلدی اندن اهواز وواسط وبغداد وبصره یه
مالك اولدی وفرزندلرشلرینك هربریسن برعمل اوزرینه قودی
آل بویه رنك جمله سعادتلرینه بری بودرکه نقل اولنورکه عماد
الدوله شیرازه مستولی اولدقده عسکرکلوب مزبوردن
وظیفه استدیلر یانلرندن انلرویرمیوب مال ولدیعه لرندن
الم کشیدیکی اولوب حیرتلرندن ارقه سی اوزره یاتورکن
کوردیکه توان اره سندن بریلان باشنه چقاروب یره کتدی
خوفه یلیوب فی الحال امرایلدی قراشلرکلوب یوقاری
چقدقلرنده کوردیلرکه برفاج صندوق وارعمادالدوله یه
خبرایلدی امرایلدی صندوقلری اشغی یه ایندیلرکورسه
کم ایچندن بنفشه رنك التون وار فی الحال امر ایلدی آلوب

عسکریه

عسکریه تقسیم ایلدی وکار سلطنتی محکم استوار ایلدی
ودخی نقل اولنورکه برد رزی وارایدیکه سابقا بکك قفتانن
دیکرایدی آنی چاغرتدیکه کلوب قفتانن دیکه د رزی
فهم ایلدیکه کندوسی عمادالدوله یه کچمش اولالرکلوب بتدیکه
والله العظیم بندن اون ایکی صندوقدن غیری صندوق امانك
قوما مشدر وایچندن نه وارایدوکن بلمزین دیدی فی الحال
امراولنوب اول صندوقلری کتوردیلرکورسه لرکه ایچندن
نفیس اموال واسباب وارایدی که تعبیری ممکن اولمازعمادالدوله
آلوب ضبط ایلدی واوجیوزاوتوز سکزده عمادالدوله شیرازده
فوت اولدی اون سکز بیل سلطنت ایلدی رکن الدوله حسن بن
بویه اصفهان وری وهمدانه وسائرعراق عجمه حکم ایدرایدی
اوجیوزالتمش التیده کیجوب قرنداشی زمانندن وقرق بیل اصکره
سلطنت سوردی عاقل وکامل واهل خیرکمسنه ایدی بنمش
بیلدن زیاده عمرسوردمشدر معزالدوله ابوالحسین احمد بن
بویه عراق عرب ده سلطان اولدی بختیارغایت نامدارایدی
یکرمی بربیلدن زیاده سلطنت بدوب اوجیوزالتی التیده
فوت اولدی معزالدوله شیعی مذهب ایدی بعده اوغلی عز

الدوله بختیار عراق عربه سلطان اولدی غایتله قوتلو کسنه
ایدی برصغرك ایکی یوینوزندن الوب بیقاردی لکن عیش
ونوشه مشغول اولوب نشوان ومغتیاته ایله معاشرت
ایتمکین عسکرینك یوزی دوندی وعضد الدوله جانبنه
یوز طوتدیلر واوجیوز النمش بدیدم عضد الدوله ایله جنك
ایدوب قتال اولندی عزالدوله اون بریل سلطنت ایدوب
اوتوز التی یل عمر سوردی عضد الدوله ابو شجاع فیاخسرو
بن رکن الدوله عمیسی عماد الدوله نك اولادی قائما مقامین
اولمزدن بریل اول کندی مملکتن عضد الدوله یه ویرمشیدی
صکره باباسی رکن الدوله نك دخی مملکتنه متصرف اولوب
بعده عراق عربه دخی مالك اولدی عضد الدوله سلاطین
جهانك اعظم واشرفندن اهل عدل واهل خیر وصاحب عقل و
اهل انصاف کمسنه درعلما آنك اخلاق حمیده ومحاسنندن
کتابلر تالیف تمشلردر آنك آثار جمیله سندندر مدینه ء
منوره نك سوری انکدر ومشهد علی کرم الله تع وجهه وشهد
حسین رضی الله عنه وبغدادده دارالشفا وفارسده فلرك
عمارت وشیرازده سورالامیر نام شهرك بناسی انکدر واوجیز

النمش

النمش سکزده عضد الدوله سفر ایدوب دیاربکر استیلا
ایلدی ودیار موصلی وجزیره بنی عمری لدی والنمش طقوزده
واروب دیلی وهمدانی قرندا شی فخر الدین الندن الدی وفخر
الدوله قاچوب قابوس بن وشمکیر یانه وارمدی اندن عضد الدوله
واروب اکراد الندن برنیچه حصار الدی واوجیوز یدمشده
عضد الدوله یه یمندن برعنبر کلدی اللی التی رطل عراقی چکردی
ویتمش برده عضد الدوله ملك قابوسك الندن جرجان
وطبرستانی آلدی واوجیوز یتمش ایکیده عضد الدوله
صرع زحمتندن فوت اولدی ومشهد علیده دفن اولندی
اوتوز دورت یل سلطنت ایدوب قرق یدی یل عمر سوردی
وحالت نزعده آخر کلمه سی ما اَغنی عَنّی مالیَه هَلَكَ عَنّی
سُلطانیَه اولدی عضد الدوله ملك عظیم ایدی وغایت
مهیب واهل سیاست ایدی فارسده وکرمان وعراقینه
وشام ودیاربکر حکم ایلدی واکاره ومدن خراج کلدی
وکندوسی عالم وفاضل وشاعر وکاتب وشجیع وصاحب همت
محب علما وانلرله محسن کمسنه ایدی مؤید الدوله ابن رکن
الدوله باباسی رکن الدوله کا اصفهان حکومتن ویرمشیدی

عضد الدوله سلطان اولیجق انی اندہ مقرر قلدی صکرہ فرزندی
فخر الدوله نك مملکتن اکا ویردی مؤید اصفهان وجرجان
وطبرستاندہ یدی بیل حکم ایدوب اوجیوز یتمش اوجده
فوت اولدی فخر الدوله علی بن رکن الدوله باباسی رکن الدوله
حیاتندہ اکا جرجان وطبرستانی ویرمشیدی صکرہ عضد الدوله
آنك الندن آلوب فرزندشی مؤیدالدوله بہ ویردی وفخر الدوله
نوح بن منصور سامانی یانندہ واردی وعضد الدوله فوت
اولوب بعدہ فرزندشی مؤید الدوله فوت اولدقده نصکرہ مؤید
الدوله نك امراسی فخر الدوله دعوت ایدوب یدیلر اولدخی قتال سز
وهیچ برفرده منتسز کلوب مؤید الدوله نك مملکتندہ سریر
سلطنته جلوس ایلدی ودنیاده فضل وعقلله وکمال هنرایله
مشهور اولان صاحب بن عباد انك وزیری ایدی وآنك
زمانندہ فخر الدوله نك حالی نوایدی اول فوت اولدقده
فخر الدوله ظلمه شروع ایلدی وناحق اخذ مال ایدوب اموال
واسباب وجواهر وآشنه وافرم جمع ایلدی واوجیوز سکسان
یدیده وفات ایدوب خاتونی جمله مالی آلوب قبض ایلدی
حتی بتجاردن کفن ایچون برثوب قرض آلدیلر فخر الدوله اون

دوردی

دوردی بیل حکومت ایلدی مجد الدوله ابو طالب رستم بن
فخر الدوله اون برياشنده باباسنك مملکتنه مالك اولدی ناسه
غایت عاقله ومدبر خاتون اولغین اوغلنك احوال ملکن
کوروب کوزتدی صکرہ مجد الدوله بویوب عیش ونوشه
مشغول اولدی مع ذلك والدہ سنك حسن تدبیریله ملکی
خللپذیر اولمدی صکرہ والدہ سی وفات ایدوب مجد الدوله
نظام مملکتی مختل اولدی وملوك اطراف اکا هر یکادن هجوم
ایلدیلر عاقبت درتبوز یکرمی برده محمود سبکتکین کلوب
مجد الدوله طوتدی وخراساندہ بعض قلعه لرده حبس ایلدی
مجد الدوله اوتوز اوچ بیل سلطنت سوردی صمصام
الدوله مرزبان بن عضد الدوله باباسی عضد الدوله نك
وفاتنده نصکرہ شاه اولدی لکن فرزندشی شرف الدوله که
کرمان شاهی ایدی صمصامك سلطنته قائل اولیوب قالقوب
فارسه مستولی اولدی اوجیوز یتمش بشده کوفه اوزرینه کلدی
قرامطه اوزرینه صمصام عسکر کوندرب انلری محکم مغلوب
ایدوب شوکتلرین بوزدی واوجیوز یتمش التیده شرف
الدوله اهواز وواسطه استیلا ایلدی وصمصام ایله مقاتله

ندہ

یوزبن کوستردی پس صمصام کرجك صانوب شرف الدوله
یانته واردی پس صمصامی طنوب حبس ایلدی وشرف
الدوله عراقه استیلا ایلدی شرف الدوله غایت بهادر
ومقدم کمسنه ایدی واوجیوز یتمش طقوزده شرف الدوله
فوت ولدی جملهٔ عراقده سلطنتی ایکیبیل وسکز آی ولدی
صمصام الدوله تکرار صمصام اهل فارس تقاقیله حبسدن
چقدی وفارسده تخته کجدی شرف الدوله اولکلدن
اول کمسنه کلوب صمصامی کورایلدی وبوحال اوزرینه فارسده
اون بیله قریب حکم ایلدی ونیچه دفعه شمس الدوله ایله و
بهاء الدوله ایله جنك ایدوب آنلره غالب ولدی بهاء
الدوله شاهنشاه حسروبن عضد الدوله شرف الدوله نك وفاتندن
صکره کار سلطنت بهاء الدوله ده قرار ایلدی واوجیوز
سکسان برده خلیفه طایع لله عباسئ طنوب خلع ایلدی
وبرینه قادر بالله یی نصب ایلدی وبهاء الدوله زمانندن
ملوك اطرافله یتیچه دفعه جنك ایلدی وآخر الامر نصرت بهاء
الدوله نك اولورایدی ودرتیوز اوچده بهاء الدوله صرع
علتندن کجدی قرق ایکیبیل عمر سوردی سلطان الدوله ابو

طه اولمزدن برقاچ کون مقدم
اردم کونی دمشقه کلوب کوردیلر که
صمصامك کوزینه میل چکلمش
الدوله صمع

شجاع

شجاع بن بهاء الدوله باباسندن صکره عراقده وکرمان وفارس
سلطان اولدی عضد الدوله اوچ وقتده نوبتله وردیدی
سلطان الدوله بش وقتده نوبت اوردردایدی وانك
زمانندهٔ دیلم بغداده غایت ضعیف ولدی ودرتیوز اون
بشده سلطان الدوله فوت ولدی ویرینه قرنداشی شرف
الدوله حسن بن بهاء الدوله سلطان اولدی ودرتیوز
اون آلتیده مشرف الدوله فوت اولوب یرینه قرنداشی
جلال الدوله بن بهاء الدوله عراقده تخته کجدی وکندویه
شاهنشاه اعظم وملك الملوك دیو لقب ویردی ودرتیوز
اوتوز بشده کجدی واون سکز بیل مقداری سلطنت ایلدی
انك زمانندهٔ کار سلطنت غایت ضعیف ولمشیدی جلال
الدوله لطیف خط یازردایدی وصلحایی سوردایدی وانلری
واروب زیارت ایدردایدی وآنلردن دعا التماس ایدردی
عماد الدوله مرزبان بن سلطان الدوله باباسی سلطان الدوله
وفاتندن صکره کرمان ملکی عمیسی قوام الدوله ایله جنك ایدوب
آنی مقهور ایلدی تکرار قوام الدوله کلوب جنك ایلدی غالب
اولوب صکره ینه عماد الدوله عسکر جمع ایدوب کلوب

نك

عمیتسی شیرازدن چقاردی وباباسی تختندم فرارایلدی
ودرتیوزاون طقوزده قوام الدوله اولوب عماد الدوله کرمانه
استیلا ایلدی ودرتیوز فرقندم عراقده کرمانه کبدکن بوکلدیستم
اولدی وخفیه بنوب مخفه ده وفات ایلدی ودورت یبل
ایلکای عراقده سلطنت بلدی ودیلم جمیع مال وخزینه سن
بغما ایلدی واوغلی ابو منصور فلاستون شیرازه کلوب شاه
اولدی ودرتیوز فرق سکزده امیر فضلویه الندم اسیر اولوب
بعض قلاعده محبوس اولدی وامری مضمحل اولدی الملک الرحیم
قوام الدوله ابن بهاء الدوله باباسی درتیوز اوتوز بشده جلال
الدوله نک وفاتند نصکره بغداده مستولی اولدی لکن غایت
ظالم وخونی اولغین خلق آندن بیزار اولدیلر اول دخی آنلردن
خوف ایدوب وغلی ملک رحیمی بغداده قودی وکیندوسی
شیرازه چقوب کتدی وقوام الدوله نک وفاتند نصکره ملک
رحیم عراقده سلطنت نامن ورندی وعسکر جمع ایدوب شیراز
وخوزستانده همدانه مالک اولدی ودرتیوز فرق یدیده سلطان
طغرل سلجوقی بغداده کلوب برنز اکتله ملک رحیمی باننه کتوردی
اندن طقوب حبس ایلدی وعراقدن بنی بویه نک سلطنتی

منقرض

منقرض اولدی جمله آل بویه نک مدت سلطنتی یوز یکرمی
یدی بیلد ر الباب ۴۳ فی ذکر آل سلجوق رحمهم الله تع آنلر
دورت قسمدر جمله سی ان شاء الله تع علی الترتیب ذکر اولنور
القسم الاول ملوک خراسان وعراقین انلرک اولی سلطان طغرل بک
محمد بن سلجوق خان بن یفاق التزکی دریفاق التزکی چین ماچین
پادشاهی اولان بیغونک سرعسکری ایدی ووزیر مشیری ایدی
ویفاقه لطف حق ایله سرّا مسلمان اولدی وهر بار بیغو اهل اسلامه
اوزرینه قصد ایندکجه یفاق آنی بروجهله دفع ایدر ایدی و
یفاق فوت اولدقده اوغلی سلجوق انوک مقامنه قائم اولدی
بعده سلجوق ایله بیغونک اراسنه وحشت واقع اولوب سلجوق
قوم وقبیله سی ایله دار کوردن چقوب نواحی ضنده دار الملاً
قوطن طوندی ودائم کندی یانندا اولان قومونک ایله کفاره
غزا ایدر ایدی پس آنلر ترکمان دیدیلر یعنی ترک الایمان دیمکدر
وسلجوقک اوج اوغلی وار ایدی اسرائیل ومیکائیل وموسی وسلجوق
جمنده یوز طقوز یاشنده وفات ایلدی واوغللری دائم
بابالری سنتین احیا ایدوب کافر غزا ایدر ایدی بعده
میکائیل کفاره الندم شهید اولوب بیغو وطغرل بک وجاقر

SONUÇ

XVI. yüzyılın en önemli müverrih ve âlimlerinden olan Cenâbî Mustafa Efendi, esasen, yazmış olduğu el-ʿAylemü'z-zâhir fî ahvâli'l-evâʾil ve'l-evâhir eseriyle Türk tarihi açısından değerli bir yere sahip olmuştur. Buna rağmen günümüze kadar Cenâbî Tarihi'nden yeterince istifade edilmemesinin -başka sebeplerinin de olması söz konusu olabilmekle beraber- önemli bir sebebi de Arapça olarak yazılmış olmasıdır. Çünkü eser, matbaa öncesi dönemde sadece ilmî çevre tarafından bilinip kullanılmış, matbaa sonrası ise Arapça oluşundan dolayı basılması mümkün olmamıştır. Zira matbaa sonrası, geneli Arapça olan dinî eserlerin basılmama hususundaki eğilime ek olarak, topluma kendi diliyle yazılmış eserleri sunma fikri hakim olmuştur.

Cenâbî Mustafa Efendi, sahip olduğu Arapça ile başta Osmanlı ilmiye sınıfı olmak üzere, dili Arapça olan İslâm dünyasına ve Türkler gibi öğrenim dili olarak Arapça'yı kabul etmiş daha başka müslüman milletlere hitap ederek daha geniş bir kitleye ulaşmak, ek olarak da Arapça kaynaklardan istifadeyi âzamî ölçüde yapabilmek maksadıyla eserini Arapça yazmıştır diye düşünmekteyiz. Ancak görülen o ki, eserinin Arapça olması nedeniyle içerisinde yaşadığı topluma hitap etmemesi, çağdaşları olan Hoca Sâdeddin Efendi (ö.1599) ve Gelibolulu Mustafa Âlî (ö.1600) gibi ünlü kişilerin gölgesinde kalması, Cenâbî'nin gerek zamanında gerekse günümüzde hak etmiş olduğu ilgiyi görememesine sebep olmuştur.

İşte bu noktada üzerinde çalıştığımız, kaynağını el-ʿAylemü'z-zâhir'in oluşturduğu Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn adlı eseri öne çıkmıştır. Müellif bu eserini her ne kadar özet şeklinde kaleme almış olsa da, tez konumuzun sınırları dahilinde Ortaçağ İslâm Tarihi (Hulefâ-yi Râşidîn, Emevîler, Abbâsîler, Fâtımîler, Haşîşiyye, Mekke ve Medine Şürefâsı, İdrisîler, Hammûdîler, Tabatabaîler, Garp Şürefâsı ve Fas, Saffârîler, Sâmânîler, Gaznelîler, Gurlular, Ziyârîler ve Büveyhîler) hakkında verdiği temel siyasî durum, naklettiği ulemâ-meşâyih ile ilgili mâlûmatla, sözkonusu devirle alâkalı belli bir çerçeve çizmiştir. Şairlik yönü de olan, hatta Arapça şiirler yazabilecek düzeyde bu dili iyi bildiğini Dürr-i Meknûn'da da gördüğümüz Cenâbî, buna rağmen edebî ve ağdalı bir anlatım sergilememiş, ifade tarzından daha çok mânâya önem vermiştir. Kullandığı kaynakların da aynı biçimde sade ve açık bir üsluba sahip olduğu göze çarpmaktadır. Ayrıca eldeki bilgileri metodik ve günümüz tarihçiliğine yakın bir anlayışta inceleyerek sağlıklı bilgiler aktardığı da dikkatlerden kaçmamıştır.

KAYNAKÇA

Ağırakça, Ahmet, "Humâreveyh b. Ahmed b. Tolun",*DİA*,XVIII,(1998) s.348-349.

_____, "İbn Râik",*DİA*,XX,(1999), s.242.

Altıkulaç,Tayyar, "Ebü'l-Yümn el-Kindî",*DİA*,X,(1994), s.351-352.

Avcı, Casim, "Medâin",*DİA*, XXVIII,(2003),s.289-291.

Aycan, İrfan, "Haccâc b. Yûsuf es Sekafî", *DİA*, XIV,(1996), s.427-428.

Azizova, Elnure "Tihâme",*DİA*,XLI,(2012), s.153-154.

Bağdatlı İsmail Paşa, *Hediyyetül'l Ârifîn Esmāu'l Müellifin ve Âsârul Musannifîn*, İstanbul 1955.

Bakırcı,Selami, "Ukberî",*DİA*,(2012), XXXXII,s.66-67.

Baltacı, Cahid, *XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri*, Marmara Üniversitesi İlahiyat Vakfı yay., I-II, İstanbul 2005.

Baş, Eyüp, "Dil-Tarih ilişkisi Bağlamında Osmanlı Türklerinde Arapça Tarih Yazıcılığı (XVI. ve XVII. Yüzyıl Örnekleriyle)", *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XLVI,(2005), S.1, s.103-132.

Beyânî Mustafa Efendi, *Tezkiretü'ş Şuʿara*, (haz. Aysun Sungurhan), T.C Kültür ve Turizm Bakanlığı yay. Ankara 2017.

Beydilli,Kemal, "Portekiz (Tarih,Portekiz-Osmanlı İlişkileri)", *DİA*, XXXIV, (2007), s.328-331.

Bezer, Gülay Öğün, “Kökböri”,*DİA*,XVI,(2002),s.234-235.

Bilge,Mustafa L.,“Aden”, *DİA*, I,(1988), s.367-369.

_____, “Ahvaz”, *DİA*,II,(1989),s.192-193.

_____, “Berka”,*DİA*,V,(1992),s.504-505.

_____, “Lahsa”,*DİA*,XXVII,(2003), s.59-60.

_____,“Okyanus”, *DİA*,XXXIII, (2007),s.341-342.

_____,“Yemâme”, *DİA*, XLIII,(2013), s.399-400.

Boks,Abdullah A., “Ebûkubeys”,*DİA*, X, (1994),s.280-281.

Bozkurt,Nahide “Hârûnürreşîd”, *DİA*,XVI,(1997),s.258-261.

Bozkurt,Nebi, “Nûbe”,*DİA*,XXXIII,(2007),s.222-223.

Bursalı Mehmed Tâhir, *Osmanlı Müellifleri*, I-III, (haz. İsmail Özen), Meral Yayınevi, İstanbul 1975.

Calero-Secall,İsabel, “Mâleka”,*DİA*,XXVII,(2003),s.485-486.

Canatar, Mehmet, “Cenâbî Mustafa Efendi”, *DİA* ,VII,(1993), s.352-353.

_____,“Cenâbî Mustafa Efendi: Hayatı, Eserleri ve Tarih Görüşü” *Akademik Araştırmalar Dergisi =Journal of Academic Studies*, C.II, S.4, [Osmanlı Özel Sayısı], s.259-289.

_____, "*Müverrih Cenâbî Mustafa Efendi ve Cenâbî Tarihi,* I-II, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1993.

Cenâbî Mustafa Efendi, *el-Halifu'l Vasıt ve'l Aylemü'z zâhir el Muhît*, Süleymaniye Kütüphanesi. Yenicâmi, nr.831.

_____,*el-Halifu'l Vasıt ve'l Aylemü'z zâhir el Muhît,*Köprülü Kütüphanesi,nr.1031.

_____, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Revan, nr.1136.

_____, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, Hazine, nr.1607.

_____, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.3097.

_____, *Dürr-i Meknûn ve Sırr-ı Masûn*, Nuruosmaniye Kütüphanesi, nr.3107.

Ceran, İsmail, "Sicilmâse",XXXVII,(2009), s.136-138.

_____, "Sebte",*DİA*,XXXVI,(2009),s.258.260.

_____,"Sūs",*DİA*,XXXVII,(2009),s.570-571.

Çakan, İsmail L., "Câmiu'l-Usûl li-Ehâdîsi'r-Resûl",*DİA*,VII,(1993), s.136.

Demirci, Mustafa "Sâmerrâ",*DİA*,XXXVI,(2009),s.70-71.

Demirkent, Işın, "Misis",*DİA*,XXX,(2005), s.178-181.

Dûrî, ed-Abdülaziz, “Bağdat”, *DİA,*IV,(1991),s.425-433.

Ebu’l-Fidâ’, *Târîhu Ebî’l-Fidâ’: el-Muhtasar fî ahbâri’l-beşer*, I-II, (thk. Mahmûd Deyyûb), Beyrût 1997.

Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Süyûti, *Tarihü'l-Hulefa,* (thk. Muhyiddin Abdülhamid), Kahire 1964.

Fayda,Mustafa, “Bi’rierîs”, *DİA*,VI,(1992),s.194-195.

_____ ,“Cennetü’l-Muallâ”,*DİA*,VII,(1993), s.387-388.

Fığlalı, Ethem Ruhi, “İbâzıyye”, *DİA* , XIX, (1999), s.256-261.

Güner, Ahmet, “İmâdüddevle”,*DİA*,XXII,(2000), s.173-174.

_____, “Kāim-Biemrillâh el-Fâtımî”,*DİA*,XXIV,(2001), s.211-212.

_____ , “Merdâvic”,*DİA*,XXIX,(2004), s.178-179.

_____ , “Rüknüddevle”,*DİA*,XXXV,(2008), s.285-286.

Hizmetli, Sabri, “Karmatîler”, *DİA*, XXIV,(2001), s.510-514.

İbn Fazlullah el-Ömerî*, Mesâlikü’l-ebsâr fî memâliki’l-emsâr*, I-XXVII, el-Mecmaü's-Sekafî, Abudabi 2003-2005.

İbn Hacer Askalânî, *İnbaü'l-gumr bi-enbai'l-umr*, I-IX, Beyrut, 1986.

İbn İyas, *Bedaiü'z-zuhur fî vekaii'd-duhur*,(thk.Muhammed Mustafa),I-V, Kahire 1982.

İbn Kesîr, *el-Bidâye ve'n-nihâye-Büyük İslâm Tarihi*, (trc. Mehmet Keskin), I-XIV, İstanbul 1995.

İbnü'l-Adim, *Bugyetü't-taleb fî tarihi haleb*,(thk.Süheyl Zekkar),I-XII, Beyrut 1988.

İbnü'l-Esîr, *el-Kâmil fi't-târîh*, I-XII, thk. Carolus Johannes Tornberg, Beyrût 1966; Türkçe trc. *İslâm Tarihi: el- Kâmil fi't-Târîh Tercümesi*, I-XII, İstanbul 1985-1987.

İbnu'l-Esîr, *Üsdü'l-gabe fî maʿrifeti's-sahabe,* (thk. Muhammed İbrâhim Benna, Muhammed Ahmed Aşur, Mahmûd Abdülvehhab Fayed), I-VII, Kahire 1970.

İbnü'l İmâd, *Şezerâtü'z-Zeheb*, VIII, Kahire 1351.

İpekten, Haluk, "Atâî, Nev'îzâde", *DİA,* IV,(1991), s.40-42.

Irving, ,Thomas B.Irving, "Kurtuba",*DİA*, XXVI,(2002), s.451-453.

İsen, Mustafa, "Beyânî", *DİA*,(1992),VI, s.32.

_____ ,"Kınalızâde Hasan Çelebi",*DİA*, XXV,(2002), s.416-417.

Kadı Beyzavî, *Nizamü't Tevarih*, (haz.Seyyid Mansur),Haydarabad 1930.

Kandemir,M.Yaşar, "Hafsa",*DİA*,XV,(1997),s.119-120.

Karahan, Abdülkadir, "Enveri Evhadüddin", *DİA*, XI,(1995), s.267-268.

Kavas, Ahmet, "Tilimsân",*DİA*,XLI, (2012),s.159-163.

Kâtib Çelebi, *Keşfü'z zünûn an esâmil-kütüb ve'l fünûn*,(ter.Rüştü Balcı) I-V, Tarih Vakfı Yurt yay., İstanbul 2017.

Kesik,Muharrem, "Cenâbî'ye Göre Danişmendliler", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*,IV,(2001), s.243-266.

_____, "Cenâbî'ye Göre Türkiye Selçukluları", *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi*, XXXVI, (2000), s.213-259.

_____,"*Cenâbî Mustafa Efendi'nin el-'Aylemü'z-zahir fi ahvali'l-evail ve'l-evahir adlı eserinin Anadolu Selçukluları ile ilgili kısmının tenkidli metin neşri*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1994.

Kılıç,Mustafa, "Şîrkûh el-Mansûr",*DİA*,XXXIX,(2010), s.203-204.

Kınalızâde Hasan Çelebi, *Tezkiretü'ş Şuara*, I, (haz. İbrahim Kutluk), Türk Tarih Kurumu yay. Ankara 1989.

Koca, Ferhat, "Kâsânî",*DİA*,XXIV,(2001),s.531.

_____, "Mergīnânî, Burhâneddin",*DİA*,XXIX,(2004), s.182-183.

Koçkuzu, Ali Osman, "İbnü'l-Esîr, Mecdüddin",*DİA*,XXI,(2000),s.28-29.

Komisyon, "Ammûriye", *DİA*, III, (1991),s.79.

Kurşun, Zekeriya "Necid",*DİA*,XXXII, (2006),s.491-493.

Kurtuluş,Rıza, "Şüşter",*DİA*,XXXIX,(2010), s.276-277.

Küçükaşcı, Mustafa Sabri, "Harre Savaşı",*DİA*, XVI,(1997), s.245-247.

_____, "Kādir-Billāh",*DİA*, XXIV, (2001),s.127-128.

_____, "Süheylî, Abdurrahman b. Abdullah, " *DİA*, XXXVIII,(2010), s.30-32.

Muhammedcanov, Abdullah "Taşkent", *DİA*,XL,(2011),s. 145-148.

Nevʿizade Atâî, *Hadâiku'l-Hakaik fi Tekmileti'ş-Şakâik*,I-II,(haz. S.Donuk), Türkiye Yazma Eserler Kurumu yay. İstanbul 2017.

Onat, Hasan, "Husayn b. Nümeyr",*DİA*, XVIII,(1998), s.413-414.

Öğüt, Salim, "Eimme-i Erbaa", *DİA*,X,(1994),s.541.

Önkal,Ahmet, "Ahnef b. Kays",*DİA*,II,(1989),s.174.

_____, "Alâ b. Hadramî",*DİA*,II,(1989),s.310.

_____, "Bi'rimaûne", *DİA,*VI,(1992),s.195-196.

_____, "Ebû Ubeyde b. Cerrâh", *DİA*,X,(1994),s.249-250.

Özaydın,Abdülkerim, "Bâdîs b. Habbûs",*DİA*,IV,(1991),s.419-420.

_____, "Dübeys b.Sadaka", *DİA*,X,(1994), s.14.

_____, "Hamza el-Îsfahanî",*DİA,* XV,(1997), s.513-514.

Özdemir, Mehmet, "Mülûkü't Tavâif",*DİA*,XXXI,(2006),s.553-556.

Özel, Ahmet, "Kādîhan",*DİA*,XXIV,(2001),s.121-123.

Özcan, Abdülkadir, "Ebülfazl Mehmed Efendi", *DİA,* X, (1994),s.356-357.

Özkuyumcu,Nadir, “İfrîkıye”,*DİA*,XXI,(2000), s.515-516.

_____, “Kayrevân”,*DİA*,XXV,(2002), s.88-90.

_____, “Tanca”, *DİA*, XXXIX,(2010),s.560-562.

Öztürk, Mustafa - Mertoğlu, Mehmet Suat, “Zemahşerî”,*DİA*,XLIV,(2013), s.235-238.

Râzuk, Muhammed, “Merakeş”,*DİA*,XXIX,(2004),s.166-168.

Sakkâr, es-Sâmî - Bozkurt, Nebi, “Müstansıriyye Medresesi”, *DİA*, XXXII,(2006), s.121-123.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî*, (haz. Mehmet İpşirli), Türk Tarih Kurumu yay. Ankara 1999.

Söylemez, Mehmet Mahfuz ,“Vâsıt”, *DİA*, XLII,(2012), s.541-544.

Şakiroğlu, Mahmut H. “Sicilya”, *DİA*, XXXVII,(2009), s.138-139.

Şemseddin Sami, *Kâmûs’ul Aʿlâm*, III ,İstanbul 1308.

_____, *Kâmûs-ı Türkî,* Çağrı Yay,. İstanbul 2008.

Şerefüddin Ali Yezdî, *Emir Timur (Zafernâme)*,(trc.Ahsen Batur),Selenge Yay. İstanbul 2013.

Şeşen, Ramazan, “Kādî el-Fâzıl”,*DİA*,XXIX,(2001), s.114-115.

_____,*Müslümanlarda Tarih-Coğrafya Yazıcılığı*,İSAR yay. İstanbul 1998

_____, *Salâhaddîn Eyyûbî ve Devlet*, İstanbul 1987.

Şükrullah, *Behcetü't Tevârih/Tarihin Aydınlığında*, (haz.Hasan Almaz), Mostar Yay. İstanbul 2010.

Taberî, Ebu Cafer Muhammed b. Cerir, *Târîħu'l-ümem ve'l-mülûk*. thk. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, I-XI, Beyrut 1967.

Tahralı,Mustafa, "Ahmed er-Rifâî",*DİA*,II,(1989),s.127-130.

_____, "Ezruh",*DİA*,XII,(1995),s.70.

_____, "Rifâiyye", *DİA*, XXX, (2008),s.99-103.

Taşağıl ,Ahmet, "Soğd",*DİA*, XXXVII, (2009),s.348-349.

Ubûdî, el-Câsim, "İşbîliye",*DİA*,XXIII,(2001),s.428-429.

Uslu,Recep, "İstahr",*DİA*,XXIII,(2001),s.202-203.

_____,"Cerid",*DİA*,VII,(1993),s.402-403.

Utbî, *Tarihü'l-Utbî*, I-II, (thk.Ahmed Adnan Salih el-Hamdanî), Beyrut 2015.

Uzunpostalcı Mustafa, "Bulkīnî, Sâlih b. Ömer",*DİA*, XI,(1992),s.411-412.

Yavuz, Yusuf Şevki "Fahreddin er-Râzi",*DİA*,XII,(1995),s.89-95.

_____-Avcı,Casim,"İbnü'l-Cevzî,Ebü'l-Ferec",*DİA*,XX,(1999), s.543-549.

Yazıcı, Tahsin, "Deylem", *DİA*,IX,(1994),s.263-265.

_____,"Nasrullah-ı Şîrâzî",*DİA,* XXXII, (2006), s.425.

Yıldız, Hakkı Dursun, “Abdurrahman I”, *DİA*,I,(1988), s.147-150.

_____,“Batîha”,*DİA*,V,(1992), s.195-196.

_____,Dahhâk b. Kays ”,*DİA*, VIII,(1993), s.409-410.

Yiğit,İsmail, “Kınnesrîn”, *DİA*, XXV,(2002), s.419-420.

Yücesoy, Hayrettin, “Kaʿkā b.Amr”,*DİA*,XXIV, (2001),s.216.

EK I

EMEVÎ HALİFELERİ	
Süfyânî Kolundan Gelen Halifeler	
I. Muâviye b. Ebû Süfyân	(41/661)
I. Yezîd b. Muâviye	(60/680)
II. Muâviye b. Yezîd	(64/683)
Mervânî Kolundan Gelen Halifeler	
I. Mervân b. Hakem	(64/684)
Abdülmelik b. Mervân	(65/685)
I. Velîd b. Abdülmelik	(86/705)
Süleyman b. Abdülmelik	(96/715)
Ömer b. Abdülazîz	(99/717)
II. Yezîd b. Abdülmelik	(101/720)
Hişâm b. Abdülmelik	(105/724)
II. Velîd b. II. Yezîd	(125/743)
III. Yezîd b. I. Velîd	(126/744)
İbrâhim b. I. Velîd	(126/744)
II. Mervân b. Muhammed	(127-132/744-750)

EK II

ENDÜLÜS EMEVÎ HÜKÜMDARLARI	
I. Abdurrahman	138 (756)
I. Hişâm	172 (788)
I. Hakem	180 (796)
II. Abdurrahman	206 (822)
I. Muhammed	238 (852)
Münzir	273 (886)
Abdullah	275 (888)
III. Abdurrahman	300 (912)
II. Hakem	350 (961)
II. Hişâm	366-399 (976-1009)
ikinci defa	400-403 (1010-1013)
II. Muhammed	399 (1009)
Süleyman	399 (1009)
ikinci defa	403-407 (1013-1016)
Hammûdî hâkimiyeti	407 (1016)
IV. Abdurrahman	408 (1018)
Hammûdî hâkimiyeti	408-413 (1018-1022)
V. Abdurrahman	414 (1024)
III. Muhammed	414-416 (1024-1025)
Hammûdî hâkimiyeti	416 418 (1025-1027)
III. Hişâm	418-422 (1027-1031)

EK III

ABBÂSÎ HALİFELERİ		
	Ebü'l-Abbas es-Seffâh	132 (750)
	Ebû Ca'fer el-Mansûr	136 (754)
	Muhammed el-Mehdî	158 (775)
	Mûsâ el-Hâdî	169 (785)
	Hârûnürreşîd	170 (786)
	el-Emîn	193 (809)
	el-Me'mûn	198 (813)
	el-Mu'tasım-Billâh	218 (833)
	el-Vâsiḳ-Billâh	227 (842)
	el-Mütevekkil-Alellah	232 (847)
	el-Muntasır-Billâh	247 (861)
	el-Müstaîn-Billâh	248 (862)
	el-Mu'tez-Billâh	252 (866)
	el-Mühtedî-Billâh	255 (869)
	el-Mu'temid-Alellah	256 (870)
	el-Mu'tazıd-Billâh	279 (892)
	el-Müktefî-Billâh	289 (902)
	el-Muktedir-Billâh	295 (908)
	el-Kāhir-Billâh	320 (932)
	er-Râzî-Billâh	322 (934)
	el-Müttakī-Lillâh	329 (940)
	el-Müstekfî-Billâh	333 (944)
	el-Mutî'-Lillâh	334 (946)
	et-Tâi'-Lillâh	363 (974)

	el-Kādir-Billâh	381 (991)
	el-Kāim-Biemrillâh	422 (1031)
	el-Muktedî-Biemrillâh	467 (1075)
	el-Müstazhir-Billâh	487 (1094)
	el-Müsterşid-Billâh	512 (1118)
	er-Râşid-Billâh	529 (1135)
	el-Muktefî-Liemrillâh	530 (1136)
	el-Müstencid-Billâh	555 (1160)
	el-Müstazî-Biemrillâh	566 (1170)
	en-Nâsır-Lidînillâh	575 (1180)
	ez-Zâhir-Biemrillâh	622 (1225)
	el-Müstansır-Billâh	623 (1226)
	el-Müsta‘sım-Billâh	640-656 (1242-1258)

EK IV

MISIR ABBÂSÎ HALİFELERİ		
	el-Müstansır-Billâh Ebü'l-Kāsım Ahmed	659 (1261)
	el-Hâkim-Biemrillâh Ebü'l-Abbas Ahmed I	660 (1261)
	el-Müstekfî-Billâh Ebü'r-Rebî' Süleyman I	701 (1302)
	el-Vâsiḳ-Billâh Ebû İshak İbrâhim	740 (1340)
	el-Hâkim-Biemrillâh Ebü'l-Abbas Ahmed II	741 (1341)
	el-Mu'tazıd-Billâh Ebü'l-Feth Ebû Bekir	753 (1352)
	el-Mütevekkil-Alellah Ebû Abdullah (1. hilâfeti)	763 (1362)
	el-Mu'tasım-Billâh Ebû Yahyâ Zekeriyyâ (1.hilâfeti)	779 (1377)
	el-Mütevekkil-Alellah Ebû Abdullah (2. hilâfeti)	779 (1377)
	el-Vâsiḳ-Billâh Ebû Hafs Ömer	785 (1383)
	el-Mu'tasım-Billâh Ebû Yahyâ Zekeriyyâ (2. hilâfeti)	788 (1386)
	el-Mütevekkil-Alellah Ebû Abdullah (3. hilâfeti)	791 (1389)
	el-Müstaîn-Billâh Ebü'l-Fazl el-Abbâs	808 (1406)
	el-Mu'tazıd-Billâh Ebü'l-Feth Dâvûd	816 (1414)
	el-Müstekfî-Billâh Ebü'r-Rebî' Süleyman II	845 (1441)
	el-Kāim-Biemrillâh Ebü'l-Bekā Hamza	855 (1451)
	el-Müstencid-Billâh Ebü'l-Mehâsin Yûsuf	859 (1455)
	el-Mütevekkil-Alellah Ebü'l-'İz Abdülazîz	884 (1479)
	el-Müstemsik-Billâh Ebü's-Sabr Ya'kūb (1. hilâfeti)	903 (1497)
	el-Mütevekkil-Alellah Muhammed (1. hilâfeti)	914 (1508)
	el-Müstemsik-Billâh Ebü's-Sabr Ya'kūb (2. hilâfeti)	922 (1516)
	el-Mütevekkil-Alellah Muhammed (2. hilâfeti)	923 (1517)

EK V

FÂTIMÎ HALİFELERİ LİSTESİ	
İfrîkıye'de	
Ubeydullah el-Mehdî	(297/909)
Kāim-Biemrillâh	(322/934)
Mansûr-Billâh	(334/946)
Muiz-Lidînillâh	(341/953)
Mısır'da	
Muiz-Lidînillâh	(362/972)
Azîz-Billâh	(365/975)
Hâkim-Biemrillâh	(386/996)
ez-Zâhir-Lii'zâzidînillâh	(411/1021)
Müstansır-Billâh	(427/1036)
Müsta'lî-Billâh	(487/1094)
Âmir-Biahkâmillâh	(495/1101)
Ebû Ali Ahmed b. Efdal el-Küteyfât'ın hâkimiyeti	(16 Zilkâde 524 - 16 Muharrem 526 / 21 Ekim 1130 - 8 Aralık 1131)
Hâfız-Lidînillâh	(526/1132)
Zâfir-Bia'dâillah	(544/1149)
Fâiz-Binasrillâh	(549/1154)
Âdıd-Lidînillâh	(555-567/1160-1171)

EK VI

İDRÎSÎ EMÎRLERİ	
I. İdrîs	172 (789)
II. İdrîs	177 (793)
Muhammed b. II. İdrîs	213 (828)
I. Ali b. Muhammed	221 (836)
I. Yahyâ b. Muhammed	234 (849)
II. Yahyâ b. Yahyâ	249 (863)
II. Ali b. Ömer b. İdrîs	252 (866)
III. Yâhyâ b. Kāsım b. İdrîs	?
IV. Yahyâ b. İdrîs b. Ömer	292 (905)
I. Hasan b. Muhammed el-Haccâm	310-313 (922-925)
Kāsım Kennûn	?
Ebü'l-Ayş Ahmed b. Kennûn	337 (948)
II. Hasan b. Kennûn	343-364 (954-974), 373-375 (984-985)

EK VII

SÂMÂNÎ HÜKÜMDARLARI	
I. Ahmed b. Esed b. Sâmân	(204/819)
I. Nasr b. Ahmed	(250/864)
I. İsmâil b. Ahmed	(279/892)
II. Ahmed b. İsmâil	(295/907)
II. Nasr b. Ahmed	(301/914)
I. Nûh b. Nasr	(331/943)
I. Abdülmelik b. Nûh b. Nasr	(343/954)
I. Mansûr b. Nûh b. Nasr	(350/961)
II. Nûh b. Mansûr	(365/976)
II. Mansûr b. Nûh b. Mansûr	(387/997)
II. Abdülmelik b. Nûh b. Mansûr	(389/999)
II. İsmâil b. Nûh el-Müntasır	(390-395/1000-1005)

EK VIII

GAZNELİ HÜKÜMDARLARI	
Alp Tegin	352/963
Ebû İshak İbrâhim b. Alp Tegin	352/963
Bilge Tegin	355/966
Böri (Pîrî) Tegin	364/975
Sebük Tegin	366/977
İsmâil	387/997
Mahmud	388/998
Muhammed (birinci hükümdarlığı)	421/1030
I. Mesud	421/1030
Muhammed (ikinci hükümdarlığı)	432/1041
Mevdûd	432/1041
II. Mesud	440/1049
Ali	440/1049
Abdürreşîd	440/1049
Ferruhzâd	443/1052
İbrâhim	451/1059
III. Mesud	492/1099
Şîrzâd	508/1115
Arslan Şah	509/1116
Behram Şah	511/1117
Hüsrev Şah (önce Gazne ve Hindistan'da, sonra sadece Hindistan'da)	552/1157
Hüsrev Melik (Hindistan'da)	555-582/1160-1186

EK IX

GURLU (ŞENSEBÂNÎ) HÜKÜMDARLARI	
(Gur ve Gazne'de hüküm süren asıl kol)	
Muhammed b. Sûrî	390 (1000)
Ebû Ali	401 (1011)
Şîs	(?)
Abbas	451 (1059)
Muhammed	458 (1066)
Kutbüddin Hasan	492 (1099)
İzzeddin Hüseyin	493 (1100)
Seyfeddin Sûrî	540 (1146)
I. Bahâeddin Sâm	544 (1149)
Alâeddin Hüseyin	544 (1149)
Seyfeddin Hüseyin	556 (1161)
Gıyâseddin (Şemseddin) Muhammed	558 (1163)
Muizzüddin (Şehâbeddin) Muhammed	599 (1203)
Gıyâseddin Mahmud	602 (1206)
II. Bahâeddin Sâm	609 (1212)
Alâeddin Atsız	610 (1213)
Alâeddin (Ziyâeddin) Muhammed	611-612 (1214-1215)
Bâmiyân ve Tohâristan Kolu	
Fahreddin Mesud	540 (1145)
Şemseddin Muhammed	558 (1163)
Bahâeddin Sâm	588 (1192)
Celâleddin Ali	602-612 (1206-1215)

EK X

BÜVEYHÎ HÜKÜMDARLARININ LİSTESİ	
1) Fars ve Hûzistan Kolu	
İmâdüddevle Ali	322 (934)
Adudüddevle	338 (949)
Şerefüddevle	372 (983)
Samsâmüddevle	380 (990)
Bahâüddevle	388 (998)
Sultânüddevle	403 (1012)
Müşerrifüddevle	412 (1021)
Ebû Kâlîcâr	415 (1024)
Fülâd Sütûn	440 (1048)
Şebânkâre reisi Fazlûye'nin hâkimiyeti ele geçirmesi	448 (1056)
2) Kirman Kolu	
Muizzüddevle Ahmed	324 (936)
Adudüddevle	338 (949)
Samsâmüddevle	372 (983)
Bahâüddevle	388 (998)
Kıvâmüddevle	403 (1012)
Ebû Kâlîcâr	419 (1028)
Kirman Selçukluları'nın kuruluşu	440 (1048)
3) Cibâl Kolu	
İmâdüddevle Ali	320 (932)
Rüknüddevle Hasan	335-366 (947-977)
a) Hemedan ve İsfahan Şubesi	

Müeyyidüddevle	366 (977)
Fahrüddevle Ali	373 (983)
Şemsüddevle	387 (997)
Semâüddevle	412 (1021)
Kâkûye hânedanı hâkimiyeti	419 (1028)
b) Rey Şubesi	
Fahrüddevle Ali	366 (977)
Mecdüddevle Rüstem	387 (997)
Gazneliler'in hâkimiyeti	420 (1029)
4) Irak Kolu	
Muizzüddevle Ahmed	334 (945)
Bahtiyâr	356 (967)
Adudüddevle	367 (978)
Samsâmüddevle	372 (983)
Şerefüddevle	376 (987)
Bahâüddevle	379 (989)
Sultânüddevle	403 (1012)
Müşerrifüddevle	412 (1021)
Celâlüddevle	416 (1025)
Ebû Kâlîcâr	435 (1044)
el-Melikü'r-Rahîm	440 (1048)
Selçuklu hâkimiyeti	447 (1055)